

STUDIA

UNIVERSITATIS BABEȘ-BOLYAI

THEOLOGIA CATHOLICA

2

EDITORIAL OFFICE: Gh.Bilașcu no. 24, 3400 Cluj-Napoca ♦ Phone 064-40.53.52

SUMAR - CONTENTS - SOMMAIRE - SOMARIO - INHALT

ISTORIE

- Liviu ȚĂRĂU, Percepții americane privind situația religioasă din România. 1944-1946 * *Die amerikanische Wahrnehmung der religiösen Lage in Rumänien 1944-1946*..... 3
- Vasile LECHINȚAN, Aspecte ale rezistenței la comunizare și unificarea Bisericii românești în județul Cluj * *Aspekte des Widerstandes gegen den Kommunismus und die Vereinigung der rumänischen Kirchen im Kreis Cluj (1949)*..... 19
- Ioan Marius BUCUR, Între speranțe și iluzii. Memoriul din aprilie 1956 * *Zwischen Hoffnung und Illusion: die Denkschrift von April 1956*..... 69
- Călin Valentin FLOREA, Activitatea greco-catolică din zona Mureșului în perioada 1955-1964 * *The Clandestine Activity of the Greek-Catholic Church in the Mureș-County. 1955-1964*..... 77
- Maria AVRAM, Încercări de înlăturare a formelor de cult latine din Biserica greco-catolică din Maieru (1956-1964) * *Versuche der Beseitigung der lateinischen Kultformen aus der ehemaligen griechisch-katholischen Kirche von Maieru (1956-1964)*..... 87
- Lucreția SCURTU, Activitatea preoților greco-catolici din comuna Feldru (jud. Bistrița-Năsăud) în perioada 1956-1964 * *Die Tätigkeit der griechisch-katholischen Priester aus der Gemeinde Feldru (Kreis Bistrița-Năsăud) in der Zeitspanne 1956-1964*..... 93

Nicolae GUDEA, P.S. Florentin CRIHĂLMEANU, Die Rolle der Rumänischen Unierten (Griechisch-Katholischen) Kirche in der Zeit nach der Revolution von 1989 (1990-1998) * <i>Despre rolul pe care l-a jucat Biserica Română Unită (Greco-Catolică) în perioada de după Revoluția din 1989 (1990-1998)</i>	99
---	----

PROIECTE DE ISTORIE A BISERICII ROMÂNE UNITE

Alexandru MATEI, Biserica Română Unită, Greco-Catolică în Cluj. Repere istorice și personalități. Din problematica volumului consacrat perioadei 1948/9-1989 * <i>Die Rumänische Unierte, Griechisch-Katholische, Kirche in Cluj. Historische Anhaltspunkte und Persönlichkeiten. Aus der Problematik und Aufbau des Bandes für die Zeitspanne 1948/9-1989</i>	115
--	-----

CONTRIBUȚII MEMORIALISTICE

Eugen POPA, Învișii pot fi învingători * <i>Die Besiegten können Sieger sein</i>	137
Vasile FERNEA, Persecuția Bisericii Române Unite, Greco-Catolice. 1955-1964 * <i>Die Verfolgung der Rumänischen Unierten (Griechisch-Katholischen) Kirche 1955-1964</i>	141

NOTE DE LECTURĂ

Nicolae GUDEA, Contribuții la istoria Bisericii Române Unite. II. Episcopul Márton Áron și Biserica Unită clandestină * <i>Beiträge zur Geschichte der Rumänischen Unierten Kirche II. Der Bischof Márton Áron und die klandestine Unierte Kirche</i>	149
---	-----

RECENZII ȘI PREZENTĂRI DE CĂRȚI

Karol Woityła (Ioan Paul II), <i>Dragoste și responsabilitate</i> , Oradea 1999 (Ioan MITROFAN)	157
---	-----

**PERCEPȚII AMERICANE PRIVIND SITUAȚIA RELIGIOASĂ
DIN ROMÂNIA 1944-1946**

LIVIU ȚĂRĂU

ZUSAMMENFASSUNG. *Die amerikanische Wahrnehmung der religiösen Lage in Rumänien 1944-1946.* Aufgrund einer Urkunde – ein Bericht des amerikanischen Vertreters im Vatikan Myron Taylor, der an den Präsidenten der Vereinigten Staaten Henry Truman geschickt wurde – aus dem amerikanischen Nationalarchiv in Washington DC, bietet der Verfasser eine Übersicht der beim State Department der USA bekannten Angaben über die religiöse Lage in Rumänien am Ende des Krieges und in den ersten Jahren der sowjetischen Besetzung.

Der amerikanische Vertreter Myron Taylor sammelte diese Angaben sowohl aus eigenen Quellen als auch durch die Zusammenarbeit mit Msgr. Tardini, damals Sekretär der Heiligen Kongregation für außerordentliche ekklesiastische Angelegenheiten (der sie wahrscheinlich von der Apostolischen Nuntiatur in Rumänien erhalten hatte).

Der Bericht umfaßt Angaben über alle Kulte in Rumänien. Es sind Informationen über die Orthodoxe Kirche enthalten und die Versuche des Staates, sie sich unterzuordnen; über die Lage der Katholischen Kirche (eine besondere wegen der ethnischen Zugehörigkeit ihrer Gläubigen: Deutsche und Ungarn); über die Lage der Griechisch-Katholischen Kirche, die als die tätigste "demokratische" Kraft galt.

Es wird die Tatsache unterstrichen, daß die Behörden des Staates trotz der Einleitung eines "antikatholischen Programms" noch eine recht vorsichtige Politik den Kirchen gegenüber führten, es waren aber bereits die darauffolgenden "Phasen" zu erkennen.

Răspunzând interogației arhiepiscopului Spellman, privitoare la viitorul zecilor de milioane de catolici din Europa centrală și de est, președintele american Franklin Delano Roosevelt recunoaște, în septembrie 1943, că în următorii zece sau douăzeci de ani soarta acestora urma să fie probabil legată de exercitarea unui "protectorat" sovietic asupra regiunii. Dar, continua președintele, el spera într-o convețuire cu efecte pozitive, între est-europeni și sovietici, care să îi ajute pe ultimii să devină mai puțin barbari¹.

¹Robert I. Gannon, *The Cardinal Spellman Story*, New York, 1962, pp. 222-223.

Cunoscând experiența istorică parcursă de națiunile est-europene după al doilea război mondial, cuvintele rostite în septembrie 1943 de președintele Roosevelt ar putea fi considerate astăzi cel puțin o premoniție, dacă nu chiar acceptarea expansiunii sovietice în Europa orientală. De fapt, atitudinea adoptată atunci de Roosevelt reflecta în bună măsură concepția și perspectivele gândite în timpul războiului de responsabili politici de la Washington. Considerând Uniunea Sovietică drept aliatul esențial în efortul comun, depus pentru obținerea victoriei asupra puterilor Axei, și manifestând, pe de altă parte, un interes minor față de Europa de est, administrația Roosevelt a găsit firesc ca această regiune să revină, până la încheierea operațiunilor militare, ariei de responsabilitate, militară și politică, a U.R.S.S.. O responsabilitate din care să decurgă, așa cum se spera dincolo de Atlantic, exercitarea unei influențe moderate și limitată în timp².

În condițiile în care, la nivelul deciziei politice și militare din Statele Unite era îmbrățișată cvasigeneral ideea că posibilele neînțelegeri și fricțiuni cu aliații sovietici vor fi conciliate la masa conferinței de pace, intențiile postbelice ale conducătorilor de la Kremlin s-au aflat în atenția serviciilor de analiză și informații ale Statelor Unite. Atât în cadrul Departamentului de Stat, cât și în cel al Biroului de Servicii Strategice (O.S.S.), ori în structurile de informații ale armatei au fost elaborate rapoarte și prognoze care evaluau obiectivele și probabilul comportament politic și militar al Uniunii Sovietice de după încheierea războiului. Or, în mai multe rânduri, acele rapoarte au atras atenția că, dominați de ambiții ideologice și de dorința de putere, liderii de la Kremlin ar intenționa să provoace o "revărsare" a sistemului sovietic asupra ariei *care urma să intre sub controlul lor militar și politic*³. Între consecințele semnalate a decurge din această situație erau enumerate, anularea unor drepturi și libertăți individuale și naționale, precum și persecutarea până la desființare a unor instituții esențiale în oricare societate liberal-democratică; libertatea credinței și Biserica situându-se din acest punct de vedere în prim plan.

²Geir Lundestad, *The American Non-Policy towards Eastern Europe 1943-1947. Universalism in an Area Not of Essential Interest to the United States*, Tromsø-Oslo-Bergen, 1978, p.41-43, 48-49.

³*Foreign Relations of the United States* (în continuare F.R.U.S.), 1942, vol.III, Washington, 1962, pp. 204-208; *General Records of the Department of State, Policy Group, Document PG-18: Western Frontiers of Soviet Union 23 Septembrie 1944*, apud Eduard Mark, *American Policy toward Eastern Europe and the Origins of the Cold War, 1941-1946. An Alternative interpretation*, in *The Journal of American History*, vol. 68, Nr. 2, 1981, p.314-316.

Confruntare cu dimensiuni și consecințe globale, al doilea război mondial a impus protagoniștilor un angajament total al întregului lor potențial de război. Dar, deși pe durata desfășurării ei conflagrația a fost dominată de acțiunile militare și politice, un rol deloc de neglijat l-au jucat factorii morali și psihologici⁴. Evidentă, din această perspectivă, a fost atenția acordată în tabăra aliată, atât de americani, cât și de sovietici, relațiilor cu Biserica, dar și rolul ce l-au conferit acesteia pe durata ostilităților și după aceea. Trebuie însă menționat faptul, că cele două puteri mai sus menționate au abordat de pe poziții și cu obiective diferite raporturile cu Biserica, manifestându-se o dihotomie netă în atitudinea fiecăreia față de fenomenul religios. De altfel, dacă în cazul Statelor Unite respectul și apropierea față de instituțiile ecleziastice constituiau o atitudine naturală, noua politică religioasă dezvoltată de liderii de la Moscova în timpul războiului părea să marcheze o schimbare importantă în relațiile dintre statul sovietic și Biserică.

Încă de la capturarea puterii de către bolșevici, în noiembrie 1917, aceștia au tratat Biserica, și în special Biserica Ortodoxă Rusă, ca pe un adevărat inamic. Atitudinea respectivă fusese cauzată atât de motive ideologice, ateismul comunist, cât și din considerente practice, Biserica Ortodoxă Rusă fiind unul dintre principalii susținători ai regimului țarist, iar recent alesul patriarh Tihon, se proclamase, în același noiembrie 1917, adversar al comunismului. În fața acelei declarații, reacția guvernului comunist nu a întârziat. Prin Decretul din 5 februarie 1918, Biserica era separată de stat, fiindu-i confiscate toate proprietățile, inclusiv școlile profesionale, iar mănăstirile au fost închise. Tratatul nemilos aplicat de statul sovietic Bisericii Ortodoxe Ruse a continuat, mai multe valuri de represiune abătându-se ulterior asupra acesteia⁵. Însă, apropierea noului război mondial a adus o schimbare în atitudinea autorităților politice de la Moscova față de Biserică. Odată cu implicarea Uniunii Sovietice în evenimentele care au premers și apoi au determinat declanșarea mării conflagrații, Biserica Ortodoxă Rusă a reapărut, pe o cale cvasioficială, în viața publică. Preoților acesteia fiindu-le autorizate acțiuni de misionarism,

⁴cf. Gordon Wright, *The Ordeal of War, 1939-1945*, New York, 1973. Autorul și-a construit întreaga argumentație pe ideea mobilizării, de către principalii actori ai războiului, a tuturor resurselor pentru obținerea victoriei

⁵Din aproximativ 50.000 de preoți și 163 de episcopi, după 1918 au mai supraviețuit câteva sute din primii și doar 7 eparhi. Cf. Michel Heller, Alexandr Nekrich, *L'Utopie au pouvoir. Histoire de l'U.R.S.S. de 1917 à nos jours*, Paris, 1985, p.344.

prin care se urmărea să se "completeze" activitățile recent instalatelor administrații sovietice din teritoriile "achiziționate" între septembrie 1939 și iunie 1941⁶.

Gradul de toleranță religioasă al conducătorilor de la Moscova a crescut după invazia germană din iunie 1941. Clerului și ierarhiei ortodoxe li s-a permis, prin vocea patriarhului Serghei - a cărui autoritate religioasă asupra tuturor teritoriilor sovietice a fost formal restabilită în septembrie 1943 - să se alăture oficialităților guvernamentale în efortul de război împotriva Germaniei, în realitate, acel act modifică doar *pro forma* atitudinea față de Biserică și religie în general a liderilor de la Kremlin, ei urmărind în fapt atingerea a două obiective pragmatice: mobilizarea și mai eficientă a populației pentru susținerea regimului și a efortului de război, apelând în acest scop la profundele sentimente religioase ale rușilor, și în al doilea rând, reînscriserea ideii celei de *A Treia Rome*, purtătoare a unui mesaj care, depășind limitele temporale, cât și cele teritoriale ale statului sovietic din 1941, încerca să realizeze prin canalele etno-spirituale, înrolarea slavilor și a ortodocșilor est-europeni în spiritul Moscovei⁷.

Politica liderilor sovietici față de cealaltă confesiune religioasă a creștinismului, catolicismul, nu a înregistrat însă vreo schimbare semnificativă în anii războiului.

Poziția conservatoare a Moscovei în această privință își găsea originea în amintita aversiune a bolșevismului față de religie în general, dar ea se datora mai cu seamă faptului că centrul spiritual al catolicismului, Vaticanul - el însuși entitate statală - dar și Bisericile Catolice din diferitele state, nu puteau fi supuse unui control ori înregimentate politic în sensul dorit la Kremlin. În schimb, începând cu circa un secol înainte, papalitatea își preciza în mai multe rânduri poziția față de comunism, considerat drept "o doctrină infamă și... plagă distrugătoare a societății umane"⁸. Cu toate acestea, după ce bolșevicii au acaparat puterea în Rusia, atitudinea Sfântului Scaun față de noul regim instalat

⁶Michael T. Florinsky, *Russia. A Short History*, Second Edition, London, 1971, pp. 558-559. Este interesant de subliniat că în pofida izolării la care a fost supusă ierarhia Bisericii Ortodoxe Ruse, ca de altfel și simpli preoți, și a riscului imens, asumat de unii cetățeni, în cazul frecventării vreunei biserici ori a vreunui preot, activ sau retras, Constituția sovietică din 1936, accepta în articolul 134 atât propaganda ateistă cât și libertatea credinței.

⁷Hélène Carrère d'Encausse, *Le Grand Frère. L'Union Soviétique et l'Europe soviétisée*, Paris, 1983, pp.18-19.

⁸Prima reacție a papalității față de comunism a fost înregistrată în 1846, cu doi ani înaintea publicării Manifestului lui Marx, când în enciclica *Qui pluribus*, Pius al IX-lea considera că răspândirea ideilor de acest tip poate duce - prin negarea dreptului la proprietate - la disoluția societății umane. O atitudine identică a manifestat la 28 decembrie 1878 Leon al XIII-lea, în enciclica *Quod apostolici numeros*, Sfântul Părinte cunoscând deja experiența dramatică a Comunei din Paris.

la Moscova a fost una prudentă, în pofida reacțiilor sarcastice și sfidătoare ale diplomației sovietice, conduse atunci de Cicerin. Însă, după ce ororile din Rusia stalinistă, atât cât se știa atunci despre ele, și mai ales tratamentul aplicat Bisericii Ortodoxe Ruse au devenit cunoscute, papa Pius al XI-lea a condamnat în termeni fără echivoc regimul comunist, la 19 martie 1937, prin enciclica *Divini Redemptoris*⁹, arătând, precum a făcut ulterior și în privința nazismului, că Sfântul Scaun și Biserica Catolică refuză orice colaborare cu regimurile totalitare.

Fără îndoială, această atitudine a Vaticanului, dar și experiența oferită prin refuzul Bisericilor Catolice din Germania și Europa central-estică de a susține instituțional ordinea nazistă nu au lăsat loc unor sentimente de simpatie între liderii de la Kremlin. Aceștia au perceput confesiunea și instituțiile catolice, și în primul rând Sfântul Scaun - din motivele mai sus arătate - drept un obstacol în calea dominației ce intenționau să o însoțească în Europa orientală. S-a adăugat în plus, un element de natură să mărească aversiunea Moscovei față de catolicism. Ne referim la percepția pe care liderii sovietici o aveau, *ab initio*, față de Biserica Unită din Ucraina, pe care o acuzaseră de "deznaționalizarea și separarea poporului ucrainean de poporul frate rus", și pe care plănuiseră să o desființeze încă înainte de începerea celui de-al doilea război mondial¹⁰. Un obiectiv ce devenise între timp imperios de realizat, după ce în anii ocupației germane clericii uniati, dar și o parte dintre cei ortodocși, au susținut ideea separării Ucrainei de Uniunea Sovietică, promovând un puternic suflu naționalist ucrainean.

Acest întreg complex de factori a influențat în bună măsură deciziile politice luate la Kremlin, după încheierea războiului. Autoritățile sovietice au declanșat, imediat după reluarea controlului asupra teritoriilor în cauză, un val de măsuri represive asupra Bisericii și clerului uniat din Ucraina. Începută în martie 1944, acea politică reprimatoare avea să atingă punctul culminant în martie

⁹Considerând Guvernul Comisarilor, instalat în noiembrie 1917, doar o fază de tranziție a revoluției din Rusia, iar pe de altă parte neimplicat major, datorită numărului infim de credinșii catolici trăitori la est de Polonia, Sfântul Scaun a păstrat o atitudine de expectativă față de evenimentele din fostul imperiu țarist. Însă, după ce a devenit clar că puterea bolșevică s-a instalat stabil la conducere, papa Benedict al XV-lea, prin secretarul său de stat, cardinalul Gasparri, a încercat o normalizare a relațiilor cu noi conducători ai Rusiei. La un *modus vivendi* cu noua putere de la Moscova a încercat să ajungă și noul papă, din 1922, Pius al XI-lea. Dar toate aceste încercări au primit refuzul liderilor sovietici. Vezi Andrea Ricardi, *Il Vaticano e Mosca 1940-1990*, Roma - Bari, 1992, pp. VIII-XII

¹⁰Denis Discherl, *The Soviet Destruction of the Greek Catholic Church*, *Jurnal of Church and State*, 12, 1970, nr. 3, pp. 423, 426, Apud, Pedro Romet, *The Interplay of Religious Policy and Nationalities Policy in the Soviet Union and Eastern Europe*, in Pedro Ramet (ed), *Religion and Nationalism in Soviet and East European Politics*. Durham and London, 1989, pp. 10-11

1946, odată cu organizarea unui pseudosinod al Bisericii Ucrainiene Unite, prilej în care s-a decis abrogarea actului de Uniune de la Brest (1596) și subordonarea Bisericii și clerului uniat de Biserică Ortodoxă Rusă¹¹. Deși ar fi putut fi considerată o măsură care privea doar cadrul intern al Uniunii Sovietice, desființarea Bisericii Unite din Ucraina a fost privită cu îndreptățire de altfel, la chiar timpul respectiv, ca un semn prevestitor de rele pentru soarta celorlalte Biserici Unite cu Roma, din Europa centrală și de est. Cea mai importantă dintre acestea aflându-se în România, Biserică susținută de peste 1,5 milioane de credincioși, și Cehoslovacia, 320.000 de credincioși, în timp ce în Bulgaria, Iugoslavia, Polonia și Ungaria numărul aderenților greco-catolici era mult mai redus.

De altfel, chiar numărul și răspândirea credincioșilor de rit greco-catolic din statele menționate, precum și rolul jucat în istoria țărilor lor de Bisericile Unite au reprezentat criterii de care diriguitorii de la Kremlin au ținut seama în strategia politică desfășurată în Europa de est. În această logică se explică faptul, că în cadrul așa - numitelor "rațiuni de securitate", conducătorii sovietici au impus - prin intermediul guvernelor satelite lor - desființarea Bisericilor Unite cu Roma din România și Cehoslovacia, tolerând în schimb, într-o formă de existență cvasioficială, grupurile restrânse de practicanți greco-catolici, considerate a reprezenta un impediment minor, din celelalte țări ale regiunii dominate de ei¹².

Nu există nici un dubiu că, o contribuție majoră la situația rezultată la sfârșitul conflagrației, în care liderii de la Kremlin puteau dispune discreționar de soarta a zeci de milioane de oameni precum și de regimurile politice din statele locuite de aceștia, a adus-o atitudinea de "*real politic*" a președintelui Roosevelt care, așa cum arătasem în deschiderea acestui studiu, considerase firesc, să recunoască principalului aliat militar al Statelor Unite din timpul războiului, dreptul la câștigarea unui control strategic asupra Europei de est. În condițiile degradării relațiilor sovieto-americane, la puțin ani după 1945, atitudinea adoptată de președinte în această privință a fost aspru criticată de chiar foștii săi colaboratori¹³. Ar fi însă eronat să trecem cu vederea faptul că însuși Franklin Delano Roosevelt, confruntat cu abuzurile politice comise de sovietici în România și Polonia - la mai puțin de o lună de la închierea

¹¹Pedro Ramet, loc. cit. Măsurile represive s-au extins în Ucraina și împotriva unei părți a clerului ortodox, mai cu seamă că Serafim, mitropolit al Kievului în anii războiului, și-a îndemnat credincioșii să lupte împotriva bolșevismului alături de armatele germane. cf. Alexander Dallin, *German Rule in Russia, 1941-1945*, London, 1957, pp. 473-474.

¹²cf. Pedro Ramet, *op. cit.*, p. 10.

¹³Robert E. Sherwood, *Roosevelt and Hopkins. An Intimate History*, New York, 1948, pp.510-512, 783-789; Charles E. Bohlen, *Witness to History, 1929-1962*, New York, 1973, p. 210

acordurilor de la Ialta - s-a declarat înșelat în încrederea acordată lui Stalin și decis să își modifice atitudinea binevoitoare față de acesta¹⁴. De altfel, dincolo de marele obiectiv urmărit de Roosevelt, crearea la sfârșitul războiului a unei stabilități internaționale guvernată de principii democratice - situație pe care el o vedea imposibil de atins fără colaborarea sovieticilor - președintele și-a manifestat încă înaintea implicării oficiale a Statelor Unite în război, temerile privitoare la capacitatea și dorința liderilor sovietici de a se comporta democratic în politica externă și a respecta drepturile și libertățile fundamentale ale omului. O neliniște în plus fiindu-i suscitată de atitudinea Kremlinului față de fenomenul religios și Biserica, și în special privitor la sentimentele conducătorilor bolșevici față de Biserica Catolică¹⁵.

Preocupările președintelui Roosevelt față de această problemă erau motivate de faptul că în concepția sa politică Vaticanul urma să ocupe un rol de primă importanță în crearea unui climat pașnic și tolerant în lumea postbelică. În acest scop cu puține zile înaintea izbucnirii războiului administrația Roosevelt a inițiat o politică de apropiere față de Sfântul Scaun, marcată prin numirea lui Myron Charles Taylor ca reprezentant special al președintelui la Vatican¹⁶. Prezent, cu excepția a doar câtorva perioade pe durata războiului la post, Myron Taylor a jucat un rol esențial, atât în acomodarea relațiilor dintre S.U.A. și Vatican, cât mai ales în construirea unei colaborări postbelice între cele două părți. Activitatea lui Myron Taylor pe lângă Sfântul Scaun s-a dovedit a fi extrem de utilă pentru informarea responsabililor americani, atât de la președenția Statelor Unite, cât și din Departamentul de Stat, cu privire la poziția de principiu a papalității față de problemele războiului, subliniind mai ales îngrijorarea acesteia față de probabilele consecințe ale expansiunii sovietice în Europa: anularea libertăților fundamentale ale omului, și ca urmare, oprimarea drepturilor religioase¹⁷.

Myron Taylor și-a continuat misiunea diplomatică la Vatican până în 1952. Încă din anii 1945-1946, el a făcut demersuri stăruitoare la Departamentul de Stat pentru ridicarea reprezentării diplomatice la Sfântul Scaun, la nivelul de

¹⁴ Arthur Schlesinger Jr, *Origins of the Cold War*, *Foreign Affairs*, 46, No 1, 1967, pp.23-24

¹⁵ James Mac Gregor Burns, *Roosevelt: The Soldier of Freedom 1940-1945*, London, 1971, pp. 152-153

¹⁶ Ennio Di Nolfo, *Vaticano e Stati Uniti 1939-1952*, Milano, 1978, pp. 13-14, 16-18, 21-26; Vezi și documentele nr. 5 și 6, pp.102-103. Myron Taylor se născuse în 1874 într-o influentă familie din mediile aristocrației financiare și industriale din statul New York. Deși se afirmase la rândul-i printr-o carieră strălucită ca bancher și industriaș, Myron Taylor se făcuse cunoscut și prin spiritul său umanitar și religios. Și așa se poate explica faptul că, deși practicant al Bisericii Evanghelice, Taylor a fost numit reprezentant al președintelui S.U.A. la Sfântul Scaun. Cf. *op. cit.*, p. 13-14

¹⁷ *Ibidem*, pp. 28-34, 42-44

ambasadă, considerând că în acel mod se putea produce o îmbunătățire a colaborării dintre cele două părți¹⁸. O colaborare ce atinsese deja nivelul unor relații de loialitate și interese comune în ceea ce privea evoluția internațională postbelică. Între anii 1944-1952, Myron Taylor a conlucrat strâns cu serviciile Vaticanului, de la cele de reprezentare, până la consilierii din apropierea papei Pius al XII-lea. Una dintre principalele probleme, care revenea neapărat în discuțiile și corespondența purtată de Taylor cu Sfântul Scaun, dar și în rapoartele trimise de acesta Departamentului de Stat, fiind aceea referitoare la suprimarea treptată a libertăților religioase din statele intrate sub hegemonia Uniunii Sovietice, precum și aversiunea și intențiile răuvoitoare ale autorităților pro-sovietice din acele țări, față de Bisericele de diferite rituri catolice de acolo¹⁹.

Este bine cunoscut faptul că până în 1947, Statele Unite nu își structuraseră, nici la nivelul programelor și planificării, și cu atât mai puțin la cel instituțional, o strategie stabilă și eficientă care să combată și chiar să preîntâmpine, ceea ce era perceput în acei ani drept aspirația spre o politică hegemonică în plan mondial a Uniunii Sovietice²⁰. Cu toate că abia în iulie 1947, prin *Legea Securității Naționale* au fost create structurile instituționale ce aveau rolul de a analiza și elabora planuri de acțiune care să contracareze creșterea influenței și puterii sovietice în relațiile internaționale, din a doua parte a anului 1946, în sintezele elaborate în cadrul Comitetului de Planificare Politică - la conducerea căruia a fost numit George Kennan, propuneau guvernului american implementarea unor măsuri prin care, atât în statele vest-europene, cât și în cele din estul Europei, aflate sub dominația

¹⁸Încă în cursul anului 1946, Myron Taylor a insistat pentru schimbarea statutului său la Vatican, din reprezentant personal al președintelui, în cel de ambasador al S.U.A. Dar, atât Departamentul de Stat, cât și președintele Truman n-au considerat oportună acea modificare, unul dintre motive fiind menajarea suspiciunilor sovietice, cf. Dean Acheson, *Present at the Creation. My Years in the State Department*, New York, 1969, pp.574-575

¹⁹Ennio Di Nolfo, *op.cit.*, pp. 49-50, 70-71, 80, passim

²⁰Thomas H. Etzold, American Organization for National Security, 1945-50, în Thomas H. Etzold and John Lewis Gaddis, eds., *Containment: Documents on American Policy and American Policy and Strategy, 1945-1950*, New York, 1978, pp. 8-13

George F. Kennan, născut în 1904, diplomat și istoric american, pe bună dreptate considerat "părintele" strategiei de îngrădire (*containment*) a puterii Uniunii Sovietice. Potrivit concepției sale, expusă mai întâi în *Telegrama cea lungă*, expediată de el din postura de consul al S.U.A. la Moscova, la 26 februarie 1946, către Departamentul de Stat, *Telegramă* publicată, într-o variantă prescurtată, în numărul din iulie 1947 al *Foreign Affairs*, Statele Unite trebuiau să evite o confruntare militară deschisă cu Uniunea Sovietică și să dezvolte în schimb o politică de izolare economică a acesteia într-un program pe termen lung. Efectul fiind prăbușirea internă a U.R.S.S. Istoria i-a dat dreptate lui Kennan. Vezi, Walter Hixson, *George F. Kennan: Cold War Iconoclast*, New York, 1989.

U.R.S.S., să se asigure supraviețuirea acelor instituții care asigură libertatea umană²¹. Exercițarea neîngrădită a practicilor religioase și libera dezvoltare a Bisericii, cu toate denumirile ei, fiind considerate la fel de importante precum menținerea formelor politice pluripartide și a liberei exprimări.

Unul dintre stimulii importanți, care a suscitât atenția structurilor de decizie de la Washington asupra importanței conservării identităților religioase dintr-o Europă de est aflată sub dominație sovietică, l-au reprezentat amplele și numeroasele rapoarte trimise de Myron Taylor președintelui Truman. De altfel, în perioada anilor 1945-1948, Myron Taylor a conlucrat îndeaproape cu Monseniorul Tardini, secretar al *Sacra Congregatie* pentru Afaceri Ecleziastice Extraordinare, transmițându-și unul altuia informații referitoare în special, la situația religioasă din estul Europei și politica sovietică în domeniu Domenico Tardini (1888-1961), a devenit din 1921 membru în aparatul de politică externă al Vaticanului, *Sacra Congregatie* pentru Afaceri Ecleziastice Extraordinare. A parcurs ulterior toate treptele ierarhice, fiind numit în noiembrie 1958 Secretar de Stat (ministru de externe) al Vaticanului. În decembrie 1958 a fost creat cardinal. Din seria de consultări reciproce pe această temă, dintre cei doi, face parte și întrevederea desfășurată la începutul lunii iulie 1946, subiectul discuțiilor reprezentându-l situația populației din statele aflate, pe durata războiului, sub ocupația nazistă și care ulterior intraseră în sfera de influență a Uniunii Sovietice²². Volumul și calitatea informațiilor deținute de cele două părți s-au dovedit a fi fost de același nivel în privința situației religioase din Austria, Cheoslovia, partea de est a Germaniei, Iugoslavia și Ungaria. În privința României însă, Myron Taylor a fost nevoit să ceară detalii monseniorului Tardini, acesta din urmă prezentându-i diplomatului american un istoric succint, dar și situația religioasă la zi din România. Considerând de mare utilitate informațiile primite, transmise apoi, la 13 iulie 1946, în forma unui raport președintelui Truman, Myron Taylor mulțumea pentru ele, papei Pius al XII-lea, într-un memoriu trimis acestuia la 24 iulie același an²³.

Identificat de noi în Arhivele Naționale din Washinton D.C., *Raportul*²⁴ (reținut în anexele acestui studiu) trimis de Myron Taylor președintelui Truman făcea o analiză a situației principalelor culte religioase din România. Dar, ochii cercetătorului de astăzi, pot sesiza în primul rând observațiile făcute în privința atitudinii guvernului Groza și a autorităților sovietice față de fenomenul religios

²¹ John Lewis Gaddis, *The Strategy of Containment*, in *Ibidem*, pp. 26-27

²² Ennio Di Nolfo, *op. cit.*, Documentul nr. 279, pp.504 - 505

²³ *Ibidem*.

²⁴ National Archives, Washington D.C. *Department of State, Decimal Files 1945-1949*, R.G. 59, Box 6971

din societatea românească. Raportul consemna încercările, tot mai pregnante, ale guvernului Groza de a aservi regimului Biserica Ortodoxă Română căreia, pe de altă parte, îi făceau atrăgătoare promisiuni. Dar cel puțin până la acel timp, 1946, ierarhia ortodoxă română, și în primul rând patriarhul Nicodim, refuzaseră toate acele propuneri, și erau decizi să păstreze individualitatea Bisericii Ortodoxe Române, asupra căreia plutea totuși amenințarea că va fi înglobată în Biserica Ortodoxă Rusă²⁵.

Un capitol separat a fost rezervat în document raporturilor regimului cu Bisericile de rit catolic din România. Remarcând, încă de la început, aversiunea regimului față de Bisericile supuse Sfântului Scaun, Myron Taylor sesiza că tactica "invadatorilor ruși în România" față de cele două comunități catolice, de rit grec și de rit latin, este diferită. Deși politica Moscovei față de Vatican semăna deja cu un război deschis, Biserica Romano-Catolică din România, ai cărei participanți erau în majoritate minoritari etnici, maghiari și germani, nu fusese supusă unor abuzuri excesive. În schimb, Biserica Română Unită era identificată, atât de sovietici, cât și de guvernul Groza, drept principalul inamic²⁶. Cauzele indicate în document erau mai multe; dar ce părea să fie mai deranjant pentru sovietici și interpușii lor din România, era faptul că Biserica Greco-Catolică se bucura de un imens prestigiu, atât datorită contribuției ce o adusese formării conștiinței naționale a românilor transilvăneni, legitimând și prin aceasta constituirea României întregite la 1918, cât și simbolului ce-l reprezenta, fiind considerată o foarte solidă legătură sentimentală, morală și culturală a românilor cu occidentul latin²⁷. *Raportul trimis de Taylor la Washington conținea și faptul că, din luna martie 1946, guvernul Groza declanșase atacuri susținute asupra mai multor eparhii Române Unite, episcopii Frențiu, Bălan și Rusu fiind considerați susținătorii Partidului Național Țărănesc și prin urmare "oponenți politici".* Cu toate acestea, chiar dacă mai mulți preoți catolici, de rit latin – aceștia majoritatea maghiari, dar și de rit grec, fuseseră temporar arestați, Myron Taylor conchidea, transmitând probabil concluziile monseniorului Tardini, că politica regimului pro-sovietic de la București se păstrează încă, în relațiile sale cu Bisericile din România, în limite prudente. O prudentă care, știind astăzi istoria parcursă de atunci până în 1989, ascundea încă epoca tragică ce avea să urmeze.

²⁵ *Ibidem*, pp. 3-4

²⁶ *Ibidem*, pp. 4-5

²⁷ *Ibidem*

MEMORANDUM ON
POLITICAL AND RELIGIOUS SITUATION IN RUMANIA

JULY 13 1946

1. As is well known, on August 23, 1944, King Michael of Rumania broke his relations with the National Socialist Reich, caused the arrest of Marshal Antonescu, the leader of the Rumanian people, and initiated an armistice with the Soviet Army which had already overrun the northeastern frontiers of Rumania.

Following the failure of the Germans to seize Bucharest and to capture the King, an emergency government was set up headed by General Sanatescu, who was of liberal monarchial tendencies. Naturally as the Russian occupation continued to expand the independence of this government became more and more illusionary.

The looting of public and private properties, the illegal acts committed by the Russian soldiers during the first days of the occupation are well known. It should, however, be pointed out that ecclesiastical persons and institutions were not attacked by the Soviet soldiers. Actually at times ecclesiastical persons and properties were spared from violence or lootings by the mere fact that these persons were ecclesiastical habits or because the buildings and institutions were marked by religious emblems of the Catholic Church.

2. According to a system which had already been adopted in other occupied countries the Soviet Army threw a curtain of secrecy and silence around the whole of Rumania in consequence of which the Holy See was able to receive only scarce and fragmentary news on the internal situation there. With a view to rendering more effective the isolation of Rumania, the Soviet authorities toward the end of August 1944, prevented the Diplomatic Corps and the Apostolic Nuncio from using cipher codes and notwithstanding the protests which had been made against this the use of cipher message codes has not been resumed. Later, namely in May 1945, the sending of clear telegrams abroad was likewise prohibited. This very rigorous measure was carried out for about nine months, namely, from May 1945 to February 1946.

Thereafter clear telegrams were partially readmitted except those addressed to Spain, Portugal and the Vatican City, but now at last open messages may be sent to all countries.

During this period it was very difficult for the Holy See to correspond with the Apostolic Nunciature in Rumania.

3. With regard to the relations between the Apostolic Nunciature and the Rumanian Government, it should be pointed out that contacts were never lacking: Monsignor Cassulo (the Apostolic Nuncio in Bucharest) has always been received by the various Ministers of Foreign Affairs with whom he has discussed matters of religious interest and by whom, generally speaking, he has always been received with deference. The present Minister of Foreign Affairs, Tatarescu, in his conversation with the Apostolic Nuncio has repeatedly referred to the Holy Father and to the Catholic Church in terms of great respect. This attitude he had previously shown also during the periods in which he was a member of the Cabinet or Chief of the Government. In October 1944 the Government of Sanatescu suffered a crisis which marked the beginning of a number of changes in the government and in the internal situation. It is superfluous to go into detail about these changes which culminated in the formation of the Groza cabinet in 1945, this cabinet having been formed at the request of Russia and being ultimately recognized by England and the United States as late as February 1946. During all this restless period the contacts between the Diplomatic Corps, including the Apostolic Nunciature, and the Soviet Military and Diplomatic authorities, were practically non-existent. The Soviet Ambassador, Kaft-aradse, arrived at Bucharest in June 1946 but he never called on the Apostolic Nuncio (the Dean of the Corps), nor even left his card.

4. Therefore one should not be surprised if the situation of the Apostolic Nuncio became difficult. As a matter of fact, in the following March the judges who were charged with the preparation of the trial against Marshal Antonescu and his relative Michael, Minister of Foreign Affairs, claimed and were able to obtain from Mr. Tatarescu all the reports of the audiences which the two defendants had had with the Diplomatic Corps, including the Apostolic Nuncio. Not only did the Ministry of Foreign Affairs grant this request, but indicated to the Apostolic Nuncio that it might

be convenient for him to take leave. The Tribunal of the People, the Minister stated, could call upon the Nuncio to give evidence and to answer the following charges: (1) that the Nuncio lent his support to the policy of the Antonescus, thereby giving moral aid to their activities; (2) that the Nuncio defended the Germans and the Hungarians to the detriment of Rumania. In reply to this statement the Nuncio said that he did not consider it dignified for him to leave since (a) his relations with the Antonescus did not go beyond the normal terms of the relations which all the other diplomats had had with the Ministers in office; (b) his actions had always been above and beyond any political strife and inspired solely by his desire to work for peace and reconciliation which was proved by his intervention to ameliorate the situation of the Jews, internees, and Russian prisoners. (3) that he was quite prepared to furnish the competent authorities with the necessary explanations but that he would not give evidence before the Tribunal of the People. Thereupon the Minister of Foreign Affairs renewed his request for the departure of the Nuncio and put forth new arguments, viz., that it was necessary to change the Diplomatic Corps which had had relations with the Antonescu group and stated that the criticisms made about the Nuncio came not only from the Left Parties, but also from the Liberals and the Party of the National Zaranists. In the meantime the Apostolic Nuncio had requested instructions from the Holy See, which answered as follows: (1) that the Apostolic Nuncio should not give evidence before the Tribunal of the People at the Antonescu trial; (2) in case of press attacks against the Nuncio he would be able to justify his conduct. In any case, he should not leave his post if not compelled to do so by force. The Rumanian Government, upon learning of this decision of the Holy See, officially requested, on May 20, the recall of Monsignor Cassulo. Thereafter the Holy See, with a view to avoiding further complications, notified the Nuncio that he might leave Bucharest upon the arrival there of the Regent of the Nunciature, who had been appointed in the person of His Excellency Monsignor Gerald O'Hara.

5. In Rumania there are about three million Catholics, divided practically in equal parts in two rites, namely, the Latin and the Byzantine Rumanian rites, apart from which there are fifteen million non-Catholics. What is the situation of each one of these groups under the Russian occupation? The so-called Soviet religious policy has tried and is still trying to bind the non-Catholic Rumanian Church

more and more to the Russian Church. The Patriarch of Moscow is now nothing else but an instrument of political penetration in the hands of the Kremlin. For this reason it is the desire of the Russians to make the non-Catholic Rumanian Church another instrument in the hands of the same Patriarch. To this end nothing has been overlooked: thus, for example, the Patriarch Nicodim, spiritual father of the Rumanian Church, was officially invited to attend the installation at Moscow of the new Russian Patriarch Alexis. Later on, a delegation of dignitaries of the Russian Church visited Rumania; the visit was marked by exchange of gifts and new steps were taken with a view to possible union of the Russian and Rumanian Churches. However, Patriarch Nicodim of Rumania, who is an able and influential person, has been able to retain the individuality of the Rumanian Church. Under protection of Russia there has been organized an "Association for the Clergy" under the patronage of the non-Catholic priest Burducea, Minister of Religious Cults. The Catholic Clergy, although requested to do so, has not lent its name to this association. Naturally this support given by Russia to the Rumanian Schismatic Church, which counts fifteen million members, is all to the detriment of the Byzantine Rumanian Church. The Catholic Uniates, amount to barely one and a half million members and cannot avail themselves of the advantages accorded to the Rumanian Schismatic Church.

6. The tactics of the Russian invader with regard to the Catholic community has been different. First of all, one must bear in mind the moral importance which this community, even though relatively small, has enjoyed in the eyes of the Rumanian authorities. It is well known that the Greek Uniates of Transylvania are those who have chiefly kept alive through the centuries the sentiments, the traditions and the Rumanian language. Therefore the Holy See and its representative in Rumania have always enjoyed the greatest prestige. In the new kingdom of Rumania which was developed after the first World War it may be said that no serious difficulty arose between the Holy See and the Rumanian State during the period from 1919 to the outbreak of the second World War; a solution of all questions which arose was always found in a spirit of mutual respect and comprehension and the Church on its part always endeavored to meet the legitimate wishes of the Rumanian State, so much so that a Concordat was stipulated.

Furthermore, an anti-religious campaign in Rumania would be against the feelings of the Rumanian people who are profoundly attached to religious traditions and, contrary to the practice of the Slav nations, have always maintained close sentimental, moral, and cultural relations with the Latin world.

7. With regard to the Russians, except for certain harsh measures against persons and ecclesiastical properties which took place in the first days of the occupation, there has not really been an open war against Catholicism but rather a hidden opposition which has consisted in minimizing the importance of Catholicism and in endeavoring to isolate it as much as possible, making it difficult to maintain the necessary contacts with Rome and in supporting the Schismatic Church to the detriment of the Catholic Church. It is superfluous to state that the Soviet authorities have never paid any attention to the Pontifical Representative. They have always avoided all official or private contacts with him and have always neglected those forms of courtesy which are customary among members of the Diplomatic Corps. The Russians are not inclined to acknowledge the deans of the Diplomatic Corps, which deanship belongs traditionally to the Apostolic Nuncio. Furthermore, the removal imposed by the Russians of Monsignor Cassulo, the Dean of the Corps, is to be attributed, at least in part, to the desire of the Russians to pave the way for the Russian Ambassador to become Dean of the Corps.

8. A difficulty of some consequence arising between the Nunciature and the Rumanian Government during the last months grew out of the conduct of the Rumanian Uniate Episcopate with regard to the present Groza Government. In March 1946 Mr. Groza complained bitterly to the Apostolic Nuncio regarding the attack of the Rumanian Uniate Episcopate which he considers "hostile" to his democratic form of government and which, in his opinion, is supporting the policy of the National Zaranists headed by the ex-president of the Council, Mr. Maniu. Mr. Groza has not taken any measure against the Uniate clergy for this alleged attack on his part, but has made some clear threats against Monsignors Frânțiu, Balan and Rusu, whom he considers political opponents.

9. So far as the faithful are concerned, no change has occurred. The people are diffident and awaiting patiently rather than displaying any opposition. "The United Front

of the Peasant People," which was instituted by the Communist Party to penetrate the masses of the peasants, has not thus far had any effect on the faithful. This Party has not banned religious worship and has respected the priests. The same applies to the Union of Patriots which carries out its activity among the intellectuals.

10. With regard to the Clergy of the faithful of the Latin Rite, there is no news of persecutions or acts of harshness. At the beginning of the occupation a number of Bishops such as the Bishop of Alba Julia in Transylvania, were strictly watched because they were of Hungarian nationality and a number of priests were imprisoned but these were only temporary measures. There is reason to believe that at present the Clergy of Hungarian origin, in consequence of the improved relations between Rumania and Hungary, is in a better situation. All the Bishops are at their respective seats and are governing their dioceses without any particular difficulty.

ASPECTE ALE REZISTENȚEI LA COMUNIZARE ȘI LA UNIFICAREA BISERICILOR ROMÂNEȘTI ÎN JUDEȚUL CLUJ (1949)

VASILE LECHINȚAN

ZUSAMMENFASSUNG. *Aspekte des Widerstandes gegen den Kommunismus und die Vereinigung der Rumänischen Kirchen im Kreis Cluj (1949).* Es werden 59 Urkunden aus Nationalarchiv, Kreisdirektion Cluj, aus dem Dossier des Polizeiinspektorates für das Jahr 1949, verwertet. Diese Urkunden enthalten Informationsvermerke, Denunzierungen, Tätigkeitsberichte, und beziehen sich auf:

1. die Verfolgung der griechisch-katholischen Priester, die den Übergang zur Orthodoxen Kirche nicht unterzeichnet hatten und sich versteckt hielten;

2. die Verfolgung der griechisch-katholischen klandestinen Tätigkeit sowohl für die "nicht integrierten" Priester, als auch für die Laien und deren Familien;

3. die Haltung der Bevölkerung angesichts der Kommunisierungsmaßnahmen, die besonders auf wirtschaftlicher Ebene getroffen wurden: die Abgabe der verpflichtenden Quoten seitens der Bauern, die Konzentrierung der landwirtschaftlichen Tätigkeiten, die "freiwillige" Zwangsarbeit;

4. Formen mündlicher Äußerungen gegen die Kommunisierungsmaßnahmen und gegen lokale oder zentrale Personen, die als Werkzeuge der Kommunisierung fungierten;

5. Versuche der Organisation eines aktiven Widerstandes.
Fast alle Tätigkeiten finden auf dem Lande statt.

Insgesamt kann behauptet werden, daß das Jahr 1949 den Anfang der Kommunisierungstätigkeit darstellte und daß die Reaktion darauf noch nicht ausgearbeitet waren. Gleichzeitig war das Jahr 1949 jenes, in dem die Auflösung der Rumänischen Unierten (Griechisch-Katholischen) Kirche eine Tatsache war und der Widerstand äußerte sich von Anfang an.

Documente inedite din arhivele clujene ne relevă una din cele mai dramatice epoci ale ascensiunii totalitarismului comunist în România, inclusiv în județul Cluj (conform organizării administrativ-teritoriale din acei ani) - perioada imediat următoare decretului de unificare forțată a celor două Biserici românești și cea a primelor forme de comunizare, impuse cu mijloace represive, și anume formarea gospodăriilor agricole colective, confiscarea averilor marilor proprietari, impunerea de cote în natură către stat (până la sărăcirea uneori completă a țărănimii), reprimarea gândirii libere etc.

În fostul județ Cluj, rezistența la aceste distorsiuni care loveau cu mare forță în drepturile elementare ale omului: dreptul la credință, dreptul la libertate, dreptul la proprietate etc. a luat diferite forme: de la exprimarea publică a nemulțumirilor, la contestarea conducerii locale comuniste și a conducerii guvernamentale, la continuarea - în clandestinitate - a slujbelor religioase ale greco-catolicismului interzis, până la fuga în păduri sau în locuri ascunse ale preoților greco-catolici pentru a nu-și lepăda credința, ori până la asocierea în "bande" și rezistența, chiar armată, în păduri, așteptându-se, în zadar, ajutorul din afară, al anglo-americanilor a căror prietenie era odinioară, în perioada democrației românești interbelice atât de prețuită de români și de România în arhitectura stabilizării păcii, în opoziție cu statele totalitariste fasciste.

Cu siguranță că una din cele mai mari drame ale acelor ani au suferit-o credincioșii și preoții greco-catolici, pentru că erau loviți în chiar bazele fundamentale ale vieții lor sufletești și spirituale cu care veneau din generație în generație, timp de 250 de ani. Documentele Miliției Județene Cluj din 1949 atestă rezistența unor preoți și credincioși greco-catolici la unificarea forțată a bisericilor. Este semnalată dispariția unor preoți de la mănăstirea Nicula, în februarie (Anexa 1), a preotului Vasile Moldovan din Fântânița, în martie (Anexa 4); fiica unui preot greco-catolic din Târgu-Mureș (foarte probabil protopopol greco-catolic Iosif Pop, un mare patriot român), Laura Pop, funcționară la Primăria comunei Someșeni este urmărită, suspectată și denunțată pentru "vina" tatălui ei care a refuzat să treacă la ortodoxie (Anexa 6); teologul greco-catolic Emil Riti, internat în Clinica Medicală I din Cluj este în "atenția" miliției (anexa 7); în Chinteni slujbele religioase greco-catolice se țin în continuare, ilegal, în aprilie 1949, până când preotul Ioan Plăianu¹ este "ridicat și dus la Securitate" și se acutizează animozitățile dintre ortodocși și greco-catolicii din comună (Anexa 9); preotul greco-catolic Gavrilă Bugnaru din Lacu, fugar, după "unificare", a revenit în comună continuând să practice "servicii religioase în stil greco-catolic" apoi iar a dispărut (Anexa 10 și 17); studentul Tiberiu Șomlea, fiul preotului greco-catolic Gheorghe Șomlea din Vișinel se manifesta public de partea "reacțiunii" iar tatăl său "menține și în prezent -

¹ Preotul Ioan Plăianu din Chinteni (n. în Costea ? - probabil Coasta, jud. Cluj) a fost închis ("depus") în Penitenciarul Cluj la 31 mai 1943 pentru "instigare publică", în urma mandatului de arestare al Tribunalului Militar Cluj și eliberat la 1 octombrie 1949. Era fiul lui Augustin Plăianu și Rosalia Doboleanu, născut la 11 martie 1892, fiind căsătorit cu Șteiu Silvia. A fost preot militar în Regimentul 51 Satu Mare, avea 1,64 m înălțime. Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, Penitenciarul Cluj, 50/1949, nr.853.

spune o notă informativă - creștinismul catolic prin slujbe clandestine prin casele chiaburilor" (Anexele 15-16); preotul greco-catolic Vasile Sărmișan din Visuia este și el fugar pentru că nu a vrut să treacă la ortodoxie și este sprijinit de populație, printre care și de chiaburul Ștefan Elecheși și că ar trăi chiar deghizat în țăran în Cluj (Anexa 21, 24); unii credincioși greco-catolici din Cătina refuzând să mai frecventeze vreo biserică de la unificarea din toamna anului 1948, au început să frecventeze, în iulie 1949, biserica romano-catolică, ducând astfel "o propagandă subversivă contra actualului regim" - spune o notă informativă (Anexa 32); la casa lui Nicolae Hațieganu din Cluj se întrunesc fruntași politici, intelectuali ai "vechiului regim", printre care și fostul preot greco-catolic Simion Hațieganu (Anexa 37); preotul greco-catolic Leonida Feti² din Silivașu de Câmpie - caz deosebit de dramatic - fugar încă de la "unificare", este prins abia la 1-2 septembrie 1949, arestat și închis de Securitate (Anexele 42, 44-47); fostul preot greco-catolic Petru Istrate din Feldioara era în octombrie 1949 arestat în Dej (Anexa 54). Sunt câteva dintre aspectele dramatice ale rezistenței la "unificare" în județul Cluj, din 1949, semnalate de documentele Miliției Județene Cluj.

Printre cei care și-au manifestat opoziția la comunizare, din județul Cluj au fost și țărani, precum și intelectuali, muncitori, români și maghiari. Mulți au riscat, exprimându-și în public oprobriul față de formele totalitariste de guvernare, sprijinite de aparatul represiv al Miliției și mai ales al Securității. Învățătorul Iacob Berbecaru din Fântânița spune că regimul nou instalat "este contra religiei" și că "vrea să înființeze colhozuri" (Anexa 2); țărani Ioan Demeter, Ioan Blenchea și preotul Simion Vosinea din Miheșul de Câmpie spun că "au făcut rău comuniștii că au naționalizat averile moșierilor și că au ridicat pe niște oameni nevinovați" și că "va veni rândul mijlocașilor să fie reprimați" și vor rămâne numai comuniștii ca să "conducă cum vor ei" (Anexa 5); un anume Corondan din Cluj făcea propagandă "antidemocratică" și spunea că în

² Preotul Leonida Feti, fiul lui Ioan Leonida și Maria Feti, născut la 17 aprilie 1907 în Suplai, jud. Năsăud, domiciliat în Silivașu de Câmpie, jud. Cluj (azi Bistrița-Năsăud), preot greco-catolic, absolvent al Academiei Teologice, căsătorit cu Ana Grindeanu, fost căpitan confesor în armată, de origine socială chiabur, de 1,70 m înălțime, frunte înaltă, nas rectiliniu, gură potrivită, bărbia ovală, fața brunetă, ochi căprui, părul negru, a fost internat în Penitenciarul Cluj la 23 septembrie 1943 (fusesse arestat la 1/2 septembrie 1949), cu adresa nr. 40531/1949 a Securității Poporului Cluj. La 26 octombrie 1949 a fost transferat la Securitatea Poporului Cluj cu adresa 40683/1949 și reprimat la 27 octombrie 1949 cu aceeași adresă. A fost eliberat la 14 ianuarie 1950 prin ordinul Direcției Generale nr. 26200/1949 prin Securitatea Poporului Cluj (Idem, ds 47/1949, nr.2016.

curând vor veni americanii (Anexa 14); Ioan Șeulean din Boju a înjurat partidul (Anexa 18); soția lui Vasile Chesuan, șofer care a sprijinit pe groful Berdi din Balda, dus la muncă forțată la Salva-Vișeu, a spus că comuniștii își bat joc de acești oameni (Anexa 20); Ioan Nemeș din Căianu a spus în mod public că membrii de partid (comuniștii) o să ajungă "ca și legionarii" și că vor răspunde de faptele lor (este uimitoare această comparație și punere a semnului de egalitate între două extreme ale totalitarismului) (Anexa 28); Ilisie Surd din Aruncuța a înjurat și el partidul (comunist) și l-a atacat pe secretarul organizației de bază a partidului (Anexa 29 și 36); chiaburul Sandarhazi Friedric din Suatu se manifestă cu orice ocazie, și el, contra măsurilor luate de guvern" (Anexa 30); preotul ortodox Simion Vosinca din Chinteni este și el în vizorul Miliției pentru că s-a pronunțat contra manifestărilor organizate de U.T.M. (Anexa 34); Ianoș Suciuc din Miheșu de Câmpie a adus "insulte partidului muncitor, înjurând pe Ana Pauker și pe toți conducătorii Partidului Muncitoresc" (Anexa 35); Florian Șulea tot din Miheșu de Câmpie a fost auzit spunând că "partidul este format numai din golani" (Anexa 38); Grigore Iftenie din Dâmbu a fost auzit spunând că "actualul regim călărește populația" (Anexa 39); Ioan Răzoare al lui Lera din Silivașu de Câmpie spune unor locuitori din Visuia că toți "cei ce sunt acum la conducere vor zbura cu toții" și că partizanii nu stau degeaba acolo în păduri (Anexa 40); chiaburul Nicolae Venea din Florești "a fost contra regimului actual și contra P.M.R." și l-a înjurat pe secretarul P.M.R. din Florești (Anexa 41); locuitorul Pamfil Guta din Răzoare s-a manifestat și el contra regimului, Guvernului și Partidului" și a spus că "acuma am ajuns să ne conducă țigani și ei să ne comande" (în Câmpia Transilvaniei, de exemplu, mulți activiști erau țigani săraci) (Anexa 43); populația care sta la o coadă mare la pantofi în Cluj, în noiembrie 1949 și-a exprimat disprețul față de lozincile cu "mărirea producției" și "îndeplinirea planului" (Anexa 48); Zaharia Chișa din Fântânița își exprimă și el disprețul față de lozincile comuniste (Anexa 49); locuitorii din Șuțu, jud. Turda, se plâng, la propriu și la figurat, de faptul că au intrat în G.A.C. și nu se mai simt oameni liberi, tinerii chiar fug din sat (Anexele 50, 52, 55); chiaburul Ioan Botezan din Mociu se exprimă și acționează și el contra guvernului și comuniștilor (Anexa 53); Nicolae Simion din Vaida Cămărașu se revoltă pentru că "am ajuns să facem" - spune el - pulovăr la Stalin (Anexa 56); Ecaterina Gherghei din Viștea este denunțată pentru că "a avut ieșiri reacționare" cu prilejul sărbătoririi zilei de 7 noiembrie în sat (Anexa 57).

Populația este în general nemulțumită pentru agresiunile și distorsiunile politice la care este supusă de totalitarismul comunist în ascensiune. Preotul Matei din Budești a demisionat în semn de protest pentru că a fost arestat pe motivul că ar fi "sabotat însămânțările din 1948" (Anexa 11); populația din comunele aparținătoare postului de miliție Vaida Cămăraș este nemulțumită pentru intenția autorităților de comunizare prin adunarea grâului la arie și de a nu mai permite să se treere acasă, manifestându-se temerea că recolta va fi confiscată de stat (Anexa 10,11,26); deși același motiv este nemulțumită și populația din Suatu, intenționând chiar să meargă până la București în cauza lor (Anexa 25) locuitorii din Palatca își exprimă nemulțumirea pentru cotele mari cu care au fost impuși, care vor depăși cantitatea care se recoltează (Anexa 33); țăranii din Budești, Țagu și Visuia sunt nemulțumiți pentru că nu au primit banii pe cotele de cânepă și sfeclă date la stat și se tem să nu le fie luată cota din in (Anexa 51); populația săracă din Feleacu își exprimă nemulțumirea pentru că nu i-a mai rămas nimic din cauza cotelor de grâu date la stat (Anexa 58); tot în privința cotelor își exprimă nemulțumirea și locuitorii din Suatu, Aruncuta și Căianu, care au fost impuși "din birou" fără să țină seama de posibilitățile oamenilor, forțând oamenii chiar să cumpere cereale pentru a-și achita cotele și nu le-a mai rămas decât 10-15 kg de cartofi pe iarnă, oamenii nu au nici ce mânca, "nicidecum să mai dea cotele" (Anexa 59).

Ca ultimă formă a disperării și protestului oameni au luat calea codrului, mai mult sau mai puțin organizate în "bande". Astfel a fost cazul tânărului Alexandru Moraru³ din Sărmășel-Gară, arestat până la urmă de Securitate, rudă cu Ioan Grindeanu din Silivașu de Câmpie fugit și el în munți, iar mama lui era mereu sub supravegherea autorităților reperesive (Anexele 3,12). În "organizația sa subvesivă" au fugit și locuitori din Balda, Sărmaș, Vișinel, Cămăraș (Anexa 13, 23, 27, 31). Securitatea inventează cele mai perfide metode pentru a-i prinde pe fugari. Vasile Istrate din Feldioara este semnalat că ar fi înscris în "Garda Albă" din jud. Someș (Anexa 54).

³ Alexandru Moraru din Sărmășel, fiul lui Lazăr Moraru și Maria Tresitean (sic) (Gristoeren) născut la 25 iulie 1925 în Silivașu de Câmpie, contabil, bacalaureat, cunoscător de limbi română și germană, fost soldat T.R. la Regimentul 12 Vânători de Munte Câmpeni, de 1,70 m înălțime, a fost internat în Penitenciarul Cluj la 24 iunie 1949, cu adresa nr. 43.184/1949 a Securității Poporului Cluj. A fost transferat la Aiud la 20 noiembrie 1949 la ordinul telefonic din 9 noiembrie 1949, idem, ds 47, nr.2174.

Chiaburul Ioasi Moraru din Țagu nu stă nici el pe acasă (Anexa 22); locuitorul Ioan Rus al lui Nicolae din Frata îndeamnă pe tinerii recruți care pleacă la armată "să împuște pe cei dinapoi [adică pe comandanți], nu pe cei dinainte [adică pe "partizani"]", spunând că munții sunt plini de oameni, care dacă vor veni în Frata "vor zdrobi toți comuniștii" (Anexa 8).

Documentele cercetate din fondul Inspectoratului de Poliție și completate cu cele ale Penitenciarului Cluj din același an 1949, din care cunoaștem numele a numeroși oameni închiși pe motive politice⁴, se

⁴ În anul 1949 erau închiși în Penitenciarul Cluj următorii deținuți politici din județul Cluj (de atunci) pentru următoarele "crime" de "uneltire contra ordinii sociale" și "instigare publică" (în ordinea numerică a matricolelor penitenciarului, în paranteză): Ioan Irimieș, plugar din Suceagu (n. în Tăuți) (441); Titus Nicoară, student în anul III Medicină, transferat la Pitești (472); Iuliu Stana, preot din Fildu de Jos, transferat la Aiud (513); Teofil Lungu, plugar din Fildu de Mijloc, transferat la Gherla (514); Teodor Puriș, plugar din Fildu de Sus, transferat la Gherla (515); Teodor Belea, plugar din Fildu de Sus, transferat la Gherla (516); Aurel Lungu, plugar din Hodișu, transferat la Gherla (517); Gavrilă Belea, plugar din Fildu de Sus (n. în Fildu de Mijloc), transferat la Gherla (520); Teodor Bele, plugar din Fildu de Sus (n. în Fildu de Jos), transferat la Constanța - canal (521); Simion Crișan plugar din Ciucea, transferat la Gherla (522); Petru Pop, plugar din Boteni, transferat la Văcărești (646); Ioan Mățiș, pensionar din Vișag (714); Ioan Papuc, plugar din Popești, transferat la Gherla (841); Petre Aștileanu din Suceagu, transferat la Gherla (842); Vasile Fofurica, muncitor din Cluj, transferat la Gherla (443), Ioan Drăgan, plugar din Popești, transferat la Gherla (845); Pavel Pop din Cluj, transferat la Gherla (846); Alexandru Chiorean din Cluj, n. Comșești, județul Turda, transferat la Gherla (847); Maria Albu din Cluj, transferată la Mislea (849) Ioan Plăianu, preot din Chinteni (853); Nicolae Eseauu, student în Cluj, transferat la Pitești (895); Emil Poruțiu din Cluj, n. în Ceanu Mic, jud. Turda, funcționar (936); Ion Mugescu, student anul III Medicină, n. Voivodeni, jud. Vâlcea (decedat în timpul detenției la 1 august 1949 la Clinica Universitară) (982); Elisabeta Câdea, studentă anul III Agronomie (989); Alexandru Călbăjos din Cluj, str. Câmpului (1079); Iosif Uț, plugar din Cămărași (1156); Gheorghe Ronca, Ioan Ștefanuț, Traian Ungur și Teofil Brad, plugari din Margiu (1311, 1315, 1316, respectiv 1317); Ioan Giurgiu, inginer din Cluj str. Republicii 31, transferat la Brașov (1456); Ion Grindeanu din Silivașu de Câmpie, transferat la Târgșov (1622); Iulian Chita, avocat din Cluj, transferat la Aiud (1644); Ioan Stupinean, pădurar din Delureni, transferat la Gherla (1650); Teodor Ban, plugar din Visuia, transferat la Gherla (1656), Matei Mocean, plugar din Țăgșor, transferat la Gherla (1658); Isăilă Hutini, plugar din Visuia, transferat la Gherla (1660); Vasile Buruiian, tâmplar din Balda, transferat la Gherla (1668); Rubin Lupan, inginer electrician din Cluj (n. în Războieni, transferat la Aiud (1956); Aurel Feldeirea, funcționar din Cluj (1972); Constantin Ion, comerciant din Cluj, transferat la Aiud (1974); Nicolae Cenan, student anul II Drept, n. Aiton, (1996); Inocențiu Glodeanu, student anul III Drept, transferat la Pitești (2002), Leonida Fetii, preot din Silivașu de Câmpie (2016); Crucița Stănescu, casnică din Cluj, str. Moise Nicoară ..., transferată la Mislea (2018); Ana Brumar, n. Crișan, casnică din Cluj, str. Pata nr.12, transferată la Mislea (2020); Pavel Podoabă, agricultor din Mihăiești (2024); Liviu Ceaca din Cluj (n. în Ciaca), transferat la Aiud (2026); Liviu Pinteza din Cluj, transferat la Aiud (2030); Grigore Cositra, funcționar din Cluj, transferat la Târgu Ocna (2038); Ioan Crainic, student din Beliș, transferat la Pitești (2094); Iovian Juron din Corpadea (2126); Sabin Corobeanu,

constituie într-o adevărată frescă a vieții și rezistenței românești din epocă la totalitarismul comunist în ascensiunea sub toate aspectele ofensivei lui violente și distorsionate, urmare înțelegerii de la Yalta din 1945.

student din Cluj, transferat la Canal (2132); Margareta I. Caraș, studentă la Cluj, transferată la Mislea (2132); Cosmin Pașca, student anul IV Medicină, din Cluj str. Ion Ursu nr.10, transferat la Pitești (2164); Alexandru Moraru, din Sărmășel, n. în Silivașu de Câmpie, transferat la Aiud (2174); Virgil Pop, student din Cluj, str. Gheorgheni nr.96 (n. în Marloca), transferat la Pitești (2184); Aurel Coza student în Cluj, transferat la Pitești (2186); Vasile Radovici, plugar din Călățele, transferat la Gherla (2192); Teodor Deac, plugar din Sânmărtin, jud. Cluj, transferat la Colonia de Muncă Valea Neagră (2196); Valer și Dumitru Panican din Săcuieni (vc!), jud. Cluj, transferați la Gherla (2192, respectiv 2198); Ioan Potra plugar din Săcuieni, transferat la Gherla (2200); Ioan Lungu din Dăianu, învățător din Vultureni, transferat la Aiud (2202); Ioan Bău, șofer mecanic din Cluj, (n. In Apoldu de Jos), transferat la Gherla (2206); Andrei Urcan, elev din Călățele, transferat la Târgușor (2210); Alexandru Mesaroș, muncitor din Cluj, transferat la Gherla (2218); Simion Leasu, plugar din Iuriu de Câmpie, transferat la Gherla (2284); Iosif Buzău, student din Cluj, transferat la Pitești (2368); Vasile Măelean, funcționar din Cluj, transferat la Aiud (2370); Nicolae Bastea, funcționar din Cluj, transferat la Aiud (2372); Vasile Botca, funcționar din Cluj, transferat la Aiud (2374); Nicolae Antonescu, pensionar din Cluj, transferat la Aiud (2376); Dumitru Abrudan, învățător din Luna de Sus, transferat la Aiud (2378); Adela Blănaru, medic, transferată la Mislea (2380); Elvira Blănaru, studentă din Cluj, transferată la Mislea (2382); Gheorghe Rădoi, inspector financiar din Gârbou, transferat la Aiud (2396); Ioan Pop al lui Virgil, student din Cluj, n. în Morleca, transferat la Pitești (2434); Cornel Pop al lui Olga, student din Cluj (2436); Ștefan Silaghi, student în Cluj (2438); Traian Lăcan, plugar din Vișinel (2486); Ioan Egri, plugari din Boteni (2488); Ioan Chiorean, plugar din Cămăraș (2450); Florea Câmpan, plugar din Hida, transferat la Canal (2496); Cosma Țibenschi, plugar din Hida, transferat la Canal (2498); Florea Druhora, plugar din Hida, transferat la Canal (2500); Ioan Bondor, plugar din Hida, transferat la Canal (2506); Vasile Jecan, plugar din Hida, transferat la Canal (2508); Ion Cazan, plugar din Hida (n. în Drag), transferat la Canal (2510); Ilie Nica, plugar din Zimbor, transferat la Gherla (2512); Aurel Marchiș, plugar din Ugruțiu, transferat la Gherla (2502); Pavel Pinteia, plugar din Panticu, transferat la Gherla (2514); David Vlaic, plugar din Panticu, transferat la Canal (2516); Todor Țiplea, plugar din Strâmba, transferat la Canal (2518); Ioan Terec, plugar din Sărata, transferat la Canal (2520); Magdalena Poscariu n. Pop, casnică din Hida, transferată la Mislea (2522) și numeroși alți studenți, care chiar dacă nu aveau domiciliul stabil în Cluj, erau studenți la universitatea din Cluj.

OPISUL DOCUMENTELOR

1. 1949 februarie 17, Cluj - Miliția Județeană Cluj semnalează serviciului de Securitate Dej "dispariția unor preoți de la mănăstirea Nicula"
2. 1949 februarie 25 - Informatorul I.C. denunță pe învățătorul Iacob Berbecaru din Fântânița pentru manifestări contra regimului
3. 1949 februarie 28 Informatorul C.I. denunță familia văduvei Moraru, născută Grindeanu, din Sărmășel - Gară, al cărui fiu ar fi "în legătură cu vreo organizație subversivă din țară, și această familie "nu nutrește nici cel mai puțin simț de oameni democrați"
4. 1949 martie 6 Sănmihaiu de Câmpie - Șeful postului de miliție raportează Miliției Județene că preotul Vasile Moldovan din Fântânița, dispărut de la domiciliu, s-ar afla în comuna Șăulia, jud. Mureș
5. 1949 martie 12, Miheșu de Câmpie - Notă informativă privind locuitorii Ioan Demeter, Ion Blenchea și preotul Simion Vasinca din Miheșu de Câmpie care "răspândesc zvonul că au făcut rău comuniștii că au naționalizat bunurile moșierilor și că au ridicat pe niște oameni nevinovați" și că acum va veni rândul mijloacșilor și că vor rămâne numai comuniștii "să ne conducă cum vor ei" Demeter și Benchea au spus public că până "ne va conduce o jidoavcă [Ana Pauker] nu va fi bine în țară". Preotul Vasinca s-a manifestat contra bolșevicilor și comuniștilor și în 1944 - și că cei "trei bandiți sunt un cuib de reacționari" care nu se supun dispozițiilor luate de guvern.
6. 1949 martie 23, Someșeni - Laura Pop, fiica unui preot greco-catolic din Târgu - Mureș (protopopul Iosif Pop), funcționează la Primăria comunei Someșeni, este denunțată de miliția locală pentru "vina" tatălui ei de a fi refuzat să treacă la ortodoxie.
7. 1949 martie 25, Cluj - Cazul teologului greco-catolic Emil Riti este înaintat de Miliția Județeană Securității Poporului.
8. 1949 aprilie 10, Frata - Șeful postului de miliție Frata înaintează Miliției Județene o notă informativă și o declarație privind cazul lui Ioan Rus al lui Nicolae din Frata fost membru al P.N.Ț. și "înfocat aderent al acestui partid" care a îndemnat pe un tânăr care mergea la armată "să împuște pe cei dinapoi [adică pe comuniști], nu pe cei dinainte [pe partizani], spunând că munții sunt plini de oameni", care dacă vor veni în Frata "vor zdrobi [pe] toți comuniști".
9. 1949 după aprilie - Notă informativă privind continuarea slujbelor religioase greco-catolică în Chinteni până când preotul Ioan Plăianu "a fost ridicat și dus la securitate" iar animozitățile dintre ortodocși și greco-catolici au atins un prag extrem de sensibil.
10. 1949 mai 5 - Denunț privind preotul greco-catolic Gavrilă Bugnaru din Lacu, fugar, și care a reapărut în comună continuând să practice "servicii religioase în stil greco-catolic".

11. 1949 după 14 mai - Notă informativă privind preotul Matei din Budești care a demisionat în semn de protest că a fost arestat pe motivul că ar fi "sabotat" înșămânțările din 1948, iar populația este nemulțumită din cauză că nu a avut preot de Paști.
12. 1949 mai 16 - Notă informativă privind relațiile "suspecte" ale mamei studentului Alexandru Moraru, ridicat de Securitatea Poporului, relații care se petrec la casa acesteia din Sărmășel - Gară.
13. 1949 mai 18, Cluj - Miliția Județeană înaintează Securității Poporului o adresă a postului de miliție Sărmășel, privind declarația lui Viorel Grindean din comuna Balda despre o nouă organizație subversivă care este în legătură cu organizația lui Alexandru Moraru din Sărmășel - Gară, acesta fiind deja "arestat la Securitate". Noua organizație era formată din acei locuitori din Balda (printre care și un elev de 14-15 ani) și un locuitor din Sărmașu
14. 1949 mai 26, Cluj - Informatorul 1033 denunță pe numitul Corondan, domiciliat în Cluj pentru că face propagandă "antidemocratică" și a spus că în curând vor veni americanii.
15. 1949 iunie 2, Sărmășel - Postul de miliție Sărmășel informează Comandamentul Miliției Cluj asupra studentului Tiberiu Șomlea din Vișinel care s-a exprimat public de partea "reacțiunii"
16. 1949 iunie 2 - Studentul Tiberiu Șomlea, fiul preotului fost greco-catolic Gheorghe Șomlea din Vișinel este denunțat Miliției pentru că a strigat "Trăiască Regele Mihai și Iuliu Maniu" iar tatăl său "menține și în prezent creștinismul catolic prin slujbe clandestine prin casele chiaburilor".
17. 1949 iunie 4, Geaca - Postul de miliție Geaca raportează Miliției Județene situația preotului Gavrilă Bugnaru din Lacu, jud. Cluj, care a refuzat să treacă la ortodoxism, fiind urmărit de Securitate și nu se află în localitate
18. 1949 iunie 7, Cluj - Cazul lui Ioan Șeulean din Boju care a înjurat partidul etc. este înaintat de Miliția Județeană Securității Poporului.
19. 1949 iunie 8 - Notă informativă privind starea de spirit demoralizată a populației din cauza zvonului că se va treiera la arie și recolta va fi luată de stat, repartizându-se doar o cotă de cereale la fel cu muncitorii de la oraș.
20. 1949 iunie 9 - Șoferul Vasile Chesuan, care a sprijinit pe groful Beldi din Balda care lucra la Salva-Vișeu - "muncă patriotică" - este denunțat Miliției, la fel și soția sa, care și-a exprimat public dezaprobarea față de "bătaia de joc" a comuniștilor față de cei trimiși la muncă forțată la Salva-Vișeu.
21. 1949 iunie 10 - Denunț privind chiaburul Ștefan Elecheși din Visuia care ar oferi alimente unor fugari urmăriți de Securitate, printre care preotul Vasile Sărmășan din Visuia care nu a vrut să treacă la ortodoxie.
22. 1949 iunie 10 - Chiaburul Iustin Moraru din Țagu este denunțat Securității și Miliției ca "mare reacționar contra R.P.R."
23. 1949 iunie 11 - Notă informativă privind fugarii din pădurea comunei Balda: Ioan Suci din Balda, Traian Lăcan și Ioan Aluaș din Vișinel și Vasile Pop-Baciucu și Ioan Chiorean - Bețivu din Cămăraș, toți făcând parte din "organizația subversivă a lui Alexandru Moraru din Sărmășel - Gară", fiind înarmați cu puști. Ei mai apar și în pădurea Cămărașului.

24. 1949 iunie 23 - Notă informativă privind preotul greco-catolic fugar Săsărman din Visuia care s-ar ascunde, deghizat ca țaran, în Cluj.
25. 1949 - Notă informativă privind starea de spirit a populației din comuna Suatu iumie 28 "populație nemulțumită - de măsurile guvernului" privind treieratul la arie, mai mult chiar, cca 100 de locuitori au făcut o cerere pentru a li se aproba să treiere în continuare la gospodăriile lor, intenționând chiar să meargă până la București în acest sens.
26. 1949 iulie 12 Cluj - Miliția Județeană trimite Circumscripției de Miliție Mociu, nota informativă privind zvonul care circulă în sate și de care populația este foarte îngrijorată, și anume că grâul se va aduna în clăi fără să se țină cont al cui este și "fiecăruia i se va da o anumită cotă", iar restul îl va lua statul. Să se descopere răspânditorii zvonului.
27. 1949 iulie 13, Sărmășel - Postul de Miliție Sărmășel raportează Miliției Județene Cluj despre modalitatea găsită de a aduce "de prin păduri fugarii ce îi avem dispăruți încă în luna februarie a.c." membri ai organizației subversive a lui Alexandru Moraru din Sărmășel - Gară. Astfel a fost recrutat "un agent acoperit" pentru a lua legătura cu rudele și chiar cu fugarii și a le spune că se pot întoarce acasă să-și vadă copiii că nu le "are nimeni baiul" și că pot vorbi cu șeful postului de miliție, astfel fiind convinși doar fugari de la care a obținut unele informații. Șeful postului mai solicită Miliției Județene să nu treacă la nici o acțiune fără a-i comunica "întrucât - spune el - mă derutați foarte mult în planul meu de acțiune informativă care este în plină activitate chiar în toată raza postului".
28. 1949 iulie 13, Suatu - Postul de Miliție Suatu înaintează Miliției Județene o notă informativă privitoare la Ioan Nemeș din Căianu care a spus în mod public că membri de partid o să ajungă "ca și legionarii" și că "mâine" vor răspunde de faptele lor.
29. 1949 iulie 19, Suatu - Șeful postului de miliție Suatu raportează Circumscripției de Miliție Mociu despre cazul lui Ilisie Surd din Aruncața, care a înjurat "Partidul" și l-a atacat pe Simion Roman, l-a urmărit și a strigat "că unde sunt comuniștii ca să-i omoare pe toți", s-a manifestat contra adunării grâului la arie, în casa preotului și a spus că "Stalin nu poate umbla că-l dor picioarele" înjurând mereu.
30. 1949 iulie 20 - Notă informativă privind chiaburul Sandorhazi Friederic din comuna Suatu, membru al corpului didactic din comună care se manifestă "contra măsurilor luate de Guvern" privind "campania de colectări", oamenii îl ascultă și "în continuu murmură", adunându-se "pe lângă el ca ciorile".
31. 1949 iulie 20, Sărmășel - Șeful postului de miliție Sărmășel raportează Securității Poporului Cluj măsurile luate în urma instrucțiunilor date de Securitate privind prinderea fugarilor care au fost membri ai organizației subversive a lui Alexandru Moraru din Sărmășel-Gară. Descrie cum i-a chemat pe o parte dintre fugari și i-a "invitat la un pahar de țuică la cârciuma cooperativei", conform planului stabilit în ziua precedentă (16 iulie) cu Securitatea și i-a tras de limbă discret. Pentru a afla despre cel mai periculos fugar Vasile Pop Băciucu, arată că a recrutat pe un "tânăr membru de partid P.M.R." care "să facă legături de dragoste cu fata ce este

- servitoare la familia lui Băciucu" și căreia să-i promită că o va lua chiar în căsătorie, și astfel "să amâie nunta până vom afla eventual ce dorim noi; "băiatul ce l-am dresat a primit sarcina bucuros" - mai spune șeful postului în raport. Urma ca următoarea etapă a planului stabilit cu Securitatea să fie comunicată telefonic.
32. 1949 iulie 24 - Notă informativă privind situația credincioșilor foști greco-catolici din Cătina, care nu au mai frecventat nici o biserică de la "unificarea" din toamna anului 1948, în ultimul timp câțiva frecventează biserica romano-catolică, astfel că "se duce o propagandă subversivă contra actualului regim".
 33. 1949 iulie 25 - Notă informativă privind nemulțumirea locuitorilor din Palatca din cauza cotei mari de grâu cu care au fost impuși, care ar depăși cantitatea care se recoltează.
 34. 1949 august 2 Someșeni - Șeful circumscripției de Miliție Someșeni înaintează Miliției Județene o notă informativă privind preotul ortodox Simion Vasinca din Chinteni care a spus cu ocazia unei serbări organizate de Uniunea Tineretului Muncitor că mai bine s-ar cânta cântece religioase decât Internaționala și Imnul Republicii.
 35. 1949 august 3, Miheșul de Câmpie - Șeful postului de miliție Miheșul de Câmpie înaintează Miliției Județene nota informativă privind pe locuitorul Ionaș Suciu al lui Iacob din Miheșul de Câmpie "care este un mare contrar regimului actual" instigând populația contra autorităților, a adus insulte, "Partidului Muncitoresc înjurând pe doamna Ana Pauker și pe toți conducătorii Partidului Muncitoresc", s-a manifestat contra treieratului la arie, care s-ar face, "pentru a lua Stat și a forma colhozul" spunând aceasta în public și "în ziua de 31 iulie la sărbătorirea a 100 de ani de la moartea lui Petöfi [sic!] Sandor" a declarat că ungurii "care au fost refugiați în Ungaria și au avut posturi de răspundere acolo, aceia au și aici, și fac act de șovinism", este "fecior de chiabur și nu-i place aplicațiile regimului democratic". Informatorul "Crivățul" mai propune "izolarea acestuia din rândurile populației fiind campania de colectări și împiedică bunul mers al colectărilor"
 36. 1949 august 3, Mociu - Circumscripția de Miliție Mociu raportează Miliției Județene că Elisei Surdu din Aruncața "a fost trimis justiției și "transferat prin comandament".
 37. 1949 august 10 Informatorul 1033 denunță întrunirile din Cluj de la casa lui Nicolae Hațieganu, preot în Popești, unde se face propagandă "antidemocratică"
 38. 1949 august 15 - Denunț privind fostul notar din Miheșul de Câmpie, Florian Subea, ca "mare reacționar" și care a afirmat că "partidul este format numai din golani"
 39. 1949 august 17, Cluj - Miliția Județeană înaintează Securității Poporului cazul lui Grigore Iftenie și al Anei Rus din Dâmbu, care s-au manifestat contra regimului.
 40. 1949 august 19, Budești - Șeful postului de miliție înaintează Miliției Județene, Securității și Circumscripției de miliție Sărmaș, cazul locuitorului Ioan Răzoare a lui Luca din Silivașu de Câmpie, care s-a exprimat în fața unor locuitori din Visuia contra conducerii și regimului și și-a manifestat încrederea în "partizani".

41. 1949 august 20 - Notă informativă privitoare la chiaburul Nicolae Vanea din comuna Florești, "care întotdeauna a fost contra regimului actual și contra partidului P.M.R." Si care a înjurat pe Ion Cistian, secretar al P.M.R. Florești. Acest chiabur a mai fost reținut de Securitate și în anul precedent "pentru diferite vorbe aduse contra regimului actual" și că "Securitatea îl cunoaște"
42. 1949 septembrie 2, Sărmaș - Raport al miliției Sărmaș către comandantul Miliției Cluj privind prinderea preotului greco-catolic fugar Leonida Feti din Silivașu de Câmpie.
43. 1949 septembrie 3, Miheșul de Câmpie - Postul de miliție Miheșul de Câmpie înaintea Miliției Județene nota informativă privitoare la locuitorul Panfil Guta din comuna Răzoare (ginerile unui moșier expulzat din Sâmpetrul de Câmpie), care este contra regimului, Guvernului și Partidului, că guvernarea "nu va fi cât lumea, că vin americanii și va schimba" și că bunurile luate de la socrul său le vor restitui cei ce le-au luat pentru gospodăria agricolă de stat; acest Guta a fost legionar și că a mai declarat că "acum am ajuns să ne conducă țigani și ei să ne comande".
44. 1949 septembrie 5, Cluj - Miliția Județeană raportează Comitetului Regional modul cum a fost prins fostul preot greco-catolic din Silivașul de Câmpie, Leonida Feti.
45. 1949 septembrie 6, Cluj - Comandamentul Regional de Miliție Cluj dispune Miliției Județene Cluj să raporteze cum a fost prins preotul greco-catolic Leonida Feti din Silivașu de Câmpie.
46. 1949 septembrie 11, Sărmașel Raport al Miliției Sărmaș către Miliția Județeană Cluj privind prinderea preotului greco-catolic Leonida Feti din Silivașu de Câmpie.
47. 1949 septembrie 15, Cluj - Miliția Județeană Cluj raportează comandamentului regional de miliție Cluj despre "modul cum a fost prins preotul Feti Leonida din comuna Silivașu de Câmpie".
48. 1949 septembrie 18, Cluj - Notă informativă privind comentariile "politice" ale populației care sta la coadă la un magazin de stat.
49. 1949 septembrie 27, Sânmihaiu de Câmpie - Postul de Miliție înaintea Miliției Județene, Securității și circumscripției de miliție Sărmaș nota informativă privind atitudinea "antidemocratică a locuitorului Zaharia Chișa din Fântânița".
50. 1949 septembrie 27 , Notă informativă privind starea de spirit a locuitorilor din Șutu, recent intrați în colectiv, care se plâng (la propriu și la figurat) că nu vor mai fi liberi.
51. 1949 octombrie 9, Notă informativă privind nemulțumirile populației din Budești, Țagu și Visuia pentru că nu au primit banii pe cânepa și sfecla dată la stat și se teme să nu i se ia tot forțat cotă și din vin.
52. 1949 octombrie 9, Notă informativă privind starea de spirit a locuitorilor din Șutu, recent intrați în colectiv, unde mai mulți tineri părăsesc comuna "pentru că le este frică de colhoz".
53. 1949 octombrie 16, Notă informativă privitoare la chiaburul Ioan Botezan din Mociu care s-a exprimat și acționează contra guvernului și comuniștilor.

54. 1949 octombrie 16, Notă informativă privitoare la Vasile Istrate din Feldioara care s-ar fi înscris în "Garda Albă" a fratelui său, preotul Petru Istrate, arestat la Dej, și pe care-l vizitează săptămânal.
55. 1949 octombrie 23, Notă informativă privind nemulțumirile locuitorilor comunei Șutu, recent intrați în colectiv, din cauză că sunt puși să lucreze și duminica, iar locuitorii comunelor din jur influențați de cei din Șutu vorbesc că știu bine că să moară decât să se înscrie la colectiv.
56. 1949 noiembrie 3, informatorul Radu denunță pe locuitorul Nicolae Simon, care s-a revoltat spunând că "am ajuns să facem pulovăr la Stalin".
57. 1949 după 6 noiembrie, Ecaterina Ghergei din Viștea este denunțată Miliției Județene pentru că "a avut eșiri reacționare" cu prilejul sărbătoririi zilei de 7 noiembrie.
58. 1949 noiembrie 12, Feleacu - Postul de Miliție Feleacu înaintează (Miliției Județene) o notă informativă privind nemulțumirea populației sărace din Feleacu, căreia nu i-a mai rămas nimic în urma predării cotelor de grâu la stat și însămânțărilor și porumbul e distrus în mare parte iar de pe piața Clujului nu-și pot procura cereale din cauza prețului foarte ridicat.
59. 1949 decembrie 23, Suatu - Postul de Miliție Suatu înaintează Miliției Județene o notă informativă privind starea de spirit a populației din Suatu, Aruncuta și Căianu, și în zona Mociu în legătură cu predarea cotelor, cu modul arbitrar de comportare a autorităților administrative în această problemă. Oamenii au fost împuși la cote "din nou", fără a se ține seama de posibilitățile lor, forțând oamenii să cumpere cereale pentru a-și achita cota, cei ce refuză întocmindu-li-se acte de dare în judecată. Acești oameni nu au în casă decât 10-15 kg de cartofi. Le sunt refuzate cererile de scădere a cotei. Oamenii "sunt foarte săraci" și nu au nici "ce mînca și nicidecum să mai dea și cotă".

ANEXE DOCUMENTARE

1

Miliția Cluj

Secretariat

Nr. 38 din 17 februarie 1949

Către

Serviciul de securitate Dej

Avem onoarea a vă transpune alăturat nota informativă în legătură cu dispariția unor preoți de la mănăstirea Nicula, jud. Someș, rugându-vă a dispune.

Comandantul Miliției Cluj

Maior de miliție Olteanu Gheorghe

Direcția Județeană a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1947, f. 862

2

Notă informativă
25 februarie 1949

În comuna Fântânița, jud. Cluj, se află învățătorul Berbecaru Iacob, directorul școlii primare din acea comună, care este în învățământ, este ajutat de soția sa, Eugenia, elemente reacționare și șovine.

Deși ambii sunt înscriși în Frontul Plugarilor, cu toate ocaziile se manifestă contra regimului nostru de Democrație Populară și anume că regimul actual este cîntra religiei, că vrea să înființeze colhozuri, că ungurii din acea comună au drepturi, au mai mari drepturi ca românii, etc.

Informator I.C.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 862

3

Nota informativă nr. 54
28 februarie 1949

În comuna Sărmășel - Gară, jud. Cluj, se află familia văduvei Moraru născ. Grindeanu, de fel din comuna Silivașu de Câmpie, jud. Cluj.

Fiul acesteia, în timpul războiului a fost trmîs în Germania pentru studii, de unde s-a înapoiat abea la un an și ceva după terminarea războiului.

Acest băiat al d-nei Moraru este știut că nutrește sentimente fasciste și că este în strînsă legătură cu familia lui Grindeanu Alex, mare chiabur din comuna Silivașu de Câmpie, care are un fiu cu numele de "Nitiu" fugit în munți.

Legăturile acestui Moraru cu Grindești care-i sunt rude nu se poate ca să nu fie în legătură cu vreo organizație subversivă din țară.

Mai mult, d-na Moraru, care are depozit de spirt în comuna Sărmășel - Barăci, vine des la Cluj atît cît fiicele sale și fiul său, e posibil ca [și] cu aceste ocazii să aibă legături cu diferite persoane și la Cluj.

Este știut faptul că această familie Moraru nu nutrește nici cel mai puțin simț de oameni democrați și totuși li se permite ca să practice comerțul.

Informator, C. I.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 232

4

Miliția Județeană Cluj
Postul de Miliție Sânmihaiul de Câmpie
Nota informativă nr.6
din 6 martie 1949

Raportăm că preotul Moldovan Vasile din Fântânița, care a dispărut de la domiciliu dinainte de sărbătorile Crăciunului, în prezent se află în comuna Șăulia, jud. Mureș, și ocupă funcția de învățător.

Informație sigură și verificată

Șeful Postului de Miliție Sânmihaiul de Câmpie

Plot. Major de miliție

S. Benescu

Raportat: Miliției Județene Cluj,

Inspectoratului Regional al Securității Cluj și Circumscripției de Miliție Sărmaș.

[Scris de mână cu cerneală roșie]

Securitate

Cluj, la 11 III 1948

S.S. Indescifrabil

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 359.

5

Militia Județeană Cluj.

Postul de Militie Mihășu de cmp.

305 954
351
NOTĂ INFORMATIVĂ

Din 12 martie 1949:

Sunteam informați ca în Com. Mihășu de cmp. locuitorul Demeter Ioan în legătura cu Blenchea Ion și preutul Vasinca Jimion totți a în această comuna răspundesc zvonul ca au făcut rău comunist ca au naționalizat bunurile meșterilor și ca au ridicat pe niște oameni nevinovați.

Locuitorul Demeter Ioan a ridicat problema în public și a spus ca destul de rău au făcut comunisti ca a ridicat pe meșterul Baciu Alexandru din această comuna tot acest Demeter în legătura cu prietenii Blenchea și preutul Vasinca zvonesc ca acum a dus pe aceste două de acum nevrude pe noi pe mijlocuși ca acești comunisti vor sa ramina numai ei și sa ne conducă cum vor ei.

Sus numiti sunt niște elemente foarte periculoase la securitate. poporul deorice toata ziua nu lucrează nimic de ce se camflea în casa totți trei și discută diferite chestiuni cu caracter contra regimului sovietic ca locuitorul Demeter cu Blenchea au spus în public ca pena atuncia așa neva conduce o jăvca nu va fi bine la noi în țară.

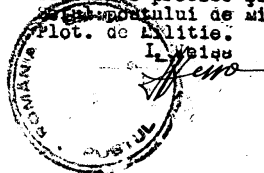
Preutul Vasinca este un mare reacționar pe motivul ca în anul 1944 acest preot aduna populația din această comuna și le spunea ca bolșevici și comunisti omora oameni, iau o parte de la femei și tate tatele la femei îndemna populația sa fie contra comunizmului.

Din toate informațiile obținute până acum reiese că

acești trei banditi sunt un cuib de reacționari niște deorice nu se supun la dispozițiile luate de guvern cauta sa saboteze însemnările și alte dispoziții luate de autoritățile administrative.

Informații precise să verificata de noi.

Plot. de Militie.

Comunicat.

Militiei Județene Cluj.
Insp. de securitate Cluj.
Circumscripției de militie Sărmaș

Comandamentul Județean de Militie Cluj ⁽⁶⁾ Circ. Militie Someseni**SECRET**Starea de spirit a populației
sarace din SomeseniNOTA INFORMATIVA Nr. 2. 227
din 25 Martie 1949

Populația saracă din Comuna Someseni este nemulțumită pe tema că la Primăria Comunei Someseni în locul fostilor funcționari Proben Gheorghe și Gabor Alexandru, s-a preparat / a făcut practică / timp de circa una luna de zile două tinere / dozoare / din familie saracă din Comuna Someseni pt. le încădrate ca funcționare la Primărie și acestea n-a fost încădrate ci, în schimb a venit o domnișoara ce se prezintă ca se numește ~~Proben Gheorghe~~ studentă anul III-lea medicina farmaceutică și din cauză că este fata de preot din Trg. Mureș cu taxe prea mari impuse după celelalte avute tatăl ei, n-a mai putut continua ordinar studiile.-

Îm sunt informat precis că tatăl ei ar fi fost unul din acei din Religie Greco catolică și ar fi refuzat să treacă la Ortodox, iar această domnișoara după cum se vede este încădrată ca funcționare la Primăria Comunei Someseni și unde-și continuă studiile, va primi salariu fără stinghereală și o fată din acelea sarace n-a putut ocupa o funcție.-

Este avertat ca toate ziua face notițe din dif. ex plimbe și nu se vede nicio muncă serioasă.-

Inf. Sigura. Am luat măsuri de-a-i cere anteceden-
tele. Aj. Comand. Circ. Militie Someseni
Plot. de Militie d. Sticlet

idem / 463

Miliția Județeană Cluj

Secretariat

Nr. 138 din 25 martie 1949

Către

Direcțiunea Regională a Securității Poporului Cluj

Avem onoarea a vă înainta nota informativă privitoare pe numitul Emil Riti, teolog greco-catolic, în prezent internat în Clinica Medicală I, rugându-vă a dispune.

Comandantul Miliției Județene Cluj,

Șeful Serviciului Secretariat,

Maior de miliție

Slt.

Oltean Gheorghe

Gelu Cornel

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 874.

Secret

8

121, Nr. 193 Secret

15-IV 1949

No. 4

195

Anul 1949, luna Aprilie, ziua 10
Postul de miliție F R A T A
catre

Militia Județeană O L U J

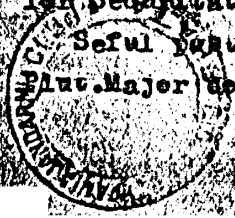
Bir. Judiciar.

Înaintam nota informativă anexată cu
declarație a individului Matei Gheorg
lui Ioan din care reiese că individul X
Rus Ioan lui Nicolae ambii din com.
Frata, județul Oluj, a îndemnat pe Mat
Gheorghe lui Ioan ca dacă merge la ar
mata să impuste pe cei din apele nu pe
cei din aște, spunând că munți sunt
plini de oameni și dacă acești oameni
vor veni în Frata, Rus Ioan lui Nicolae
va sărebi totu comunisti.

Amanunte asupra banuitului se dau în
nota informativă anexată.

Având în vedere că sunt chestiuni
de Siguranța de Stat, rugăm ca e nota
informativă și e declarației din cele
transmise de noi să fie înaintate Organe-
lor Securității Oluj pentru procedură.

Seful Postului de Miliție Frata
Maj. Major de Mil. *Gheorghe*
Gheorghe Dumitru.

idem 17-12-

D E C L A R A Ț I E.

Subsemnatul Matei Gheorghe lui Ieșă lui Gheorghe, domiciliat în comuna Frata, județul Cluj, de vârstă 21, profesie agricultor, religie ortodoxă, necăsătorit, carte știu, asupra celor ce știu declar:

Nu pot preciza vîna advarată, de cît că era într-o Duminică am băgat aceste monșpel cu locuitorul Rus Ieșă lui Nicolae din comuna Frata, într-o tîndă a pravaliei lui Șchela Ieșă din comuna Frata.

În timpul discuției cu nuntul pe cînd băga a venit vorba de un copil al său care merge în armată.

În acest timp nuntul mi-a spus că dacă merge la armată să nu trag cu pușca în cei din mîntă și să nu interese să trag în cei din apă și nuntul sperînd că nuntii sunt plini cu oameni și dacă se ar întoarce vreau să ar vezi cei din mîntă, al pe cei de aici pe tot și ar scribi.

Am vorbit aceste chestiunii ale armatei pentru că mi-au sînt castigatul 1949 și merge în armată.

Aceasta este declarația pe care o dau, sustin și scumșă proprie și știind carte.

Matei Gheorghe Ieșă lui Șchela

123 197

NOTĂ INFORMATIVĂ No. 11
din 10 Aprilie 1949.

Într-o zi acum 5 săptămîni, locuitorul Rus Ieșă lui Nicolae din comuna Frata a vorbit cu tînarul Matei Gheorghe lui Ieșă tot din Frata și la un pahar de monșpel Rus Ieșă lui Nicolae a spus lui Matei Gheorghe că dacă merge la armată să nu traga cu arma în cei din mîntă și să nu întearcă să traga în cei din apă, că nuntii sînt plini de oameni și dacă acești oameni vor vezi în Frata, individul Rus Ieșă lui Nicolae va scribi tîti comunisti.

Amîi au ajuns la aceste discuții pe tema că Rus Ieșă are un baiat care merge în armată, iar tînarul Matei Gheorghe este tot din acei ce merge la armată.

CONȚINUTUL NOTEI:

Manifestări ale fesh-tului partidului Național-Tărănesc din com. Frata.

Din informațiile bine verificate reiese că individul ~~Rus Ieșă lui Nicolae~~ Rus Ieșă lui Nicolae este din acei ce facea parte din festivalul partidului Național-Tărănesc și este un infecat aderent al acestui partid.

Avînd în vedere că nuntul este periculos pentru Siguranța de Stat să pus în supraveghere strîctă.

Că dovada pentru activitatea acestui reacționar și anexarea declarației tînarului Matei Gheorghe lui Ieșă din comuna Frata.

Investigațiile continuă.

NOTA INFORMATIVA.Continutul.-

Starea de spirit a populației din comuna Chinteni,-pe seama religiilor În comuna Chinteni sunt credincioși foști gr.catolici, care mai înainte nu au avut local bisericesc unde să-și facă sl. religioasă ei ei făceau slujba religioasă într,o cameră în casa parohială gr.catolică.- În curtea casei parohiale, chiar lângă casa parohială, ei și-au construit un local nou pentru biserică în anii 1945-1948, care în prezent încă nu este terminat, fiind zidit numai pereții și ia-u pus și acoperiș.-

La trecerea la religia ortodoxă a credincioșilor dela rel. gr.catolică, ei au conștat a face slujba religioasă în camera din casa parohială, până într,o zi în luna Aprilie a.c.cândă fost ridicat și dus la securitate preotul Plaianu Ioan gr.catolic din Chinteni.- În timpul slujbăi religioase ei trăgeau clopotele ce erau instalate în noul local care este construit numai cu pereții și acoperiș.-

Dela data plecării preotului Plaianu Ioan, din comuna Chinteni ei merg la biserica ortodoxă, însă continuă a trage clopotele și în prezent la biserica lor care încă nu este terminată, în toate zilele de sărbătoare, precum și cu ocazia diferitelor înserptări ale credincioșilor foști gr.catolici.-

În mai multe rânduri credincioșii vechi ortodoci străgând atenția la cei cari trag clopotele, că deocamdată trag clopotele acur, că acela nu-i local bisericesc, într-o cât nu este terminat și nu poate fi vorba de 2 localuri într,o cameră la aceeași religie.- La aceste întrebări vechii gr.catolici sar cu gălăgie cu ocară, ba chiar și la bătaie la cei cari le atrag atenția, spunând că doar acela este biserica lor, făcută de ei, și pe care ei vor să o termine.-

Prin sistemul lor de a trage clopotele la noul lor local fost al bisericii gr.catolice, care încă nu este terminat, fiind numai pereții și acoperișul, continuă credincioșii să-și mențină trează idia gr.catolică și că iarăși vor fi ei cu religia gr.cat. după cum aspiră ca să-și termine localul început.- În afară de aceasta se dă loc la ură între cele două religii, ceartă, scandal chiar și la bătaie.- Iar autorităților comunale și org. de masă le să de lucru pentru înlăturarea acestor fanatici gr.catolici însă ei nu vor să înțeleagă.-

Pentru aplanarea conflictelor între aceste două religii.-

Propoziții:

- 1.-Forțele superioare bisericești să dea ordin la credincioșii gr.catolici din comuna Chinteni să treacă la religia ortodoxă cu toată averea fostei biserici gr.catolică inclusiv clopotele, iar clopotele să fie așezate la biserica ortodoxă unde se oficiază sl. religioasă în toate zilele de sărbătoare, etc.-
- 2.-Localul început de foștii gr.catolici să i se dea o altă destinație, și să nu se mai cheltuiască bani cu terminarea acelu local tot pentru religia ortodoxă.-

Informațiune sigură și verificată.-

Idm, f 475

10

LACU - Bugnaru 1949 apr. 24

NOTA - INFORMATIVA, Nr. 8,
din 5 Mai 1949.

Suntem informați că în Comuna Lacu Jucetul Cluj Preotul Greco-Catolic Bugnaru Gavrilă care a refuzat să treacă la religia Ortodoxă, și care a fost dispărut din Comună mai mult timp, în prezent reapărut în Comună, și în ziua de Paști, 24. Aprilie 1949 îmbrăcat în patrafirul bisericesc, a umblat prin Comună printre locuitori. -

Lai suntem informați că acesta face servicii religioase în stil Greco - Catholic pe la oameni pe la case și în special la el în locuință. -

Suntem informați că acesta nu a predat toate obiectele bisericesti la preotul Belianu Grigore din Comuna Geaca Ortodox și care ar fi avut ordin ale lui în primire după inventarul bisericesc. -

Lai suntem informați că acesta și în prezent a poseda stergară bisericasă Gr. Cat. pe care slujește cu, cu vechia stemă sau coroană a României. -

Cuș numitul și în prezent i-și are domiciliul în casele parohiale, deși nu prestează serviciul de preot prin opunerea lui de a trece la Ortodoxie. -

Întrucât acesta individ-ou purtatrea lui prezintă un pericol pentru ordinea și securitatea publică rugăm ase lua măsură și ordona. -

11

Problema: Starea de spirit a populației

Nota informativă nr. 20

În comuna Budești populația este nemulțumită din cauză că în această comună nu au avut preot de Paști, nici în prezent, fiindcă preotul Matei au demisionat pe motivul că au fost arestat și dus la parchet din cauză că au sabotat însămânțările din anul 1948, nu au însămânțat terenul impus în plan și au sustras sămânța de la hectar, de nu a eșit grâul numai 30 la sută, fiind nevoiți de a-l ara deși mare în primăvara anului 1949.

Informație sigură și verificată.

[Scris lateral cu cerneală: Nr. 411 din 14 V. 1949].

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 283.

12

Nota informativă nr. 15

din 16 mai 1949

Suntem informați că Morar Mariea din comuna Țagu, cu domiciliul în Sărmășel - Gară, ar asculta la radio știrile ce se dau de către Țările Capitaliste (Anglia) în limba română.

Morar Mariea este mama individului Morar Alexandru, student, care a fost ridicat de Securitatea Poporului din Cluj pentru organizație clandestină, înarmând mai mulți membri din organizația sa, cât și el a fost găsit cu pistol automat asupra lui, când s-a arestat.

În prezent se constată, și chiar de noi, că la casa acestei femei merg în continuu persoane, chiar funcționari de stat, care stau la discuție și căește [căiesc] pe cel arestat cât și pe mama acestuia, care l-a educat, și se crede că avea știre de aceste lucruri.

Am constatat că șoferii ce duc mașinile R.A.T.A. pe șoseaua Târgu Mureș - Cluj, atât ei cât și taxatorii, se opresc la această Morar Mariea, la poartă, și intră în casă, unde își fac ora de repaus, în loc să oprească unde le este tabla de oprire, deci opresc la 200 de metri departe de tabla unde trebuia să aibă oprirea.

Am mai observat că chiar dl. inspector de la M.A.T., cu înființarea depozitelor de băuturi, a fost la această Morar Mariea de mai multe ori, cu ce scop și ce-or fi discutat, încă nu am aflat.

Informație sigură.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 425.

13

Miliția Județeană Cluj

Secretariat

Nr. 438 din 18 mai 1949

Către

Direcțiunea regională a securității poporului Cluj

Înaintăm alăturat adesa f.n. a postului de miliție Sărmășel, jud. Cluj, cu una declarație a individului Grindean Viorel din comuna Balda, jud. Cluj, despre banda organizată în această comună.

Rugându-vă să luați măsurile cuvenite, fiind de competența Dvs.

Comandantul Miliției Județene Cluj,

Maior de miliție

Oltean Gheorghe

COPIE

Nr.

Anul 1949, luna ziua 18

Postul de miliție Sărmășel

Către

Comandamentul Județean Cluj

Alăturat înaintăm o declarație a individului Grindean Viorel din comuna Balda, jud. Cluj, prin care ne-a informat despre o nouă organizație subversivă și o legătură cu partizani, adică cu cei fugiți de la domiciliul lor, care au fost în legătură cu organizația subversivă a lui Moraru Alexandru din Sărmășel - Gară, care în prezent susnumitul se află arestat la Securitate.

După cât am urmărit acest caz și am fost informați, individul [sic!] Buruian Vasile, Baldean Vasile zis Coșarcă, Baldean Alexandru, Neamțu Gligore, elev la școala elementară, în etate de 14 - 15 ani, toți din comuna Balda și individul Buruian Alexandru din comuna Sărmaș, din hotarul comunei acesteia, toți fac parte din organizație subversivă și că ar fi în legătură cu cei fugiți, care au făcut parte din organizația lui Morari Alexandru.

Rugăm să binevoiti a lua măsuri urgente pentru aceste, pentru a fi arestați și cercetați în acest sens.

De noi se țin în supraveghere și de agenți în urmărire pentru orice acțiune.

Șeful postului de miliție Sărmășel

Plot. Maj. de miliție

Ps. M. Roșu

(Scris cu mâna cu cerneală albastră)

Pentru conf. fiind cu orig.

Plut. de miliție

s.s. indescifrabil

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 419 - 420.

14

Nota informativă

26. V. 1949

Sunt informat că numitul Corondan din comuna, jud. Satu Mare, cu domiciliul în Cluj, str. Calvin nr. 25, fost candidat pe lista lui Averescu, chiabur, are pământ și avere la comuna sus-arătată.

Face propagandă anticomunistă vorbind pe diferite locuri contra democrației, ca de exemplu, la portarul a spus următoarele: că în curând, peste vreo câteva zile aici vor fi Americanii și unde se vor ascunde comuniștii ?

Pe la 1 Mai tot așa a vorbit la familia Berar Iuon în str. Dâmbul rotund nr.2, unde au fost prezent Berar Mihail și alții.

Informator 1033.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 1380.

15

Vișinel 20/1949 949 vi 2

Somlea

(15)

Nr....

Anul 1949 luna Iunie ziua 2.

Postul de Militie Sărmășel.

C ă t r e . . .

Alaturat înaintam nota Informativa Nr.... prin care se arată cum Individul Somlea Tiberiu Student din com. Visinel sa exprimat cu cuvintele " Trăiasca Regele Mihai si Iuliu Maniu , avertizand membră de partid că vin partizani că el este comandantul partizanilor si că a venit Regele in Tara,fortând pe alti sa strige Traiasca Regele,băgând prin aceasta o panica in populatie si saltand capul reactiunea la strigatele lui pe strada.

Seful Postului de Militie Sarmasel

Plotuner Major de Militie

M. Roșu.

Comandantul Militiei Cluj
Comandantul Militiei Cluj
Cine nu stă...

⊗⊗ Visinel - Somlea

1949 iunie 2

(16) 453

NOTA INFORMATIVA. Nr. 19

Din 2 Iunie 1949.

Individul Somlea Tiberiu student feciorul pro-
tului Somlea Ghiorghe din comuna Visinel Cluj, in
ziua de 25 - 26 Mai 1949 după ce a făcut un chef
coperativa din comuna a inceput să strige in gur
mare " Trăiască Regele Mihai, Traiasca Iuliu Maniu
si se exprimă catre mai multi tovarosi de Partid
că au să vină partizani acum că el este seful pa
rtizanilor .-

A tinut calea la locuitorul Rosca Pompei car
trecea călator prin fata coperativei si la fortat
sa strige si el Traiasca Regele Mihai si Iuliu Ma
ca a venit in tara, ba chiar la injurat că nu stri

Dupa ce a placat din coperativă a luat o căru
tă si a plecat la cursa ce merge spre cluj la or
17 după masă dela cămăraș, pe drum spre sosea cân
a mers a strigat in continu traiască Regele Mihai
si Iuliu Maniu precum se vedeste din declarati
anexate date de cei care lau auzit strigand.-

Din acea zi a si placat la Cluj de unde nu a
mai își face aparitia in comuna Visinel ,se cr
de că locuete in cluj unde este si căsătorit
ne legitim, dupe cum sa exprimat el fata de alti
că sa căsătorit cu o membră de partid P.M.R.

Din informati ar locui in Str...

.....

Acest Somlea Tiberiu atat el cât si Tatal lu
Preotul fost Grec Cat si in prezent sau mai dat
date detaliate pentru acestia că Somlea Batrânul
popă mentine si in prezent creștinismul catolic
prin slujbe clandestine prin casele chiaburilor.

Preotul Somlea fost, face parte din clasa chi
burimi, se constata că nu se supune dispozitiunil
date de autoritățile Adm. când a fost invitat să
își platească datoriile catre comuna a fugit deac
lă Perceptie nu plateste desi ar avea bani si al
Informatie sigură.

idem, f 453

17

Nr. 265

1949, luna iunie, ziua 4

Postul de Miliție Geaca

Către

Miliția Județeană Cluj

BN. Secretariat

La Ord. D-tră N.o 416/949, privitor la situația preotului Bugnaru Gavrilă din comuna Lacu - Cluj.

Raportăm că acesta a locuit în casele parohiale până în ziua de 24 Mai a.c. când a fost evacuat.

Susnumitul a refuzat a trece la ortodoxism de la religia greco-catolică.

Fost urmărit recent de organele Securității și suntem informați că ar fi fost prins în Cluj.

În prezent nu este în comuna Lacu.

Șeful postului Miliției Geaca

Plutoner ss. indescifrabil.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 96.

18

Miliția Județeană Cluj

Secretariat

Nr. 641 din 7 iunie 1949

Către

Direcțiunea Regională a Securității Poporului Cluj

Înaintăm alăturat o notă informativă privitoare pe numitul Șeulean Ioan din comuna Boj, jud. Cluj, pentru manifestare reacționară prin faptul că în ziua de 6 iunie a.c. a înjurat Partidul și altele.

Rugăm a dispune verificarea ei.

Comandamentul Miliției Județene Cluj

Maior de Miliție

Oltean Gheorghe

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 1029.

19

[Postul de miliție Vaida Cămărași trimite Miliției Județene următoarea:]

Notă informativă nr.7

din 8 iunie 1949

Rezumat: Starea de spirit a populației

Populația satelor și în special clasa mai înstărită [este] demoralizată în urma zvonului lansat că recolta de păioase din toamna aceasta se va treiera la arie.

Idem, că toată recolta provenită din treierat se va lua de către stat și că proprietarul va primi numai cantitatea de cereale cât va trebui să mănânce ei și familia repartizându-i-se cota la fel cu muncitorii de la oraș.

La fel, că sămânța o va da statul, proprietarul fiind obligat numai să însămânțeze.
Măsuri luate:

S-a contralansat acest zvon, spunând la populație să fie cu încredere că statul lucrează în favorul celor săraci și că ei vor fi stăpâni pe recolta lor.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 174.

20

Nota informativă nr.73
din 9 iunie 1949

Numitul Chesoan Vasile, șofer la mașina R.A.T.A pe distanța Sărmaș - Cluj și retur, are legătură cu fostul grof Beldi, căruia i s-a expropriat pământul din comuna Balda.

În jurul datei de 27 aprilie a primit o scrisoare de la acesta în care i-a scris că trăiește greu că lucrează la Sava - Vișeu și nu primește decât 70 de lei pe zi. A vorbit cu numitul și la telefon în care l-a rugat să-i ducă ceva haine pe care fostul grof le-a lăsat la un locuitor în Sărmaș și Chesoan Vasile le-a scos și dus la Cluj.

Soția lui Chesoan Vasile, anume Chesoan Elisabeta, care este șefă la centrala de telefoane Sărmaș, s-a exprimat că "Ce bătaie de joc fac comuniștii ăstea cu ei".

Tot acest Chesoan Vasile are aparat de radio și ascultă posturi străine seara pe întuneric unde se crede că mai ia parte și câte un prieten al lui.

Informație verificată.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 249.

21

① VISUIA - Sarmășan 1949 iunie 10

Notă informativă Nr. 21 din 10 Iunie 1949.

Informația că în comuna Visuia Județul Cluj Chesburu Elechesi Ștefan din aceeași comună slăbetează pe anumiți fugeri din comună cum ar fi Preotul Sarmășanu Vasile și Ioja Manoilă ce sunt urmași de securitate.

În seara zilei de Iunie 1949 Elechesi Ștefan au fost văzuți când se întorc servitorul lui și cu doi saci colț cu a două făină Elechesi Ștefan și la servitorul său dat sacii un deșeu ne cunoscut și își spus că sacii ce sunt în reșită săi deie la Elechesi Ștefan. Sacii în care se dus făina de rău și de mălai nu sunt ale lui Elechesi Ștefan ci ale lui Măteu Teofil și Moldovan Alexandru din Visuia care au avut mari legături cu preotul Sarmășanu Vasile ce nu au vrut să se treacă la ortodocși și care au dispărut din comună și cu Ioja Manoilă care sunt oameni neșaburi.

Informația sigură și verificată

Reportat Securității Poporului Cluj.

Militiei Jud. Cluj.
Cîros de Militie Sarmăș

idem, f. 240

22

Problema: starea de spirit a populației
 Nota informativă nr.22 din 10 iunie 1949

Informăm că în comuna Țagu, jud. Cluj, chiaburul Moraru Iustin, cu 45 iugăre de pământ, este mare reacționar contra R.P.R. prin faptul că nu stă acasă și are mari legături cu anumiți indivizi din comuna Cătina, unde are un frate și care ar lucra pe sub ascuns cu anumiți indivizi ce sunt fugiți de la domiciliu de prin jud. Mureș și Someș și Cluj; susnumitul și-a vândut cai și căruța și din vite și nu stă acasă de loc ci numai tot în târguri umblă în comună nu vrea să facă nimic, nu se supune ori de câte ori îl caută pe acasă nu-l găsește nimenea, să tot ferește de autorități.

Susnumitul numai noaptea vine pe acasă și dă la soție directive ce să facă și pleacă.

Informație sigură și verificată.

Raportat Securității Poporului Cluj, Miliției Județene Cluj.

Circa de Miliție Sărmaș.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 242.

24

⊗ VISUIA - Sărmașan 1949 iunie 23

(24)

NOTA INFORMATIVA . Nr. 22, din 23 VI. 1949

OBIECT. Am optinut informație ca fostul Preot Sarmasan din Visuia Cei fugiti si ce a fost fugit dela domiciliu si a fost urmarit de Securitate, pentru diferite fapte contra Statului comise de acesti urmariti de Se- curitate.- in prezent sar afla in Cluj, inbracat in taran si angajat

la Scoala de Gospodarie, pe Strada Avram Iancu Nr. 74.-

Dupe cum suntem informati acest fost Popa Catolic si ne ne lapadat de c tolicie, ar defuza diferite stiri de prin Cluj prin uni care vin si iau dela el si duc la Sate.-

In cazul ca nu este angajat dupe cum se cunoste atunci vine si ia masa acolo si pleaca mai departe inbracat taran.-

Informație sigura .-

Sursa Serioasa.

Trasnetul.-

1 dm, f 445

23

(23)

NOTA INFORMATIVA. Nr. 21 din 11 VI. 1949.

Suntem informati ca in Padurea Comunei Balda din Jud. Cluj, fugarii Suci Ioan, din Comuna Balda, Lăcan Traian Aluas Ioan din Comuna Visinel și Pop Vasile Badiuca și Chiorean Ioan betivu din comuna Camaras, toti cei care au facut parte din organizatia suverna a lui Moraru Alexandru din Sarasael Gara, sunt ascunsi in acea padu: inarmati toti cu pusti militare.-

Din informatiile obtinute pana in prezent, pe timpul nopti ar intra prin comuna la diferiti pretenti, pentru aprovizionare.-

Dupe cum suntem informati ind. Suci Ioan din comuna Balda este pregatit pentru orice moment a inpusca pe cine eventual iar esti in cale chiar ziua pe marginea padurei, aparand din cand in cand si terorizand populat:

Tot acest Suci care se afla in padure ar fi pus pe ind. Baldean Vasile lui Ioanas din Comuna Balda, sa se intereseze de cartuse si grenade pentru a il pregatui.- Acest Baldean a cerut la informatorul nostru care acesta ne da o declaratie cum a cerut acel Baldean cartuse si Grenadel dela informatorul nostru, si ca acea cauta munitie cu nerabdare pentru a aproviziona de Suci

Tot aceasta banda formata din fugarii de mai sus apar si in padurea Camarasului, unde Pop Vasile Badiuca suntem informati ca a trimis acasa la sora lui, sa ii trimita ceva mancare, iar aceasta sora a refuzat categoric si trimite spumand la cel venit ca sa nu mai st ca anuta militiei si il ridice pe cel care vine sa apru de fratele ei, ca nu are frate ia.-

Informatie sigura si verificata.-
Se anexeaza declaratia informatorului nostru.-
Informator. ?

- la c. h. Cluj
- din circ. S. m. s.
- din continut prin
- pentru actiuni
- de informatii
- si nu ne raportare
- la trei g. atul
- informatii care
- ar duce la o
- operatie de pindere
- prin p. h. h.
- la care nu se
- incuraj. intru
- idem pot. h. h.
- g.

(idem, 1. 435)

25

(25)

Problema spiritului de spirit.

NOTA INFORMATIVA.
din 28 Iunie 1949.-

Am fost informati din sven public cum că populația comunei Susta vecințându și sunt foarte nemulțumiți de primele măsuri luate în vederea componenții de tranziție și în anul 1949, motivând că dacă vor trece la cei cum sunt dispozițiunile în prezent vor pierde public și pleava și populația comunei Susta înarmă nu vor avea nutreț la vite.-

Rezumat

populația comunei Susta înarmă nu vor avea nutreț la vite.-

Sau intramit vreo 100 de locuitori și au făcut o cursă la Comitetul Provizoriu al Fieci Mocu pentru a le aproba să trecere tot la gospodări dar cererea a fost respinsă imediat delegatului cu a fost cu la iar în prezent se pregătesc să facă o altă cursă pentru a merge la Comitetul Provizoriu Jud. Cluj și dacă nu li se vor aproba nici acole vor merge până la București iar dacă și nici acole nu li se aproba spune că si vor duce graul și toate păcăsele acasă și nu le vor duce la arde.-

Informatie sigura.-

Comunicat: Comand. de Militie Jud. Cluj 2 Exp.
Circ. de Militie Mocu. 1

(idem, 1. 142)

Raportat si Securitati.-

Nr. 24.

anul 1949 luna Iulie ziua 13
Postul de Militie Sarmasel.

c a t r e .-

COMANDAMENTUL DE MILITIE CLUJ.

Raportam ca din proprie initiativa, am gasit o modalitate prin care sa aducem de prin paduri fugari ce ii avem din paruti inca din luna Februarie a.c. ce au facut parte din organizatia subversiva a individului Morariu Alexandru din Sarmasel. Care, in prezent detinut la Securitate.-

Modul cu care am procedat pentru aducerea acestor indivizi acasa la ei a fost in felul urmator: Am recrutat un agent acceptat al nostru bun de incredere, care a luat contact cu vadele fugarului si chiar cu familia lui, spunandu-i ca respectivul deese nu vine acasa intru cat D-l Sef de Post nu are nimic cu el si chiar mie mia spus ca sa-i spun sa vina sa se vada de copii acasa ca nmi are nimeni baiuti. Tot mereu a insistat agentul nostru pana a ajuns de in una din seri a vorbit chiar cu fugarul, ad agentul nostru sa luat toate agajamentul fata de el ca D-l Sef nu are nimic cu tine si poti sa te prezinti la el ori cand.

La spusele si insistenta facuta de agent a convins pe fugarul CHIOREANU IOAN ZIS BETIVU din Comuna Camaras sa il aduca acasa iar in ziua de 12 Iulie cu ocazia patularii agentul a staruit si mila adus in fata noastra de am discutat cu el mai multe in legatura cu ceilalti fugari Pop Alex, Bacincu, Gheorghiu Ioan si alti 4 care sunt tot fugari din acea comuna, inasa sa mai periculos stin ca acesta este si Bacincu.-

La fel am procedat cu individul Aluas Ioan din Comuna Visinel care este fugit tot dela data de 8 Februarie a.c. in prezent tot acsa am stat de vorba si cu acela incorajandu-l sa stea acasa si sa munceasca si sa aiba grije de copii si de nevasta.-

Noi stin si cunoaste gravitatea faptelor a acestor indivizi, in chiar periculosi, inasa in prezent noi am procedat in acest fel, ca nucrea mai putem spuce si pe alti pe langa ei, sa putin pe Bacincu care detine informati ca are un revolver si spune ca daga va fi incoltit sa il prinda va inpusca pana la un cartas si ultimul catus il trage in el singur, dupe cum ne informeaza Chioresan Ioan Betiviu.-

Noi suntem de parere a ne lasa pe noi sa lucram timp de circa 10-15 zile sa vad daca pot sa misc cu ei ceva sau nu, vreau sa le dau sardini. Exemplu lu Chioresan sa-l gaseasca pe Bacincu si sa dicte cu el, daga nu curva vrea sa se prezinte si el la mine sau cel putin sa afie cam pe unde este ascuns in prezent.

Ian cu Aluas Ioan din Visinel sai dau o sardina sa conte pe Sardu Ioan din Balda si la fel sai sfatue daga vrea sau daga nu sai afie cuibu unde se afia si ce fel de arma are ca dupe ce stin si ara are o arma militara si ceva grenade, deci daga nu ar putea sai convinge sa ne spue unde se afia si deose armament dispune.-

Rugam sa bine voiti a ne comunica sin noua parere a D-tra cu rugamintea de a nu trece la nici un fel de actiune fara a mai comunica si noi, intrucat am derutati foarte mult din planul meu de actiune informativa care este in plina activitate chiar in in toata raza postului, cunooseand ca in raza acestui Post sa mai multe si mai importante probleme in special ale Securitatii.

Seful Postului de Militie Sarmasel

Plutonier Major de Militie

26

Miliția Județeană Cluj
Secretariat
Nr. 1024 din 12 iulie 1949

Către

Circumscripția de Miliție Mociu

Vă trimitem alăturat notă informativă pentru a proceda la verificarea și descoperirea răspânditorilor zvonului menționat în nota alăturată, raportând de urgență rezultatul.

Termen de executare: 25 iulie a.c.

Comand. Miliției jud. Cluj

Căpt. de Miliție

Șerban D.

De la postul Cătina

Notă informativă

Obiect: Zvonul de felul cum se face treierișul în acest an

Printre populația satelor circulă zvonul că anul acesta treierișul paeoselor și în special a grâului se va face astfel:

Se va strânge grâul în clăi mari de pe suprafața de zece ha ne mai ținându-se cont că al cui e și că unul a avut mai puțin și altul mai mult.

După strângerea în clăi se va treera și fiecareia i se va da o anumită cotă de grâu, iar restul îl va ridica statul, în urma acestui zvon populația, în general, a rămas foarte îngrijorată.

Acest zvon a fost cules de la populație.

Sursa zvon: Toader.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 25.

28

Nr. 31
din 13 iulie 1949
Postul de Miliție Suatu

Către

Comandamentul de Miliție Cluj

Înaintăm alăturat una notă informativă culeasă de noi din comuna Căianu, jud. Cluj, contra locuitorului Nemeș Ioan din comuna Căianu, jud. Cluj, care a vorbit contra actualei forme de conducere, sperând că dacă astăzi sunt contra gazdelor cei ce sunt în Partid, nu-i nimica, căci mâine își vor trage ei socoteala de ce fac.

Șeful postului de Miliție Suatu

Plut. de Miliție

N. Tucban

[Scriș lateral cu creion roșu:]

Pentru clasare, fiind raportat la Direcția Securității Poporului.

Notă informativă

din 13 iulie 1949

Problema: Reacționară

Comunicăm căci în ziua de 12 iulie 1949, în localul Cooperativei, pe când se aflau mai mulți locuitori și discutau despre importanța instalării Comitetelor Provizorii la comune printre alți a luat cuvântul și locuitorul Nemeș Ioan, care a spus că o să ajungă și aceștia din partid ca și legionarii, dar nu-i nimica, căci astăzi sunt ei asupritorii lor, adică a gazdelor, dar mâine o să se întoarcă și o să tragă ei socoteala de ce au făcut.

Informație sigură.

Raportat:

Comandamentului de Miliție Județeană Cluj

Direcției Regionale a Securității Poporului Cluj

Circumscripției de Miliție Mociu.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 146-147

29

Nota informativă

24. VII. 1949

Obiectul: Propagandă religioasă

Informăm următoarele:

Deși toamna anului 1948, de când o parte din credincioși..... nu au trecut de la religia greco-catolică la ortodoxie, nu au mai frecventat nici o biserică,

În prezent, sub influența preotului romano-catolic Birton Ștefan, acești credincioși, parte din ei au început să frecventeze biserica romano-catolică din comuna Cătina, și preotul menționat mai sus a și început să le facă și unele servicii la domiciliul lor. Întrucât prin frecventarea Bisericii romano-catolice din localitate, din partea credincioșilor care nu au trecut de la greco-catolici la ortodoksi se duce o propagandă subversivă contra actualului regim, credem de cuviință ca să se locului în drept ca acest preot să nu mai permită nici unui creștin de alt rit să intre în biserica romano-catolică, sau să le facă servicii în ceea ce privește credința.

Informație sigură

Informator: Sore

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 86.

29

13

26. VII. 1949

Comand. Postului de miliție
Aruncuți și duse pe câmp
pentru ultragiu cu violență
în timpul serviciului
și-l înainteză cu
act de miliție -
Apoi îl vom pedu
și lăsa semnat -
opt Sely

RAPORT Inf. Nr. 33
din 19 Iulie 1949.

POSTUL de MILITIE S U A T U :-
cătred
CIRC. de MILITIE M O C I M U .-

Raportăm căci în ziua de 18 Iulie 1949 pe când ne aflam la Conferință generală la reședința Plasei Mociu, am fost anunțat telefonic să mă prezint imediat în satul Aruncuța unde s-ar fi întâmplat ceva evenimente grave.

Deplasându-ne la fața locului în satul Aruncuța jud. Cluj am putut constata căci în ziua de 18 Iulie 1949 pe la orele 13 Delegatul sătesc care în același timp e și secretarul politic al Organizației de bază din Aruncuța, a plecat din localitatea Primăriei spre casă la masă, la circa 200 metri a fost întâmpinat de individul Surd Ilisie din acea comună în stare de ebrietate și după câteva injurături aduse Partidului și lu tov. delegat al satului anume Roman Simion a început al levi cuș pumnii pe față și cap deberându-l jos la pământ și după ce a sărit locuțerul de ia despărțit delegatul sătesc Roman Simion a fugit dar individul Surd Ilisie a luat-o și el la fugă după acesta strigând că el și cu Comuniști vreau să ducă graul la Aril ca să-l lă peată lua și duce dele ei, văzând delegatul că nu e rest să scape de acesta sa ascuns între ogradă și ciclemadă și cum sta acolo ascuns și asculta ce se petrece pe drum auzea cum acest individ mereu striga că unde sunt comuniști ca să-i omeare pe toți, între timp a venit rudele și neamurile individului Surd Ilisie și l-au dus acasă.

Ținem să menționăm căci acest individ în acea zi de 18 Iulie fusese la o clacă cu încă alți locuțeri la Prețul din Aruncuța și anume Papa Vasile și după ce au terminat de ceasă au intrat în locuința preotului unde au beut și mâncat, dar de acolo dele masă unde se afla la Prețul a strigat căsă dea Dumnezeu să se răstearne teate ar ile unde se ver aduna recelța de grâu și că Stalin nu poate umbla că-l deare picioarele și injura meru, așa căci individul Surd Ilisie a plecat turmentat de beutară și în starea de agitație în care a fost prin comună din locuința Preotului Papa Vasile

Intrucât fapța individului Surd Ilisie este de competența Securității Poporului rugăm să bige veți a interveni feruriler superioare pentru a decide ce să facem cu acest individ.

Seful postului de miliție Sstatu
Post. de Militie
N. Turbatu

1 dm, 1 23

Nr. 1144
17/7
1949
Sec. Secretariat
Subsec. la Sec. Serv.
Sec. Serv.

Nr. 26.

Anul 1949 luna Iulie ziua 26.

Postul de Militie Sarmasel.

SECURITATEA POP. CLUJ - COMANDAMENTUL DE MILITIE CLUJ.

Umara la raportul nostru Nr. 24 din 13 Iulie a.c. referitor la prezentarea fugarilor ce au facut parte din organizatiile subversive a lui Morariu Alexandru di Sarmasel Gara.

In urma instructiunilor primite dela D-tra si dupa cum am prelucrat acesta problema in ziua de 16 VII. a. c. ad. D-tra, noi in ziua de 17 am inceput din nou activitatea in comuna Camaras, unde am luat din nou contact cu informatori nostri si cu ei am prelucrat ce D-tra ati hotarat, am invitat si pe fugarul CHI-OREANU IOAN BHEIVU care sa prezenteze la noi si discuta mai mult timp dupa care l-am invitat la un pahar de tuiica la cardina cooperativa unde ne-a promis ca imi aduce si pe ceilalti fugari fara ca eu sa cer acest serviciu, fapt care sa si facut in acea seara, ne aduce pe fugari Bacur Iosif si Baraban Grigore servitorul lui Pop Vasile Bacicu cu care am intrat in discuti si bant cu el fara a le da sarcina sau intreaba de ceva, intrucat asta a fost prima intalnire.

Li-sa dat indumari si incurajari in toate formele, pentru a sta acasa si nu mai fugi sa-si vada de munca a campului, ca nu au putut sa fugi.

Dupa ce am chefuit, am incecat sa intreb pe Chiorean Ioan mai pe deoparte cu cuvintele "mai bine daca sa fi fost cu ceilalti care stau prin padure ca si ei sunt tot oameni deii nostri" el a spus ca "lasa D-le sefu ca eu am soti spun D-tale multe foarte multe dar numai intre patru ochi nu vreau sa stie nimeni si nici la un pahar de bautura ca numai atunci cand noi vom si treji, sa vedeti D-tra o organizatie buna intrun loc dar numai D-tra sa stiti si ea sunt si membri de partid in acea organizatie si aceste cuvinte le spuse catre mine si nu l-am mai provocat la discuti.

La despartire ne spuna ca el vrea sa stea acasa si are sa dea si in gat pe acel care l-am facut de sa parasit copii si nevasta, dar nu stau putin.

Ind. Baraban Grigore ce a fost si este servitor la pericolul Pop Vasile Bacicu din comuna Camaras, nu iam spintit nimic de stampul sau, de crece noi il cunoastem ca acesta a fost stuga credincios casa lui Bacicu si tinea foarte mult la el, fapt ce se stie de noi cand am fost pentru ridicarea lui Bacicu servitorul ne-a spus ca el la Cluj, iar servitorul mai sus numit ne spune ca este la Ghemla, dar sa ne puna in cercutarea casa nu putea prinde, asta a fost atunci in 5 Febr. a. c.

Am gasit o alta modalitate de a fi bine informati, Pop Bacicu vine acasa, si eventual unde sar mai alta. Am recrutat un tinar membru de partid P. M. R. care iam dat instructiuni sa se duca sa faca legaturi de dragoste cu fata ce este servitoare la familia lui Bacicu, sa-i promita casatorie, iar agentul sau sa mearga sa o si inghece sau sa ambie nunta pana vom afla eventual ce dorim noi, baiatul ce iam recrutat a primit sarcina lucrului si ne-a promis ca va continua unde vom

cum noi iam dat instructiunile, in stricta supraveghere a agentului nostru care ne bazam pe el.-

Tot in acea seara am avut un moment in care am fost informati ca ind. vidul Pop Ioan lui Gujditul care este tot fugar a fost indrumat de Ghiorean Betivu si ia spus ca nu se prezinta, fugind din comuna cand a auzit ca eu sunt la primarie, iar cand a auzit ca eu sunt in carciuna cu toti fugarii J ar fi vrut sa vina si el dar ia fost rusine, insa a promis ca atunci can va mai veni D-l sei se va prezenta si el.-

Noi pana in prezent nu iam dat nici o sarcina la Ghiorean Ioan lasand pana vom aranja asa cum am hotarat in ziua de 16 cand am fost noi aci la D-tra.-

Non reporta telefonice la timp cand am hotarat acest lucru.-

Seful Postului de Militie Sarasel

Plutonier Major de Militie

[Handwritten signature]
A. B. A.

NOTA INFORMATIVA.
din 29 Iulie 1949

144

PROBLEMA:

Chiaburul Sanderhazi Frideric din comuna Suatu jud. Cluj, baga el de fel de zăzaniii rîntre populație în legătură cu colectările.

Comunicăm căci în comuna Suatu Chiaburul Sanderhazi Frideric, poseser a 36 Hg. teren și una garnitură de bateză, în fiecare seară face converbiri cu locuitorii din comuna Suatu pe la încrucșările de drumuri, discutând fel de fel verbe în dauna bunului mers al colectivității și în contra măsurilor luate de Guvern astfel sa pronunțat acum cu ocazia aducerii la cunoștință din partea Organelor Administrative despre campania de colectări, că numai aici în Audeal sunt locuitori prești c dau cetă la Stat, fiindcă în jud. Arad nu se dă nici o cetă, astfel că produce o mare agitație printre popor care încontinuu murmură și unde-l vede pe acest chiabur se adun pe lângă el ca ciocile, în special că acest chiabur face parte și în prezent din corpul Didactic a Școlii Elementare din Suatu și ia parte mereu la lucrările ce se pregătesc în campaniile de colectări.

Informație sigură dar neverificată.-

COMUNICAT:

Comandamentului de Militie Jud. Cluj.
Dir. Regionale a Securității Poporului Cluj.-
Circ. de Militie Mociu.-

idem, f 144

Nota informativă nr.9
din 25 iulie 1949

Rezumat: Starea de spirit a populației din comuna Palatca în legătură cu impunerea de grâu
Populația comunei Palatca este foarte nemulțumită de marea impunere de grâu ce li sa făcut.

Pentru această comună li s-a repartizat cantitatea de 12 vagoane grâu, care trebuie la rândul lor repartizate pe populația din com. Palatca și satul Petea.

Pentru a putea repartiza această cantitate, a fost nevoie să se ajungă ca un hectar de grâu să fie impus cu un randament de până la 1300 - 1400 Kg grâu, și în schimb în anul acesta și în această regiune randamentul nu poate depăși cantitatea de 1000 Kg la hectar.

Informație sigură și verificată

Nicolae

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 183.

34

Secret

Nr. 84

Anul 1949, luna august, ziua 2

Circumscripția Miliției Județene Someșeni

Către

Comandamentul Miliției Județene Cluj

Serviciul Secretariat

Înaintăm alăturat în dublu exemplar nota informativă nr.6/1949 a postului de Miliție Chinteni.

Rugăm a dispune ca un exemplar să se înainteze securității

Comandantul Circumscripției Miliției Someșeni,

pl.m. șef de miliție

Arghir Barbu

[Scris lateral cu cerneală roșie:]

În copie la Serviciul Securitate.

Ordin comandantului post Chinteni să-l supravegheze îndeaproape și raporteze orice abateri.

Cpt. ss. indescifrabil

f. 620

Nota informativă nr. 6/1949

Problema: "Politica" în com. Chinteni, jud. Cluj

Suntem informați că preotul ortodox Vasinca Simion din comuna Chinteni, jud. Cluj, cu ocazia unei serbări date de către organizația U.T.M. din comuna Chinteni - Cluj, s-ar fi exprimat față de mai multe persoane că la serbare mai bine să se cânte cântece religioase decât Internaționala și Imnul Republicii.

Informație sigură.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 621.

35

Miliția Județeană Cluj
Circa de Miliție Sărmaș
Postul de Miliție Miheșul de Câmpie
Nr. 7 din 3 august 1945

Către
Miliția Județeană Cluj

Înaintăm alăturat nota informativă privitoare pe locuitorul Suciul Ionaș din comuna Miheșul, județul Cluj, care este un lansator de zvonuri false și element periculos la securitatea poporului.

Nota informativă s-a înaintat
Miliției Județene Cluj
Inspectoratului Securității Poporului Cluj
Circa de Miliție Sărmaș
Șeful postului de miliție Miheșul de Câmpie
Plot. de Miliție I. Veiss.

36

Nr. 772
1949, luna august, ziua 3
Circumscripția de Miliție Mociu

Către
Miliția Județeană Cluj
Serviciul Secretariat

La ordinul dvs. nr. 1224/1949 referitor la Surdu Elisei din comuna Aruncuta.
Raportăm că susnumitul individ Surdu Elisei a fost trimis Justiției, cu actele dresate de către Postul de Miliție Suatu, cu nr. 471 din 2 VIII 1949.
Individul a fost transferat prin comandament.

Comandantul Circumscripției de Miliție Mociu.
Pl. Major Miliție

I. Galea

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 27.

35

308

NOTA INFORMATIVA

Suntem informati ca locuitorul Suci Ionas-a lui ~~Isac~~ Isacob din Com. Mihesul de Camp. Judetul Cluj este un mare oponent regimului actual deoarece masura luate de guvern si prin forurile de conducere administrative aceste cauta sa impiedice bunul mare al serviciului si instiga populatia contra autoritatilor.

... numitul in luna Iulie a fost dusit de locuitorul Nemes Ilatie si alti ca a adus insulte contra partidului muncitoresc injurand pe d-na. Ana Pcher si petoti conducatori partidului muncitoresc urmariind din aproape pe sus numitul sa vedea realitatea in ziua de 20. Iulie 1949 a avut loc o adunare generala tinuta de Presedintele Comitetului provizoriu celalti membri si agentul agricol din aceasta comuna si pe cand se preluera cu cetateni despre secerisul graului si caratul lemnului areii acest Suci Ionas a lansat zvonul ca deaceia se preceata ceratul la casa pentru a lua la stat si se forme holhozul si le soune la camera ce si stie ce insemneaza holhozul ca vor vedea si cum va fi atunci si in cea adunare generala susnumitul a stricat tot bunul mare a adunarei in ziua de 31 Iulie la sarbatorirea a 100 ani dela moartea lui Peteri fii Sandor au avut in aceasta comuna alegerea comitetului cooperative si si dupa alegerea acestora membri ai comitetului sus numitul striga si instiga populatia ca tot cei unguri care au fost refugiati in Ungria si au avut postur de raspundere acolo acela au si sicia si face act de sovietism acesta este un element foarte periculos pentru ca este ficior de chibur si nu place aplicatiile regimului democratic, se introduce printre muncitori dela gospodaria de SStat si lanseaza diferite zvonuri intre muncitori epne la muncitori ca de ceatau la lucru cu ziua daca nu se plateste cum le convine lor acest lucru la facut chiar in una din zilele cand se facea plata la muncitori si implis adunare a instigat muncitori contra directorului gospodariei ei.

Propunem sa lua masuri de izolarea acestuia din randurile populatiei fiind campania de colectari si impiedica bunul mare al colectarilor.

Informatie precisa si verificata.

Informator ~~Uryetal~~

În materie securitate
Nota informativă nr. 120
10. VIII. 1949

Sunt informat că în Cluj str. Mikes Kelemen nr. 6, sunt întâlniri așa zise familiare [sic!] destul de dese de elemente dușmănoase, foști vârfuri ale reacțiunii, foști conducători în partidul lui Maniu:

Hațieganu Simion, fost preot și deputat din partea lui Lupu, în prezent la drept.
Lunguleac Onofrei, avocat, fost fabricant, fost deputat, din partea lui Lupu, are un bloc mare în capitală.

Hațeganu Nicolae, preot la Popești, cu domiciliul [în] Cluj, str. Mikes Kelemen nr. 6 Turc Simion, mare manist din Bistrița, care a fost în trecut urmărit de Poliție pentru diferite acte antidemocratice; a venit la Cluj unde a cumpărat casă în str. Traian nr. 3 - 4, pentru 500.000, imediat după stabilizare.

Fornea Nucu, medic dermatolog, are cabinet și locuință în Cluj, str. Horea, fost deputat, din partea lui Maniu, este și astăzi un reacționar mare, el este cumnat cu Turc Simion.

Vlad, din Cluj, str. Iașilor nr. 29.

Aceste elemente sus arătate cu totul ca indeletnicirile lor sunt de sens Prietenie, dar totuși are caracter Politic.

Pentru verificare,

Informator 1033

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 1418.

Circumscripția IV de Miliție Cluj

Nr. 120. Conf. din 11 VIII 1949

Către

Serviciul Secretariat

Înaintăm alăturat Nota informativă a informatorului nostru 1033, privind pe un grup de simpatizanți maniști în frunte cu Hațeganu Simion, fost preot, care se întâlnesc regulat la locuința acestuia în str. Mikes Kelemen nr. 6, cu rugămintea de a înainta un exemplar Direcției Regionale a Securității Poporului Cluj, spre cunoștință.

Din partea noastră s-au luat măsurile de supraveghere a acestui local.

Comandantul Circumscripției IV Miliție

Slăt. I. Chisa

[Scris cu cerneală roșie:]

12. 8. 1949 Secretariat

În copie la Serv. Securitate pentru urmărire.

Cpt. m. ss. indescifrabil

38

Nota informativă
din 15 august 1949

Suntem informați că fostul notar Subea Florian din comuna Miheșul de Câmpie este un mare reacționar și chiar se manifestă pe față; este contra Comitetelor [sic !] provizorii și spune că în comitetele provizorii sunt numai golani și oameni slabi, niște țărani; mai aduce și insulte P.M.R. și spune că partidul este format numai din golani și de aceia a pus la conducere așa oameni slabi.

Acest Stibea este un chiabur care și-a făcut avere numai prin înșălăciune și persecuție a oamenilor în această comună.

Acest Stubea este și un mare șovenist; în adunarea generală când s-a ales comitetul de conducere a coperativei a instigat populația să strige că de ce se pun în conducere a coperativei a instigat populația să strige că de ce se pun în conducerea coperativei unguri care au fost fugiți în Ungaria și acolo au fost oameni mari și aicia eară să fie.

Acesta este un element foarte periculos deoarece a fost notar și în anul 1948 a fost din serviciu și acuma caută să saboteze tot bunul mers al conducerii comunei.

Tot acesta este contra oamenilor săraci și caută și acuma să exploateze oameni săraci.
Informator: Crivățul.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 267.

39

Miliția Județeană Cluj

Secretariat

Nr. 1459 din 17 august 1949

Către

Direcțiunea Regională a Securității Poporului Cluj

Înaintăm alăturat nota informativă, rugându-vă să binevoiți a lua cunoștință de conținut și a dispune:

Comandantul Miliției Județene Cluj

Căpitan de miliție

Șerban Dumitru

Postul de Miliție Sânpetru de Câmpie

Nr. 17 din 1949

Către

Miliția Județeană Cluj

Înaintăm una notă informativă privind pe locuitorul Ieflenie Grigore din comuna Dâmbu județul Cluj, care s-a exprimat în ziua de 7 august 1949 că actualul regim călărește populația, îndemnând populația să nu ducă păioasele la centrele de treieris. Iar femeia Rus Ana s-a exprimat că s-o împuște și nu duce grâul la centrul de treierat, de asemenea aceștia au provocat populația la discuții în adunarea generală.

Șeful Postului de Miliție Sânpetru

Plot. de miliție

ss. indescifrabil

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 391 - 392.

40

Postul de Miliție Budești

Nr. 374 din 19 august 1949

Către

Miliția Județeană Cluj, Inspectoratul Regional al

Securității și Circa de Miliție Sărmaș

Înaintăm alăturat o notă informativă referitoare la o discuție ce a fost între unii locuitori din comuna Visuia și individul Răzoare Ioan a lui Luca din comuna Silivaș, la data de 14 august 1949.

Șeful girent al Postului de Miliție Budești

Plot. maj. de miliție, S. Benescu

[Scris cu cerneală roșie:]

26. 8.1949. Secretariat

În copie la Direcția Securității Regionale a Poporului

Cpt. ss. indescifrabil

Notă informativă

În ziua de 14 august 1949, locuitorul Răzoare Ioan lui Luca a fost în comuna Visuia pentru a-și acoate un car de la fierarul Sever Beu, unde angajându-se o discuție referitoare la treieriş între Răzoare Ioan și locuitorii Șeulean Ștefan, Dreptate Ioan, Radu Alexandru și Ioja Manoilă, toți din comuna Visuia, acesta a spus că el nu cară grâul la arie și îl va căra acasă, că Uniunea Sovietică nu va ține cu România decât până la terminarea armistițiului, iar cei ce sunt acum la conducere vor zbura cu toții.

Locuitorul Șeuleanu Ioan i-a spus că nu se va întâlni niciodată cu cele ce crede el, iar Răzoare Ioan a răspuns "Ce credeți voi, că partizanii aceea cari sunt prin păduri acum ei stau degeaba acolo?"

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 297 - 298.

NOTA INFORMATIVA No.102,-

Din 20 August 1949.-

In comuna Florești locuiește chiaburul Vanea Nicolae, în etate de circa 54 ani, care în totdeauna a fost contra regimului actual și contra partidului P.M.R.

Numitul în timpurile trecute a fost președintele Composesoratalui Erbarial Florești având în mână toate bunurile Composesoratalui și a fost și președintele Cooperativei Sătești din comuna Florești.

În baza dispozițiilor primite de sus, numitul a fost înlocuit în funcția de președinte al Composesoratalui Erbarial precum și din funcția de Președinte al Cooperativei Sătești din comuna Florești.

El crede că toate excluderile de mai sus și înlocuirile lui se datorează numai intervenției lui Cistian Ioan din comuna Florești care este membru de partid vechi fiind chiar și secretar P.M.R. Florești. Si din această cauză Chiaburul Vanea Nicolae poartă o ură grosă pe Cistian Ioan.

În ziua de 15 August a.c. în localul primăriei Florești fiind tov. Cistian Ioan, unde a venit și chiaburul Vanea Nicolae, în public Vanea Nicolae a început să-l injure pe Cistian Ioan în diferite feluri pe motivul că și Cistian Ioan a luat cuvânt la înlocuirea dela conducerea Cooperativei lui Vanea Nicolae.

Printre injurăturile adresate lui Cistian Ioan, chiaburul Vanea Nicolae i-a adresat și cuvintele următoare lui Cistian: "Ce credeți voi că vă ajungeți secul pe care îl urmăriți? Ci ad-ți bagi mâinile în cap și să observi bine ce faci că va fi vai de tine".

Injurăturile și cuvintele de mai sus au fost adresate lui Cistian, în localul primăriei, unde erau mai mulți oameni adunați pentru diferite interese.

Chiaburul Vanea Nicolae a mai fost reținut de Securitate și în cursul anului 1948 tot pentru diferite vorbe adresate contra regimului actual.

Securitatea îl cumește.

Informație sigură.

1. Dem. 7540

* silvas 1843 F2

42

Confidential.

Mr. 236.

260

3-9-1949
Secretariat
Raport la Cdt Reg.
pe stiuata
Cpt Jse

3-11-1949
A-1708
49

Anul 1949 luna Septembrie ziua 2.
Circonscripția de Mil. Sarmas.
C A F R E .

COMANDAMENTUL DE MILITIE CLUJ.

Raport m ea in noaptea de 1-2 Septembrie a. c. am reusit sa prindem pe fostul preot LIONIDA FEI in Comuna Silvasul de campie, care sus numitul a fost rugit dela domiciliu inea din anul 1948 luna Noevri pentru faptul ca nu sa trecut dela Catolic la Ortodoxi si a facut propaganda printre populatie pentru a nu se treee la Ortodoxi, agitand populatia contra dispozitiunilor date de Guvern.-

Sus numitul a fost urmarit indeaproape de Securitate inasa nu sa putut prinde pana in prezent.-

Am raporatat telefonic la Securitatea Poporului in Cluj, de unde am primit dispozitiuni ca sal asigur pana va sosi masina dupe el sal ridice dela noi, dela Circonscripție .-

In ziua de 2 Septembrie a. c. cu Raportul nostru lam predat Securitati Poporului Cluj.-

Comandantul Circonscripției de Militie Sarmas.

Plotuner Major de Militie.-

M. Rosu.-

Idem, f. 260

Miliția Județeană Cluj
Circa de Militie Sărmaș
Postul de Militie Miheșul
Nr. 11 din 3 septembrie 1949

Către
Miliția Județeană Cluj

Înaintăm alăturat nota informativă care tratează manifestațiile locuitorului Guta Panfil din com. Răzoare, jud. Cluj, contra regimului și contra Partidului Muncitoresc Român, aduse în public față de mai mulți locuitori și chiar în fața directorului de la Gospodăria Agricolă de Stat din Miheșul de Câmpie, jud. Cluj care chear personal a fost amenințat de acesta Guta Panfil.

Șeful Postului de Miliție Miheșul de Câmpie

Plot. de miliție

I. Veisa

S-a comunicat Miliției Județene Cluj, Inspect. Securității Poporului din Cluj,
Circ. de Miliție Sărmaș

Nota informativă

din 3 septembrie 1949

Suntem informați că locuitorul Guta Panfil din com. Răzoare, ginere lui Pogăceanu Martin din sâmpetru, un fost moșier și expropriat definitiv în prezent.

Acest Guta Panfil este un chiabur și un element contr[a] regimului se manifestă în public prin diferite vorbe dăunătoare Guvernului și Partidului spune că această Guvernare nu va fi cât lumea, că vin americanii și se va schimba, nu-i nimica că pe socrul lui l-au ridicat, că va veni el înapoi cât de curând și să nu creadă cei de la gospodăria agricolă de stat din Miheș că au luat lucrurile de la socrul lui, că cum le-au luat tot așa le vor da și înapoi. Acest Panfil are 25 iugăre de pământ și este un element contra regimului. Chiar în localul Gospodăriei Agricole de Stat din com. Miheșul de Câmpie a amenințat pe directorul Gospodăriei și unei [sic!] funcționare că le va arăta el că nu va fi tot așa, se va schimba socoteala.

Sus numitul are legături strânse cu expropriatul Pogăceanu Martian din Sâmpetru și cu domiciliu ales în orașul Turda. Acest Guta Panfil a fost și un mare legionar șef de cuib și tot acesta se manifestă că acuma am ajuns să ne conducă țigani și ei să ne comande, acuma e mai bine pentru că ne conduc cei mai slabi oameni.

Informație precisă și cu date concrete.

Informator Trăsnitul [sic]

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 316 - 317.

44

1949 septembrie 5, Cluj - Miliția Județeană raportează Comandantului Regional modul cum a fost prins fostul preot greco-catolic din Silivașu de Câmpie, Leonida Feti

Miliția județeană Cluj

Secretariat

Nr. 1708 din 5 septembrie 1949

Către

Comandantul Regional al Miliției Cluj

Raportăm că organele Circumscripției de Miliție Sărmaș, în noaptea zilei de 1/2 septembrie a.c. au reușit să prindă pe fostul preot Fetti Leonida din Comuna Silivașul de Câmpie care încă în anul 1948 a fugit de la domiciliu pentru faptul că nu a trecut de la religia greco-catolică la ortodoxism, făcând și agitație printre populație în acest sens.

Cel în cauză a fost predat organelor Securității Poporului din Cluj.
Comandantul Miliției Județene Cluj
Căpitan de Miliție
Șerban Dumitru

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 263.

45

5110195 V 1949 146
Republica Populară Română

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A MILIȚIEI
Comandamentul Regional de Mil. Cluj
Direcția Secretariat

Nr. 982 din 6 Septembrie 1949

Concept: 45
Dactilo: 264

S E C R E T

către
MILITIA JUDEȚEANĂ
C L U J Z

La raportul Dvs. No. 1708 din 5 Sept. 1949,
Veti raporta acestui Comandament, de urgenta,
cum a fost prins fostul preot catolic POTTI LEONIDA din comuna
Silivasul de Campie si de catre cine ?
Totodata va facem cunoscut ca, in asemenea cazuri
veti raporta de urgenta acestui Comandament, aratandu-se date
precise, pentru a putea raporta la D.G.M. in cadrul Buletinelor
de Evenimente.

p. COMAND REG DE MILITIE CLUJ
maior de Militie Troceanu T. *miha*

Tip. D.G.M. — c. 135/949
1 dem, f. 263

46

Circumscripția de Miliție Sărmaș
Nr. 244 din 11 septembrie 1949

Către
Miliția Județeană Cluj

La ordinul d-tră nr. 1750/ 1949 referitor la raportarea cum a fost prins preotul catolic Feti Leonida din comuna Silvașul de C. și de către cine.

În seara zilei de 1 septembrie 1949 am fost sesizați că preotul catolic Feti Leonida din comuna Silvașul este acasă.

Știind [sic!] că acesta a fost urmărit îndeaproape de către Securitatea Poporului din Cluj, am cerut mașina de la Comitetul Provizoriu al plasei Sărmași și împreună cu plut. Madona Niculae de la această Circumscripție ne-am deplasat imediat la domiciliul susnumitului popă, care la orele 22,30 l-am condus până la Circumscripția de Miliție din Sărmaș, unde noi am telefonat la Securitate în Cluj pentru a ne comunica dacă mai este urmărit sau nu.

Securitatea ne dă ordin să-l ținem în siguranță că este pericol[os] și că trimite mașină după el.

În ziua de 2 sept. a.c. nu a trimis mașina din lipsă și atunci l-am trimis noi cu mașina de ocazie și l-a predat Securității Cluj.

A fost prins de către plutonerul major Roșu Marin, comandantul Circumscripției de Miliție Sărmaș, împreună cu plot. Madona Niculae.

Comandantul Circumscripției de Miliție Sărmaș

Plutoner Major de miliție,

M. Roșu

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 262.

47

SILVIUS 1949 12 15

MILITIA JUDEȚEANĂ CLUJ
Secretariat
Nr. 1802 din 15 Sept. 1949

Plot. Sarmas

261

Catre

COMANDAMENTUL REGIONAL DE MILITIE
Secretariat

CLUJ

La ordinul Dvs. nr. 982 din 6 Sept. 1949, in baza informațiilor primite de la Circ. de Mil. Sarmas, referitor la modul cum a fost prins preotul Feti Leonida din comuna Silivasul de C. ra portan :

in seara zilei de 1 Sept. 1949, comandantul Circ. de Mil. Sarmas, Plot. Major Rosu Marin impreuna cu Plot. Madona Nicolae, fiind sesizati ca preotul Feti Leonida, care a fost urmarit de catre Securitatea Poporului este acasa au cerut masina Comitetului Provizoriu al pacii Sarmas sau deplasat la domiciliul susnumitului popa pe care l-au gasit acasa ducandu-l la sediul Circ.

dupa aceasta operatiune au luat contact cu Dir. Reg. a Securitatii Poporului, primind ordinul sa-l retina ca e individ periculos pana cand se va trimite masina Sec. du el. Intrucat pana in ziua de 2 Sept. Securitatea nu a trimis masina nefiind in localitate, Plot. Maj. Rosu Marin l-a inaintat cu o masina de ocazie Securitatii.

COMANDANTUL MILITIEI JUDEȚENE CLUJ
Capitan de Militie
Budu Marius

Idem, f. 261.

48

Notă informativă

Zilele trecute, din populația multă care sta într-o coadă la magazinul de stat, pentru o pereche de pantofi, s-au auzit glasuri care spuneau:

"Asta-i mărirea producției ?"

"Asta-i îndeplinirea planului ?"

Nu s-au putut identifica persoanele care au spus aceste cuvinte din cauză că poporul era înfuriat și foarte mare aglomerație.

18 XI 1949

[Scris de altă mână:]

18 XI 1949. Secretariat

Dosar

Nu are date concrete

Cpt. ss. indescifrabil

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 1173.

49

Postul de Miliție Sânmihaiul de Câmpie

Nr. 55 din 27 septembrie 1949

Către

Miliția Județeană, Inspectoratul Regional al Securității Cluj și

Circa de Miliție Sărmaș

Înaintăm alăturat nota informativă nr. - în legătură cu discuțiile dintre Deecac Bela și Chișa Zaharia din comuna Fântânița - Cluj.

Șeful Postului de Miliție Sânmihaiul de C.

Plot. maj. de miliție

S. Benescu

Nota informativă nr.16

În ziua de 23 septembrie 1949, locuitorul Chisa Zaharia din comuna Fântânița se afla în atelierul de fierărie al fierarului Lazar Iosif.

Printre alte discuții, Deecac Bela a spus lui Chișa Zaharia că să muncească așa cum scrie în afișul de pe perete (arătându-i un afiș în care spunea: "ȚĂRANI ! Valorificând prin cooperative produsele gospodăriilor voastre, economisiți banii și timpul, scăpați din ghearele speculanților, îmbunătățiți traiul și gospodăriile voastre").

La cuvintele spuse de către Deecac Bela, Chișa Zaharia a răspuns că "Eu nu dau nici un câcat pe acea scrisoare, că eu știu cum să muncesc și să lucrez".

Informație sigură și verificată.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 362 - 363.

50

Nota informativă

din 27 septembrie 1949

Suntem informați că în seara zilei de 25 septembrie 1949, la o nuntă ce a fost în comuna Vălișoara - Cluj, au venit mai mulți locuitori din comuna Șutu - Turda, unde nu demult s-a aprobat înființarea gospodăriei de stat colective.

Acești locuitori, după ce au mai băut țuică, au început a plânge și a spune către locuitorii comunei Vălișoara că tare le pare rău că la ei s-a înființat gospodăria de stat și deacuma nu vor fi liberi cum sunt locuitorii altor comune care nu au intrat în colectiv.

Republica Populară Română
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A MILIȚIEI
Comand. Regional de Miliție

Miliția Județeană Cluj
Postul de mil. Suceava
Nr. 723
din B. XI 1949
Nr. 3078
29 XII
Comandamentul Mil. fed. Cluj

28.XII.1949 / 10
Secretariat
in copie la Sf. Ap.
Ind. pt. verificare
de masuri
yptb

către

Închinăm atașat unei note informative,
referitor la starea de spirit a populației, în
legătură cu ponderea ceteilor, precum și
neregulile cauzate de lăcomia porcină.

Seful postului de mil. Suceava
[Stampa și semnătura]

Concept: 1 dec 17. 1949-194
Dactilo:

Tip. D.G.M. - c. 635

Nota informativă nr. 27
9 X 1949

Probleme economice

Populația din comunele Budești, Țagu, Visuia este nemulțumită din cauză că nu primește bani pentru cânepa ce a dat-o la stat și sfecla de zahăr ce o predau acum și nu a primit numai ceva zahăr în luna august și populația are nevoie de bani.

Unii dintre locuitori se interesează că cum este cu vinul din recolta 1949, câtă se ia la stat, că unii ar vrea ca să nu facă vin și să facă țuică [pentru] că din țuică nu să ia numai vama de 7 la sută.

Populația a început ca să aducă acasă strugurii, chiar care nu au fost bine copti, de frică [și] că o să-i forțeze să dea cota la stat.

Informație sigură și verificată.

Fulger

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 299.

52

Nota informativă nr. 14

din 3 X 1949

Suntem informați că mai mulți tineri, băieți și fete, din comuna Șutu, jud. Turda, unde s-a înființat gospodăria agricolă colectivă, sfătuiți de elementele reacționare, s-au hotărât să părăsească comuna și să plece la diferite fabrici din țară, pentru că le este frică de colhoz și că mai bine vor trăi decât acasă.

Cei căsătoriți care au soțiile din alte comune vor pleca și ei din comună la părinții soțiilor.

În comunele vecine populația vorbește numai de acea gospodărie din Șutu, cum că sunt ca la armată și nu cu libertate.

Toate acestea le provoacă elementele chiabure din comuna Șutu care au intrat la colectiv.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 748.

53

Nota informativă nr. 10

din 16 X 1949

Rezumat: Botezan Ioan din Mociu este contra Guvernului.

Suntem informați că Botezan Ioan, chiabur din comuna Mociu și fost în garda lui "Maniu" în anul 1944 cu gradul de plutonier major, în prezent s-au exprimat că toți cei ce-aufăcut poarta de triumfu (la intrarea în comună) vor fi spânzurați la schimbarea Guvernului.

Mai sunt informații că susnumitul chiabur ar poseda în domiciliul său un carnet unde sunt înscriși toți membrii de partid și notează pe fiecare ce face.

Informație sigură.

Scris lateral: 18 X 1949. Secretariat 1 copie la Srv. Securității

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 46.

54

Problema: Diverse

Nota informativă 11

din 16 X 1949

Rezumat: Istrate V. Vasile are legături cu fugarii din județul Someș

Suntem informați că locuitorul Istrate Vasile, de 26 ani, al lui Vasile și Maria, din comuna Feldioara, ieste înscris în "Garda Albă" din județul Someș.

Susnumitul s-a înscris la fratele lui, preot Istrate Petru, care era cu serviciul în comuna Jimbor - Someș și care în prezent se află arestat la Dej, plus cu Suci Ionică avea legături din Feldioara, și care la fel este arestat de Securitatea din Cluj.

Săptămânal se duce la Dej cu pachete la preot, care este la închisoare.

Informație sigură și verificată.

Măsuri luate: Pus sub urmărire

ss. indescifrabil

[Scris cu cerneală roșie de altă mână:]

Secretariat. În copie la Securitate pentru verificare și măsuri.

Cpt. ss. indescifrabil.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 47.

55

Notă informativă nr. 20

din 23 octombrie 1949

Rezumat: Nemulțumirile populației din gospodăria colectivă Șutu - Turda

Populația comunei Șutu, intrată recent în gospodăria colectivă, este nemulțumită pe motive că în zilele de duminică sunt puși cu toții la diferite munci. Nici tineretul nu este scutit duminica și nu are voie să facă horă.

Pentru aceasta, locuitori din acea comună, când se întâlnesc cu alți locuitori din comunele vecine, numai plâng și vorbesc de rău înființarea gospodăriei colective. Locuitorii comunelor vecine vorbesc că știu bine că să moară decât să se înscrie la colectiv, pe baza propagandei făcute de cei din comuna Șutu - Turda.

Informație sigură și verificată.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 755.

56

Nota informativă din 13 XI 1949

Cu ocazia repartizării mărfurilor raționalizate la Cooperativa din V. Cămărașu, s-a observat următoarele:

Secretara U.F.D.R. din com. V. Cămărașu a insistat pe lângă comitetul cooperativei, în timp ce se găsea în ședința, pentru repartizarea materialului de îmbrăcăminte să li se repartizeze câte 2 metri pânză la femeile sărace care au lucrat benevol pentru facerea ploverului [sic !] ce se va trimite în dar Tov. Stalin.

Locuitorul Simion Niculaie din această comună care fiind membru în comitetul de conducere al cooperativei fiind de față când a făcut această propunere s-a revoltat trântind căciula jos și exprimându-se cu următoarele cuvinte, [...] Am ajuns să facem plover [sic !] la Stalin"

În urma acestui fapt, membrii din U.F.D.R. și cei care erau de față în acel moment au rămas indignați.

Informator, Radu

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 214.

57

Obiectul: Femeia Ghergheli Ecaterina din comuna Viștea - Cluj, la serbarea din 6 noiembrie 1949 din com. Viștea a avut esiri reacționare și prin cuvinte a atins onoarea tov. Nyilas Ileana, membră a partidului.

Notă informativă

Cu ocazia sărbătorii zilei de 7 noiembrie 1949, care s-a ținut în ziua de 6 noem. 1949, femeia Gherghei Ecaterina din comuna Viștea, jud. Cluj, a avut esiri reacționare.

La serbare a participat un public numeros și avea o bună reușită, dar această susnumită Gherghei Ecate[rina] a început să critice din ură personală pe tov. Nyilas Ileana, membră a Partidului R.P.R. Printre altele a afirmat către tov. Nyilas Ileana zicând: "Tu nu ai decât vreo 15 persoane la spate, dar eu am tot publicul de partea mea."

Sursă. Serioasă.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 848.

58

SECRET

Nr. 86

Anul 1949, luna XI, ziua 12

Postul de Miliție Feleac

Către

(rămas necompletat)

Înaintăm anexat Nota informativă nr. 24 din 12 XI 194[9], referitoare la starea de spirit a populației sărace din comuna Feleac, lipsită de alimente pentru familii, rugându-vă a dispune

Șeful postului de Miliție Feleac

Plot. maj. de Miliție

Nichita Ilie

SECRET

Nota informativă nr. 24
din 12 XI 1949

Rezumat: Nota informativă se referă la starea de spirit a populației sărace,
lipsită complet de alimente pentru iarnă la familii.

Suntem informați de organele noastre speciale că starea de spirit a populației sărace din raza acestei comune este foarte nemulțumită din cauza lipsei de alimente, pentru motivul că în urma colectării și predării la stat și însămânțărilor de toamnă, nu le-a rămas grâu nimic (la populația săracă).

De asemenea, lipsa de alimente se datorează și din cauza pământului neproductiv, care a dat o recoltă foarte slabă în acest an, iar porumbul, din cauza climei, a rămas necopt, și în urma ploilor s-a stricat în mare cantitate, fiind absolut lipsă.

De asemenea, se observă că populația săracă, cu bani puțini ce-i procură pe fructe, voind a se aproviziona din piața Clujului, nu poate, pentru că producătorii ridică prețul grâului la 100 lei Kg, iar al porumbului la 35 - 45 lei un Kg, și nici în coperativa comunei Feleac nu se aduce de mai mult timp.

Propuneri: Rugăm a se interveni locului în drept pentru a se lua măsuri ca populația săracă din comuna Feleac să fie aprovizionată cu porumb și grâu prin coperativa locală, la un preț convenabil pentru a salva viața populației, care suferă lipsă în prezent, și din care cauză sunt îngrijorați că statul nu ia măsuri în ajutorul lor.

Informație sigură.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale. Inspectoratul de Poliție, dos. 20/1949, f. 712 - 713.

ÎNTRE SPERANȚE ȘI ILUZII: MEMORIUL DIN APRILIE 1956

IOAN MARIUS BUCUR

ZUSAMMENFASSUNG. *Zwischen Hoffnung und Illusion: die Denkschrift vom April 1956.* Die in der UdSSR nach dem Tode Stalins begonnene Entstalinisierung, die Entspannung zwischen den beiden Militärblocks, die inneren Entwicklungen in der Leitung der Rumänischen Kommunistischen Partei, das Ansuchen der Volksrepublik Rumänien, unter die Vereinten Nationen aufgenommen zu werden, all dies erzeugte eine bestimmte Entspannung auch im Inneren des rumänischen kommunistischen Systems.

Die ideologische Entspannung zwischen der UdSSR und Osteuropa erzeugt jedoch keine bedeutenden Änderungen der Politik der Kirche und der Religion gegenüber. Trotzdem wurden Ende 1955 zahlreiche Gefängnisse aufgelöst. Ein Teil des griechisch-katholischen Klerus wurde freigesetzt; ein anderer Teil (der endgültig verurteilt worden war) wurde in andere Gefängnisse versetzt. Gleichweise versuchte der Staat nochmals, die überlebenden Bischöfe zu "überzeugen", den Übergang zur Orthodoxie zu akzeptieren. Die letzte Versuch zeigte deutlich, daß die kirchliche "Wiederergänzung" ein Fehlschlag war. Die Ereignisse, die im ersten Teil des Jahres 1956 folgten, bestätigten dies.

Im Februar 1956 stellten die überlebenden Bischöfe (I. Hossu, I. Bălan, Al. Russu) eine Denkschrift für die Rehabilitierung der RUK zusammen. Nach Besprechungen mit dem Premierminister des Landes (P. Groza), in denen die Bischöfe erneut die Existenzberechtigung der RUK behaupteten sie eine zweite Denkschrift für die Leitung des Staates aus. Ein Exemplar dieser Denkschrift gelangte zum französischen Botschafter, andere Exemplare wurden vom Bischof Al. Russu nach Siebenbürgen geschickt, um friedliche Existenzbeweise der RUK hervorzubringen.

Die Beweise des klandestinen Daseins der Unierten Kirche waren zahlreich und allgemein. Die Organe des Staates waren sehr überrascht. Die Orthodoxe Kirche ging sofort zu Gegenmaßnahmen über. Das Ereignis hatte aber bereits stattgefunden. Das gesamte Land wußte, daß die RUK acht Jahre nach ihrer Auflösung weiterhin existierte.

Der Staat antwortete aber brutal auf diese (friedlichen) Handlungen (Listen von unterstützenden Mitgliedern, öffentliche Messen, Denkschriften usw.). Nach den Ereignissen, deren Höhepunkt der Juli 1956 war, wurden die Bischöfe getrennt, die wichtigsten Veranstalter der öffentlichen Tätigkeiten, jene, die Aufstellung der Listen geleitet hatten, jene, die Denkschriften verfaßt und verbreitet hatten, wurden verhaftet und verurteilt.

Diese brutale Erwidierung suggeriert (ohne es auch zu beweisen), daß sich die Haltung des Staates dem Katholizismus gegenüber und auch bezüglich der Beziehungen zum Heiligen Stuhl nicht verändert hatte.

Vestea morții lui Stalin a generat în lumea comunistă dar nu numai, reacții și sentimente dintre cele diferite. La nivelul elitelor sovietice a declanșat o aspră luptă pentru putere, alimentată și de lipsa unui “moștenitor legitim”, ce a dobândit, treptat, o articulare doctrinară, susținătorii “noului curs” având câștig de cauză. Reorientarea investițiilor dinspre sectorul industriei grele spre sectorul bunurilor de consum, diminuarea rolului poliției politice ca instrument de guvernare și o anumită relaxare ideologică, introducerea principiului conducerii colective și separarea funcțiilor de stat și de partid, constituiau pilăstri ce susțineau noul model politic (*Crompton 1996*, cap. XVI). Evenimentele ce se derulau la Moscova erau urmărite cu multă atenție de liderii regimurilor comuniste din Europa de Est, reacțiile acestora fiind condiționate, într-o măsură semnificativă de realitățile locale. Cu prilejul Plenarei lărgite a P.M.R., din 19-20 august 1953, Gheorghiu-Dej a formulat timid, primele critici la adresa partidului și a lui însuși care, în nici un caz nu puneau sub semnul întrebării *sistemul*. Totuși semnele reducerii presiunii asupra societății devin evidente, din a doua jumătate a anului încep să fie puși în libertate cei care fuseseră închiși “administrativ”, între care se numărau și mulți preoți, unele lagăre de muncă sunt închise, iar în anul următor sunt abandonate lucrările la canalul Dunăre-Marea Neagră (*Ionescu 1994*, p.267). În anii următori, relaxarea internă continua fiind ilustrată și amnistia efectuată în 1955, precum și de o timidă liberalizare culturală. La doar cinci zile după execuția lui L. Pătrășcanu, Plenara C.C. al P.M.R. din 19 aprilie 1954, urmând modelul sovietic, reafirma rolul conducător al partidului comunist, și decide aplicarea principiului separării funcțiilor de stat și de partid. Sub pretextul ca “noi nu avem pe cine reabilita”, Gheorghiu-Dej blochează “dezghețul”, schimbările operate atât la nivelul conducerii superioare a partidului cât și în politicile economice fiind minore.

Relaxarea ideologică în URSS și Europa de Est nu a produs revizuire semnificative ale politicilor religioase. Dimpotrivă, în anii 1954-1955 este reafirmată prioritatea luptei ideologice împotriva oricăror forme de “misticism”. Astfel, rezoluția adoptată la 7 iulie 1954 de CC al PCUS critica pasivitatea membrilor de partid față de manifestările “mistice și obscurantiste” și “legitima” reluarea campaniei antireligioase prin intensificarea activității organizațiilor politice și obștești (*Buss 1986*, p.42-43). Un document asemănător a fost adoptat de CC al P.S. din Ungaria (*Tomka 1991*, p.59-69), pe când în Polonia, primatul Bisericii Catolice cardinalul Wyszinski, artizanul celebrului dar și contestatului acord semnat în aprilie 1950 cu autoritățile comuniste, era arestat în septembrie 1953 (*Michnik 1984*, p.65). Contradicțiile politicii religioase a regimurilor comuniste sunt revelatoare pentru dilemele ce confruntau elitele comuniste. Biserica era singura instituție creatoare și purtătoare de valori, mesaje,

comportamente și atitudini diferite ce fusese tolerată în anumite limite de comuniști. Diminuarea ponderii terorii ca instrument de guvernare cuplată cu o relaxare ideologică, crea premisele unei prezențe mai ample a Bisericii în spațiul public și, totodată, posibilitatea coagulării rezistenței în jurul ei. Dar, amenințarea monopolului politic și ideologic constituia o provocare ce nu avea să fie admisă de liderii comuniști mai ales că, edificarea utopiei roșii era condiționată de formarea *omului nou*.

Evenimentele în derulare la Moscova și în Europa de Est erau urmărite cu atenție și de Sf. Scaun ale cărui reacții erau prudente și rezervate. Literatura de inspirație marxistă nu încetase să comenteze – încă din timpul războiului-, în termeni critici atitudinea lui Pius al XII-lea față de comunism și URSS. Calificarea anticomunistă și antisovietică a magisterului pontifical satisfăcea, cu siguranță, o anumită propagandă occidentală ce urmărea ranforsarea blocului occidental în opoziție cu blocul oriental. Conștient de acest fapt, Pius al XII-lea pleda în favoarea afirmării *neutralității* Sf. Scaun și a exercitării funcției *mediatoare* între cele două blocuri, fără ca acest lucru să însemne o abandonare a angajatului anticomunist deoarece “Sf. Scaun – se spunea într-un document al Sf. Oficiu – nu poate fi neutru pe plan etic în judecarea forțelor istorice și ideologice” (*Riccardi 1996*, p. 106-110). Om al păcii, Pius al XII-lea refuza realismul politicianilor și nu ezita să ofere o lectură critică a conceptului “coexistenței” lansate de sovietici, propunând în schimb, reînțoarcerea la valorile reale ale credinței ca temei al unei noi funcționări a Europei, de valorizare a ONU, de înfăptuire a dezarmării. În același timp, papa Pacelli nu-i uita pe “fideli Romei” aflați în spatele cortinei de fier care, privați de drepturile și libertățile fundamentale erau “condamnați la fericire” (*Tismăneanu*) de regimul comunist.

Odată cu dezafectarea penitenciarului de la Sighet episcopii, canonicii și preoții catolici ce au supraviețuit infernului concentraționar au fost unii eliberați, alții ce fuseseră condamnați printr-o sentință definitivă transferați în alte închisori. Episcopii uniți în viață, Iuliu Hossu, Ioan Bălan și Alexandru Rusu după ce au urmat un tratament de refacere în spitalul “Gerota” din București au fost primiți la începutul lunii mai 1955, în audiență de președintele prezidiului MAN, P. Groza și ulterior de ministrul cultelor S. Stoian. Reconstituirea celor discutate este posibilă, deocamdată, doar pe baza unor mărturii indirecte nu lipsite de unele contradicții. Astfel, pr. Alexandru Rațiu oferea o descriere plină de detalii (*Rațiu 1994*, p.102-103) a întâlnirii episcopilor uniți cu P. Groza în care cei dintâi au solicitat anularea Decretului nr. 358/ 1 dec. 1948 ce a justificat suprimarea *de jure* a Bisericii Unite, opinie susținută și de pr. S.A. Prunduș și pr. C. Plăianu. Potivit ultimilor doi autori, care citează în sprijinul aserțiunii lor memoriile – între timp publicate – episcopului Ioan Ploscariu, P. Groza i-ar fi

propus, din nou, episcopului Hossu trecerea la ortodoxie în schimbul scaunului mitropolitan de la Iași, ofertă respinsă cu indignare de episcop (*Prunduș-Plăianu 1955*, p.221-222). De altminteri, demersul verbal al celor trei episcopi a fost precedat de un memoriu scris adresat autorităților încă în luna februarie când se aflau internați în spitalul “Gerota”. Accesul limitat la surse documentare primare permite doar formularea unor ipoteze în legătură cu maniera în care demersurile episcopilor au fost receptate de autorități. O primă constatare privește tăcerea păstrată de destinatari, episcopii neprimind vreun răspuns scris sau verbal la solicitările lor. Singura reacție, aparent fără legătură cu demersurile episcopilor este Ministerul Afacerilor Interne, care refuza cererea episcopilor de a reveni în orașele lor din Ardeal – mărturie indirectă a eșecului acțiunii de “reîntregire” derulată în toamna anului 1948 -, stabilindu-le în schimb domiciliul obligatoriu la mănăstirea Curtea de Argeș. Aici episcopii au beneficiat de un statut de “semilibertate”, putând fi vizitați de către rude, preoți și credincioși. Astfel, după mai bine de șase ani petrecuți în infernul concentraționar, exilați în propria țară, episcopii se reîntâlneau cu unii dintre cei pe care nu au încetat nici o clipă să-i păstorească. În pofida mesajului triumfalist atât autorităților cât și ierarhilor Bisericii Ortodoxe “reîntregirea” desfășurată în toamna anului 1948 prezenta nenumărate “fisuri” semnalate de autoritățile unui stat laic (sic!) ce pretindea că respectă libertatea de conștiință și libertatea religioasă, dar și de structurile BOR. Așadar, nerecunoscuta *legal*, Biserică Unită continua să existe prin mărturisirea comună a episcopilor, preoților și credincioșilor fideli Romei. Comunitățile din *rezistență* se confruntau cu nenumărate probleme ce derivau din refuzul autorităților de a recunoaște legalitatea cultului greco-catolic. Conștiinți de acest lucru episcopii au urmărit, prin demersurile lor să convingă autoritățile să revină asupra deciziei arbitrare din decembrie 1948. Pe de altă parte i-au sfătuit pe cei din rezistență să nu se expună inutil mai ales că, nu erau clar în ce măsură regimul era dispus să-și revizuiască atitudinea față de greco-catolici. Prudența episcopilor era deplin justificată, la momentul respectiv prin măsurile de relaxare internă adoptate de care au beneficiat și greco-catolicii, regimul de la București urmărind să faciliteze admiterea României în ONU.

Al doilea val destalinizării inițiate de “raportul secret” prezentat de N.S. Hrusciov în 23/24 februarie 1956, la Congresul XX al PCUS, a constituit un șoc pentru elitele comuniste și a constituit fermentul care a accelerat evoluțiile dramatice din Polonia și Ungaria. Revenit în țară, Gheorghiu-Dej căuta să anticipeze și să abată critica propriului stalinism spre cei epurați în 1952 (grupul A. Pauker – V. Luca). Și totuși, tulburările nu au lipsit. Cu prilejul Congresului Uniunii Scriitorilor, desfășurat între 18-24 iunie 1956, unii participanți au

solicitat înlăturarea “dogmatismului” și a “controlului dogmatic” (Ionescu, 1994, p.290-300). Ulterior, scriitori, profesori, istorici, artiști “burghezi” au fost eliberați din închisori și reabilitați. În acest climat nu lipsit de contraste, speranțele clerului și credincioșilor uniți se exprimau și prin revigorarea vieții religioase. La rândul lor, episcopii uniți în 23 aprilie adresează un *Memoriu privind situația Bisericii Greco-Catolice din R.P.R.*, Prezidiului MAN, primului-ministru și ministerului Cultelor (Prunduș, Plăianu 1995, p.222-230). Prin intermediul celor care îi vizitau pe episcopi la Argeș, memoriul a fost multiplicat și răspândit între preoții și credincioșii uniți. Mai mult, Alex. Rațiu afirma că un exemplar al memoriului a fost dat ambasadorului Franței de la București în scopul informării guvernului său, intenția episcopilor fiind de a informa toate statele semnatare ale tratatului de pace, ONU și Sf. Scaun. *Memoriul* afirma ilegalitatea desființării Bisericii Unite ca urmare a faptului că “preoțimea și credincioșii s-au aflat sub presiunea puterii de stat”, în anul 1948 și în toți anii ce au urmat, în timp ce episcopii erau închiși în mănăstiri ortodoxe. În consecință, trecerea la ortodoxie s-a făcut fără episcopi greco-catolici și împotriva voinței preoților și credincioșilor. Totodată, episcopii au negat valoarea “conciliabilului secret de la Cluj, din 1 octombrie 1948” și dreptul celor 36 de protopopi și preoți adunați acolo de a hotărî în numele întregii Biserici Unite. L-au contestat și după “întemnițarea grea de aproape cinci ani încheiați” a întregului episcopat. Legile regimului, Constituția (1952), angajamentele internaționale au fost invocate toate, pentru ca, în concluziile finale ale memorialului să repete, în temeiul lor, cererea “de a repara, fără amânare și marea greșeală inițială comisă prin decretul pomenit.... și a se reda Bisericii noastre încătușată prin el pe nedrept și fără nici un temei real justificat, libertatea de funcționare, reșezându-se în toate drepturile avute înainte”.

Evenimentele derulate în vara anului 1956 în numeroase localități din Ardeal invedeau prezența unor comunități greco-catolice extrem de active. Nu întâmplător, în lunile iulie-august au fost organizate în toate centrele diecezane ortodoxe din Ardeal, conferințe menite să contribuie la “consolidarea unirii”. Aparenta neimplicare a autorităților, de această dată, în disputa confesională a indus în unele grupuri unite din rezistență convingerea că o prezență “vizibilă”, consistentă în spațiul public va juca un rol important în relegalizarea cultului greco-catolic. Într-o scrisoare adresată vicarului sau de la Baia Mare, Ludovic Vida, episcopul Alexandru Rusu afirma că guvernul intenționează legalizarea Bisericii Unite, și îi îndeamnă pe preoți și credincioși să-și declare fără teamă apartenența confesională deoarece “Securitatea nu se mai amestecă” (Rațiu 1994, p.104). Asemeni memoriului și scrisoarea episcopului Rusu a fost multiplicată și răspândită între credincioșii uniți din fosta eparhie de Maramureș. În pofida riscurilor la care s-au expus, comunitățile greco-catolice au ieșit din “catacombe”,

în numeroase localități s-au oficiat slujbe în aer liber, s-au adresat autorităților memorii prin care solicitau legalizarea bisericii lor. Totuși, cei din rezistență nu subestimau ipocrizia și brutalitatea regimului. Existau suficiente indicii ale monitorizării de Securitate și de împuternicirii ministerului Cultelor a acțiunilor de refacere a cultului greco-catolic. De altminteri, replica brutală a guvernului nu a întârziat. În iulie episcopii au fost internați în locuri diferite: Ioan Bălan la mănăstirea Ciorogârla, unde a încetat din viață la 4 august 1959; Iuliu Hossu la mănăstirea Căldărușani; Alexandru Rusu la mănăstirea Cocoș. În luna următoare autoritățile au declanșat o amplă acțiune de identificare, arestare și condamnare a preoților din rezistență. Considerat principalul instigator al clerului nerevenit episcopul Alexandru Rusu a fost arestat la 30 decembrie 1957 și trimis pentru anchetare la Cluj. În procesul judecat la Tribunalul Militar din localitate, în februarie 1957, au fost inculpați și preoți din rezistență (*Rațiu 1994*, p.123-130). Condamnat la 25 de ani de închisoare pentru “agitație contra statului”, episcopul Rusu întemnițat la Gherla a refuzat reeducarea ce însemna pentru greco-catolici recunoașterea desființării Bisericii Unite. Ca urmare a tratamentului inuman la care a fost supus, la 9 mai 1963 episcopul Rusu a încetat din viață.

Replica brutală, violentă a regimului la solicitările clerului și credincioșilor uniți învederează perpetuarea politicii religioase de la sfârșitul anilor '40, refuzul alterării status-quo-ului confesional fixat la finele anului 1948. Ca urmare, în raporturile cu Biserica Catolică din România nu intervin modificări de substanță. Mai mult, Sf. Scaun continua să fie asociat potrivit logicii războiului rece cu *lagărul imperialist*. Maniera în care Biserica Catolică s-a implicat în evenimentele ce au avut loc în Polonia și Ungaria în toamna anului 1956, confirma, după opinia liderilor comuniști de la București, și nu numai a lor, caracterul “reacționar” al politicii Vaticanului. Prezent la Cluj, în 5 noiembrie 1956, pentru a “prelucra” în fața unui auditoriu alcătuit cu precădere din studenții și profesorii celor două universități clujene evenimentele din Ungaria, Miron Constantinescu a “demască” rolul jucat de primatul Bisericii Catolice din Ungaria, cardinalul Mindszenti, în jurul căruia “s-a grupat reacțiunea maghiară”. Cardinalul - aprecia liderul comunist român - acționase asemeni unui veritabil om politic “ce urmează să ghideze Ungaria”, condiționând susținerea guvernului Nagy [Imre-n.n.] de formarea unui partid catolic creștin “după orientarea Adenauer [Konrad-n.n.], iar Papa [e vorba de Pius al XII-lea] apare cu un mesaj și binecuvintează victimele de la Budapesta”. Evenimentele din Ungaria demonstrează necesitatea întăririi muncii politice deoarece, avertiza M. Constantinescu, “pe linia Bisericii Catolice se duce o propagandă dăunătoare poporului nostru și țării” (*Lungu, Retegan 1996*, p.204-216).

Persistența schemei interpretative cu privire la evenimentele ce au condus la suprimarea Bisericii Unite în toamna anului 1948 este vizibilă, între altele, în constatările și aprecierile completelor de judecată ce au pronunțat sentințele de condamnare în cazul preoților și credincioșilor uniți din clandestinitate. Justiția comunistă sancționa comportamente și atitudini ce puneau sub semnul întrebării valorile așezate la baza sistemului și sistemul însuși. Vaticanul – se afirma într-o astfel de sentință – “adept al *concepției idealiste* [subl.n.] în opunere cu concepția materialistă, adoptată și însoțită de marxismul științific și de țările din lagărul socialist” se implica în chestiuni de politică internațională și manifesta “tendențe de imixtiune în forma de conducere și organizare a statelor în care avea credincioși, punându-se în slujba lagărului imperialist”; ori, în 1948 “marea majoritate a credincioșilor de religie greco-catolică, privind dialectic istoria și conjunctura internațională ... au hotărât să se reîntoarcă la religia strămoșească”. Dar, această mișcare revoluționară “a avut adversarii ei, care s-au manifestat ca atare, atât în anul 1948 cât și în anii următori”. Unii dintre acești adversari s-au menținut pasivi, alții au considerat “inițiativa credincioșilor” drept o măsură arbitrară impusă de guvern. O astfel de propagandă pune în pericol “*ordinea și siguranța statului*” [subl.n.] și, în consecință, “a fost stigmatizată și sancționată de legile penale”. Aprecierile formulate în astfel de documente sunt relevante și pentru maniera în care conceptul de libertate religioasă a fost definit în legislația comunistă. Dispozițiile constituționale (1948,1952) și cele ale legii cultelor limitează libertatea religioasă în funcție de “interesele superioare ale statului”, unul întemeiat pe o ideologie cu pretenții de infailibilitate ce tinde să monopolizeze spațiul public și să se insinueze în sfera privată a cetățenilor. Astfel, contestarea unei decizii reprezenta o provocare de neiertat pentru că pune sub semnul întrebării natura perfectă a regimului (*Schopflin 1995, cap.4*). Potrivit logicii, apărarea Bisericii Unite, solicitarea relegalizării ei ori practicarea cultului în clandestinitate constituiau instigări împotriva regimului, acțiuni contrarevoluționare. Așa se explică faptul că, preoții și credincioșii din rezistență au fost judecați și condamnați pentru delictе politice și nu de conștiință. Astfel, în pofida denunțării abuzurilor staliniste, politicile religioase ale regimurilor comuniste au suferit modificări superficiale și nu de substanță.

Formularea principiilor comunismului național la începutul anilor '60 în România a generat mutații semnificative pe plan intern. Deținuții politici au fost amnistiați începând cu anul 1962, ultimii părăsind închisorile în 1964. În paralel, s-au depus eforturi în vederea inserării tradițiilor culturale și naționale în tiparele unui comunism național (*Ionescu 1994, p. 369-382*). Concesiile admise Bisericii din rațiuni tactice sunt anulate însă atunci când interesele regimului o cer întrucât țelul politicilor religioase era finalmente identic: și anume, suprimarea tuturor opiniilor și aprecierilor întemeiate pe convingeri religioase.

NOTE

- Crampton 1994, R.I. Crampton, *Eastern Europe in the Twentieth Century*, London & New-York, 1994
- Ionescu 1994 Ghiță Ionescu Stanciu, *Comunismul în România*, I, București 1994
- Buss 1986 Gerald Buss, *The Bear's Hug. Christian Belief and the Soviet State*, Michigan 1986
- Tomka 1991 Miklós Tomka, Church and Religion in a Communist State, 1949-1950, în *New Hungarian Quarterly*, XXXI, 1991, no. 121, p. 59-69
- Michnik 1984 Adam Michnik, *The Church and the Left*, Chicago & London, 1984
- Riccardi 1993 Andrea Riccardi, *Il potere del Papa. Da Pio XII a Giovanni Paolo II*, Roma-Bari, 1993
- Rațiu 1994 Alexandru Rațiu, *Persecuția Bisericii Române Unite*, Oradea, 1994
- Prunduș, Plăianu 1995 S.A. Prunduș, C. Plăianu, *Cardinalul Iuliu Hossu*, Cluj-Napoca, 1995
- Lungu, Retegan 1996 C.M. Lungu, M. Retegan, *1956 Explozia. Percepții române, iugoslave și sovietice asupra evenimentelor din Polonia și Ungaria*, 1996

ACTIVITATEA GRECO-CATOLICĂ DIN ZONA MUREȘULUI ÎN PERIOADA 1955-1964

CĂLIN VALENTIN FLOREA

SUMMARY. *The Clandestine Activity of the Greek-Catholic Church in the Mureș-County 1955-1964.* Any attempt to analyse the anticommunist resistance in Romania would not be proper if the role of the Greek-Catholic Church is not recognised.

The end of World War II is followed by another, that of the so called "Cold War" on international level. Stalin had lined a "sanitary barrier" which separated Europe into two worlds. In order to maintain his ideology, the communist regime wanted itself not to be contaminated by any reactionary ideology from the western imperialism.

The fact that the United Romanian Church being relate to Rome, would have meant a leak hole crack in the bipolar system, the Soviet Union considering this church unsuitable for his purposes. In fact it is not unique in this respect. The same was the case with the churches form the Eastern Europe. The Greek-Catholic Church was merged by force into the Orthodox Church, but after a preparation, being supervised by the communist Regime wich in his way of action has associated with a part of the orthodox clergy.

It's plan of destroying comes from the head of the clergy "form the center" in Moscow Soviet Union had declared himself as an enemy of the so called "religious dogmatism", during the World War II and even-after, she maintained of considering the orthodox Church and enemy, and forget to change it into an ally, with which she could subjugate the citizen's consciousness wich had relation/connections with the Vatican Romania, having a population of latin origin, where the application of panslavic idea was impossible, the communist power used the order the tzarism ideae, protector of Orthodoxy. The elimination of the Greek-Catholic Church was made in stages.

At the beginning, the communist power tried, as it had done with the Orthodox Church before, to change it into a section of it. As the Greek-Catholic Church refused to be enrolled into the "revolutionary patriotic organization" created by the communist party for not cooperating, the regime decided to annihilate it in the same way as it had done with all those who were opposing it.

Taking advantage of older dissensions between the tho churches amplified especially during the two World-Wars and trying to give a legal aspect to its initiative, the communist party drew the Orthodox Clergy on its side, counting on their wantness to collaborate with the political power.

In fact, althrough they sustained that the "hystorical injustice" had been done away with, it evaded any legal rules.

Actually, not the United Romanian Church was put out of law , as the regime chose a more perfidious way, including it into the Orthodox Church. Those who opposed were put out of law or where considered to act outside it,

and the clergy were imprisoned being considered enemies of justice which the regime wanted to impose.

The communists denounced the Concordate with the Vatican and they cancelled the confessional education. They took a series of measures regarding the rules of passing from one cult to another and led the "activity of the initiative group" in the issue of the Greek-Catholic Church. Then they made the move in a unique sense from the Greek-Catholics to the Orthodoxes. They claimed the orthodox hierarchy, any political measure being fully prepared on religious level. Those who did not want to give up their religion were labeled as enemies. Thus, there was no middle way: either you passed to orthodoxism or you risked to be considered "enemy of the country".

The praise worthy of the Greek-Catholic Church is that it has opposed to communism, surviving in difficult conditions. The Greek-Catholic priesthood and believers kept on activating in spite of all repressive measures taken by the regime against them.

Forced to leave their churches, they changed their homes, stables and even the forests into cultic places, ignoring the hostilities of their times, refusing to pass over their own consciousness.

The jails, working-camps, the (menaces) threatenings, the hardships of all kinds, couldn't change their belief.

It is interesting to mention the tendency of communism to associate the "status of "non-comer" to that of the political opponent.

Otherwise the treatment given to both of them, was the same, because in most cases the "non-comers" did not agree with it's policy, even if generally the Greek-Catholic Church had the tendency of "not mixing" consciousness with worldliness.

The orthodox hierarchs partially accepted the ideology and social re-orientation. We not exaggerate, considering the orthodox church, in it's whole, responsible for the Greek-Catholic Church's fate. The initiative came from the part of policy and enjoyed the support of section of the orthodox hierarchs, most of them being nominated by the communist authority and implicitly by it's supporters. It is about persons (individuals) not a church. Even if it has been admitted by the regime, it of those times didn't enjoy a better fate either.

Many of the the orthodox priests suffered in prisons and camps, beside the Greek-Catholic ones, because they had the courage to protest against communism.

Actually the regime did not make any religious distinction between them and those who were considered political opponents.

In 1948, the Greek-Catholic Church was dismissed being considered hostile to the country and its people, through the so called subordination to the orders of the "Reactionary" and "pro-imperialistic" Vatican.

They hoped that in this way will put an end to a tradition of almost 250 years of Romanian religious life connected with the Roman Church.

The desires of the communists met the fierce resistance proving that the Greek-Catholic Church has it's roots deeply anchored into the latinity of the Romanian people, which was unshakeable in the course of time.

Mărturisesc sincer că în decursul demersului meu de cercetare a evoluției Bisericii Române Unite, în timpul regimului comunist, mi-am pus mereu o întrebare: Putem oare afirma că avem de-a face cu o rezistență a acestei instituții față de regimul politic de tristă amintire sau, mai degrabă, este vorba despre o activitate greco-catolică prompt și brutal reprimată de reprezentanții acestuia?

Desigur, autoritățile acelor vremuri au utilizat, în rapoartele pe care le-au întocmit cu atâta ardoare patriotică, termenii de genul “reunificare”, “revenire”, “consolidarea unificării” în contrapondere cu ceea ce ei au calificat drept “rezistența greco-catolică “căreia, probabil din nevoia unei clarificări terminologice, i-au asociat adesea expresii cum sunt “preot nerevenit, ostil reîntregirii, cu atitudine dușmănoasă” sau “cu influență dăunătoare asupra maselor de credincioși”. Mai mult pe cuprinsul fostei Regiuni Autonome Maghiare, în urma unei activități intense de supraveghere, au fost depistate în anii 50, mai multe “centre ale rezistenței”, reprezentative fiind cele din Târgu-Mureș, Reghin, Moișa, Băița, Teleac, Frunzeni cărora li se adaugă după reorganizarea regiunii “marele centru al Blajului”¹. Ei bine, activitatea acestor centre se datora, conform informațiilor centralizate de Departamentul Cultelor și Departamentul Securității Poporului din regiune, existenței unui număr de peste 150 de preoți greco-catolici care au refuzat trecerea la ortodoxie ².

La conturarea respectivelor focare de rezistență a contribuit și lipsa de sinceritate față de actul de unificare a unor preoți reveniți (prin faptul că întrețineau în parohiile lor “un spirit de diferență”), la care se adăuga “potrivnicia credincioșilor” și “amestecul preoților romano-catolici”.

Cei mai periculoși însă, erau considerați preoții nereveniți. Iată, spre exemplificare, nota informativă întocmită la 9 August 1960 de protopopul ortodox al Reghinului identifica drept deosebit de dăunătoare atmosfera întreținută de preoții uniți Roșca Ioan, Chiciudean Vasile, Pop Simion, Savu Ioan și Giurgiu Augustin, care “incită la rezistență pe toți cei din anturajul lor” și “fac pe eroii credinței, fiind următori îndemnurilor din umbră ale Vaticanului“. Din “ceata” acestora mai făceau parte preoții Belea Augustin și Pop Ioan care au fost condamnați, ei exercitând o influență deosebită asupra familiilor Maior, Cozma, Sfera și Filip, care “opun o rezistență fățișă față de ortodoxie”³. Informațiile protopopului reghinean au fost preluate de împuternicitul raional din Departamentul Cultelor, Iosif Kolosvari, care

¹ Arhivele Statului, Filiala Târgu-Mureș, Fond. Departamentul Cultelor, Inspectoratul județean Mureș, Dosar nr. 344, fila 36, 178,196.

² *Ibidem*, fila 2-19.

³ Arhivele Statului, Filiala Târgu-Mureș, Fond: Departamentul Cultelor, Inspectoratul județean Mureș, Dosar nr. 344, fila 98.

alcătuiește o listă a preoților nereveniți, specificând în dreptul fiecăruia gradul de pericolozitate pe care-l reprezintă din punct de vedere religios și dacă sunt sau nu “prietenii cu reacțiunea”⁴.

Se impune să definim ce a însemnat în viziunea acestor împuterniciți reacțiunea sau rezistența greco-catolică. E bine știut că, încă înaintea instalării comuniștilor la putere, clerul greco-catolic a atras atenția asupra pericolului inaugurării în România a unui regim care avea să desființeze drepturile și libertățile cetățenești. Ca atare, a refuzat să se înscrie în Uniunea Preoților Democrați, organizația tovărășească creată în scopul subordonării întregului cler din România directivelor trasate de partid. Dar, pentru că societatea românească se afla doar la debutul procesului de filtrare a ei de tot ceea ce avea legătură cu tradiția democratică, comuniștii nereușind încă să acapareze toate pozițiile politice în stat, represiunea față de Biserica Unită n-a putut fi declanșată cu virulența dorită, ea limitându-se pentru moment la condamnarea poziției sale de nealinie și aplicarea unui tratament inegal reprezentanților acestui cult în raport cu celelalte culte din România. Această măsură a atras, firesc, protestul clerului unit. A fost un prim semnal de rezistență față de tentativa factorului politic de ingerință în activitatea Bisericii, o reacție cât se poate de normală, care ar fi survenit oricum, indiferent din ce parte a spectrului politic s-ar fi manifestat ea. Prin urmare, reprezentanții Bisericii Unite (și nu numai ei), prin protestul lor nu au făcut decât să condamne lezarea unui drept constituțional - libertatea religioasă -, militând pentru continuarea activității bisericești în virtutea unei tradiții care nu era nicidecum potrivnică “operei de democratizare a țării”, așa cum invocau mai marii acelor vremuri.

Sintagma “rezistență” sau “reacțiune greco-catolică”, atât de intens uzitată mai apoi de informatorii serviciului polițienesc al statului, nu căpătase încă contururile unei așa-zise acțiuni concertate îndreptate “împotriva intereselor largi ale poporului”. Abia atunci când asaltul final asupra democrației românești a fost lansat s-a folosit pentru caracterizarea activității clerului unit termenul de “rezistență”, iar după elaborarea decretului 358 din 1 decembrie 1948 privind reglementarea situației acestui cult, el este omniprezent în toate rapoartele, indiferent dacă sunt întocmite de Departamentul Securității Poporului, Departamentul Cultelor sau alți bineveghetori ai respectării noului regim de democrație populară.

Câtă vreme preoțimea unită s-a sesizat în legătură cu intenția liderilor comuniști de deturnare a cursului istoriei românești spre un regim de dictatură, explicitând enoriașilor conținutul real al viitorului rezervat României sub aripa ocrotitoare a Moscovei, înțelegem rațiunile care au determinat atâta îndârjire împotriva acelor care au refuzat să unească turma. Ceea ce este mai dificil de

⁴ *Ibidem*, fila 102.

explicat este extrema vigilență de care au dat dovadă autoritățile în perioada ulterioară anihilării vârfurilor sale, precum și duritatea cu care au sancționat acțiunile celor care nu și-au lepădat credința.

Bunăoară, părintele Poptămaș Dumitru, unul din liderii centrului de rezistență din Moișa, ce cuprindea conform rapoartelor din 1960 un număr de 120 de familii, a fost dus la șantierul de muncă forțată de la Fântânele. Soția lui, învățătoare în Moișa-Merișor, a fost scoasă din învățământ pe motiv că “pactizează cu chiaburii”. Și, pentru ca pedeapsa pentru activitatea clandestină a preotului să fie completă, fiul său, Augustin, în vârstă de numai 16 ani, a fost închis în mina de plumb din Cavnice pentru că ar fi scris lozinci antisovietice și anticomuniste în școală (nov. 1953)⁵.

Părintele Dogaru Grigore, care activa atât în Moișa cât și în Târgu-Mureș, unde rezistenții se întruneau în casa doamnei Pastor, situată pe strada Cuza Vodă, nr. 58 și într-un imobil situat pe fosta stradă a Lunei (azi Ghiocelului), la nr. 2, a fost arestat în urma unei descinderi a Securității, anchetat timp de șase luni și condamnat la muncă silnică la Canalul I Cernavodă. Să reținem că, în ciuda măsurilor luate împotriva lor, aceștia n-au renunțat la conduita de insubordonare, în 1958, într-un raport special, fiind sesizată activitatea deosebit de activă pe care cei doi o desfășurau în satul Moișa⁶.

Să vedem în continuare grupul din satul Teleac, format din 21 de familii, însumând 120 de suflete, opunea “o rezistență îndârjită”, sabotând astfel eforturile preotului ortodox Badea Ioan, “element tânăr, zelos și foarte atașat cauzei poporului muncitor”. Situația de aici se datora în primul rând fostului protopop al Reghinului, dr. Alexandru Todea, care, originar din localitate, a organizat rezistența, “întărind-o din situația sa ilegală, înainte de a fi deținut”⁷. Tot el era învinuit pentru “rezistența vădită” a unui grup de intelectuali din Reghin.

Nu încapă îndoială că personalitatea protopopului Todea a jucat un rol important în apariția acestor manifestări. Însă nu trebuie uitat că preoții romano-catolici Locadi Gaspar, Salati Francisc și Szirmai Bela, care prestau servicii religioase pentru greco-catolici, purtau și ei partea lor de vină⁸. Dealtfel, implicarea preoților romano-catolici în susținerea activității clandestine greco-catolice este frecvent menționată în documente. Iată deci cum rezistența nu mai este doar greco-catolică ci și romano-catolică. Totuși, de ce atât de frecvent rezistența greco-catolică?

⁵ Poptămaș Dumitru, mărturie orală, 22 IV 1996

⁶ Arhivele statului, Filiala Târgu-Mureș, Fond: Departamentul Cultelor, Inspectoratul Județean Mureș, Dosar nr. 344, fila 24, 25, 26.

⁷ *Ibidem*, fila 178 - Raport special “ Problema unificării-consolidării”.

⁸ *Ibidem*, fila 178,206.

Faptul relevă că pentru politica statului comunist în domeniul religios Biserica Unită continua să fie considerată un domeniu de vulnerabilitate. Mai exact, guvernul a înțeles enormul risc pe care și l-a asumat prin desființarea cultului greco-catolic, al doilea ca pondere numerică din România. Intensitatea acțiunii de supraveghere și control a foștilor greco-catolici, atât reveniți, dar mai ales nereveniți, denotă temerea referitoare la eventualitatea unui eșec în demersul de asimilare a uniților în rândurile ortodoxiei. În consecință, obiectivele luptei împotriva așa-zisei “reacțiuni” greco-catolice erau pe de o parte stoparea activităților clandestine a celor nesupuși, iar pe de alta, omogenizarea cât mai perfectă a reveniților cu ortodoxii, prin ștergerea oricăror diferențe dintre aceștia.

Iată, spre exemplu, ce s-a întâmplat în parohia Târgu-Mureș I. La 10 ani după unificare, în 1958, potrivit rapoartelor Departamentului Cultelor, situația greco-catolicilor nu era suficient de bine consolidată în sensul revenirii lor. Aici, “unificarea se făcuse doar cu numele ... preotul Iuliu Man rămânând cu foștii săi credincioși greco-catolici, iar cel ortodox, T. Ciuruș cu credincioșii vechi ortodocși”, ceea ce “...n-a contribuit cu nimic la înfrățirea și sudarea actului de reîntregire bisericească”⁹. Pentru a curma o asemenea stare de lucruri, s-a luat inițiativa unei noi arondări a parohiilor din Târgu-Mureș, nu după confesiunea avută la 1948, ci după teritoriu. În acest fel s-a obținut fragmentarea în grupuri mai mici a fostelor comunități greco-catolice, care acum puteau fi mai ușor asimilate de ortodocși. Măsura s-a dovedit eficientă, în 1960 înregistrându-se în parohia menționată doar o proporție de 4-5% care opunea rezistență, ea manifestându-se mai ales în rândurile intelectualității¹⁰.

Ceea ce s-a petrecut la Târgu-Mureș pune în evidență limitele în care a funcționat actul reunificării religioase. Autorul raportului nu a identificat nici o schimbare semnificativă în activitatea parohiei după 1948. Aceasta s-a derulat după aceleași canoane ca și mai înainte, chiar dacă în evidențe credincioșii figurau la rubrica “reveniți”. O asemenea atitudine, de neimplicare în procesul nivelării conștiințelor, nu putea fi, desigur, etichetată decât ca o “rezistență”, iar inițiativa spargerii unității comunitare a vechilor greco-catolici vine să stopeze starea de fapt considerată necorespunzătoare, justificându-se prin efortul de consolidare a unificării.

Dar dacă în Târgu-Mureș această măsură era posibilă, aici fiind o diversitate de comunități religioase, ea devenea imposibilă în cazul comunităților mai mici unde marea majoritate a credincioșilor era greco-

⁹ *Ibidem*, fila 99.

¹⁰ *Ibidem*, fila 100.

catolică. În acest din urmă caz, autoritățile au înregistrat eșecuri notabile. Foarte curând, datorită imposibilităților de a le bloca activitatea, comunitățile respective au devenit în rapoartele informative “centre de rezistență”. Titulatura aceasta ne duce cu gândul la o activitate bine organizată cu un punct de comandă și o ierarhie bine structurate.

Spre exemplu, în Moișa, preotul ortodox Opriș raporta împuternicitului din Târgu-Mureș dificultățile pe care le întâmpina în demascarea activității clandestine. El opina că una din cauzele acestor dificultăți ar fi fost faptul că avea de înfruntat o activitate organizată a preoților nereveniți de aici, ei fiind ghidați de un for superior și anume centrul rezistenței din Târgu-Mureș, loc unde “o mulțime de preoți greco-catolici nereveniți s-au camuflat ... agitând populația din punct de vedere religios”¹¹. Tot el surprinde un alt factor al rezistenței. Este vorba de solidaritatea locuitorilor cu preoții rezistenți, moșienii fiind fie “agenți”, fie “complici” ai preotului greco-catolic Poptămaș.

Raportul preotului Opriș pune în evidență aspecte fundamentale ale activității greco-catolice. Fără îndoială, preoții uniți nereveniți au menținut legăturile de dinainte de 1948. Departamentul Securității Poporului depistase chiar câteva locuri de întrunire ale acestora, preotul Dogaru Grigore, despre care deja am amintit, fiind victima participării la o astfel de reuniune. De asemenea, este de presupus că în cadrul acestor întâlniri se discutau și probleme privind menținerea cultului în condiții de ilegalitate. Însă, orice strategie privind activitatea ulterioară nu putea fi concepută în afara acestei solidarizări a enoriașilor. Acesta este de fapt elementul de forță al activității greco-catolice. Trebuie specificat aici sprijinul ce vine constant din partea Vaticanului. Este suficient să amintim că în perioada clandestinității securitatea depistase o serie de liste cu numele celor care au primit ajutor din partea Nunțiatului Apostolic, listele respective constituind piesele ale dosarului de trimitere în judecată.¹²

Ceea ce reține atenția este că nu întotdeauna activitatea preotului nerevenit și a enoriașilor săi se focalizează înspre condamnarea regimului comunist. De cele mai multe ori aceștia se reunesc pentru a celebra Liturghia sau alte slujbe religioase fără a atinge în vreun fel aspecte ce țin de sfera politicului. Totuși liderii acelor care înfăptuiesc actul de credință sunt calificați de autoritățile timpului drept opozanți ai regimului, iar sancțiunile luate împotriva lor sunt în directă relație cu statutul astfel dobândit. Nu distingem aici aspecte de noutate. Comuniștii au procedat la fel cu toți cei care nu le-au respectat deciziile. Au desființat opoziția politică prin interzicerea activității

¹¹ *Ibidem*, fila 26.

¹² Rusu Petru, mărturie orală, 22 IV 1996.

partidelor noncomuniste, au lichidat suportul material al acestei opoziții prin proletarizarea forțată a societății românești și au încercat, în fine, să niveleze conștiințele prin promovarea educației în spiritul materialismului dialectic. Cu toate acestea n-au reușit să convertească poporul la crezul comunist. Și asta pentru că prin confiscarea lăcașului de cult nu s-a reușit suspendarea activității cultului, deoarece credința nu a avut și nu are nevoie de un loc anume pentru a ființa. Rapoartele informative au consemnat cum uniții și-au transformat casele, hambarele, chiar podurile în altare ale credinței. În 1949, în Moișa, cu ocazia sărbătorii Învierii Domnului, s-au celebrat trei slujbe religioase: una oficiată de părintele Dogaru Grigore acasă la el, alta oficiată de părintele Poptămaș în pădurea Botoc, iar părintele Conț a ținut slujba în pădurea Titinisa¹³. La fel s-a procedat în perioada ulterioară. Preotul Dogaru Grigore, după ce și-a ispășit pedeapsa la canal, a oficiat slujbe în atelierul Liceului "Al. P. Ilarian" din Târgu-Mureș, unde era angajat, și vizita centrul din Moișa în prima vineri a fiecărei luni, pentru a celebra Sfânta Liturghie¹⁴.

Aspectul de continuitate întâlnit în activitatea greco-catolică pe timpul detenției și după eliberarea preoților condamnați nu derivă nicidecum dintr-o diminuare a presiunii. Regimul comunist n-a devenit mai permisiv din acest punct de vedere. Iată, în ianuarie 1961, întâlnim o reeditare a cazului lui Poptămaș Augustin din noiembrie 1953. Și de această dată, un fiu de preot greco-catolic a fost condamnat ca "dușman al țării". Acuzat că a ascultat postul de radio "Europa Liberă" și că face propagandă împotriva regimului, Rusu Aurel, fiul părintelui Rusu Petru, a fost arestat împreună cu alți doi colegi ai săi, în momentul în care se întorcea spre casă de la Liceul "Unirea", unde studia. A fost judecat și condamnat la șapte ani închisoare. Însă, autoritățile nu s-au mulțumit cu atât și au organizat un al doilea proces, în scop de propagandă, el desfășurându-se în fosta sală "Ciocanul" a întreprinderii Electromureș, cu participarea unui număr mare de tineri uteciști. Desigur, aceștia din urmă au fost aduși cu scopul de a-și însuși politica partidului față de dușmanii țării. Pe timpul procesului, celor trei le-a fost interzis să vorbească. Apoi, timp de trei ani și jumătate și-au executat pedeapsa "la stuf în deltă", fiind eliberați în 1964, cu ocazia amnistiei. Pentru a înțelege severitatea pedepselor aplicate trebuie specificat că preotul Rusu a refuzat, într-o perioadă anterioară procesului, să dea curs solicitărilor unor ofițeri ai Securității de a fi informator în depistarea activității greco-catolice¹⁵.

¹³ Dogaru Grigore, mărturie orală, 20 IV 1996.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Rusu Petru, mărturie orală, 17 IV 1996.

În 1964, datorită mutațiilor înregistrate în plan internațional, dar poate și convins de inutilitatea acestei campanii dure de represiune, regimul pare a da semnul unei relaxări în ceea ce privește opoziția. Amnistia din acel an aduce și eliberarea cardinalului dr. Alexandru Todea. De acum, activitatea greco-catolică începe să se încadreze în coordonatele unei activități mai organizate și continuă să figureze în rapoarte drept o rezistență.

Se pune din nou întrebarea: de ce în continuare această activitate este calificată ca o rezistență și mai ales de ce este asimilată cu o rezistență politică? Chiar dacă reprezentanții clerului unit au condamnat regimul comunist, după 1948, în perioada clandestinității, activitatea greco-catolică nu are întotdeauna și neapărat o orientare anticomunistă, de cele mai multe ori ea manifestându-se în sensul unei continuități a cultului. La rândul său regimul a procedat cu oarecare precauție, neinterzicând printr-o măsură directă, expresă, activitatea cultului, încercând să-l asimileze într-un altul, cel ortodox, acesta din urmă docilizat prin impunerea unei ierarhii atașate puterii.

În decretul 358/1 decembrie 1948 se specifica că în urma revenirii comunităților locale ale cultului greco-catolic la cultul ortodox român, cultul greco-catolic încetează de a mai exista. Prin urmare, se reglementa de drept o situație de fapt artificial creată. Comuniștii au ținut să fie discreți în ceea ce privește rolul de artizani pe care l-au jucat în crearea acestei situații, sugerând că în fapt n-au intervenit decât pentru legitimarea voinței populare. Ei au menținut de asemenea o oarecare ambiguitate chiar și în ceea ce privește situația de drept a cultului greco-catolic. Astfel decretul statuează încetarea existenței Bisericii Unite, însă nu prevede măsuri punitive față de cei care își continuă activitatea în vechea tradiție.

Pentru a înțelege cum s-a putut converti activitatea greco-catolică într-un suport al demersului represiv trebuie să ne raportăm mai întâi la Art. 27 al Constituției R.P.R. din 1948. Astfel după ce în primul alineat se garantează libertatea conștiinței și libertatea religioasă, în următorul se specifică că ritualul și practica cultelor nu pot fi contrare “securității publice sau bunelor moravuri”. Ei bine, “securitatea publică” intra în domeniul de responsabilitate al Direcției Generale a Securității, prin Direcția I - informații interne. Mai concret, unul din obiectivele acesteia era prevenirea unor stări de natură să pericliteze “armonia socială și ordinea de stat existentă”. Datorită activității lor, greco-catolicii erau considerați generatori ai unor asemenea stări de spirit nefavorabile.

Regimul comunist nu s-a mulțumit cu atât și pentru a putea supraveghea mai bine masele a pus la dispoziția aparatului polițienesc și alte instrumente juridice. Prin decretul 187 din 1949 a fost abolit Codul Penal din 1937, introducându-se pedepse pentru actele considerate primejdioase pentru

societate, chiar dacă nu erau expres prevăzute de lege ca infracțiuni¹⁶. Și, pentru că Art. 27 al Constituției din 1949 era considerat permisiv în ceea ce privește slujbele clandestine, în următoarea constituție, aceea din 1952, la Art. 84 libertatea religioasă nu va mai figura, fiind păstrată din vechea formulare doar expresia “libertatea de conștiință”.

Abia după ce securitatea și-a însușit acest set de acte normative putem spune că activitatea greco-catolică se înscrie în cadrele unei rezistențe. Pentru regim ea devine o problemă de atitudine, fiind catalogată ca un factor de risc pentru menținerea climatului de armonie în rândul “oamenilor muncii”. Simplul botez, prin faptul că se realizează clandestin, se constituie într-un atentat la echilibrul “societății egalilor”. În continuare, securitatea va puncta pe cei potrivnici, întocmind “actele necesare” pentru arestarea și înaintarea lor în justiție¹⁷.

Comuniștii au sperat că inițiativa lor de alipire forțată a Bisericii Unite la Biserica Ortodoxă va elimina și șansele de supraviețuire a acestui cult, identitatea lui urmând a fi topită în masa ortodoxiei. Faptul că și după 1948 există activitate greco-catolică, fie ea clandestină, este semnalul eșecului demersului comunist. Politicul se lovește de o “rezistență” tocmai prin perpetuarea acestei activități. Ea este simbolul unei nealinieri la politica clarvăzătorului partid și este catalogată drept “o problemă de stat”.

Măsurile luate împotriva greco-catolicilor au fost în directă relație cu o asemenea viziune, dar ele nu au reușit să le modifice poziția în ceea ce privește credința.

În concluzie, Biserica Română Unită s-a opus comunismului prin faptul că a supraviețuit în condiții deosebit de grave. Acest refuz de abdicare de la propria conștiință a credincioșilor greco-catolici este de fapt esența acestei supraviețuiri și, totodată, sursa de motivații a măsurilor represive luate de comuniști. Eșecul acestora demonstrează, dacă mai era nevoie, trăinicia sentimentului religios printre români, un popor născut odată cu creștinismul.

¹⁶ Gh. Ionescu, *Comunismul în România*, București 1994, p 204

¹⁷ Arhiva SRI, Fond Documentar, Dosar Nr. 7754, Vol I, fila 141

ÎNCERCĂRI DE ÎNLĂTURARE A FORMELOR DE CULT LATINE DIN BISERICA GRECO-CATOLICĂ DIN MAIERU (perioada 1956-1964)

MARIA AVRAM

ZUSAMMENFASSUNG. *Versuche der Beseitigung der lateinischen Kultformen aus der ehemaligen griechisch-katholischen Kirche von Maieru (1956-1964).* Die Autorin stellt die Lage der griechisch-katholischen Gemeinde, die 1948 gewaltsam in die Orthodoxe Kirche eingegliedert wurde, für die Jahre 1955-1964 dar. Der griechisch-katholische Priester Iuliu Pop hatte zwar den Übergang zur Orthodoxen Kirche unterzeichnet, er behielt jedoch sowohl die Organisierung der Kirche (die Wandbemalung, Statuen, Ikonen, Bänke) unverändert bei, als auch die Gebete lateinischen Einflusses, einschließlich die latinisierenden Sakralformeln. 1960 wurde er gezwungen, das Dorf zu verlassen, eben wegen dieses Widerstandes. Nach einem Intervall von zwei Jahren (in dem alles unverändert blieb) kamen zwei Priester orthodoxer Ausbildung, die Druck auf die Gemeinde auszuüben begannen, damit Änderungen durchgeführt werden. Es gelang ihnen, die Kirche in orthodoxem Stil neu zu bemalen, die latinisierenden Statuen und Ikonen zu beseitigen. Aber es gelangen ihnen keine Veränderungen der Sakralformeln oder der lateinischen Gebete und auch nicht, die Bänke zu beseitigen. Infolge dieser Eingriffe in die Tradition hörte eine Reihe von Familien auf, die Kirche zu besuchen, und begann, in die römisch-katholischen Kirchen aus Rodna und Năsăud zu gehen. Aus demselben Grund entstand sehr früh, um 1968, eine klandestine griechisch-katholische Gemeinde im Dorf, die beinahe öffentlich anerkannt war. Jedenfalls hatte diese Gemeinde beim Verlassen der Klandestinität (1990) keine Schwierigkeiten, offiziell anerkannt zu werden (so gut war ihre Existenz im Dorf und in der Gegend bekannt).

Scopul acestei lucrări este de a scoate în evidență încercările de înlăturare a formelor de cult latine din biserica greco-catolică din Maieru în perioada 1956-1964. Baza documentară a acestei lucrări o constituie mărturiile consemnate direct de la credincioșii din comuna Maieru.

Declarațiile au fost culese după metodologia istoriei orale de la persoane diferite, preoți, familiile acestora și credincioșii care cunosc datele de la antecesori sau au trăit ei înșiși evenimentele din perioadă.

În această perioadă în Biserica din Maieru preotul greco - catolic Iuliu Pop, încadrat în Biserica Ortodoxă Română a continuat să celebreze Sfânta Liturghie în manieră greco - catolică, până în anul 1960, când a fost nevoit să plece din comună. Plecarea dânsului s-a datorat primarului Vasile Scridonesi care nu-l putea suporta, iar când îl vedea îi spunea: “Nu ai plecat încă mă porcule, hoțule că am să te spânzur într-o bună zi”¹. La aceste insulte preotul îi răspundea frumos că va pleca în curând, iar apoi îl binecuvânta.

Din unele declarații am aflat că acest primar “a fost un om de niunica și a înnebunit din cauza relelor pe care le-a făcut în viață”².

Preotul Iuliu Pop, văzând că nu mai este loc pentru el în comună, a plecat la Ocna Mureș, ieșind din clerul ortodox, revenind la religia greco-catolică. Despărțirea a fost foarte dureroasă, iar ultimele sale cuvinte au fost: “dragii mei oameni buni să treceți prin foc, prin apă, dar credința să nu v-o lăsați pentru că o să fiți asupriți și ocărâți în fel și chip, dar să nu-l trădați niciodată pe Cristos”³.

Cuvintele rostite de preotul Iuliu Pop au devenit pentru cei prezenți un îndemn, o obligație și un sprijin pentru a merge mai departe. La numai doi ani după plecarea din Maieru s-a stins din viață, iar ultima lui dorință a fost ca trupul său să fie înmormântat în cimitirul bisericii din Maieru, unde a păstorit timp de 33 de ani.

Îmi permit să prezint niște date cu caracter destul de exotic, în legătură cu subiectul de mai sus. Din mărturiile credincioșilor am aflat că: “după plecarea părintelui Iuliu Pop, primarul Vasile Scridonesi a înnebunit și s-o îmbolnăvit foarte tare. S-o cinuit mult, și n-o putut muri, până când nevasta lui s-o dus la Ocna Mureș și l-o rugat pe părintele Iuliu Pop să-i facă o deslegare și să-l ierte pentru ce-o spus. O vinit acasă și i-o adus apă sfințită de-o băut, după care s-o liniștit și o murit în pace”⁴.

În perioada cât a celebrat preotul Iuliu Pop nu a desființat ritualul tipic, folosindu-se tot formulele latine “Spiritul Sfânt”, “Doamne îndură-te”, “Credeul Catolic (cu filioque) și îl pomenea pe Papa”.

Din declarația Gaftoanei am aflat că preotul Iuliu Pop a rugat-o ca atunci când venea în biserică o persoană străină să meargă să-l anunțe și în asemenea împrejurări nu-l mai pomenea pe Papa, dar în rest ceremonialul era cel obișnuit, iar pe credincioasa Maria Pătit a rugat-o să ascundă sub bănci icoana Sfântul Ștefan donată de către episcopul Dominic Zichy.

¹ Informație de la Clement Bolfă, Maria Pui, Vasile Pui (B₁₃, B₁₄, B₁₅)

² Informație de la Andrei Ometiță, Clement Bolfă, Ilișca Berende (B₁₀, B₁₃, B₁₆)

³ Informație de la Andrei Ometiță, Maria Pui, Ilișca Andronesi (B₁₀, B₁₄, B₁₇)

⁴ Informație de la Andrei Ometiță, Ilișca Berende (B₁₀, B₁₆)

Până în anul 1960 nu s-a înlăturat mobilierul sacru, statuile, icoanele din biserică și se practica în continuare Cultul Preasfintei Inimi a lui Iisus, rugăciunile rozarului, calea Crucii, novenele pentru Sfântul Anton, Sfânta Rita, Sfânta Tereza și alte devoțiuni latine. După plecarea preotului Iuliu Pop din Maieru au fost aduși doi preoți ortodocși. Aceștia erau tot greco-catolici apostatați, deci au păstrat lucrurile așa cum le-au găsit. Dar după câțva ani au plecat din comună și au venit doi preoți tineri pregătiți în școlile ortodoxe.

După anul 1960 credincioșii din comuna Maieru s-au opus înlăturării din biserică a formelor de cult latine, pentru că țineau foarte mult la tradiție. Preoții ortodocși au refuzat să participe la aceste rugăciuni, dar credincioșii au continuat să se roage singuri "Calea Crucii", diferite novene, Rozarul. Această din urmă rugăciune a fost interzisă să fie recitată în grup. Dar o făcea fiecare credincios individual, în ciuda faptului că la un moment dat preotul ortodox le-a spus femeilor: " Să nu vă mai prindem că umblați în biserică cu măregelele acelea pe mâini"⁵. Însă ele nu i-au luat în seamă continuând să se roage așa cum știau că era bine și după cum au fost învățate de către preotul Iuliu Pop.

După cum reiese din Șematismul "Eparhiei de Cluj-Gherla 1947 " în comuna Maieru a existat Organizația laicilor greco-catolici (AGRU) și Reuniunea Mariană, înființată de către preotul Iuliu Pop. Însă imediat după plecarea lui au fost desființate pentru că "deranjau, scoțând la iveală adevărul care era îngropat în minciună, frică și persecuție".

Preoții ortodocși au început apoi să înlătore din biserică monumente de tip latin: statuile Sfântului Iosif, a Sfintei Fecioare, a Sfântului Anton, a celor doi îngeri care se aflau deasupra altarului și două statui din fața bisericii. Au înlăturat icoana cu "Inima lui Isus" și a Sfintei Fecioare, Steagul Marian, icoana cu Sfântul Anton, icoana cu Sfântul Ștefan, etc.

Din declarația credincioasei Maria Pățit am aflat că ea împreună cu sora Iustina (din Congregația Maicii Domnului) au ascuns Steagul Marian la Biserica veche din Deal, dar a fost găsit de soția preotului Irimeș și dus la protopopiatul ortodox din Năsăud. Tot din această declarație am aflat că preotul ortodox Gavril Floșiu a luat o icoană din Biserica veche din Deal și a dăruit-o ca amintire unei persoane străine, iar cei de la Consiliul Popular al comunei s-au certat cu el pentru că era de valoare și trebuia să rămână în comună. A existat în biserică o icoană în care era reprezentat "Isus cu coroană cu spini" tot de influență latină, care a fost înlăturată, iar credinciosul Augustin Partene, pe atunci asistent medical în localitate (iar din 1979 preot clandestin greco-catolic), găsind-o, a așezat-o deasupra ușii altarului, unde se află și în prezent. Tot ceea ce s-a eliminat din biserică se află și astăzi în parohia ortodoxă din localitatea Liviu Rebreanu, jud. Bistrița-Năsăud, fiind depozitat în podul casei parohiale.

⁵ Informație de la Maria Ureche (B 3)

După anul 1989 preotul greco-catolic Augustin Partene și credinciosul Ioan Vranău au cerut aceste statui de la preotul paroh din satul Liviu Rebreanu, dar acesta a refuzat spunând: “nu eu le-am luat, așa că nu vi le pot restitui eu, ci numai cei de la protopopiatul Năsăud”. Din declarația lui Petru Sidor am aflat că imediat după 1960 s-a repictat biserica în stilul bizantin, au fost acoperiți cei doi îngeri care se aflau deasupra ușii de la intrare cu un placaj pe care s-a scris “Veniți la Mine Toți”...

În legătură cu pictarea bisericii credinciosul Andrei Ometiță afirmă: “toți credincioșii s-au opus pictării bisericii în stil bizantin, pentru că biserica arăta foarte bine fiind pictată de pictori aduși din Germania de către episcopul Dominic Zichy, iar pictura era de o calitate pe care n-am mai întâlnit-o în bisericile pe care le-am vizitat”. În cele din urmă credincioșii au fost nevoiți să cedeze, dar regretă enorm când își amintesc cât de frumoasă era biserica în acele vremuri.

Atunci când s-a pictat biserica, au fost aruncate steluțele care erau lipite pe bolta bisericii, iar credinciosul Andrei Ometiță le-a adunat și i le-a dat preotului Augustin Partene pentru a le așeza în biserica Greco - Catolică (nouă!). Preoții ortodocși au acceptat de nevoie câteva practici tradiționale: “cultul Preasfintei Inimi a lui Isus”, rugăciunea “Calea Crucii”, “Rozariul”, diferite novene.

Ei erau conștienți că înlăturând aceste devoțiuni vor fi nevoiți să renunțe și la un număr mare de credincioși care ar fi mers la Romano - Catolici. Cu toate acestea unii credincioși după ce au venit preoții ortodocși (1962!) au refuzat să intre în biserică, mergând la bisericile romano - catolice din Rodna și Năsăud. Ca de exemplu: din declarația credincioasei Victoria Haliță reiese: “Soțul meu Solomon Haliță care a decedat în anul 1995 nu și-a lăsat credința Greco - Catolică; astfel că după ce au venit preoții ortodocși, nu a mai intrat în biserica din comună, mergând în fiecare duminică și sărbătoare peste dealuri, prin ploaie, ger în Rodna la romano - catolici pentru a participa la Sfânta Liturghie și pentru a se spovedi și împărtăși”.

Acei credincioși care mergeau la bisericile romano - catolice erau întrebați de către preoții ortodocși: “Ce căutați voi acolo la unguri și ce puteți găsi bun la ei”⁶. Din declarațiile credincioșilor reiese că: “în aceste parohii eram primiți cu multă căldură și ne bucuram pentru că aveam posibilitatea de a ne întâlni cu credincioșii greco - catolici de pe Valea Someșului, iar de multe ori se află în scaunul de spovadă un preot greco - catolic sau chiar P. S. Ioan Cherteș,

⁶ Informație de la preotul greco - catolic Augustin Partene, Maria Ureche, Ioana Hoge, Clement Bolfă, Floarea Bolfă (F₁, F₂, F₃, F₄, F₅)

episcop clandestin, care ne întărea în credință și ne spunea să avem încredere în Dumnezeu care va face cât de curând dreptate”⁷.

Este evident faptul că în biserica din comuna Maieru până în anul 1960 nu s-a înlăturat nimic din mobilierul tradițional greco - catolic și din practicile de influență latină. Sfânta Liturghie era celebrată tot cu formulele latine: “Spiritul Sfânt”, “Doamne îndură-te”, era pomenit și înainte de anul 1948. După 1960 s-a încercat înlăturarea tuturor devoțiunilor latine, dar nu s-a reușit decât în parte și această datorită faptului că s-au opus credincioșii care țineau mult la tradiție.

Credincioșii conștientizau faptul că “Rozarul” nu reprezenta “niște mărgele”, ci era o rugăciune închinată Sfintei Fecioare, de asemenea mărturisindu-se și împărtășindu-se în prima vineri din fiecare lună, cinsteau “Inima lui Isus”, rugându-se “Calea Crucii” își aminteau de suferințele lui Isus, astfel că ei putea să argumenteze atunci când li se spunea să renunțe la acele rugăciuni “ungurești”.

Preoții ortodocși au reușit să înlătore statuile, icoanele, să distrugă acea pictură de valoare, pe care toți credincioșii o regretă, dar nu au reușit să distrugă și să înlătore ceea ce se afla și s-a păstrat cu sfințenie în sufletele credincioșilor.

Astfel că multe persoane văzând ce se întâmplă au refuzat să mai intre în biserica din comună, care era atât de săracă fără monumentele înlăturate, mergând la bisericile romano - catolice, iar mai târziu la greco - catolicii din “catacombe”, adică în anul 1968 când s-a înființat o comunitate clandestină greco - catolică în sat, care a rezistat până în anul 1989.

Se poate constata încă de pe atunci în practicile anti - greco - catolice ale clerului ortodox de mir erau incluse tente șoviniste (declararea influențelor latine drept “ungurești”, participarea la Liturghii romano - catolice “maghiarism”), practici care se recunosc și astăzi în sintagmele Bisericii Ortodoxe Române, referitoare la Biserica Română Unită.

BIBLIOGRAFIE

Maria Avram, *Comunitatea greco - catolică din satul Maieru (Jud Bistrița Năsăud) în timpul persecuției comuniste*. Lucrare de licență. Arhiva F. T. G.C.

⁷ Informație de la preotul greco - catolic Augustin Partene, Maria Ureche, Ioana Hogea (F₁, F₃, F₁₀)

ACTIVITATEA PREOȚILOR GRECO-CATOLICI DIN COMUNA FELDRU, JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSĂUD, ÎN PERIOADA 1956-1964

LUCREȚIA SCURTU

ZUSAMMENFASSUNG. *Die Tätigkeit der griechisch-katholischen Priester aus der Gemeinde Feldru (Kreis Bistrița-Năsăud) in der Zeitspanne 1956-1964.* Die Autorin stellt eine sehr interessante Situation klandestiner religiöser Tätigkeit dar. Aus dem Dorfe Feldru wurde der Priester Traian Buzilă vertrieben. Er arbeitete als unqualifizierter Arbeiter in einem benachbarten Dorf (Iuva Mică) in einer Holzfabrik. Dorthin gelangten zufällig, auf der Suche nach einem Arbeitsplatz (nach der Freilassung aus dem Gefängnis), die Priester Ioan Pop und Eugen Sârbu, beide aus Blaj. Durch den Priester Traian Buzilă beginnen diese beiden Priester ihre Tätigkeit der Pastoration, Mission und Katechese im Dorfe Feldru. Die klandestine Gemeinde funktionierte in einem Haus (des Alexandru Nichiti). In der gesamten Zeit zwischen 1953-1964 funktionierte hier eine klandestine "Kirche". Manchmal wurden sie angezeigt und zahlten Geldstrafen, weil die gute Organisation die Veranstaltung der Messe maskierte. Wenn die klandestinen griechisch-katholischen Priester nicht zelebrieren konnten, gingen die griechisch-katholischen Gläubigen in die römisch-katholischen Kirchen aus Năsăud und Rodna. Die römisch-katholischen Priester feierten sogar die Messe in rumänischer Sprache (trotz des Verbots) für die Griechisch-Katholiken. Somit wurde das typisch griechisch-katholische Leben, unter Kombination der beiden Formen, mit seinen Gesängen, Gebeten und typischen Formeln, fortgesetzt.

În lucrarea de față voi prezenta activitatea preoților greco-catolici din comuna Feldru (în perioada 1956 - 1964), împrejurările care au condus la stabilirea unor preoți greco-catolici clandestini în această comună, condițiile în care se desfășurau Sfintele Liturghii și se administrau Sfintele Sacramente și măsurile de securitate care s-au luat pentru a se putea celebra Liturghia.

Izvoarele folosite pentru elaborarea acestei lucrări sunt 50 de declarații, culese după metodologia istoriei orale, de la preoții și credincioșii care au participat direct la aceste evenimente. Metoda de lucru folosită pentru elaborarea acestei lucrări a constat în prelucrarea analitică și organizarea cronologică a datelor.

În perioada 1956 - 1964 preoții greco-catolici care și-au desfășurat activitatea pastorală în comuna Feldru au fost părintele Ioan Pop și părintele Eugen Sârbu. Primul care s-a stabilit în această comună a fost preotul Ioan Pop. Acesta a venit aici în anul 1952 și a rămas până în 1964, când a fost nevoit să plece la Dej. Nesemnând adeziunea la Biserica Ortodoxă, a fost nevoit să migreze în diverse locuri din țară. El a ajuns în această zonă datorită faptului că soția sa a fost numită învățătoare în Ilva Mică, iar el și-a găsit de lucru la fabrica de cherestea din aceeași localitate. Însă, după puțin timp, a fost dat afară din serviciu pentru că a fost considerat “necorespunzător din punct de vedere politic” și s-a transferat la Rodna, apoi la Dej.

Din anul 1953 preotul Ioan Pop a început să desfășoare o bogată activitate pastorală clandestină în partea de sus a comunei Feldru, unde se găsea un grup destul de restrâns de credincioși greco-catolici, așa cum reiese din declarația sa:

“Prin anul 1953 cetățenii din partea de sus a comunei Feldru au aflat că sunt preot greco-catolic de la fostul lor preot Traian Buzilă paroh în comuna Feldru până în 1948. Atunci (n. a. 1948) a fost dat afară din Biserică și i s-a impus să lucreze ca muncitor necalificat la fabrica la care am lucrat și eu (Ilva Mică). Aici ne-am cunoscut și m-a recomandat credincioșilor din comună. Așa am început a cunoaște oamenii și a merge duminicile să le fac câte o Liturghie”¹.

În această perioadă preotul Ioan Pop a celebrat Liturghii și a administrat Sacramente în capela din locuința credinciosului Alexandru Nechiti. De asemenea s-au oficiat clandestin și sfințiri de case, s-au organizat rugăciuni (Calea Crucii, Rozarul, Paraclisul Maicii Domnului) și diferite novene. Tot din declarația sa am aflat că toată activitatea pastorală și-a desfășurat-o “cu știrea” episcopului greco-catolic Alexandru Todea, de care el aparținea, iar legăturile dintre el și superiori erau făcute prin muncitorii din cadrul C. F. R., pe care îi cunoștea foarte bine și în care avea încredere.

În anul 1953 s-a angajat la fabrica de cherestea de la Ilva Mică și preotul Eugen Sârbu. Acesta era venit de la Blaj, unde a activat ca preot greco-catolic înainte de 1948. La această fabrică i-a întâlnit pe preoții greco-catolici clandestini Traian Buzilă și Ioan Pop. Aceștia i-au făcut cunoscută comunitatea greco-catolică din comuna Feldru și a început să activeze și el ca preot greco-catolic clandestin în locuința lui Alexandru Nechiti unde a și locuit în tot acest timp. Aceasta reiese și din declarația lui:

“La începutul anului 1953 am fost angajat la fabrica de cherestea din Ilva Mică împreună cu confrății Traian Buzilă și Ioan Pop. Dar după abia cinci

¹ Informație de la preotul Ioan Pop (b 3)

luni am fost trimis la “munca de jos”. Cei doi au rămas, dar eu din cauza sănătății șubrede, am fost trecut în concediu medical și apoi clasat în pensie medicală de gradul II fără drept de lucru. În această situație am rămas în casa lui Alexandru Nechiti până în 1957. Timp în care am celebrat sfintele Liturghii, iar seara Sfântul Rozar, împreună cu vecinii - la început - iar mai pe urmă cu alți credincioși din împrejurimi”².

În anul 1957 preotul Eugen Sârbu a fost nevoit să se întoarcă la Blaj. De aici venea în fiecare “primă vinere” a lunii până în 1962. În urma denunțului făcut de preotul ortodox Hărăguș a fost căutat de Securitate, dar a reușit să plece chiar în dimineața acelei zile și astfel nu a fost prins.

În această perioadă, în afară de celebrarea Liturghiei, preotul Eugen Sârbu a administrat în mod clandestin și următoarele Sacramente: 7 botezuri, 3 cununii, a sfințit casele credincioșilor, a oficiat parastase și a făcut cateheză cu copiii din împrejurimi.

Despre condițiile clandestine în care au activat acești preoți în această perioadă avem date de la majoritatea credincioșilor greco-catolici. De exemplu, Maria Girigan declară că: “întotdeauna ne rugam noaptea, de la orele 22⁰⁰ încolo, cu ușile bine închise, ferestrele acoperite cu pături, pentru a nu se vede’ zarea de la luminile aprinse în timpul’ Liturghiei, iar afară stăte’ întotdeauna o persoană care păază casa ca să nu intre șineva străin”³.

De asemenea Ezechil Neamț povestește despre modul cum se adunau în ziua în care urma să se officieze Liturghia de către unul din acești preoți: “Femeile se strânjeu în șezătoare cu lucru’ de mână la locu’ unde urma să se facă Liturghia. Ele se dușeu una la alta în timpul’ zălei și se înștințau unde și când să fașe Liturghie. Însă, de cele mai multe ori să agăța la colțul casei mele un cingeu alb, care era semn că în acea zi era venit preotul să facă spevezi și Liturghie.”⁴

Atunci când preoții greco-catolici nu puteau fi prezenți în mijlocul credincioșilor aceștia mergeau la bisericile romano-catolice din Năsăud sau Rodna, unde se celebra liturghia în limba română.

De exemplu sora Valeria Viorica Bolfă (O. S. B. M.) declară:

“Am participat la sfintele Liturghii în Biserica Romano-Catolică din Năsăud cu mai mulți credincioși greco-catolici din Maieru și Feldru. Fiind mai mulți credincioși greco-catolici, preotul romano-catolic, Antal, a început a face Liturghia în limba română. Aici i s-a spus că nu are voie să celebreze

² Informație de la preotul Eugen Sârbu (b 1)

³ Informație de la Maria Girigan (G 7)

⁴ Informație de la Ezechil Neamț (G 6)

Liturghia numai în limba maghiară. Dar, dânsul spunea că are mai mulți credincioși români și că va continua indiferent de urmări”⁵.

Cu toate că credincioșii greco-catolici și-au luat măsuri de securitate, într-un caz au fost prinși de miliție în momentul în care preotul Eugen Sârbu celebra Liturghia. De exemplu Ezechiel Neamț declară “am fost pârâți la miliție de un veșin că la mine acasă s-ar fașe Liturghie. Atunși a venit la mine acasă și ne-a prins. Preotul Eugen Sârbu a rușat să fugă pe fereastră, iar șei care au fost acolo le-a scris numele pe o hârtie, apoi zâua următoare m-au cemat pe mine la miliție și mi-au șerut o găină și 400 lei și de altă dată să nu mă mai prindă că atunși o să șie rău cu mine. Dar după 2 - 3 zâle “domnu” șef Prelucă, a trimis banii înapoi și a spus că el nu să mânjăște cu 400 de lei, iar apoi i-am dat 1000 și a tăcut”⁶.

În aceleași condiții de securitate preoții greco-catolici au oficiat și Sacramentele botezului și cununiei. Și anume, cei care s-au căsătorit în astfel de împrejurări nu au fost îmbrăcați în haine de miri, conform obiceiului, ci erau îmbrăcați în haine de lucru. Aceștia erau acuzați de vecini și de rudele lor că trăiesc în adulter, așa cum declară Maxim Gălan: “Pentru că noi nu ne-am cununat la biserica din sat, unde se cununa toată lumea, am fost ocărăți că trăim ca păgânii. Dar noi nu i-am luat în seamă pentru că în fața lui Dumnezeu eram cununați”⁷.

La fel, copiii erau botezați noaptea, cu ușile închise, geamurile acoperite, o persoană afară de pază, iar la ceremonialul botezului participau nașii și 2 - 3 persoane din familie. Însă naș de botez era preotul Eugen Sârbu și fiica sa Maria Oțoiu. Aceasta se practica pentru a evita evita participarea altor persoane străine în care nu se putea avea încredere. Au fost cazuri când părinții și-au dus copilul pentru a fi botezat și în Biserica Ortodoxă, evitând astfel bănuiala că l-ar fi botezat la greco-catolici.

Din datele culese și prezentate în această lucrare s-a putut vedea că în perioada 1956 - 1964 preoții greco-catolici au desfășurat o bogată activitate pastorală clandestină oficiind Liturghii și administrând Sacramentele botezului, cununiei, pocăinței și euharistiei. Au făcut cateheză cu copiii, sfințiri de case, parastase, au continuat să practice rugăciunile Calea crucii, Rozarul și diferite novene.

Deși urmăriți de organele represive preoții nu și-au întrerupt activitate pastorală învingând teama și totodată încurajând credincioșii, care au aderat la Biserica Ortodoxă. Acești preoți au riscat și au muncit mult pentru comunitatea greco-catolică din Feldru, iar rezultatele lor sunt evidente și astăzi ca și atunci.

⁵ Informație de la Sr. Valeria Viorica Bolfă - O. S. B. M. (P 7)

⁶ Informație de la Ezechiel Neamț (G 6)

⁷ Informație de la Maxim Gălan (E 4)

E foarte evident faptul că, credincioșii din comuna de care m-am ocupat eu nu au mai vizitat Biserica Ortodoxă, începând cu anul 1948, iar atunci când nu puteau să vină preoții greco-catolici, ei mergeau la bisericile romano-catolice din Năsăud sau Rodna unde primeau Sacramentul pocăinței și al euharistiei.

Rezistența comunității greco-catolice din comuna Feldru se datorează în primul rând părintelui Traian Buzilă, care nu a aderat la Biserica Ortodoxă în anul 1948. Dar aceasta se datorează foarte mult și preoților clandestini Ioan Pop și Eugen Sârbu, care au fost exemple de urmat pentru credincioșii greco-catolici din această comună.

DIE VON DER RUMÄNISCHEN MIT ROM UNIERTEN (GRIECHISCH-KATHOLISCHEN) KIRCHE IN DER ZEIT NACH DER REVOLUTION VON 1989 GESPIELTE ROLLE

NICOLAE GUDEA, FLORENTIN CRIHĂLMEANU

REZUMAT. *Despre rolul pe care îl joacă Biserica Română Unită după 1989.* Pe baza unor articole-program din presa greco-catolică (din fiecare eparhie), pe baza statisticilor centrale ale Bisericii și a unor chestionare unitar concepute și completate de responsabilii celor cinci eparhii (Alba Iulia și Făgăraș, Cluj - Gherla, Lugoj, Oradea, Maramureș) autorii au trecut în revistă logistica și realizările Bisericii Române Unite (Greco-Catolice) după ieșirea din ilegalitate.

Mai întâi a fost prezentată pe scurt situația Bisericii la ieșirea din clandestinitate: lipsa unei ierarhii manageriale, lipsa clerului, lipsa structurilor organizatorice, lipsa bazei materiale și a lăcașurilor de cult, precum și situația credincioșilor; au fost trecute în revistă relațiile cu Statul, cu celelalte culte și în special cu cel ortodox; este prezentată situația misiunii, pastorației, eliberării sacramentelor etc.

De pe această bază autorii au trecut în revistă pe de-o parte logistica, respectiv politica pe termen lung a Bisericii și apoi realizările din diferite compartimente ale acestei logistici. Toată această logistică însă este prezentată în strictă dependență de raporturile cu Statul (care nu a asigurat nici refacerea patrimoniului și nici reparațiile la care l-ar obliga convențiile internaționale) și Biserica Ortodoxă (care nu retrocedează nimic din patrimoniul confiscat în 1948 de la Biserica Greco-Catolică). Refacerea Bisericii Unite prezintă două aspecte: unul general (I) și altul special (tactic). Refacerea include: a. refacerea clerului inferior și a ierarhiei; b. refacerea unității credincioșilor reveniți din diverse situații religioase sau social-politice; c. refacerea patrimoniului pe toate căile (dialog, justiție); d. lupta ideologică pentru afirmarea personalității și identității Bisericii Unite; e. refacerea legăturilor cu celelalte culte și mai ales cu cele catolice; f. refacerea legăturilor cu Sfântul scaun și pregătirea în ritm susținut a preoților. Refacerea specială (cea tactică) cuprinde: a. reorganizarea pe structurile vechi a infrastructurilor teritoriale; b. restaurarea construcțiilor retrocedate (sedii, lăcașuri de cult, proprietăți funciare etc.); c. construcții de biserici noi; d. înnoirea clerului tânăr; e. refacerea ordinelor religioase; f. refacerea vieții de cult conform identității greco-catolice tradiționale; g. refacerea organizațiilor de copii, tineret, adulți (în spiritul Acțiunii Catolice); h. organizarea catehezei în afara școlii și urmărirea ei în școli; i. începuturile activității culturale (mai ales prin presă), susținerea, unor acțiuni științifice (sesiuni, simpozioane), promovarea unei politici de carte istorică, culturală în numele Bisericii Române Unite.

I. Am 30. Dezember 1989 trat die Rumänische mit Rom Unierte Kirche (RUK) oder Griechisch-Katholische Kirche, nach 45 Jahren von zunächst teilweiser Verfolgung (1945-1948), dann völliger Verfolgung (1948-1989), wieder in Gesetzlichkeit.

Am 1. Dezember 1948, als sie infolge von politischen (*Cristea 1973*, 117-119; *Grulich 1976*, 119) und rechtlichen Inszenierungen (*Ghermani 1986*, 119-163 usw.) gesetzlich abgeschafft wurde (durch das Dekret 358/ 1. Dezember 1948, siehe *Prunduș-Plăianu 1994a*, 147-148), war die RUK in einer *Metropolie* (Metropolitanprovinz) mit 5 Diözesen (Alba Iulia - Făgăraș, Oradea, Lugoj, Cluj-Gherla, Maramureș) und einem Metropolitanvikariat (Bukarest) organisiert; sie hatte ungefähr 2.000.000 Gläubige die in 1900 Pfarreien + 1.000 Unterpfarreien (*filia*) organisiert waren; sie hatte 1835 Pfarrer; es gab 9 kirchliche Orden in 28 Häuser mit 424 Mönche und Nonnen. Unter der Schirmherrschaft der Kirche standen 2 Theologische Akademien mit 200 Studenten, 20 Oberschulen für Jungen (3325 Internisten), 14 Oberschulen für Mädchen (2800 Internistinnen), 4 Asyle und Kinderheime, 6 Druckereien. 20 wöchentliche und monatliche Zeitschriften wurden veröffentlicht (*Grulich 1976*, 118; *Bota 1994*, 329).

I.1. In der Zeitspanne zwischen Dezember 1948 - Dezember 1989 hat die RUK vom öffentlichen Standpunkt alle Geistliche und alle Gläubige verloren. Ihr ganzes Vermögen wurde nationalisiert. Der Bauboden, die Wälder, die öffentlichen Gebäude, die Schulen und Bibliotheken traten zum Staat über. Die Kathedralen, die Großkirchen (die monumentalen Erzpriesterkirchen), die Klöster und Kirchen, die Pfarrhäuser, die Friedhöfe und andere Gebäuden wurden durch Nationalisierung der Rumänischen Orthodoxen Kirche geschenkt, die die Verbündete des Staates im Vernichtungsprozess der RUK war (durch Dekret 1719/27. Dezember 1948, siehe *Prunduș-Plăianu 1994a*, 148). Wir erwähnen kaum eine andere Reihe von spurlos verschwundenen oder zerstörten Werten.

I.2. Die Verfolgung der RUK war ununterbrochen und total (*KGR 1900*, 42-48). Alle Bischöfe derjenigen Generation starben im Gefängnis oder an ihrem Zwangswohnsitz (V.Aftenie, I.Suciu, V.T.Frențiu, I.Bălan, Al.Rusu, I.Hossu). Auch die erste Reihe von klandestinen Bischöfen wurde dezimiert (T.L.Chinez, I.Hirțea, I.Dragomir). Nur drei Bischöfe überlebten der Verfolgung (Al.Todea, I.Plosariu, I.Cherteș). Mehr als 800 Pfarrer, Theologen, Mönche, Lehrer der unierten Schulen haben ihr Leben in Gefängnisse und Arbeitslager verloren (*Müller 1954*, 43-44; *Bota 1994*, 332-334). Die Mönchsorden wurden abgeschaffen und ihr Vermögen beschlagnahmt. Die Ordensmitglieder wurden gezwungen "Produktivtätigkeiten" zu entfalten. Einige von ihnen haben

dem Mönchtum entsagen (haben die Mönchsorden verlassen). Ein Teil der Pfarrer apostierte und trat zur Orthodoxen Kirche. Ein anderer Teil richtete sich nach anderen Tätigkeiten. Einige wählten sogar die Auswanderung.

Auch die zahlreiche Weltliche wurden verhaftet und deportiert (*Bota 1994*, 335; *Manciulea 1995*, 90-144; *Cipăianu 1995*, 378-379), indem vielen von ihnen zur "Integrierung" Widerstand leisteten (*Cipăianu 1995*, 376-377). Der Großteil der Weltlichen, insbesondere die Dorfbewohner, wurde durch Hintertreibung der Orthodoxen Kirche zugezählt. Die Stadtintellektuellen leisteten Widerstand. Viele besuchten die Römisch-Katholische Kirche (in rumänischer oder ungarischer Sprache). Ein Teil davon war gleichgültig. Andere besuchten die Kirche klandestin. Auf dem Dorf trat ein guter Teil zu den neuprotestantischen Kulturen (deren Anzahl massiv nach 1948 stieg).

Der kommunistische Staat hatte innerhalb der Staatssicherheit (Securitate) eine Sonderabteilung die sich mit der RUK beschäftigte. Die meisten Angehörige waren Apostaten und Orthodoxe Pfarrer. Die öffentliche Geschichtsschreibung "reinigte" die Geschichte von all dem was mit der RUK in Verbindung stand. Eine intensive atheistische Politik wurde geführt (*Ghermani 1980*; *Ghermani 1985*, 150-153). Die nicht-integrierten Personen wurden aus den Staatsämtern beseitigt.

Vom Staat gestützt und ausgenutzt, führte die Orthodoxe Kirche die heftigste antikatholische und antigriechisch-katholische Propaganda sowohl im Land, als auch im Ausland (*Zăpârțan 1972*, 93-94; *Ghermani 1987*, 181-184). In zahlreichen Schriften wurde die RUK verleumdet und ihre Abschaffung rechtfertigt. Ihre Pfarrer und Gläubigen wurden verfolgt und denunziert, die Kirchen neu eingeweiht und im orthodoxen Stil bemalen, die Bibliotheken und Archiven vernichtet usw. usw. (*Ghermani 1986*, 165-167).

1.3. Trotzdem ist die RUK nicht verschwunden (*Prunduș-Plăianu 1994a*, 154-169; *Bota 1994*, 335-348). Das Zentrum für die Geschichtsforschung der RUK an der Griechisch-Katholischen Theologischen Fakultät der Klausenburger Universität "Babeș-Bolyai" brachte ein reichhaltiges Archiv zusammen, welches das Vorhandensein einer klandestinen Kirche bestätigt. Die Hauptphasen der Verfolgung (1948-1955: Terror und Ausrottung; 1956-1965: die "gesetzlichen Verurteilungen"; 1966-1973: die bedingte Freiheit; 1973 die unausgesprochene Toleranz) und die Hauptformen des Widerstandes konnten wiederhergestellt werden.

Die verhafteten Bischöfe haben durch Ternäre ihre Bistümer weitergeleitet. Die liturgische Tätigkeit und die Abhaltung der Sakramente wurden nicht eingestellt. Hervorragende Missionäre machten die Verbindung zwischen den Bischöfen und dem Volk. Infolgedessen wurden zahlreiche

heimliche Zentren, insbesondere in den ehemaligen Bistumssitzen und im allgemeinen in Städten organisiert. (*Ploscaru 1993*, 93; *Bota 1994*, 335-336; *Cipăianu 1995*). Es gab eine Organisierung auch auf dem Dorf. Im parallel mit der "Lockerung" der Verfolgung stieg die Anzahl der Widerstandszentren, kannten die Mönchsorden eine Belebung, wuchs die Anzahl der Kirchenhäuser und der Katakomben (*Prunduș-Plăianu 1994a*, 154-169; *Bota 1994*, 335-341). Es entstand eine neue Pfarrergeneration, gebildet insbesondere aus jungen Männern mit Hochschulstudien (*Prunduș-Plăianu 1994a*, 166-167) als Folge der Organisierung eines klandestinen theologischen Unterrichts.

Die Katechese funktionierte in zahlreichen Zentren (*Bota 1994*, 337). Um die Pfarrer sammelten sich Jugendgruppen von Studenten, darunter sich die neue Pfarrer auswählten. Die Wiederbelebung der Kirche trugen auch einige herausgebrachte heimliche Zeitschriften mit großer Verbreitung bei (*Bota 1994*, 339-340).

Die Widerstandskraft der RUK begründete sich auf einen starken Glauben und auf die liturgische griechisch-katholische Tradition, auf die Gebetspraktik, die Devotionen und auf eine außerordentliche geistliche Bildung. Die 45 Verfolgungsjahre konnten diese Merkmale nicht ausrotten, während die Ritus- und Kultelemente fast unberührt im "orthodoxen" Rahmen jener die zur Orthodoxen Kirche hinübertraten aufbewahrt wurden.

Die Gläubigen wußten über den ununterbrochenen Kampf ihrer Hierarchie für die gesetzliche Wiederherstellung der Rechten der Kirche, sowohl durch Denkschriften an die Staatsführung (*Prunduș-Plăianu 1994*), als auch an die ausländischen Stellen (*Ghermani 1981*, 177-179), und diese Tatsache hatte einen Beitrag zum starken Widerstand.

I.4. Auch die von seiten des Römisch-Katholischen Bistums aus Jassy (*Prunduș-Plăianu 1994*, 9, 39), des Bukarester Römisch-Katholischen Erzbistums (*Prunduș-Plăianu 1994*, 7), des Karlsburger (Alba-Iulia) Römisch-Katholischen Erzbistums (*Bota 1994*, 338) und insbesondere des Heiligen Stuhls während der Verfolgung erhaltene Materiell- und moralische Hilfe kann nicht unterlassen werden. Wir müssen die vom Radio "Vatikan" gespielte Rolle besonders hervorheben, Radioposten der das "griechisch-katholische" Bewußtsein durch geistliche und liturgische Sendungen, aber auch durch die von Pfarrern oder Weltlichen der rumänischen griechisch-katholischen Emigration vorgestellten Nachrichten über die RUK wach hielt (*Bota 1994*, 339).

II. Man behauptete und man schrieb sogar, daß die RUK die Gefangene ihrer eigenen Geschichte bleibt. Das ist eine falsche Interpretation. Die Miteinberufung der Geschichte war notwendig. Die Geschichte der RUK wurde wiedergeschrieben, da es keine gab die ihrer Gläubigen zugänglich war. Die

wichtigen Kampfpunkte und Errungenschaften der RUK wurden hervorgehoben eben um die riesige Verfälschungs- und Verleumdungsliteratur der kommunistischen und orthodoxen Geschichtsschreibung zurückzuschlagen. Diese Geschichte war notwendig um zu beweisen, daß Griechisch-Katholik und Rumäne genau soviel heißt wie Orthodox und Rumäne sein, sowie auch die Vaterlandsliebe eine Griechisch-Katholiken jener einer Orthodoxen gleichsteht. Alle Beschuldigungen, die in der orthodoxen Literatur reichlich zu finden sind (*Nedei 1993*), konnten nur durch Einberufung der Geschichte zurückgeschlagen werden. Auch die Tatsache soll nicht unterlassen werden, daß die Verteidigung unserer Kirche gleichfalls die Verteidigung der katholischen Sache im allgemeinen und der Haltung des Heiligen Stuhls im besonderen bedeuten.

II.2. Beginnend mit dem Winter des Jahres 1990, nachdem die RUK wieder in Gesetzlichkeit trat konfrontierte sie sich mit der Lösung von etlichen komplexen Fragen:

- a. die schleunige Verwirklichung der von der Sachlage geforderten Maßnahmen (Organisierung der hierarchischen Strukturen, die Pastoralmission, die liturgische Tätigkeit, die Miteinbeziehung der Weltlichen, die Katechese der Jugend usw.);
- b. die Wiederherstellung der Kirchenidentität durch Wiederbelebung der Traditionen (jene welche vor 1948 gültig waren, aber in einem neuen historischen Zusammenhang);
- c. die aktive Teilnahme zum Versöhnungsprozeß (mit der Orthodoxen Kirche und mit dem rumänischen Staat) aufgrund der Wahrheit, Verzeihung, des Friedens und der Liebe.

Ein "theoretisches" Werk, wo diese Aspekte teilweise vorhanden sind wurde von O.Bârlea (München) schon 1990 aufgearbeitet (*Bârlea 1991*). Wir haben "theoretisch" gesagt, da der Verfasser, bei weitem ohne die wirkliche Lage im Lande und meistens die Psychologie der griechisch-katholischen Gläubigen zu kennen, eine ganze Reihe von "Fragen" die mit der Wirklichkeit nichts zu tun haben erörtert hat und mehrere Vorschläge gemacht hat, welche zu diesem Zeitpunkt der Wiederherstellung der RUK nachteilig sein könnten.

Die Lösung dieser Probleme begann schwierig und läuft unter schwierigen Bedingungen:

- a. Die Hierarchie wurde laut Erlaß des Heiligen Vaters vom 14. März 1990 festgesetzt (*KGR 1990*, 136), während die frisch Ernannten keine Praktik in der Freiheit hatten; es fehlten die Gebäude und die materielle Grundlage (die Bistums-, Erzbistums- und Sitze im allgemeinen, die Klöster, Pfarrhäuser, Kirchen, Schulen); es fehlten

die Mönche und Pfarrer (es fehlten die geistlich und theologisch hochgebildeten Pfarrer, es fehlten die Lehrer, das Unterrichtswesen, die geistlichen Anleiter), und jene die es gab und noch gibt sind zum Großteil ältere Leute (siehe die graphische Darstellung des Bistums von Cluj-Gherla).

- b. Die Gläubigen waren auch nicht einheitlich (es gab die "Klandestinen", die von verschiedenen Kulturen und insbesondere von den Orthodoxen Zurückgekehrten, die ehemaligen Gleichgültigen, die Duplizitären welche gleichzeitig unsere Kirche aber auch die Orthodoxe oder Römisch-Katholische Kirche besuchten).
- c. Der sogenannte demokratische Staat hat einige Dekrete zugunsten der RUK erlassen, hat sie aber nicht angewendet und den Wiederabtretungsprozeß des Vermögens der RUK nach Belieben der staatlichen Ortsbehörden überlassen. Außerdem hat der Staat eine passive, wenn nicht begünstigende Haltung gezeigt, als sich die Orthodoxe Kirche der gesetzlichen Vermögenswiederabtretung physisch entgegensetzte. Der Staat hat fast gänzlich den Zugang der Vertreter der RUK zu den Mitteln der *mass-media* blockiert (*Mureşan* 1996, 40-50). Infolgedessen entfaltete sich der Wiederabtretungsprozeß des Vermögens der RUK sehr langsam. Bis heutzutage wurden nur vier Bischofssitze (Baia Mare, Cluj - Gherla, Lugoj, Blaj) von sechs insgesamt, ein kleiner Teil der Schulen und Sozialanstalten wiederabgetreten.
- d. Die Rumänische Orthodoxe Kirche war von Anfang an und ist auch jetzt genau so zurückhaltend der Wiederabtretung, ja sogar der Anerkennung der RUK und ihrer Hierarchie gegenüber. Die Orthodoxe Kirche hat zu Gewalttaten (die Vertreibung der griechisch-katholischen Pfarrer, Prügel, Kollaborationsverbote u.a.) und zu moralischem Druck in Presse, Radio- und Fernsehsendungen, schriftlichen Aufsätzen gegriffen (*Dragomir* 1990; *Păcurariu* 1991; *Plămădeală* 1992; *Nedei* 1993; *Ciuhandu* 1994 usw. usw.). Die Angriffe gegen die RUK haben eine chauvinistische, nationalistische, manchmal sogar eine internationalistische Richtung geschlagen, indem auch der Heilige Stuhl in diesem Verleumdungs-, Lästerungs- und Grauensprozeß miteinbezogen wurde (*Todea* 1990, 41-42; *COR* 1991, 8, 92-98; *Hotz* 1994, 265; *Prunduş-Plăianu* 1994a, 66-78). Die Orthodoxe Kirche ist so weit gegangen, den katholisch-orthodoxen Dialog von dem Bestehen der RUK abhängig zu machen, und innerhalb des Landes wurde der sogenannte oekumenische Dialog

ein im selben Zusammenhang und (uns vom Heiligen Stuhl empfohlenen) schwierig verlaufender Streich. Die offensichtliche Hemmungstendenz der Wiederherstellung der RUK verkleidet sich etwa unter der Beschuldigung der Bekehrungstätigkeit? Aber niemand versteht recht wohl, daß die Wiederherstellung der RUK nicht ausschließlich mit Neugeborenen stattfinden kann, sondern auch durch die Wiedergewinnung der Verlorenen. Diese Tendenz ist in dem Widerstand der Orthodoxen Kirche zum Entwurf der Benützungserstattung von seiten der Griechisch-Katholiken der eigenen, von den Orthodoxen unbenützten Kirchen aus den Ortschaften mit 2-3 Kirchen ersichtlich (*Plămădeală* 1996 versus *Mureşan* 1996).

- e. Unter den allgemeinen in Rumänien herrschenden Bedingungen nahm sogar die von der Römisch-Katholischen Kirche insbesondere aus der Moldau und aus der Walachei) gebotenen Hilfe ab, wegen dessen Bestrebungen zur eigenen Reorganisierung und Wiederherstellung.
- f. Bloß der Heilige Stuhl und die Katholischen Kirchen aus dem Westen Europas (Frankreich, Belgien, Spanien, Italien, Deutschland und Österreich) kamen und kommen uns zu Hilfe, sowohl geistlich und moralisch, als auch materiell.

Die Abwesenheit einer festen (guten) Führung, auch mit administrativen Begabungen, der Mangel von klaren Führungslinien und einer Strategie in der Behandlung der Probleme, die Unentschlossenheit des Staates und die orthodoxe Opposition - all das auf dem hintergrund des krisenhaften sozialpolitischen und wirtschaftlichen Innenlebens - haben ein Klimat von Unsicherheit uns sogar Angst geschöpft. Der Grundmangel (einer materiellen Basis und der menschlichen Ressourcen) verhinderte und verhindert die normale Entwicklung der Strukturen der RUK (die wegen Geldmangel nicht einmal gänzlich wiederhergestellt wurden), die Verwirklichung der Bildungs-, Katechese- und Pastoralmission und die standhaftere Wiedergewinnung der ehemaligen Gläubigen. Der Gedanke der "Kirchenhäuser" hat seinen einstigen Widerhall aus der Verfolgungszeit verloren. Der Mangel von Pfarrer ist offensichtlich. Auch die Abwesenheit von Presseanstalten mit eigener *mass-media* Ausstattung und geführt von fachleuten stellt ein großes Hindernis im Weg der Wiederherstellung dar.

Trotz dem Druck, den Verfälschungen und Bedrohungen, wurden bei der Volkszählung von 1992 eine Anzahl von 228.880 griechisch-katholische Gläubige registriert (*Moisin* 1995, 198-206; *Nedei* 1993). Eine eigene, ziemlich

strenge Volkszählung, die aufgrund einer Untersuchung aufgearbeitet wurde (*Şematism* 1997, 3) zeigte 1997 eine Anzahl von 530 000 eingeschriebene Gläubige (welche die Kirche, die Kirchenhäuser, -klubs, -kinos, die Liturgien im Freien und seltener auch andere Kulte, einschließlich den Orthodoxen, abwechselnd besuchen).

III. Die Wiederherstellung des Lebens der RUK fand und findet also unter lästigen Bedingungen und mit großen Schwierigkeiten statt. Wir besitzen begrenzte Daten im Zusammenhang mit diesem Wiederherstellungsprozeß. Um die Hauptlinien der Wiederherstellung und selbstverständlich jene der Wiedergewinnung der Rolle der RUK in der rumänischen Gesellschaft besser verstehen zu können, haben wir 1998 einen Fragenbogen aufgearbeitet - denn was kurz und bündig in verschiedenen Arbeiten erschienen ist, sind die "Erinnerungen", disparate und sehr wenige konkrete (*Prunduş-Plăianu* 1994a, 173-184). Genauer gesagt werden wir Aspekte des Wiederherstellungsprozesses und der Tätigkeit dreier Bischöfe (Cluj - Gherla, Oradea, Lugoj) erwähnen.

III. 1. Die Pastoral-, Katechese- und Apostolattätigkeit bildeten und bilden noch die wichtigsten Tätigkeitsbereiche der RUK.

1.a. Die Wiederherstellung der Organisation auf den alten Strukturen (vor 1948) ist nur zum Teil möglich. Es wurden die Bistümer und theoretisch alle Erzpriestertümer wiederhergestellt, praktisch aber nur 40% der Pfarreien und Filien von 1948. Es entstanden auch neue Pfarreien. Die organisatorischen Sekretümer wiederhergestellt, praktisch aber nur 40% der Pfarreien und Filien von 1948. Es entstanden auch neue Pfarreien. Die organisatorischen Sekretär- und Verwaltungsämter funktionieren noch nicht normalerweise.

1.b. Die Wiedergewinnung der Kirchen findet nur sporadisch, sehr langsam und schwierig statt. A. In Lugoj wurden die Kathedrale (die einzige von der Orthodoxen Kirche freiwillig wiedergegebene Kathedrale) und der Bischofssitz, 3 Erzpriestertumskirchen und 40 Pfarrkirchen wiedergewonnen; es wurden 2 neue Kirchen gebaut; die Messe wird fortlaufend in 19 Kirchen r-c und abwechselnd in 6 Kirchen gehalten; die Gesamtzahl der Pfarrer ist 89. B. In Cluj - Gherla wurden nur der Bischofssitz und die Kathedrale wiedergewonnen, aber keine Erzpriestertumskirche; es funktionieren 45 Altkirchen, 60 Kapellen, 30 Kirchenhäuser; es wurden 12 Kirchen gebaut; abwechselnde Messen werden an 17 Orten gehalten; die Anzahl der Pfarrer erreicht 150. C. In Oradea konnte keine Kathedrale wiedererlangt werden, auch der Bischofssitz nicht, auch keine Erzpriestertumskirchen; die Messe wird in 24 Altkirchen, 56 improvisierte Kapellen und 25 Kirchenhäuser abgehalten; die Zahl der Pfarrer ist 127.

Die Versuche die Kirchenabtretung oder wenigstens abwechselnde Messen durch Dialog mit den Orthodoxen oder auf dem rechtlichen Wege zu lösen stellen einen langsamen, fast hoffnungslosen Vorgang dar. Dasselbe

passiert auch sonst im Zusammenhang mit den Pfarrhäusern, Klöstern, Bibliotheken (nur jene aus Oradea wurde wiedergewonnen) oder mit den Boden, den Gebäuden, Schulen.

1.c. Die Ausbildung von Pfarrern kannte einen Fortschritt (durch Reihen von geistlichen Übungen), aber sie bleibt noch eine dauernhafte Frage. Eine Statistik aus dem Jahr 1997 gibt eine sehr große Pfarrerrzahl per Gläubigenkopf an: 1010 AIF; 986 M; 650 O; 533 CG; 395 L. Eine andere Sonderstatistik für das Bistum Cluj-Gherla zeigt, daß aus der Gesamtanzahl von 150 Pfarrer 20% über 80 Jahre alt sind, 30% über 70, 7% zwischen 50 und 60, 15% zwischen 30 und 40 (*Şematism* 1997, 12). Diese zwei Statistiken sprechen über die Bedeutung der raschen Ausbildung der Pfarrer. Die Bistümer AIF, CG, O, M haben eigene Institute; Die Diözese Lugoj bildet ihre Pfarrer in anderen Bistümern. In Cluj-Napoca gibt es auch eine Hochschule für Griechisch-Katholische Theologie welche Katecheten ausbildet und dem Staatsunterricht (der Universität) einverleibt ist. Das Institut aus Oradea soll mit diesem Jahr beginnend eine Abteilung der Klausenburger Hochschule sein. Die Vervollkommnung und sogar die Ausbildung mancher Pfarrer wird auch im Ausland gemacht (CG 25, O 37, L 11). Aber die ständige Weiterausbildung findet auch vermittels der in Cluj-Napoca organisierten Sommerkurse statt. 1997 haben 20% von AIF, 14% von O, 9% aus L, 36% aus CG, 21% aus M teilgenommen; im Jahr 1998 hatte sich schon die Teilnahme erweitert: 33% aus AIF, 8% aus O, 49% aus CG, 10% aus L.

1.d. Die Wiederherstellung der dem Mönchsleben gewidmeten Strukturen stand ebenfalls in der Aufmerksamkeit der Hierarchie. Die Strukturen OSBM wurden sowohl für Nonnen (mit Häusern in Cluj, Baia Mare, Gherla, Lugoj) als auch für Mönche (in Cluj, Molişet, Visuia, Cicârlău, Prilog), sowie auch die Kongregation der Schwester der Gottesmutter in Cluj (2 Häuser + 2 Kinderheime), Baia Mare und Mediasch reorganisiert. Auch katholische Orden kamen zu Hilfe und haben sich völlig in der Tätigkeit der RUK eingelebt: SJ (CG, L), Franziskaner (L, O), die Kongregation des Hl. Johannes der Evangelist (CG). Sie haben eine vielfältige Tätigkeit, von Apostel- und Pastoralämtern bis Unterricht und soziale, Bildungs- und Katechesetätigkeiten.

Mehr als 75% der Tätigkeit der RUK entfaltet sich in diesem Rahmen.

III.2. Man kann behaupten, daß die liturgische Ausbildung und der Aufruf zur Aktiven Teilnahme am Kirchenleben zweitrangig war, jedoch bilden diese einen wichtigen Teil der Wiederherstellung der RUK.

2.a. Die liturgischen Kommissionen wurden hie und da wiederbegründet.

2.b. Mancherorts wirken Ausschüsse für *musica sacra*.

2.c. Erfolgreich ist die Teilnahme der Weltlichen am Sakramentalleben (die Anwesenheit an der Hl. Messe ist gestiegen, sowie die häufige Beichte).

2.d. Die katechetische Vorbereitung für die Vollziehung des Ehesakramentes ist auch in einem befriedigenden Maße gestiegen.

2.e. Die volkstümlichen Devotionen (das Rosenkranz, der Kreuzweg, die eucharistische Adoration, der erste Freitag im Monat, der erste Samstag im Monat) wurden wiederaufgenommen und spielen eine besondere Rolle für das geistliche Leben der Gläubigen.

2.f. Gebetgruppen wurden organisiert, sowie auch von gründlich gebildeten Pfarrern, Theologen oder Mönchen geführte geistliche Übungen (CG, L).

2.g. Die Katechesetätigkeit wurde mutig neubegonnen, zusammen mit einer Wiederevangelisierung (das wäre der beste Ausdruck den finden können), denn außer den Kindern und der Jugend hat die Katechese auch die Generationen zwischen 25 und 60, die "Opfer" der atheistischen Bildung entlang der 40 Jahre kommunistischen Regierung, in einer großen Anzahl umfassen.

III.3. Die Integration der Weltlichen in der Kirche und das Apostelamt der Weltlichen ist ein langsamer und schwieriger ablaufender Prozeß. In diesem Feld konnte wenig erreicht werden.

3.a. Die einfachste Integrationsform ist die Aufnahme der Weltlichen in den Pfarrei-, Erzpriestertums- und Diözesanausschüssen. Dieser Schritt wurde nur auf der Ebene der Pfarreien verwirklicht.

3.b. Die Ausbildung der Lehrer und Anleiter ist bloß in Konferenzen debattiert worden.

3.c. Die Organisation "Katholische Aktion" (AGRU genannt) wurde wiederhergestellt. 1998 konnten die städtlichen oder dörflichen Diözesanorganisationen in einem Metropolitanverein zusammengebracht werden. Trotzdem ist die Mitgliederanzahl gering und ihre Tätigkeiten sind sehr begrenzt und scheu.

3.d. Die griechisch-katholischen Kinderorganisationen: "Christliche Pfadfinder" (CG), "Gebirgs Pfadfinder" (CG) und Jugend- und Studentenorganisationen (ASTRU) wurden ebenfalls wiederhergestellt. Die letzterwähnte Organisation hat mehrere Zweigstellen in Universitätszentren (Cluj-Napoca, Tg. Mureş, Alba Iulia).

III.4. Die sozialen Tätigkeiten der RUK finden Platz trotz der organisatorischen und sozialwirtschaftlichen Schwierigkeiten (*Sematism* 1997, 28-30). Da muß auch die Anwesenheit von westeuropäischen Wohltätigkeits- und kirchlichen Organisationen (aus Holland, Frankreich, Italien, Deutschland,

Österreich) erwähnt werden. Es wirken folgende Organisationen: der Verein der katholischen Ärzte, die freie Poliklinik "Heilige Familie" (in Klausenburg), das Malteser Hilfsdienst, der Verein für den Schutz und die Betreuung der neuropsychischen Behinderten (CG).

III.5. Die Kultur- und wissenschaftliche Tätigkeit der RUK ist unzureichend, trotz dem Vorhandensein von 2 Druckereien (AIF, CG) und etlicher Zeitungen die wöchentlich oder zweimal monatlich erscheinen (AIF, CG). Es gibt auch eine Kulturzeitschrift (AIF). Das Kulturtempo ist langsam. Die Ursache dafür ist in großem Maße der Abwesenheit der gebildeten Fachleuten unter den Weltlichen zuzuschreiben. Die Zeitungen werden oberflächlich und unanziehend geschrieben, enthalten Fehler, persönliche Meinungen mit polemischer Tendenz die künftig entfernt werden müssen.

Schlußfolgerungen

1. Der politische, wirtschaftliche, soziale und nationale Zusammenhang, in dem die RUK in Gesetzlichkeit ist und in welchem ihre Wiederherstellung stattfinden soll, ist eine kaum begünstigende und vorteilhafte allgemeine Genesungslage.

2. Der Mangel der Materiellgrundlage (Sitze, Kirchen, Pfarrhäuser, Kloster, Schulen, Institute), der Mangel von Pfarrer, die Abwesenheit der Lehrer und Professoren, der geistlichen Anleiter, die unzureichende Anzahl der gewidmeten Personen und nicht letztens die finanziellen Sorgen bilden die Ursachen dieser langsamen, schwierigen Entwicklung, mit Folgen für die Besetzung des von der RUK in der Gesellschaft verdienten Platzes.

3. Auch die Abwesenheit der Organisierung kann nicht unterlassen werden.

4. Jedoch geht die Wiederherstellung der RUK vom numerischen Standpunkt langsam und vom organisatorischen Standpunkt almählich weiter. Der alte Stil von kirchlicher Ausbildung hat sich geprägt, die Religionstradition und die Devotionen spielen eine bedeutende Rolle.

5. Wäre die Wiederherstellung von einer regeren Integration der Weltlichen in den Strukturen der Kirche begleitet gewesen, so wäre auch der Fortschritt vielleicht sichtbarer, geprägter gewesen. Die Anziehung der Weltlichen muß ein Zweck in sich werden, sonst bleibt die RUK das Opfer eines übermäßigen Klerikalismus, welcher sich gegen die Kirche richten wird.

6. Einen ausgezeichneten, reelen Erfolg erzielten die Katechese und im allgemeinen die Jugendtätigkeiten. Diese riesigen materiellen, physischen und psychologischen Bestrebungen haben die RUK nicht daran verhindert, für die

Wiederbesetzung ihres Platzes in der Gesellschaft und besonders in Siebenbürgen, intensiv zu kämpfen. Man kann sagen, daß die RUK trotz den Schwierigkeiten immer mehr eine Wirklichkeit innerhalb der Gessellschaft wird, sowohl durch sich selber (Strukturen, Hierarchie, Geistliche), als auch meistens durch seine Anstalten (Fakultäten, Institute, Schulen), durch seine sozialen (Hilfs-) Organisationen und vermittels einer Reihe von Weltlichen die für die Kirche wirken, Persönlichkeiten welche hervorragende Stellen in der Kultur, Verwaltung, Wissenschaft usw. besetzen.

Wir erwarten vertrauensvoll die Zukunft und hoffen, daß der Allmächtige Vater und Sein Sohn, der Eine Geborene durch die Gnade und das Licht des Heiligen Geistes unser Weg zum Glanz seines Ruhmes zur ewigen Freude leiten wird.

Technische Abkürzungen

AIF	Arhiepiscopia de Alba Iulia și Făgăraș (Blaj)
CG	Episcopia de Cluj-Gherla (Cluj-Napoca)
L	Episcopia de Lugoj (Lugoj)
O	Episcopia de Oradea (Oradea)
M	Episcopia de Maramureș (Baia Mare)

Die griechisch-katholische Presse

DC	<i>Deșteptarea Crediței</i> . Revistă lunară editată de Asociația Biserica Română Unită - Dej (Dej)
TC	<i>Tinerețe Creștină</i> . Organ lunar al Episcopiei Greco-Catolice de Maramureș (Baia Mare)
Unirea	<i>Unirea</i> . Publicație a Arhiepiscopiei Române Unite (Blaj)
VC	<i>Viața Creștină</i> . Publicație lunară a Eparhiei Greco-Catolice de Cluj - Gherla (Cluj-Napoca)
VU	<i>Vestitorul Unirii</i> . Revistă lunară de cultură creștină. Editată de Episcopia Română Unită cu Roma, Greco-Catolică de Oradea (Oradea)

Quellen

Anuar 1999	<i>Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică. Anuarul Mitropoliei 1999</i> , Blaj 1999
Avram 1999	Maria Avram, <i>Viața religioasă în comuna Maieru, jud. Bistrița - Năsăud în perioada postcomunistă. Cu specială privire la Biserica Română Unită</i> . Lucrare pentru titlul de master la Institutul de Istorie Orală al Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca 1999

- Chestionar* 1999 *Chestionar în legătură cu situația și activitatea episcopilor greco-catolice în perioada 1990-1999 (Episcopia Română Unită de Cluj – Gherla, 1999)*
- Ioan Paul II 1996 *Discursul Sfântului Părinte Papa Ioan Paul al II-lea adresat episcopilor catolici români, DC, VIII 82, 1997, 1-4*
- Ioan Paul II 1999 *Ioan Paul II, “Suferința comună să nu genereze separare, ci să suscite miracolul reconcilierii”. Predica rostită de Sfântul Părinte la Sfânta Liturghie în rit bizantin concelebrată cu ierarhii greco-catolici în catedrala “Sfântul Iosif”, sâmbătă 8 mai 1999, VII, VIII 74, 1999, 2-3*
- Moisin 1995 *A.Moisin, Mărturiile prigoanei contra Bisericii Române Unite cu Roma (Greco-Catolică) între anii 1990-1994, Sibiu 1995*
- Moisin 1998 *A.Moisin, Persecutarea Bisericii Române Unite sub regimul democratic instaurat în noiembrie 1996 (1 noiembrie 1996- octombrie 1998), s.l. 1998*
- Scurtu 1999 *Lucreția Scurtu, Viața religioasă în comuna Feldru, jud. Bistrița - Năsăud în perioada postcomunistă. Cu specială privire la Biserica Română Unită. Lucrare pentru titlul de master la Institutul de Istorie Orală al Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca 1999*
- Șematism 1997 *Șematismul Bisericii Române Unite, Blaj 1997*
- Facharbeiten**
- Bota 1994 *I.Bota, Istoria Bisericii Universale și a Bisericii românești de la origini până în zilele noastre, Cluj-Napoca 1994*
- BRU 250* **** Biserica Română Unită. 250 ani de istorie, Madrid 1952*
- Cipăianu 1995 *G.Cipăianu, The Romanian Greek-Catholic Church under Communism, in Ethnicity and Religion in Central and Eastern Europe, Cluj-Napoca 1995*
- Cristea 1973 *B.Cristea, Die Katholische Kirche des orientalischen Ritus in Rumänien, Kirche in Not 21 (1973) 117-119*
- Ghermani 1980 *D.Ghermani, Zwangsatheisierung in Rumänien, Kirche in Not 27 (1980) 73-75*
- Ghermani 1981 *D.Ghermani, Zur Situation der Christen in Rumänien, Kirche in Not 29 (1981) 177-181*
- Ghermani 1985 *D.Ghermani, Kirche und Staat in Rumänien, Kirche in Not 32 (1985) 149-155*

- Ghermani 1986 D.Ghermani, Kirche und Staat in Rumänien, *Kirche in Not* 34 (1986) 159-167
- Ghermani 1987 D.Ghermani, Zur Lage der Kirche in Rumänien, *Kirche in Not* 35 (1987) 181-189
- Grulich 1976 R.Grulich, Die katholische Kirche in Rumänien, *Kirche in Not* 24 (1976) 117-123
- Manciulea 1995 St.Manciulea, *Povestea unei vieți*, Cluj-Napoca 1995
- Marcu 1997 V. Marcu, *Drama Bisericii Române Unite cu Roma (Greco-Catolică). Documente și mărturii*, București 1977, 464 p.
- Müller 1954 Fl.Müller, Rumänien, *Kirche in Not* 12 (1954) 43-46
- Mureșan 1996 L.Mureșan, Coexistența între Biserica Ortodoxă și Biserica Greco-Catolică din România / Die Beziehungen zwischen der Orthodoxen und Unierten Kirche in Rumänien aus griechisch-katholischer Sicht, *Perspective* (München), XIX nr. 71-72, 1996, 36-69
- Pâclișanu 1975 Z.Pâclișanu, *Istoria Bisericii Române Unite*, Roma 1975
- Păcurariu 1994 M.Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, III, București 1994
- Plămădeală 1996 A.Plămădeală, Relațiile între Biserica Ortodoxă și cea Greco-Catolică din România / Die Beziehungen zwischen der Orthodoxen und Unierten Kirche in Rumänien, *Perspective* (München), XIX nr. 71-72, 1996, 10-34
- Ploscaru 1990 I.Ploscaru, *Scurtă istorie a Bisericii Române Unite*, Timișoara 1990
- Ploscaru 1998 I.Ploscaru, *Bucurii și speranțe*, Timișoara 1998
- Popa 1996 E.Popa, "Simone, Simone, întărește-i pe frații tăi". *Identitatea și rolul ecumenic al Bisericii Române Unite din Ardeal*, Cluj-Napoca 1996
- Prunduș - Plăianu 1993 S.Aug.Prunduș - Cl.Plăianu - E.Cucerzan, *Denaturări grave privind istoria Bisericii Române Unite (Greco-Catolică)*, Cluj-Napoca 1993
- Prunduș - Plăianu 1994 S.Aug.Prunduș - Cl.Plăianu, *Biserica Română Unită ieri și azi. Istorie și adevăr*, Cluj-Napoca 1994
- Prunduș - Plăianu 1994a S.Aug.Prunduș - Cl.Plăianu, *Catholicism și ortodoxie românească. Scurt istoric al Bisericii Române Unite*, Cluj-Napoca 1994
- Todea 1990 Al.Todea, Persecution, Fear and Freedom. The Greek-Catholic Church in Romania, in P.R.Blum (ed.), *The Catholic Church in Eastern Europe. Persecution, Freedom and Rebirth*, Limburg an der Lahn 1990, 36-48

- Viața religioasă 1999 Secretariatul de Stat pentru Culte, *Viața religioasă în România. Studiu documentar*, București 1996
- Zăpârțan 1972 Christen in Rumänien, Kirche in Not 20 (1972) 91-94

Ausgewählte Werke über den antikommunistische Widerstand der RUK

- Bota - Ionițoiu 1998 I.M.Bota - C.Ionițoiu, *Martiri și mărturisitori ai Bisericii din România 1948-1989. Biserica Română Unită cu Roma (Greco-Catolică), Biserica Catolică*, Cluj-Napoca 1998
- Moisin 1998 Anton Moisin, *Minciuna trecerii la ortodoxie a românilor uniți, greco-catolici, în anul 1948. Cu multe date necunoscute de popor despre cel mai mare jaf bisericesc din istoria românilor. Partea I*, Victoria 1998
- Ploscaru 1993 I.Ploscaru, *Lanțuri și teroare*, Timișoara 1993
- Prunduș - Plăianu 1998 S.Aug. Prunduș - Cl.Plăianu, *Cei 12 episcopi martiri ai Bisericii Române Unite cu Roma*, Cluj-Napoca 1998

Ausgewählte Werke über die heutige Rolle der RUK

- Bârlea 1991 O.Bârlea, Spre o nouă față a Bisericii Române Unite / Zu einem neuen Antlitz der Rumänischen Unierten Kirche, *Perspective*, XII 51-52, 1991, 5-80
- Gal 1999 T.Gal, Tot pe loc, tot pe loc, *DC*, X 7 (112), 1999, 7-9
- Moisin 1996 A.Moisin, *O gravă lovitură dată neamului românesc: calomnierea Bisericii Române Unite cu Roma*, Sibiu 1996

Antikatholische bzw. antigriechisch-katholische Werke

- Ciuhandu 1994 P.Ciuhandu, *Biserica Ortodoxă Română și Biserica Greco-Catolică în fața neamului*, Beiuș 1994
- Diaconescu 1991 M.Diaconescu, Teze cominterniste preluate de Papa Ioan Paul al II-lea, *Națiunea*, III 45, 1991, 8-9
- Dragomir 1990 S.Dragomir, *Românii din Transilvania și unirea cu Biserica Romei. Documente apocrife privitoare la începuturile unirii cu catolicismul roman. 1697-1701*, Cluj-Napoca 1962 (Neudruck 1990)

- Nedei 1993 G.Nedei, *Imperialismul catolic. O nouă ofensivă antiromânească*, București 1993
- Păcurariu 1991 M.Păcurariu, *Uniația. Pagini din istoria Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania*, Satu Mare 1991
- Plămădeală 1992 A.Plămădeală, Ortodoxism, catolicism și catolicism de rit bizantin la o recentă consultație la Geneva, *Tribuna* 38, 28 septembrie 1992, 5
- Zamfirescu 1992 D.Zamfirescu, *Ortodoxie și catolicism în specificul existenței lor istorice*, București 1992

Katechetische Werke der RUK

- Boancă 1993 Ileana Boancă, *Catehism*, clasele V-VIII, Cluj-Napoca 1993
- Catehism BC* 1993 *** *Catehismul Bisericii Catolice*, București 1993
- Goția – Goția 1997 *Cartea mea de religie*. Clasele I-IV. Traducere și prelucrare de Anton și Maria Goția, Cluj-Napoca 1994
- Goția 1998 Maria Goția, *Înnoirea catehezei. Tehnici catehetice bazate pe cuvânt*, Cluj-Napoca 1998
- Goția 1998a Maria Goția, *Înnoirea catehezei. Elemente de metodologie*, Cluj-Napoca 1998
- Suciu 1990 I.Suciu, *Mica Biblie*, Târgu Mureș 1990
- Suciu 1991 I.Suciu, *Micul catehism*, Târgu Mureș 1991

Spezialwerke über die religiöse Erziehung

- Bălaș 1999 Otilia Bălaș, *Viața care urcă. Mișcarea creștină a pensionarilor*, *VU*, VIII 2 (74), 13
- Robotin 1999 G.C. Robotin, *Grupul de tineri „Copiii Mariei“*, *VU*, VIII 2 (74), 13
- Stancu 1999 Adina Stancu, *Forumul internațional al Acțiunii Catolice*, *VU*, VIII 2 (74), 13

PROIECTE DE ISTORIE A BISERICII ROMÂNE UNITE

BISERICA ROMÂNĂ UNITĂ, GRECO-CATOLICĂ, ÎN CLUJ. REPERE ISTORICE ȘI PERSONALITĂȚI Din problematica și structura volumului consacrat perioadei 1948/9 - 1989¹

ALEXANDRU MATEI

ZUSAMMENFASSUNG. *Die Rumänische Unierte Griechisch-Katholische Kirche in Cluj. Historische Anhaltspunkte und Persönlichkeiten. Aus der Problematik und dem Aufbau des Bandes für die Zeitspanne 1948/9-1989. Laut der Aussage im Untertitel nimmt sich der Verfasser vor, die Problematik und den Aufbau des 4. Bandes der Geschichte der Rumänischen Unierten Kirche auf der Ebene von Cluj und seiner geistlich-institutionellen Kompetenzgegend, durch die Aufnahme und die Erhaltung der Umrisse der ehemaligen Eparchie Cluj-Gherla darzustellen. Dies bildet jenen Teil, der - wie bereits im Titel angegeben - der Zeitspanne 1948/9-1989 gewidmet wird, d.h. jener Zeit, in der die Kirche außerhalb des Gesetzes stand und ihre Tätigkeiten, so viele sie waren und soweit es möglich war, nur in der Klandestinität durchführte. Zunächst werden die Argumente dargestellt, die diese Arbeit nicht nur erforderlich, sondern auch durchführbar machen; dabei werden zwei unbestreitbare Tatsachen erwähnt, die gleichzeitig für eine historische Arbeit unentbehrlich sind: einerseits das Vorkommen in Cluj und der Umgebung der gesamten kirchlichen Institutionen und solcher des Fachunterrichtswesens, andererseits das Vorkommen einer großen Menge an Informationen und Daten, bzw. reichhaltiger urkundlicher Quellen, die vom Verfasser während seiner Forschungen in Archiven und Bibliotheken im Lande entdeckt wurden.*

¹Cu două mențiuni: a. Comunicarea cuprinde, în plus față de ceea ce sugerează titlul și subtitlul acesteia, și o mărturisire pentru prima dată adusă la cunoștință publică (verbal: în această sesiune științifică, iar în scris: în textul destinat tiparului), prin creionarea câtorva din liniile de acțiune, trăsăturile și finalitățile a doua activități desfășurate, în deceniile opt și nouă ale acestui secol, la umbra și în numele (evident, nedivulgat în epoca) al Bisericii Române Unite, Greco-Catolice - sau o istorie trăită și, de aceea, *asumată*; și b. Autorul este conștient că, abordând ultima jumătate de veac, în care a devenit și subiect, chiar fiind istoric de formație - deci, folosindu-se de întreg instrumentarul științific adecvat - trebuie să officieze, pe cât e posibil, și în toga și toca de magistrat, situându-se atât în postura de om de știință, cât și în aceea de judecător și procuror. Altfel, oricine poate deveni subiectiv, deopotrivă în formularea unor judecăți de valoare și-a concluziilor aferente.

Danach verweilt der Verfasser bei den Problemen, die Ausarbeitung des Bandes erhob, der eine Zeitspanne behandelt, in der sowohl die gewöhnlichen offiziellen Tätigkeiten als auch die für solche Tätigkeiten und Handlungen entsprechenden schriftlichen Quellen fehlen. Diese Quellen mußten durch andere, unoffizielle Informationen und urkundliche Quellen ersetzt werden; nicht wenige davon wurden durch Mittelsmänner ausgearbeitet, später als die Tatsachen, die sie zu beschreiben sich vornehmen, wie auch später als die breiteren Ereignisse, zu denen sie gehören und in die sie sich eingliedern.

Im zweiten und letzten Teil wird die vorläufige Struktur des Bandes dargestellt, zusammen mit bestimmten Betrachtungen. Nach einer Einleitung-Vorwort folgt der I. Teil Historische Anhaltspunkte, der u.a. folgende Kapitel, Unterkapitel und auch Paragraf umfaßt: Die Konkretisierung in der Eparchie Cluj-Gherla der vorangehenden und direkt vorbereitenden Maßnahmen für die Illegalisierung der RUK; Die Verhaftung der Vertreter des Klerus aus der Eparchie Cluj-Gherla und die Verordnung der Auflösung der RUK; Die Rolle von Cluj im Vorgang der Illegalisierung der RUK durch Auflösung, und die Marginalisierung aller ihrer Vertreter; Das Schicksal der Erzpriester und der Theologielehrer der Eparchie. Die Lage der Priester in derselben Gegend; Cluj in den ersten Tagen, Wochen und Monaten nach der Verhaftung des Bischofs Iuliu Hossu und der anderen Priester mit Ämtern, Professoren usw.; Die Anpassung an die Bedingungen der Illegalität und die ersten Versuche der Umorganisation des geistlich-kirchlichen Lebens in Cluj und der Eparchie; Die Messe vom 12. August 1956, die vor der Universitätskirche in Cluj gehalten wurde, Ihre Folgen und ihr Echo im Ausland; Konkrete Widerstandsformen auf geistlich-kirchlicher und kulturell-politischer Ebene in den ersten anderthalb Jahrzehnten nach der Illegalisierung der Kirche (1948/9-1964) in Cluj; Zweieinhalb Jahrzehnte von Handlungen für die Neugestaltung des geistlich-kirchlichen Lebens in Cluj (1965-1989). Im II Teil werden Persönlichkeiten der RUK dargestellt, deren Tätigkeit und Leben mit dieser Eparchie verbunden waren, Darunter: Dr. Iuliu Hossu, zwischen 1948-1970; Dr. Silvestru Aug. Prunduş, 1948-1989; Dr. Ioan Miclea, 1948-1982; Clemente Pandrea, 1948-1973; Nicolae Pura, 1948-1981; Dr. Eugen Popa, 1948-1989; Clemente Plăianu, 1948-1989; Tertulian Ioan Langa, 1948-1989, u.v.m. Im III Teil: Urkundlicher Anhang werden die bedeutendsten schriftlichen Zeugnisse eingeschlossen: offizielle Urkunden (sehr wenig an der Zahl) und persönliche Dokumente, Denkschriften und persönliche Briefe, die (illegale) Tätigkeit der RUK in der Eparchie widerspiegeln, wie auch jedwelche andere Spuren, die das Leben und die Tätigkeit jener wiedergeben, die damit in Verbindung standen: Hierarchen, Priester mit Ämtern, Professoren, Mönche, Gläubige, Wissenschaftler usw. Schließlich wird der Band mit der Wiederaufnahme und Veröffentlichung - in italienischer, deutscher und englischer Sprache - des einleitenden Textes schließen, der den interessierten ausländischen Leser über den Inhalt dieses Abschnittes der Arbeit informieren soll.

Asemeni fiecărei zone și oraș-reședință a unei eparhii, constituindu-se într-un pilon de susținere al Bisericii Române Unite, Greco-Catolice², se cuvine ca și Clujul să aibă o carte a evoluției și devenirii sale, de la Sfânta Unire și până astăzi, ca unul din centrele de referință ale greco-catolicismului românesc. Respectiv, o istorie care, în liniile ei particulare și a coloritului său local, încorporează și reflectă - prin ceea ce a dat și are aceasta propriu, specific - și trăsăturile generale ale întregii Biserici Române Unite, ca și - în ciuda unor momente de reale dificultăți sau chiar și nedorite reculuri³- evoluția ei mereu ascendentă, tinzând fără încetare spre împlinire și desăvârșire. Ceea ce, în plan real și practic poate și chiar înseamnă o activitate și-o viață normală, conducând la îndeplinirea misiunii oricărei biserici creștine.

Pornind la drum pentru a parcurge și a da contur acestui deziderat de realizare a unei asemenea istorii - la care vor fi visat și reflectat, cu siguranță, și alți fii ai Bisericii noastre - a trebuit să întreprind o largă documentare (constând atât în însușirea principalelor achiziții de până în prezent în plan științific și publicistic, ca bibliografie a problemei, a temei pe care o cercetăm, cât și în seria de investigații în cele mai valoroase fonduri de manuscrise și arhivistice, cuprinzând documente privitoare la activitatea Eparhiei de Cluj-Gherla și, în general, a Clujului); direcție în care am fost ajutat și de experiența dobândită în calitate de arhivist-cercetător și, deopotrivă, cadru didactic universitar (aflat în postura de-a fructifica operativ și rezultatele propriilor sale achiziții în plan

²Începând cu o singură eparhie, cunoscută sub denumirea de *Episcopia de Alba Iulia și Făgăraș* - prin consacrarea numelui celor doua orașe-cetăți, în care aceasta și-a avut, în ordine, reședința: la Alba Iulia până în 1723, când episcopul Ioan Giurgiu Patachi o strămuta la Făgăraș; de unde va fi mutată și stabilită (definitiv) de către episcopul Inochentie Micu Clain, la Blaj în 1737 - i se adaugă ce-a de-a doua, la Oradea, în 1777. Ca, în 1853, concomitent cu restaurarea Mitropoliei cu reședința la Blaj, să fie înființate încă două episcopii: cele de la Lugoj și, respectiv, Gherla; care, în 1930, devine episcopia de Cluj-Gherla și i se stabilește reședința la Cluj. În același an, este înființată cea de-a cincea eparhie, a Maramureșului, cu reședința la Baia Mare. Atâtea câte are și astăzi.

³În afara opoziției și obstrucțiilor de tot felul, înregistrate în primii ani de la Unire - într-un fel, putând fi considerate ca manifestări inerente, de care se lovește orice inițiativă și orice început - în istoria Bisericii Române Unite, adunând de-acum trei veacuri, se cunosc mai ales două mari și grele astfel de momente. Primul a fost marcat de răzmerițele antiunioniste provocate de călugarul (bosniac) Visarion Sarai (1744) și Sofronie din Cioara (1759-1761), după care cu greu putându-se repara "defecțiunile" de la Unire. Iar cel de-al doilea - formând tocmai obiectul volumului al cărei problematică și structură mi-am propus să le prezint în comunicarea/textul de față - cu urmări și mai distrugătoare și nefaste decât primul, cel menționat, este dat de scoaterea în afara legii a Bisericii Române Unite, situație care a durat mai bine de patru decenii: între 1 decembrie 1948 și 30 decembrie 1989.

științific). După străbaterea unei părți a drumului - variabilă, ca lungime și beneficii, de la perioadă sau, în cazul meu concret, de la om la om; unde, pe lângă experiență și colegi de breaslă, oricând putând să-ți întindă o mână de ajutor, o fișă numai de el știută etc⁴, acționează și un factor imponderabil, numit șansă, care îți poate scoate în cale adevărate surprize (una dintre cele mai mari, trăită într-una din ultimele zile ale anului trecut, privește documentele referitoare la biserica Bob; asupra cărora voi reveni) sau, dimpotrivă, să te poarte fie pe cărări defrișate și bătătorite de alții înaintea ta, fie pe drumeaguri aride, de unde n-ai ce să extragi - și nu puține eforturi, m-am putut convinge și încredința că acest demers al meu este nu numai dorit și necesar, dar și pe deplin realizabil. Îmi întemeiez această concluzie și susținere, printre altele, pe următoarele două realități, și incontestabile, și indispensabile pentru o astfel de întreprindere.

Prima dintre aceste realități este dată de *prezența* în acest perimetru geografic și politic-administrativ, numit generic Cluj, a *întregii game de instituții, ecleziastice* făcând parte din structura de bază și viață îndeobște a Bisericii Române Unite: și anume, de la *parohii* (începând cu cea mai veche din această zonă: aceea din Cluj-Mănăștur), *mănăstiri* și, trecând prin *diaconate, districte* sau *protopopiate*, până la *eparhie* (cea existentă până astăzi: episcopia de Cluj-Gherla), precum și *instituții de învățământ: grădinițe, școli și licee confesionale* și o *Academie Teologică*⁵. Fiecare dintre acestea și toate luate la un loc, având în fruntea lor o suită, în neîntreruptă creștere numerică și în plan intelectual, sub aspectul pregătirii școlare și culturale, de reale *personalități*, care s-au afirmat prin activități de vârf, exemplare, desfășurate atât în sfera spiritual-bisericească și de învățământ, cât și în cea cultural-națională. Nu puține dintre ele, instituții și personalități, impunându-se ca puncte de reper și, respectiv, nume de referință în evoluția parohiilor, diaconatelor (protopopiatelor). Între alții putând fi amintite numele preoților și arhidiaconilor (protopopilor) de Cluj: *Teodor Baldi, Ioan Fehete Negruțiu, Ilie Dăianu, Ion Agârbiceanu ș.a.*- și a eparhiei. Iar unele din aceste personalități chiar și a Bisericii Române Unite, Greco-Catolice,

⁴Mi se impune, în acest context, exemplul colegului și amicului Ioan Pleșa, fost până de curând director al Arhivelor Nationale Alba Iulia, căruia - pentru că mi-a venit în întâmpinarea depistării unor piese arhivistice prețioase pentru cercetările mele; între care și o parte din cele ce privesc Biserica Bob - țin să-i mulțumesc și pe această cale.

⁵Evident, cu neîntrerupte modificări și deosebiri, în raport de secol și epocă, de continuă expansiune instituțională și creștere a activităților pe ansamblul Bisericii Române Unite, ca și de variatele schimbări, survenite în urma reorganizării, periodice, a întregii Provincii Mitropolitane Române Unite. Toate regăsindu-se și la nivelul eparhiei de Cluj-Gherla, înainte și după înființarea acesteia. Înainte, ca zona, a Clujului, iar apoi, bine delimitată și cunoscută astfel până astăzi.

în ansamblul acesteia. Bunăoară, Ioan Lemeni - după ce-a condus destinele Arhidiaconatului Cluj - va ajunge în fruntea Bisericii, în calitate de episcop; iar episcopul *Iuliu Hossu* o va reprezenta, încă tânăr fiind, în miezul lucrărilor Marii Adunari Naționale de la Alba Iulia și în câteva alte acțiuni și activități care îi vor urma. Inclusiv în anii ocupației ungaro-hortyste, perioadă în care, pentru zona nord-vestică a țării, s-a impus drept conducătorul spiritual al tuturor românilor rămași sub ocupație. Ca și invers: îngemănarea numelui unora dintre arhierii Bisericii Române Unite cu personalități, activități sau instituții clujene. În acest sens, episcopul *Ioan Bob* reprezintă exemplul și cazul cel mai pregnant și complex; depășind cu mult limitele a ceea ce a însemnat ridicarea unei Biserici în plin centrul orașului Cluj și implementarea, tot aici, a unei parohii și-a unui district protopopesc⁶.

Cea de-a doua dintre realitățile avute în vedere în enunțul anterior, impunându-se și aceasta ca o condiție prealabilă oricărei demers de această natură, o constituie *existența informațiilor și datelor* de susținere a prezentului demers istoriografic. Respectiv, a *izvoarelor și mărturiilor documentare*, care vor forma substanța cărții pe care o am în pregătire. Abundența lor efectivă - cu excepția a două perioade istorice: unele decenii din veacul al XVIII - lea și, respectiv, anii 1949-1989; singurele pentru care trebuie să le *culeg*, rămânând în plan secund *alegerea și selectarea* - ca și caracterul acestora eminentement inedit, mi-au impus și un anume fel de-a gândi, concepe și alcătui lucrarea în ansamblul său: și anume, cel puțin jumătate din carte, precum și fiecare volum în parte, vor fi formate exclusiv din anexe documentare, aproape în totalitate

⁶Documentele cercetate și încă neintrate în atenția specialiștilor, evidențiază o cu totul altă personalitate decât cea dinadins ori eronat evidențiată, în principal, doar în raport cu cei trei corifei ai Școlii Ardelene: Samuil Micu, Petru Maior și Gheorghe Șincai. Într-adevăr, cu cei trei mari învățați n-a avut cele mai bune raporturi și relații - cunoscându-se, îndeajuns de bine, și motivele - dar aceasta nu trebuie să conducă la punerea în umbră a meritelor deosebite ale episcopului Ioan Bob în conducerea și consolidarea din punct de vedere administrativ-economic și organizatoric a Bisericii Române Unite. Cu consecințele, evidente, și în privința creșterii prestigiului și impunerea acesteia în raport cu celelalte instituții ecleziastice și chiar ale statului. Fie și numai acțiunile inițiate și susținute de acesta, în acest scop, la nivelul Clujului și în directă legatură cu instituțiile cele mai importante de aici, respectiv cu reprezentanți ai acestora - între care se impune, atât prin exemplaritatea lor, cât mai ales prin efectele benefice pentru Biserică și, în general, pentru românii din Cluj, ca și din întreaga provincie, relațiile episcopului cu Mihai Orosz, secretar al Guberniului Transilvan; cheia înțelegerii multor reușite, până astăzi neexplicate și plutind, de aceea, încă în legendă - și tot impun o altă conturare a personalității sale, care și-a pus amprenta asupra întregii evoluții viitoare a Bisericii.

necunoscute și nemaifolosite. Chiar mai mult, pentru a mă opri doar asupra unui singur exemplu: recent descoperitele documente, în întregime inedite⁷, cu privire la ridicarea în Cluj a *bisericii Bob*, documente provenind din anii 1798-1802, îmi impun - atât moral, cât și profesional, științific - să le public integral, într-un volum aparte, de sine stătător⁸. Prin această lucrare se va prefața și omagia, la vreme, apropiatul bicentenar de la înălțarea clădirii bisericii și punerea bazelor primei instituții românești în interiorul orașului Cluj: întâi a parohiei române unite, iar în continuare, dar grefat pe aceasta, și a districtului protopopesco. Toate, operă a marelui ierarh al Bisericii Române Unite, episcopul Ioan Bob, de pie amintire - cum se exprimau, în serie, urmașii săi - și pentru alte realizări și împliniri, în planul consolidării poziției și autorității Bisericii în ansamblul vieții spiritual-bisericești, canonice, ecleziastice dar și a celei social-economice și politice. Între altele, documentele descoperite până în prezent și consultate cu prilejul activităților de documentare au relevat în episcopul Ioan Bob o personalitate cu mult mai mare - cu merite, desigur și în alte planuri, apropiate și chiar comparabile cu cele ale înaintașului său Inochentie Micu Clain - decât cea de până în prezent, mult și pe nedrept umbrită din cauza disputei sale cu cei trei corifei ai Școlii Ardelene; ori, mai exact, a acestora cu episcopul. Mi se și conturează ideea că doar o lucrare monografică, de proporții echivalente cu faptele și meritele acestui mare corifeu al Bisericii Române Unite, vor putea proiecta adevăratele dimensiuni ale personalității sale, depășind cu mult pe cele ale celor mai mulți dintre înaintașii și urmașii săi, aflați în fruntea Bisericii, căreia acesta - prin opera sa, subliniez nu atât ori exclusiv în plan

⁷Cunoscându-se informațiile utilizate de protopopul de Cluj, dr. Ilie Dăianu, la elaborarea cărții *Biserica lui Bob din Cluj*, publicată la Cluj în 1906 - respectiv extrasele pe care acesta le primise de la fostul său coleg de la Blaj, prof. dr. Ioan Rațiu, după o parte din corespondența dintre episcopul Ioan Bob și același Mihai Orosz; pe al căror original încă nu l-am găsit, în nici unul din depozitele care adăpostesc, în prezent, fragmente ale fondului arhivistic al Mitropoliei Române Unite din Blaj - s-ar putea crede că este vorba de acestea. Dar nu, întrucât acestea acoperă perioada 1802-1804. Aș fi recunoscător celui care mi-ar semnala locul de păstrare al acestui din urmă lot de documente-scrisori.

⁸Rămân la un volum doar dacă nu voi reuși să descopăr originalele menționate în nota precedentă; pe care le presupun a fi format, în momentul constituirii lor, un al doilea volum ("condică", "protocol") al cunoscutei corespondențe dintre episcop și secretarul Guberniului, provenind din faza zgrăvirii bisericii Bob (1802 - 1804).

⁹În termeni exacti, științific verificați, se poate și trebuie făcută această distincție: prima instituție românească înființată și funcționând în Cluj, în interiorul zidurilor orașului și a cetății, *intra muros* a fost parohia română unită, deoarece biserica din Deal, ortodoxă, ridicată cu cinci ani mai devreme (în 1795), era plasată, conform aprobării primite, în perimetrul hotarului orașului, numit Hajongard, la sfârșitul veacului al XVIII-lea aflat într-o zonă considerată extravilan.

spiritual-intelectual - i-a asigurat o soliditate necunoscută până la el și i-a imprimat o ținută stând la baza întregii sale evoluții ulterioare. O soliditate în raport cu sine și stadiul ei de evoluție și consolidare și-o ținută raportabilă la alții sau cu alții. O primă mărturie, în această direcție, va fi produsă în lucrarea consacrată bisericii Bob.

Tot în această din urmă realitate se găsește, într-o bună măsură, și explicația *extensiunii* lucrării destinate istoriei Bisericii Române Unite în Cluj. Respectiv, de ce anume s-au impus patru volume până la 1989 și, eventual, un al cincilea pentru perioada ultimului deceniu: 1990-2000. Primul urmând să acopere timpul scurs de la realizarea Sfintei Uniri și până în jurul sfârșitului deceniului al doilea din secolul XIX (de-acum bine structurat și, în parte, încheiat, dar purtând amprenta unei situații oarecum aparte: în veacul al XVIII-lea Clujul se raportează doar la parohia și arhidiaconatul existente în viitorul său cartier, pe atunci numit Cluj-Mănăștur¹⁰, urmând ca numai de la debutul secolului următor, al XIX-lea, să devină reședința unei parohii și-a unui diaconat propriu; de unde și un oarecare dezechilibru documentar: primele trei sferturi de veac fiind mai puțin acoperite documentar, iar restul apropiindu-se de ceea ce poate fi numit, în raport cu perioadele următoare, normal). Cel de-al doilea volum cuprinde perioada dintre anii 1820-1930 (foarte bine acoperită documentar și cu schimbări organizatorice relativ limitate; cu excepția saltului produs, în urma Unirii Transilvaniei cu România, în toate domeniile vieții: spirituală, social-economică, cultural-științifică, politică etc). Iar perioada 1931-1948, în al treilea (când Clujul a ajuns reședința uneia din cele patru eparhii ale Bisericii Române Unite: episcopia de Cluj-Gherla; cu parohii, protopopiat și, tot de acum, o Academie Teologică Unită, pe lângă școlile și liceele confesionale existente sau nou înființate, plus districtele protopopești, parohiile și filiile arondate acestora și coordonate de episcopia de Cluj-Gherla; ani care au loc evoluții și schimbări spectaculoase, ca și evenimentele dureroase, între care și cele determinate de ruperea nord-vestului țării din trupul României, abia de curând întregite, prin dictatul fascist de la Viena din 30 august 1940).

În sfârșit, cel de-al IV-lea volum - cel asupra căruia mi-am propus a stăruii cu acest prilej - se suprapune unei alte perioade și situații speciale: aceea a situării Bisericii Române Unite în afara legii; desființată oficial, dar trăind în

¹⁰Pe drept, apreciat a fi, începând de la sfârșitul deceniului al treilea al secolului al XVIII-lea, unul din centrele Bisericii Unite din Transilvania. Cf. Augustin Bunea, *Din istoria românilor. Episcopul Ioan Inochentie Klein*, Blaj, 1900, p.1; Ladislau Gyémánt, în *Istoria Clujului*. Sub redacția acad. prof. Ștefan Pascu, Cluj, 1974, p.190.

realitatea mental-spirituală. Și nu numai. Context și evoluție de-a lungul căreia, Clujul se impune prin câteva repere consistente, exemplare, atestând astfel adevărul tocmai sugerat: persistența ideii și a conturului spiritual al Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, care n-au putut fi estompate nici din mintea și sufletul slujitorilor și credincioșilor acesteia, dar nici din obsesiile contrariilor ei. Într-un cuvânt, însuși obiectul și obiectivul volumului în cauză; în paginile căruiă îmi propun să transpun - ilustrată cu faptele și mărturiile incontestabile - realitatea din acele zile și ani, când, în ciuda ilegalizării sale, Biserica Română Unită a continuat să existe și, în anumite limite și forme specifice perioadei parcurse, chiar să se și afirme. Altfel, de ce-ar fi trebuit să se afle în atenția permanentă a tuturor organelor de partid, bisericești și de stat din 1948 și până în ultimele zile ale anului 1989?

Prin urmare, în acest volum vor fi evidențiate - prin datele și faptele, posibil de reconstituit documentar din același spațiu al eparhiei de Cluj-Gherla - atât *șocolul* trăit de slujitorii Bisericii Române Unite, cât și *reculul* înregistrat în viața acesteia, a ierarhiilor, slujitorilor și credincioșilor săi în momentele care au urmat oficializării măsurii preconizate și intens pregătite de scoatere în afara legii a Bisericii Române Unite, plecând de la scopul, urmărit și bine instrumentat, de forțe interne și externe, de desființare a uneia din cele două biserici românești, naționale, continuat de suita de *măsuri urmărind adaptarea acesteia la condițiile ilegalității*, prin acțiunile constituind acel fir și forme de viață și activitate, îndreptățind aserțiunea și concluzia finală că Biserica Română Unită, Greco-Catolică, a continuat să trăiască, să existe și să se manifeste ca atare, și în anii în care a fost trimisă, cum plastic s-a spus, în catacombe. Cine putea crede - în afara celor care au dorit și acționat împotriva ei sau a unor minți și firi mai slabe - că o Biserică având în urma sa un trecut de două secole și jumătate și trăind cu conștiința că este moștenitoarea și beneficiara unor tradiții cu mult mai vechi, va putea să moară, să dispară?

Cum, prin *cine* și cu *ce* mijloace a reușit Biserica Română Unită să se mențină la suprafață, să supraviețuiască, va reieși - sunt încredințat - și din substanța textului alcătuit volumul consacrat ariei de cuprindere a eparhiei de Cluj-Gherla și slujitorilor acesteia, pentru a cărui elaborare va trebui să mă inspir, împrumutând și aplicând - la specificul și condițiile date de împrejurările în care au evoluat lucrurile - și metode proprii reconstituirilor arheologice. Cu deosebirea și, respectiv, mențiunea comparativă următoare: pe când în arheologia clasică substanța investigațiilor sale o formează pământul, cu straturile superioare ale acestuia și cu obiectele materiale - în infinita lor varietate - ca rezultat al intervenției nemijlocite a omului; substanța, ca zonă de investigație, în cazul reconstituirilor pe care mi le-am propus pentru acest volum, este și rămâne, în special, *mentalul și spiritualul*. Iar datorită atenției,

vigilenței, supravegherii și grijii deosebite de care au fost înconjurați toți ierarhii bisericii Române Unite, Greco-Catolice, ceilalți slujitori ai ei, ca și credincioșii uniți, de-a lungul celor peste patru decenii de prigoană și activitate în ilegalitate, Biserica a putut supraviețui doar în mintea, conștiința și sufletul celor care n-au încetat nici o clipă să-i fie alături și să facă pentru ea câte ceva, menținându-și astfel viu spiritul și numele. Aceasta în ciuda faptului că, pentru anihilarea și topirea ei în masa ortodoxiei, fuseseră luate cele mai complexe și, în aceeași vreme, diabolice măsuri, slujite de un șir întreg de instituții și organisme de tot felul; începând cu Partidul unic (de altfel, din 1948 singurul rămas în acțiune), continuând cu M.I., din care, tot în același an fatidic, se va desprinde și perfecționa din mers, Securitatea Statului etc., și sfârșitul cu Departamentul Cultelor (indiferent de structura, forma de organizare și denumirea acestuia; principalul criteriu de implicare rămânând obiectul muncii, al activității acestuia) și - nu poate fi omisă, oricâte circumstanțe atenuante i-am căuta și chiar s-ar găsi - Biserica Ortodoxă Română în realitate, și una din principalele beneficiare ale actului de forță și dictat de la 1 decembrie 1948¹¹.

Preocupat de cunoașterea variatelor și neașteptatelor metode și forme prin care a fost menținut viu spiritul și numele Bisericii Române Unite, ca și-a acelora care au slujit-o până și după anul 1948, am constatat că acestea au îmbrățișat și au avut, pe lângă un mod de manifestare și o *valoare generală*, la nivelul întregii țări, și unele *trăsături particulare*, specifice Clujului și zonei sale de influență. Iar pentru că această îngemănare de fapte de viață, ca activități concurând la menținerea - prin eforturi susținute și nu puține riscuri asumate - viu a spiritului și numelui Bisericii Române Unite, înclin să cred că, prin ceea ce va reprezenta, în final, atât acest volum, cât și lucrarea în totalitatea sa, se va putea constitui într-un autentic *eșantion* pentru toată istoria de trei veacuri a Bisericii noastre. Și cu atât mai mult, cu cât în paginile sale se proiectează și o întinsă și importantă galerie de personalități, ilustrându-i anele proprii, dar și pe cele naționale; alături de care aveau să contribuie la marcarea și determinarea în bine a evoluției întregului popor român, încă de la intrarea Bisericii Române Unite în istoria acestuia, precum se știe, prin poarta transilvană. Revenind la suita acțiunilor și activităților care vor alimenta paginile volumului consacrat perioadei 1948/9-1989 - toate gândite, organizate

¹¹Cu o mențiune: în arhivele instituțiilor nominalizate - cărora li se pot alătura și altele, între care și cele ale Tribunalului Militar, unde au fost judecați și condamnați o bună parte din cei care îndrăzniseră să refuze "revenirea", militând și acționând pentru refacerea Bisericii Române Unite - cu structurile lor locale din fosta regiune Cluj și, respectiv, județul Cluj, se găsesc conservate informații și date pentru întreaga perioadă: 1948-1989, și nu doar pentru început, constând în pregătirea desființării Bisericii și "recuperarea" uniților pentru Biserica Ortodoxă Română, evidențele cu cei "reveniți" etc., ci pentru întreaga rezistență, prelungită până la producerea legalizării.

și efectiv desfășurate în spațiul clujean - mă voi opri, în cele de față, și exemplifică cu doar două astfel de activități, care, prin dimensiunile, intensitatea, tenacitatea, durata și consecințele lor și-au pus amprenta asupra a ceea ce-am numit și repetat, încă de câteva ori, spiritul viu al Bisericii Române Unite. Cu toate că au fost proiectate și desfășurate ca activități distincte, separate, ele se constituie - deopotrivă prin scop și finalități, ca și prin elementele de legătură și impuls, pe care am reușit să le asigur prin implicarea personală directă, în perioada lor cea mai fertilă - în acțiuni convergente, complementare, revărsându-și efectele benefice una asupra celeilalte. Concret, este vorba de: a) activitățile organizate și desfășurate în jurul ideii și cercului cultural "Plaiuri născudene și bistrițene"; și b) activitățile concurând la *salvarea*, prin preluare - din podul și pivnițele Episcopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului - la Arhivele Statului Cluj, a fondului arhivistic Episcopia Română Unită de Cluj-Gherla (cu documente începând de la mijlocul veacului al XIX-lea și până în 1948), *prelucrarea* arhivistică și, apoi, *valorificarea*, prin efectuarea de cercetări științifice.

În afara motivelor obiective, deja menționate, m-am oprit asupra celor două acțiuni și activități, și dintr-un considerent, să-l numesc astfel, subiectiv, personal. Anume, pentru că am fost implicat, concomitent și în proporții variate, în amândouă din ele. În prima, în calitate directă de cercetător istoric și director-coordonator sau de studii al cercului, organizat în cadrul Universității Cultural - Științifice, precum și, indirect, prin aceea de prorector al aceleiași Universități și, respectiv, director al Arhivelor Statului Cluj; iar în a doua - alături de calitatea menționată, cea de director al Arhivelor și, respectiv, de specialist în arhivistică, dublat de cea de cadru didactic universitar asociat al Facultății de Istorie și Filosofie clujene - și într-o postură aparte, acoperitoare și hotărâtoare pentru toate celelalte, pe care n-am putut-o niciodată mărturisi: aceea de român greco-catolic (născut, botezat și format: ca fost elev al pâr. Simion Șarlea, la rându-i învățăcel al Blajului, în satul natal, și al pâr. protopop și profesor de religie și latină, dr. Alexandru Todea, la gimnaziul, respectiv liceul "Petru Maior" din Reghin, în situația de elev preferat și ministrant; destinat - din rațiuni care, atunci, mă depășiră, necunoscându-le decât în ziua în care mi le-a destăinuit fostul meu profesor: 4 Octombrie 1991, la Blaj - carierei preoțești sau, mai exact, potrivit chiar expresiei cardinalului: aceleia de "istoric al Bisericii Unite". Un exemplu-mărturie pentru *sursa* obligațiilor

mele morale!)¹². Revenind la ceea ce-am numit implicarea în activitățile menționate, trebuie să subliniez că, în afara acelei calități evocată la urmă - ca liant și stimulator al tuturor - fiecare din ele și toate la un loc au jucat un rol bine determinat în împlinirea misiunii, în care singur mă înregimentasem: aceea de-a contribui și personal la întreținerea viu a spiritului și numelui Bisericii Române Unite. Se înțelege, în limitele și cu mijloacele posibile și adecvate situației și condițiilor date.

Sintetic redate, cele două acțiuni și activități au avut aproximativ următorul conținut, implicații și finalități. Prima dintre ele, cea desfășurată în cadrul și la umbra sau în spatele cercului cultural "Plaiuri nășăudene și bistrițene", a constat dintr-o parte văzută, cu activitățile oficiale, aprobate, și altele nevăzute. Cercul - cuprins în programul anual al Universității Cultural - Științifice - cu ședințele sale lunare, a reprezentat cadrul *oficial*, în care am ajuns, în timp, să ne organizăm, întâlnim și să desfășurăm activități cultural-științifice împreună toți fiii Bisericii Române Unite, foste fețe bisericești - dintre care, o bună parte trecuți și prin închisorile vremii - și laici, plasați în variate locuri de muncă. Îndeosebi din Cluj, dar, în raport de tematica ședințelor lunare (ades transformate în sesiuni științifice, simpozioane comemorative etc) și din alte localități din județ și din țară. Mai ales, din zona Bistriței și Năsăudului, cercul reușind să se axeze și, respectiv, să mobilizeze, în principal, forțe provenind din perimetrul fostului vicariat al Năsăudului. Cu mențiunea că, o bună parte dintre aceștia - originari, deci, din localități cu o veche tradiție greco-catolică de pe Valea Rodnei; care a dat și numele vicariatului cu reședința în Năsăud - erau așezați și trăiau în Cluj. Aceasta a fost cadrul în care, cel puțin un timp - însemnând, practic, chiar câțiva ani buni la rând - ne-am putut desfășura în voie, fericiți de obositoare suspiciuni și supravegheri, uneori voit ostentative. Evident, până odată, când, observându-se - nici nu se putea altfel: ședințele lunare fiind publice, iar programul, inclus și tipărit în cel al Universității, se afla peste tot, putând fi, astfel, ușor "supravegheați" și de la distanță! - marea concentrare de "forțe" greco-catolice în jurul acestui cerc, mi-a devenit tot mai greu să susțin (deși am fost sprijinit îndeaproape de prof. univ. dr. docent Crisan Mircioiu, ortodox, în calitatea domniei sale de rector al Universtății Cultural - Științifice) aprobarea anuală de către Secția de Propagandă a Comitetului județean Cluj al PCR a tematicii și, respectiv, menținerea în activitate a cercului. Presiunile aveau să se întetească an de an,

¹²Doar pornit pe calea unor mărturisiri punând în lumină activități rămase, sub anumite aspecte, până astăzi neexplicate - pentru unii, chiar inexplicabile! - și, de aceea, neînțelese, am reușit s-o fac și pe cea din această paranteză: păstrată în tainele sufletului peste cinci decenii; fără a reuși să mi-o smulgă nimeni, nici chiar entuziasmul declanșat, printre români, în ultimele zile ale lui Decembrie 1989!

astfel că, la un moment dat, a trebuit ca să cedez în fața impunerii schimbării denumirii Cercului - din "Plaiuri nășăudene și bistrițene", în aceea de "Plaiuri românești" (celelalte se deocheaseră!?)¹³- pentru a salva tematica sau o parte din aceasta și însăși păstrarea, prin includere în program, a cercului, între activitățile oficiale. E drept că au fost ani și momente în care ne miram și întrebam și noi, cei din conducerea cercului, de ceea ce reușeam să facem și, mai ales, cât de departe puteam să mergem cu îndrăzneala noastră sau cât de departe eram "lăsați" să mergem; neputându-ne gândi că nu suntem, cum mai spuneam, fi supravegheați, dacă nu de aproape, oricum de departe. Nu de puține ori, ne întrebau - binevoitori și prevenitori evident, derutați că e posibil să asiste la ceea ce asistau ori asistaseră - și unii dintre cursanții noștri, în același sens¹⁴.

Asaltat de astfel de întrebări - în fondul lor, pe deplin justificate - dar pe care coroborate cu presiunile la care începusem să fiu supus un timp oarecare, am reușit să le barez și printr-un fel de sfidare, odată am răspuns, reușind, fără să-mi fi propus dinainte acest lucru, să conving și să liniștesc spiritele, dar să mă "conving" și pe mine însămi. Respectiv, întreat, cu foarte mare seriozitate și îngrijorare, pe ce mă bazez că nu mi-e teamă, în contextul în care noi, greco-catolicii, suntem în permanentă urmăriți, supravegheați - printre altele, mi s-a adus ca argument, pentru că o parte însemnată dintre cei care participăm la lucrările acestui cerc au fost închiși politic" - i-am răspuns făcându-i următoarea precizare: "Pe faptul că am publicat o carte, *Ștefan Meteș la 85 de ani*, nu doar redactată de mine, dar și suportându-i integral cheltuielile de tipar personal, costându-mă mai mult decât prețul unei mașini Dacia. Iar cel căruia i-o închinaseam: istoricul Ștefan Meteș și primul director al Arhivelor Statului Cluj, fusese și el închis, ca deținut politic, în anii '50!? În plus, am mai adăugat eu, e și *ortodox!*"¹⁵.

¹³Până și acolo, și atunci, am aplicat această stratagemă pe fondul unei complicități, pe care am știut s-o tănuiesc până astăzi. Altfel, astăzi numărăm cu siguranță mai puține reușite.

¹⁴Nu odată, am fost întreat - iar ca mine, și regretatul păr. Clemente Plăianu, unul dintre cei mai destoinici și lucizi colaboratori pe care i-am avut în acei ani, în cadrul cercului și-a activităților adiacente sau conexe acestuia - "Cum e posibil?...?" sau "Nu vă este teamă? Dv. sunteți director și răspundeți de tot ce se petrece aici?", sau "Dacă s-ar afla, am putea fi arestați cu toții!" etc.

¹⁵Chiar și cel în cauză, ca și soția sa, Sofia Meteș, exprimase, la rândul său, temeri de același fel, pe la începutul investigațiilor mele urmărind "reabilitarea" fostului colaborator al lui Nicolae Iorga. Respectiv, dacă știind că a fost deținut politic, nu-mi este teamă de postul, funcția și cariera mea?

În 1988 avea să vină, într-un anume fel, și pentru cerc, și pentru mine, anul... adevărului: urmare, presupun, câtorva factori - altfel efemeri - ca: funcțiile pe care le aveam, prezența activă în cetate și cu un nume în circulație, publicat etc., organele care "supravegheau" această activitate, în fruntea căreia mă găseam, neputând acționa fățiș pentru stoparea ei, au recurs la o altă prea bine cunoscută, în acei ani stratagemă: cea a loviturii piezișe, pe la spate. Și anume, redactarea și proiectarea trimiterea direct la CC al PCR, a unei scrisori anonime, prin care eram incriminat pentru - atenție! - "propagandă catolică" pe care o desfășuram exact în cadrul cercului cultural ajuns, prin operațiunea estetică, "Plaiuri românești". Petecul acela de hârtie - pe care nu știu încă dacă-l voi putea recupera și publica în carte - ajungând, se înțelege, repede și la conducerea M.I., a organului județean de partid (deci în mâna șefilor mei), a declanșat, potrivit scenariului pus la cale, mascarada dorită: anchete peste anchete printre cei direct ori indirect implicați (unii nu mai sunt în viață: Clemente Plăianu, Vasile M.Ungureanu ș.a., dar Nicolae Trifoiu este), obligat să dau declarații peste declarații, adunarea de "probe" de tot felul împotriva persoanei mele,¹⁶ astfel ca să pot fi scos din funcția de director al Arhivelor Statului Cluj și cea de profesor al Universității Cultural Științifice Cluj-Napoca. Totul pentru a bloca activitatea cercului și, prin aceasta, spargerea "cuibului de greco-catolici", care prea își făcuse de cap!?

Scop care va fi atins - mijloacele de ducere la îndeplinire a hotărârii luate în oarecari cabinete capitonate nu lipseau - relativ operativ. Între primele măsuri regăsindu-se interzicerea, printr-un ordin circular pe țară al Direcției generale a Arhivelor Statului, a oricăror activități publice în incinta instituției de profil - în fruntea căreia mă mai găseam, dar repede debarcat, pe motive tot atât de operativ "fabricate" și în curând, intrând în legendă¹⁷- ca urmare a "crimei" pe care o săvârșise directorul arhivelor clujene, care nu numai că a condus un cerc în care se făcea "propagandă catolică", dar l-a și găzduit în instituție, respectiv în sala de conferințe, pe care anume am gândit-o și construit-o, deodată cu toată clădirea nouă. Seria de măsuri luate împotriva persoanei mele - scoaterea din funcții, retragerea calității de membru al unor organisme profesionale și

¹⁶Regret sincer că în această mașinațiune s-au lăsat prinși - cu voie ori fără de voie - și colegi și subalterni de-ai mei, care, fără să-și dea seama și, în realitate, fără să știe nimic despre "crima" pe care o săvârșisem, și pentru care trebuia să "plătesc" au "confirmat" ceea ce, în fapt, li se cerea, printr-o dirijare abilă din umbră: motivul real neputând fi pus pe tapet (statul se declarase, în relațiile externe, de acord cu libertatea cultelor, inclusiv a celui catolic și, subînțeles, al ritului greco-catolic), au fost inventate altele, drept "motivare" a unei "sentințe" pritocite în fals.

¹⁷Încă o confirmare că trecutul regim totalitar și cei ajunși să-l servească n-au dus lipsă - potrivit și demonstrației orwelliene - de imaginație și capacități inventive.

științifice, precum și a dreptului de a fi publicat etc¹⁸ - aflate în plan secund, vor conta doar ca decor și, poate, ca "răsplată" pentru ceea ce îndrăznisem să fac pentru Biserica Română Unită, încă odată lovită¹⁹. Dacă se mai afla, între altele, că Cercul cu pricina scosese, *clandestin* - dar toate cu girul meu științific²⁰ - peste 20 de volume, reprezentând contribuțiile membrilor Cercului nostru, în proporție de peste 90% greco-catolici, nu-mi mai folosea la nimic nici pensionarea medicală (la 56 de ani)²¹ ci aș fi fost și arestat, după cum se stârnise de puternic vijelia, în stare să mă elimine nu numai din viața cultural-științifică și publicistică, ci și din cea socială²².

Cea de-a doua dintre acțiunile exemplificate, constând din activitățile de salvare, prelucrare și valorificare a fondului de documente provenit din activitatea Eparhiei române unite de Cluj-Gherla, a trebuit, datorită caracterului special al acesteia, s-o desfășor de unul singur. Cum tot de unul singur am și gândit-o și proiectat-o, în timp și spațiu, pe activitățile pe care le-am presupus²³. Primul și cel mai greu pas de făcut s-a dovedit a fi acela de-a convinge

¹⁸Doar două exemple: redacției "Tribuna", în paginile căreia publicam cu mare frecvență, i s-a impus sistarea serialului meu *Istoria națională în publicistica eminesciană*, iar Direcția generală a Arhivelor Statului a oprit publicarea unui volum în domeniu, deși era inclus în planul pe 1989.

¹⁹Convins de eficiența celor făcute pentru Biserică, aveam să suport mai ușor așa-zisa marginalizare spre care eram împins, cu mare sârg, de cei câțiva profitori de pe urma eliberării ringului, prin înlăturarea mea, și, după un timp, și a schimbării decorului revoluționar.

²⁰Unele volume au fost facsimilate, din inițiativa aceluiași păr. Clemente Plăianu, textul referatelor mele pe foaia de titlu.

²¹Acesta a fost prețul - pe care nu-l regret; chiar dacă n-a fost deloc mic - pe care a trebuit să-l plătesc pentru acțiunile pe care le-am inițiat ori numai am participat, dar la desfășurarea cărora am contribuit din plin.

²²Prezentarea amănuntelor și analiza lor face obiectul unui capitol substanțial din cartea *Între academicieni și generali. Fișe pentru o carte albă a Arhivelor Statului (1951-1991)*

²³La conturarea unui asemenea plan de acțiune am ajuns - consultându-mă, *confidențial*, cu acad. Ștefan Pascu - atât din grija de-a preveni eventualitatea distrugerii documentelor din fond (din experiența altora, știam că cea mai simplă cale de-a scăpa de un astfel de balast, o variantă, sau piatra de moară, altă variantă, era predarea lor la DCA, ca maculatură) cât și din nevoia de-a le avea la îndemână, pentru investigații și cercetare. Cu atât mai mult, cu cât presupuneam a fi și un fond arhivistic bogat și deosebit de important pentru istoria eparhiei de Cluj-Gherla; la elaborarea căreia am ajuns doar în acești din urmă ani. Împreună cu același academician, și tot în mare taină (neîmpărtășită nici măcar... împričinaților!), *am salvat* (ca acțiune prin protagoniștii săi, soră cu cele două menționate,) - preluându-i la Arhivele Statului Cluj, deodată cu asumarea răspunderii personale pentru întreaga lor activitate - *doi cercetători* de la Institutul de Istorie și Arheologie: Alexandru Neamțu și Ioan Nistor, ambii greco-catolici (cărora, probabil de aceea, li se impuneau fel de fel de păcate, menite să justifice scoaterea din acel institut și punerea lor pe liber; în cadrul unei acțiuni mai vaste de comprimare, anume pusă la cale pentru a se face "curățenie", atunci, în variate domenii de cercetare).

conducerea Episcopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului să aprobe transferul, respectiv preluarea la Arhivele Statului Cluj a fondului arhivistic Episcopia Română Unită de Cluj-Gherla. Mi-au trebuit câțiva ani, deoarece apăreau în cale fel de fel de piedici, de obstrucționări și motivări, menite să-mi blocheze inițiativa. Fără a mi se spune direct, nu se voia predarea, din rațiuni care nu-mi scăpau, dar nici nu puteau apărea în discuțiile pe care le purtăm. De halul în care ajunsese documentele acestui fond - altfel, extrem de bogat în date și informații, acoperind în deplinătatea lor două jumătăți de veac, astfel legate între ele; XIX și XX - între altele, ca urmare a lipsei totale de interes față de ele și-a mutărilor dintr-un spațiu în altul (variate încăperi, pivniță și pod, ultima "reședință", de unde le-am preluat), pentru a face loc altor nevoi și activități, firește, mai importante, aveam să-mi dau seama doar în momentul în care, primind undă verde, am procedat la preluare: documentele aproape în totalitate răvășite, nemaiputând fi utilizate nici unul din instrumentele contemporane de evidență: registre de intrare-ieșire, indexe alfabetice, de conexiuni etc.

Cu presupusele riscuri - venind de unde te aștepți și de unde nu te aștepți, din imediata apropiere, prin prezența ochilor vigilenți (oficiali și voluntari), nelipsiți din nici o instituție, sau mai de departe - am strecurat în planurile de muncă anuale ale instituției, pe care o conduceam, părți din acest fond arhivistic, pentru prelucrare: ordonare și evidențe noi, iar de la un timp, prin expansiune, folosind și studenți din grupele cu care lucram, în lunile lor de practică anuală la Arhivele Statului²⁴. Astfel, pentru a fi adus în stare de folosire și valorificare, am lucrat cu serii de arhiviști și studenți timp de peste două decenii. În prezent documentele se află în situația de-a avea evidențele necesare și a putea fi cercetate la sala de studiu a Arhivelor clujene. E potrivit și, necesar să mai menționez că, paralel cu respectivele activități de aducere cât mai grabnică în stare de folosire a documentelor, am mijlocit de unul singur - deci, tot cu asumarea unor riscuri subînțelese - începerea cercetărilor în fond și valorificarea unora dintre documente²⁵. Un exemplu și-o mărturie vie o reprezintă și păr. prof. M. Bota, care a cercetat, ani la rând, astfel de documente, pe care i le punea la dispoziție, fără obișnuirii intermediari, direct directorul

²⁴Evident, folosindu-mă și de poziția pe care o aveam în calitate de membru al consiliului profesoral al Facultății de Istorie și Filosofie, în cadrul căruia se definitivau și aprobau planurile de practică ale studenților.

²⁵La modul concret, din acest moment încep să se intersecteze cele două acțiuni: susținerea cu informații și date continute în fond a unora din activitățile, respectiv lucrările prezentate, public, și apoi cuprinse în paginile "buletinului intern" al cercului cultural "Plaiuri nășăudene și bistrițene".

instituției²⁶. Alt "beneficiar" asemănător a fost regretatul pâr. Vasile M. Ungureanu. Ca și alții, toți fii ai Bisericii Române Unite între care, evident, m-am înscris și personal, atât pentru cunoașterea conținutului fondului, în general, cât și pentru valorificarea științifică sau în interesul Bisericii²⁷. Pentru a realiza o "acoperire" a menționatei activități de investigare, se înțelege, neoficială, în paralel am introdus în cercetare, la sala de studiu, și părți prelucrate arhivistic din acest fond.

În ceea ce mă privește, rememorând cu acest prilej cele câteva aspecte ale celor două acțiuni, țin să declar că, la vremea respectivă, acestea nu au reprezentat pentru mine un *risc* inhibitor obișnuit, care să mă împiedice în activitățile pe care însumi mi le propusesem să le desfășor - sau un joc oarecare, pornit și lăsat să decurgă la întâmplare²⁸- ci împlinirea unei datorii, în niște condiții de-acum bine cunoscute, trebuind doar dezvoltate și puse în pagină. Deci, în primul rând, o *datorie* care include, oricând, și un anume risc. Ca, de altfel, și toate celelalte activități menite să contribuie cu ceva la menținerea în viață a spiritului și numelui Bisericii Române Unite, printre ai cărei soldați m-am aflat și eu, împreună cu toți aceia care am acționat, *conștienți* că ne împlinim astfel o datorie de conștiință și onoare, morală, sfântă²⁹.

Potrivit concepției și sistemului adoptat la elaborarea primelor trei volume din istoria Bisericii Române Unite, Greco-Catolice, în Cluj - de-acum, într-o bună măsură conturate, urmare și stadiului relativ avansat de informare și documentare pentru fiecare din ele - și, evident, în directă concordanță cu substanța ideatică și faptică a perioadei istorice scurse între 1948/9-1989 și punctată de existența unor personalități al căror nume o traversează și ilustrează, se prefigurează ca acest volum - al IV-lea - să aibă aproximativ următoarea alcătuire sau structură tematică, pe verticală și orizontală: respectiv, după un *text introductiv*, menit să pună viitorii cititori în cunoștiință de cauză asupra tematicii, faptelor și evenimentelor derulate între cele două decrete decembriste: cel din 1948 și cel din 1989, vor urma: *Partea I. Repere istorice, Partea a II-a. Personalități și Partea a III-a. Anexe documentare*, iar încheiere va fi

²⁶În acest caz, ca și în altele asemănătoare, a acționat acea stare de spirit specifică activităților desfășurate în clandestinitate, din care nu lipsește *încrederea* și *solidaritatea*, izvorâte și alimentate de idealul comun: de această dată, numit Biserica Română Unită.

²⁷Între altele, și pentru a putea orienta și dirija întreaga activitate de cercetare și informare de acest fel; respectiv, desfășurată în afara cadrului oficial, legal.

²⁸Se înțelege de la sine că, dacă gândeam altfel, nici nu le făceam, nici nu mă implicam, nici nu riscam!?

²⁹O mărturie în acest sens constituind-o faptul că, după descătușare, nici unul din noi n-a pretins și n-a solicitat nimic în schimb. Personal, îmi doresc doar *să pot și să fiu lăsat să lucrez*, în continuare, pentru aceeași Biserică: Biserica Română Unită, Greco-Catolică.

reluat, în trei limbi străine, textul introductiv, urmat de câte un indice de locuri (toponimic) și de persoane (onomastic).

În prima parte, între menționatele *Repere istorice* se vor regăsi eșalonate pe capitole, subcapitole și, după caz, unele paragrafe - următoarele câteva idei de bază, formulate, în acest stadiu, aproximativ în acești termeni:

Regasirea, la nivelul eparhiei de Cluj-Gherla, a măsurilor premergătoare și direct pregătitoare pentru scoaterea Bisericii Române Unite în afara legii. Cu toate ca, potrivit planului general al lucrării, acest volum are ca limite extreme anii 1948-1989, se impune o reluare și prezentare mai largă, într-un fel capitol introductiv, a modului în care s-au reflectat aceste măsuri în zonă. Îndeosebi în orașul Cluj, destinat - în calculele oficialităților vremii, implicate în punerea în scenă a scoaterii în afara legii și, implicit, a desființării Bisericii Române Unite, Greco-Catolică - să joace rolul Alba Iuliei Unirii de la sfârșitul veacului al XVII-lea și începutul celui următor. Cu atât mai mult, cu cât în volumul anterior, intrând și în anul 1948, accentul va fi pus pe activitățile, să le spun așa, obișnuite din cadrul eparhiei; chiar dacă acestea vor începe să poarte amprenta hărțuieilor la care vor fi supuși, din ce în ce mai intens, reprezentanții întregii Biserici.

Arestarea reprezentanților clerului din eparhia de Cluj-Gherla și decretarea desființării Bisericii Române Unite. Încă un capitol în care măsurile din eparhie se îngemănează cu cele din întreaga țară. Singura delimitare și "departajare" făcându-se prin numele și numărul jertfelor, prin arestările și privarea de libertate, ca și prin proporția daunelor suportate în urma aplicării Decretului nr. 358 din 1 decembrie 1948.

Rolul rezervat Clujului în acțiunea de scoatere a Bisericii Române Unite în afara legii, prin desființare, și marginalizarea tuturor reprezentanților săi. Adunarea de "revenire" din 1 octombrie 1948 și "rolul" canonicului Emil Iuga. Prin adunarea de la Cluj - voindu-se o acțiune de mare anvergură și de mare ecou; prin ampla ei punere în scenă și mediatizare - a și început, de fapt, ultimul act: cel care va duce la desființarea oficială a Bisericii Române Unite ca instituție, constând în eliminarea ei din viața spirituală și culturală a țării. Concomitent fiind testate și primele reacții să le spunem așa, oficiale - vizavi de planul general de "refacere" a unității Bisericii românești în realitate, a Bisericii Ortodoxe Române, prin desființarea Bisericii Române Unite, Greco-Catolice - ale ierarhiei acesteia. Ceea ce se va și reuși, printre altele, prin tonul dat de episcopul Iuliu Hossu, în scrisorile sale circulare din 30 septembrie și, respectiv, din 1 octombrie 1948. Scrisori emise ca reacție directă la menționata adunare de la Cluj, pusă la cale de reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române și oficialitățile vremii, fiecare parte în acțiune urmărindu-și scopul său: "unificarea" și, respectiv, "anihilarea".

Soarta profesorilor de teologie și a protopopilor din eparhie. Situația călugărilor și preoților din aceeași zonă;

Clujul în primele zile, săptămâni și luni după arestarea episcopului Iuliu Hossu și a celorlalți preoți cu funcții, profesori, călugări ș.a. Ca început al lungului drum prin întunericul tuturor suferințelor și încercărilor, dar și al speranțelor purtate în sufletul fiecărui român unit, reaprinse și prinzând contur cu fiecare nou licăr de lumină și nădejde.

Adaptarea la condițiile de ilegalitate și primele încercări de reorganizare a vieții spiritual-bisericești în Cluj și Eparhie;

Slujba religioasă din 12 august 1956, ținută în fața bisericii Universității din Cluj. Urmările ei directe, imediate și în timp, precum și ecourile peste hotare;

Forme concrete de rezistență în plan spiritual-bisericesc și cultural-politic, în primul deceniu și jumătate de la ilegalizarea Bisericii Române Unite (1948/9-1964); și

Două decenii și jumătate de acțiuni menite să revigoreze viața spiritual-bisericească la nivelul Clujului (1965-1989).

Cea de-a doua parte a volumului, intitulată *Personalități*, va fi consacrată prezentării vieții și activității personalităților din perimetrul fostei eparhii de Cluj-Gherla, al căror nume este legat, într-un fel ori altul, de viața și activitatea Bisericii Române Unite, cu ceea ce s-a revărsat asupra acesteia: de la suportarea închisorii, cu activitățile din penitenciare, lagăre de concentrare și de muncă sau mănăstiri ortodoxe, transformate în locuri de detenție, sub forma domiciliului obligatoriu, supravegheat, păzit, canalul Dunăre-Marea Neagră etc. și până la activități pastorale și cultural-științifice; între care și cele menționate anterior. Toate conducând la ilustrarea și atestarea realității ca adevăr confirmând susținerea că spiritul și numele Bisericii Române Unite au fost menținute vii și în anii 1949-1989, respectiv până la revenirea din catacombe. Din bogata suită de clerici (episcop, protopopi, călugări, preoți), cadre didactice ș.a., fiecare cu destinul său, dar ale tuturor încadrabile în cel general al eparhiei de Cluj-Gherla și, deopotrivă, al întregii Biserici - presupunându-i atât pe cei care au supraviețuit limitei superioare de timp, la care ne raportăm, respectiv 30 decembrie 1989, cât și a celor care și-au sfârșit viața, ca martiri și mărturisitori ai Bisericii Române Unite, pe parcursul acestei perioade nefaste din viața și istoria Bisericii noastre - nu vor lipsi nume ca: *dr. Iuliu Hossu*, între anii 1948-1970; *dr. Silvestru Augustin Prunduș*, 1948-1989; *dr. Ioan Miclea*, 1948-1982; *dr. Eugen Popa*, 1948-1989; *Clemente Pandrea*, 1948-1973; *dr. Ioan Chertes*, 1948-1989; *Vasile Chindriș*, 1948-1972; *dr. Gheorghe Neamțiu*, 1948-1989; *Cosma Avram*, 1948-1976; *Alexandru Nicula*, 1948-1989; *Clemente Plăianu*, 1948-1989; *Nicolae Pura*

1948-1981; *Tertulian Ioan Langa, 1948-1989; Vasile M. Ungureanu, 1948-1989; prof. dr. Ioan M. Bota, 1948-1989 ș.a.*³⁰

În sfârșit, ultima parte a volumului, cea de-a III-a ca și în structura volumelor anterioare - este rezervată *Anexelor documentare*, în care îmi propun să includ cele mai reprezentative mărturii scrise, foto și facsimile. Categoria izvoarelor scrise, prima și cea mai importantă dintre ele, ca volum și valoare, este formată, între altele, din *documente oficiale* (atâtea câte voi putea depista și stabili ca meritând a fi publicate, până în momentul definitivării textului) - în general, pentru această perioadă, sunt cu mult mai restrânse la număr decât în volumele anterioare sau chiar a celui de după anul 1989 - între care, pe lângă amintitele decrete și ultimele scrisori pastorale ale episcopului Iuliu Hossu, emise în preajma interzicerii activității Bisericii³¹, nutresc speranța să pot intra în posesia documentelor pe care personal le bănuiesc a se găsi în fondurile arhivistice ale fostelor organe represive și de urmărire a tot ce mișca sau se bănuia a veni dinspre Biserica Română Unită, respectiv din partea foștilor slujitori și credincioși ai acestora: M.I., fostele Departamente ale Securității și, aparte, a Cultelor, a PCR și, de ce nu, chiar a Bisericii Ortodoxe Române, respectiv Inspectoratul județean Cluj al MI, organul județean de Securitate, Împuternicitul Cultelor, Comitetul județean Cluj a PCR și Episcopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului³². Apoi, *documente particulare*, ca memorii,

³⁰Practic, în această parte va fi urmărit și înfățișat destinul întregului corp de clerici, monahi, cadre didactice etc., având ca punct de plecare "fotografia" momentului 1 decembrie 1948. Potrivit căreia, cu excepțiile de rigoare - ale căror nume au devenit, încă la vremea lor, cunoscute: Emil Iuga, Teofil Herineanu ș.a. sau au rămas în anonimat - se confirmă, și la nivelul Eparhiei de Cluj-Gherla, că Biserica Română Unită a rezistat su supraviețuit prin calitățile și calitatea celor expuși la această mare și grea încercare.

³¹Deocamdată, singurele *documente oficiale interne*, provenind direct din activitatea Episcopiei Române Unite de Cluj-Gherla, pe care le cunoaștem.

³²Sper, dar iluzii mari nu-mi fac: prin aceea că aceste arhive și fonduri arhivistice continuă să aibă "paznici" buni, peste care nu se poate trece, indiferent cine ești și ce temă de cercetare urmărești! În această privință, am trăit o experiență amară în acești ani de după Revoluția din Decembrie 1989: astfel, pentru a-mi întregi documentația cartea menționată la nota 21, trebuie să studiez și să copiez unele documente din arhiva M.I., în vederea reproducerii lor în anexa lucrării. Pentru obținerea accesului în arhivă și cercetarea documentelor care mă interesează, am adresat, în acești ani, câte o cerere la trei miniștri de interne postdecembriști, fără să-mi răspundă nici unul dintre ei, respectiv cineva în numele lor!? Și nu li se adresa un necunoscut, ci unul care lucrasem peste trei decenii în Arhivele Statului, instituție subordonată - urmare unei măsuri pe care tocmai îmi propusesem s-o incriminez: copierea, în ciuda unei îndelungate tradiții românești, a sistemului sovietic (la care și rușii au renunțat, și încă de mult, doar noi nu, nici până astăzi!) - M.I. Or, tocmai de aceea! Și probabil pentru că, din această postură, făcusem "propagandă catolică", pâna în 1989!? Faptă, se vede încă neuitată.

scrisori personale, interviuri etc.; texte publicistice (articole de ziar, reviste, volume independente etc. din țară și străinătate) care e posibil să domine, ca număr de pagini sau volum. Aceștia li se vor alătura *imagini foto* - reflectând variate acțiuni (ilegale) ale Bisericii Române Unite în perimetrul eparhiei de Cluj-Gherla, inclusiv viața și activitatea celor legați de aceasta: ierarhi, preoți, călugări, credinșii, oameni de știință și cultură, acoperind cele patru decenii: 1948/9-1989 - și unele *facsimile*, bucurându-se de un grad mai mare de reprezentativitate și exemplaritate.

Volumul se încheie cu un *text explicativ* - în limbile italiană, germană și engleză - asupra conținutului acestuia, un fel de rezumat al introducerii, pentru orientarea cititorilor străini interesați asupra perioadei tratate în acest spațiu geografic și de timp, urmat - ca și în celelalte volume precedente - așa cum mai menționam, și de un *indice de persoane* și, respectiv, un altul *de locuri*.

Îmi exprim părerea că prezentarea problematicii și structurii unuia din volumele proiectate a face parte din istoria Bisericii Române Unite Greco-Catolice, în Cluj și zona aferentă eparhiei de Cluj-Gherla într-o reuniune științifică propunându-și ea însăși defrișarea, pe etape, tocmai a perioadei pe care o îmbrățișează aceasta - dar pe plan general, național - se justifică, înainte de toate, prin *confruntarea* și, respectiv, *contactele* imediate dar și în perspectivă pe care autorul acestuia le poate realiza cu specialiști și cercetătorii interesați în descifrarea și cunoașterea uneia și aceleiași epoci istorice. O epocă plină nu numai de mari contraste și contradicții pe multiple planuri ale vieții spiritual-bisericești, dar încărcată și de multe probe și mărturii vii rezistenței și afirmării unui puternic spirit și climat de solidaritate și rezistență morală și spirituală. O atare confruntare și contacte pot fi benefice ambelor părți: atât cercetătorilor avizați și interesați, prin summum-ul de idei și probleme pe care autorul cărții le supune atenției, avansându-le ca tot atâtea subiecte sau teme de cercetare și prezentare, cât și deopotrivă, acestuia din urmă (autorului), prin orice observații la obiect și sugestii concrete, în direcția completării și îmbogățirii tematicii și structurii lucrării, a volumului, precum și posibile trimiteri la surse de informare și izvoare documentare, interesând fie activitățile și evenimentele consumate în perimetrul eparhiei de Cluj-Gherla, fie personalitățile care au ilustrat-o prin propria lor viață și activitate. Toate desfășurate - datorită împrejurărilor speciale și-a unui climat politic deosebit de greu, ostil - în marea lor majoritate, în condiții de clandestinitate, ferite sau chiar ascunse de ochii oficialităților vremii sau în forme și formule menite să nu atragă atenția acestora, ca reprezentanți ai puterii și puternicilor zilei. Din aceste motive, și cunoscute de puțini și mai puțin; precum și foarte rar și cu deosebită precauție încredințate hârtiei, scrisului, peliculei foto sau benzilor magnetice, iar odată acest fapt produs - fie deliberat, mai rar, în împrejurări cu totul și cu totul

deosebite: unicitatea acțiunii sau activității, dorința fierbinte de-a înregistra și păstra pentru istorie mărturii de acest fel etc., fie mai ales întâmplător ori din inițiative externe clericilor și altor fii ai Bisericii - fiind conservate și păstrate în locuri tainice, adesea nici bănuite măcar.

Și nu în ultimul rând, prin venirea - cu un eșantion extras din și pentru perimetrul eparhiei de Cluj-Gherla - în întâmpinarea obiectivului reuniunii de față, care își propune tocmai *susținerea*, prin cercetări și, respectiv, elaborarea de comunicări, articole și studii, a *ideii de-a da gir și valoare istorică și perioadei în care Biserica Română Unită, Greco-Catolică, se afla în afara legii*, desființată oficial, dar nescosă și din mintea și sufletul românilor uniți - clerici, cadre didactice, precum și simpli credincioși - susținută cu mărturii și exemple nu numai din viața și activitatea acestora și, desigur, nu doar din perimetrul geografic și istoric transilvan.

Închei cu o *promisiune*, fermă un *apel* călduros și-o *mulțumire* pe măsură. Respectiv, *promit* că voi utiliza și cita, în termenii consacrați, toate lucrările prezentate în cadrul sesiunilor anuale pe această temă și vizând aspecte din perimetrul eparhiei de Cluj-Gherla. *Apelez* la toți cei care au preocupări acoperind zona Clujului și, într-un an-doi, nu vor reuși să le finalizeze și să le publice, să mă înștiințeze, pentru a le folosi, cu garantarea menționării riguroase a sursei și autorului. În același sens îi rog și pe cei care, fără a fi preocupați de epocă și zonă, cunosc astfel de surse: să mi le indice, pentru a le putea căuta și exploata în beneficiul lucrării.

Chiar mai mult, voi primi și *colaborări* exprese pentru volumul proiectat și prezentat astăzi, iar pe cei interesați și aflați în posibilitatea de-a aduce contribuții efective îi pot primi drept *colaboratori*³³.

În final, țin să *mulțumesc* tuturor celor care, prin eforturile și truda lor, au scos la lumină noi date și informații privind viața și activitatea Bisericii Române Unite, interesând eparhia de Cluj-Gherla. Și, anticipat, aceluia care o vor face de aici înainte și le voi putea consulta și cita lucrările, respectiv celor care mă vor ajuta, informându-mă sau alăturându-mi-se cu propriile lor contribuții³⁴.

³³Dacă va fi cazul, voi putea avea - menționat ca atare și un corp de colaboratori, care să se bucure de toate drepturile pe care le presupune acest statut științific.

³⁴Cu o necesară precizare: volumul - ca, de altfel, întreaga lucrare - nu este o culegere de contribuții distincte și separate pe autori, ci o *sinteză*, în corpul căreia vor fi topite toate contribuțiile mai vechi și mai noi; cu trimiterile și bibliografia corespunzătoare.

CONTRIBUȚII MEMORIALISTICE

ÎNVIȘII POT FI ÎNVIȘĂTORI

EUGEN POPA

ZUSAMMENFASSUNG. *Die Besiegten können Sieger sein.* Der Verfasser, selbst ein griechisch-katholischer Theologe, der lange Zeit in den kommunistischen Gefängnissen verbrachte, erinnert sich der Lage der 1955 freigelassenen griechisch-katholischen Priester und ihrer Tätigkeit bis um 1964. Einerseits hatten sie Schwierigkeiten, Arbeitsstellen zu finden (immer als Unqualifizierte im Verhältnis zu ihrer Ausbildung) und standen unter strikter Überwachung der Securitate. Andererseits nahmen sie furchtlos ihre Tätigkeiten der Pastoration, Katechese und Mission wieder auf. In dieser Zeitspanne fehlten auch Rückfälle nicht, ein Teil der klandestinen griechisch-katholischen Priester hielten dem Terror nicht mehr stand und gingen zur orthodoxen Kirche über. Trotz der Schwierigkeiten bildete die untersuchte Zeitspanne die Grundlage für die Wiedererrichtung der Rumänischen Unierten Kirche. Deshalb betitelte der Autor seine Memoiren "die Besiegten können Sieger sein".

În anul 1955 s-au deschis porțile închisorilor pentru deținuții politici, în afara celor care au rămas închiși în mormintele împrăștiate în țară, ajunși acolo din cauza bătrânețelor, a bolilor, a foamei și a chinurilor din partea tortionarilor, uneori cu adevărat bestiale, lucrări "satanice de distrugere sistematică fizică și spirituală a omului", cum se exprimă preotul ortodox Constantin Voicescu (Memoria ca formă de justiție, în *Alianța Civică*, București, 1994, pag.183. Vezi și preotul greco-catolic Tertulian Langa, Maraton 1948, în *Viața Creștină* nr.4, februarie 2000; Constantin Giurescu, *Cinci ani și două luni în penitenciarul din Sighet*; Alexandru Rațiu, *Biserica furată*; Ioan Ploscaru, *Lațuri de teroare*).

Dar nici cei care au ajuns acasă nu au putut gusta libertatea, căci pretutindeni în țară domnea neîncrederea, bănuiai pe oricine că te urmărește. Odată, mergând pe stradă pătruns de gândurile mele, cineva dintr-un grup de trei persoane care mergea înaintea mea, m-a zărit și a spus celorlalți: " tăceți că suntem urmăriți!". Cu câtă grijă intram, ca preot, într-o casă unde trebuia să fac cateheză cu copii sau vreo slujbă religioasă!

Pe lângă aceasta erai mereu chemat la securitate, ca să dai declarații despre alții, sau să ți să spună să "fii cuminte și să nu uiți că Biserica Greco-Catolică nu mai există", căci în 1948 toți credincioșii ei au trecut la Biserica Ortodoxă. În această situație oricând puteai fi arestat și condamnat, mai ales că fiecare avea un dosar format din declarații date contra ta.

Iată atmosfera din țară și după anul 1955. Cu toate acestea Biserica Greco-Catolică Română a continuat să existe, precum Biserica primelor veacuri a rezistat în catacombe. Sfântul Ilariu ne asigură: "Biserica învinge când e prigonită, se afirmă când e părăsită, e recunoscută când e atacată."

Într-una din aceste anchete - începută întotdeauna într-o atmosferă de intimidare - mi s-a arătat un dosar destul de gros, pe care scria Eugen Popa, "Dosar penal" și mi s-a spus: iată oricând îl putem trimite la procuratură! Dar cât adevăr conțin acele declarații, am întrebat și mi s-a răspuns: măcar 80% sunt adevărate .

Se discută acum în parlament despre deschiderea dosarelor Securității. Acele dosare conțin însă declarații date de prietenii securiștilor, de oamenii angajați sau date sub teroare. Câtă credibilitate au ele ?

Odată primesc un telefon de la o soră călugăriță, care-mi cerea că dacă întrebă cineva de ea să spun că nu o cunosc. E semn că fusese anchetată în legătură cu mine, dar ea a răspuns că nu mă cunoaște. Altă dată o soră mă avertizează să fiu mereu bine îmbrăcat. La puțin timp după acel avertisment, a urmat o anchetă care a durat 25 de ore, cu scopul de a mă pune într-o situație de oboseală din care să doresc să scap oricum. Dumnezeu mi-a dat puterea ca în momentul în care trebuia să se termine ancheta și mi s-a pus în față o hârtie prin care mi se cerea să mă angajez, am reușit să refuz cererea. Fiind ora de terminare a anchetei am fost condus la poartă și astfel am scăpat de necaz, punându-mi - se în vedere că ne vom mai întâlni.

După eliberare fiecare trebuia să-și aleagă un loc de muncă, lucru nu prea ușor, mai ales pentru cei cu bilet de eliberare pe care era notat motivul arestării: " trădare de patrie ". Așa erau și preoții care cu toate acestea, nefiind condamnați, se vedea clar că adevăratul motiv nu era " trădarea " care aduce după sine judecarea și condamnarea.

Unii dintre ei au fost angajați la CAP-uri sau la munca de jos. Părintele Liviu Pandrea, cunoscător de limbi străine, a fost reținut de către directorul Institutului Agronomic ca traducător. Același motiv l-a făcut pe directorul Centrului de Recoltare de sânge să mă angajeze și pe subsemnatul, dar schimbându-și locul de muncă am rămas pe post de infirmier.

La acest Centru erau angajate și trei surori călugărițe, care însă, la intervenția Crucii Roșii, au fost date afară, iar mie mi s-a pus în vedere să-mi caut un alt loc de muncă. Iar după o lună de zile în care n-am găsit decât

refuzuri, mi s-a spus că pot să rămân în continuare la locul meu. (Mă folosesc de aceste amintiri personale, pentru că istoria adevărată se bazează în primul rând și pe astfel de izvoare).

Oricum, cu toate greutățile întâmpinate, preoții eliberați, nu și-au uitat chemarea și nici Biserica rostul ei. Cu toată supravegherea, credincioșii erau vizitați, copiii catehizați. Se țineau și exerciții spirituale, chiar în grupuri, care au arătat celor chemați drumul pe care Dumnezeu îi cheamă. Astfel, apar preoții, pregătiți în clandestinitate: medici, ingineri, profesori, economiști, care toți având un serviciu asigurat erau totuși gata să înfrunte răspunderea la chemare.

Credincioșii care nu puteau ajunge la liturgiile celebrate în case particulare, frecventau bisericile romano-catolice, mai ales biserica Piaristilor, nu însă fără a fi și ei urmăriți. Într-o duminică, un medic care se grăbea să ajungă la liturghie vede pe un prieten ce stătea la intrarea în biserică și se uita la lumea care în fața ei vindea flori. Medicul l-a întrebat: ce faci? - Mă uit la o persoană și mă întreb dacă stă să vândă flori sau să urmărească pe cei care intră în biserică. Doctorul i-a răspuns treaba lui, noi hai să intrăm. După nereușita preotului Vasile Chindriș de a relua celebrarea Sfintei Liturghii în limba română la biserica Piaristilor, autoritățile civile au devenit mai vigilente și au început din nou arestările.

Dar,

"N-au dușmanii, Doamne atâta fier,

Lanțurile lor sunt prea puține

Să ucidă dorul nost de cer,

Să ne închidă dragostea de tine", cum scrie PSS Ioan Ploscaru în volumul de poezii, intitulat *Cruci de gratii*.

Nu lipseau deci preoții activi, dar nici tinere care, în astfel de împrejurări și-au găsit chemarea spre călugărie: profesoare, angajate în orchestra Operei, conducătoare de serviciu în diferite instituții. Pregătite cu seriozitate au depus voturile călugărești, făcând astfel ca Congregația de surori a "Maicii Domnului", a Bisericii noastre să-și reînnoiască cadrele alături de surorile mai în vârstă, unele retrase în familii, altele dedicându-se catehizării copiilor, sau asistenței medicale.

Se vede că această "libertate" născută după anul 1955 a fost mai degrabă un plug care răsturnând brazde au făcut să rodească sămânța credinței pe ogorul Bisericii noastre. Greutățile intervenite au intrat în planul lui Dumnezeu de a pregăti o Biserică mai purificată, mai activă, mai frumoasă.

Radu Gyr scria:

" Suferință spune-mi

Cum să mi te cânt?

Ți-e arcușul sfânt

Ca o rugăciune ".

Toată această activitate nu s-a desfășurat întâmplător. După ce episcopii au fost arestați în 1948, au fost consacrați alții, care însă și ei arestați, în locul lor fiind înzestrați cu putere de jurisdicție diferiți preoți. Pentru Mitropolia Blajului Alexandru Todea (1950 -1994); vicari ai Bucureștilor: Vasile Aftenie (1949 - 1955) și Tit Liviu Chinezu (1949 - 1955). Pentru episcopia de la Oradea: Iuliu Hirțe (1949 - 1978); pentru episcopia de la Cluj - Gherla, Ioan Cherteș (1949 - 1992); pentru cea de la Lugoj, Ioan Poscaru (1948 - 1990), iar pentru cea a Maramureșului, Ioan Dragomir (1950 - 1985). (Vezi: S.Aug.Prunduș - Cl.Plăianu, *Biserica Română Unită, ieri și azi*, Cluj1994, p. 41-43).

În felul acesta Biserica noastră crește în vitalitate și așteaptă momentul adevăratei libertăți, moment de cumpănă, a cărei istorie rămâne să fie scrisă de alții.

Ca încheiere la cele relatate, mă refer la observația lui Mihai Stoian: "Învigătorii nu încearcă nici o părere de rău pentru învinși, dar învinșii pot fi la un moment dat învingători" (*Procesul unui proces*).

Iată expresia cea mai potrivită care rezumă situația Bisericii noastre după anul 1955.

PERSECUȚIA BISERICII ROMÂNE UNITE GRECO - CATOLICE 1955 - 1964

VASILE FERNEA

ZUSAMMENFASSUNG. Die Verfolgung der Rumänischen Unierten (Griechisch-Katholischen) Kirche 1955-1964. Der Verfasser ist griechisch-katholischer Priester, Philosoph, ehemaliger politischer Häftling und Teilnehmer am gesamten klandestinen Leben der Unierten Kirche. Die unmittelbaren Erinnerungen über die Lage der Unierten Kirche in der Zeitspanne 1955-1964 verbinden sich mit Angaben aus den politischen Lektüren und den Deutungen nach der Wende. Der Verfasser untersucht die Lage vor 1955, die Ursachen, die zur ersten Entspannung zwischen dem kommunistischen Staat und der Griechisch-Katholischen Kirche führten und besonders die Versuche des griechisch-katholischen Widerstandes, dem Staate zu beweisen, daß die Unierte Kirche lebt (1956). Diese komplexe Tätigkeit des Jahres 1956 umfaßte: Messen, die von den griechisch-katholischen Priestern öffentlich gefeiert wurden, Listen mit Unterschriften für die Wiedererrichtung der Unierten Kirche, Rückkehr zum Griechisch-Katholizismus von Priestern und Gläubigen, die offiziell zu den Orthodoxen übergegangen waren usw. Diese Tätigkeiten hatten keinen Erfolg. Der Staat und die Orthodoxe Kirche gingen rasch zur Repression über. Der Staat veranstaltete eine neue Welle von Verhaftungen (diesmal mit gesetzlichen Verurteilungen), verfolgte und bedrohte die klandestinen Priester. Die orthodoxe Kirche, die einsah, daß der Vorgang der "Ergänzung" nicht gelungen war, veranstaltete Konferenzzyklen, "ideologische Vorbereitung" und antigriechisch-katholische Propaganda. Die vom Verfasser dargestellten Einzelheiten im Rahmen dieser Memoiren sind bedeutend, weil sie in den offiziellen Urkunden abwesend sind.

Această perioadă istorică s-ar putea numi "Încercarea de refacere a Bisericii Greco - Catolice" din partea episcopilor rămași în viață și a preoților și credincioșilor, ne trecuți la ortodocși. În trecut Biserica unită de aceea a reușit și nu se teme nici azi pentru viitor, fiindcă se bazează pe principiile: ADEVĂR, DREPTATE ȘI IUBIRE și care asigură biruința. Fără Dumnezeu nu este dreptate, iar fără dreptate nu este nici libertate.

În luna mai, în primăvara anului 1955, pe plan internațional a avut loc la Geneva o conferință, cu scopul de a realiza o destindere a politicii din Europa și din lume, între cele două tabere adverse: democrația apuseană și dictatura comunistă.

Pe atunci regimul comunist din România se simțea consolidat în interior, iar în exterior își manifesta dorința de a fi primit în ONU, care impunea pentru aceasta, condiții de libertate internă. Din aceste motive în toamna anului 1955 au fost eliberați o serie de deținuți politici.

În decretul de grațiere au intrat și episcopi și preoții greco - catolici arestați în 1948 și reținuți fără procese. Dar li s-a impus să nu activeze pentru Biserica Română unită, desființată în 1948.

Trei dintre episcopii care mai erau în viață (dintre cei șase episcopi, trei au decedat: Valeriu Traian Ferentiu și Ioan Suciul la închisoarea din Sighet, iar episcopul Vasile Aftenie în 1950 la Ministerul de Interne).

Episcopii Iuliu Hossu, Alexandru Rusu și Ioan Bălan au fost mutați de la Sighet la sanatoriul Gerota din București. După refacere au fost primiți în audiență la Primul Ministru Petru Groza. Acesta le-a oferit funcții de episcopi în Biserica Ortodoxă Română, s-au 10 localități cu domiciliu obligatoriu (exclus Ardealul). Episcopii au refuzat funcțiile și astfel li s-a stabilit domiciliul la Curtea de Argeș în castelul regal - cu o pensie de 1000 lei lunar și li s-a interzis să plece în Transilvania.

Cei trei episcopi - în noua situație - în baza directivelor Constituției - au început activitatea de refacere a Bisericii Române Unite, Greco - Catolice.

Mai întâi au întocmit un memoriu, în care au mulțumit pentru eliberarea din închisoare, pentru tratamentul medical de refacere, dar cereau refacerea Bisericii Române Unite prigonită și desființată în 1948. Ei aveau speranța - iluzorie - că ar fi șanse și intenții de repunere în drepturi a Bisericii Române Unite.

În audiența la guvern, Petru Groza le-a răspuns la cerere astfel: "Cum să dăm libertate de existență Bisericii Române Unite, dacă nu mai are credincioși" (afirmând că toți au trecut la Biserica Ortodoxă Română).

Atunci episcopul Alexandru Rusu le - a propus: "Lăsați-mă să fac o liturghie publică la Bixad și veți vedea că există greco - catolici". Dar guvernul nu a fost de acord.

În aprilie 1956 episcopii au formulat un alt memoriu (11 pagini) redactat de episcopul Alexandru Rusu. În acest memoriu s-a contestat afirmația că toți greco - catolicii ar fi trecut la Biserica Ortodoxă Română, ilegalitatea hotărârii celor 36 de preoți de la Cluj și nulitatea Decretului 358, pe care l-a anulat de fapt și Tribunalul Internațional de la Haga.

Acest document a fost răspândit la toate cele cinci eparhii și predat ambasadorului Franței (care i-a vizitat pe episcopi la Curtea de Argeș) ca să fie răspândit la marile puteri, ONU și Sfântul Scaun.

Așa s-a întărit mai tare speranța că se va putea reface Biserica Română Unită, dar pentru aceasta era necesar să se manifeste în public existența credincioșilor greco - catolici. Astfel de manifestări se puteau face mai ușor și se simțeau mai necesare, din cauza următoarelor împrejurări:

a) Între timp în anul 1953, au murit doi mari adversari ai Bisericii Române Unite: mitropolitul ortodox Nicolae Bălan de la Sibiu și generalisimul I.V. Stalin, conducătorul totalitarist al URSS.

Pentru Mitropolia Sibiului a fost numit mitropolit profesorul Iustin Mosescu, care s-a angajat să consolideze trecerea credincioșilor greco - catolici la Biserica Ortodoxă Română prin conferințe de reeducare, ținute în toată Transilvania. Să se facă un nou recensământ pentru culte, în care să nu mai fie menționați greco - catolicii.

În conferințele ținute la Blaj, Cluj și Lugoj, nici nu s-a vorbit despre greco - catolici.

Dar la Oradea, Satu - Mare, Baia Mare și în Maramureș, Sălaj preotul Alexandru Rațiu, Sever Paul și Gh. Morna și alți 100 de preoți care nu au semnat trecerea la ortodoxie, au organizat întruniri ca să arate existența masivă a greco - catolicilor și că sunt false informațiile privind trecerea totală la ortodoxism, pe care protopopii și ierarhii o raportau patriarhiei, ca să nu se mai poată reface Biserica Română Unită.

Concomitent s-a difuzat scrisoarea episcopului Rusu, către preoți, prin care se răspândea afirmația, că guvernul ar intenționa refacerea Bisericii Române Unite și că Securitatea nu se mai amesteca în această problemă. Din partea episcopului Rusu venea îndemnul, ca preoții și credincioșii să aibă curajul să se declare greco - catolici.

Memoriul și circulara episcopului au avut mare influență în popor, care aștepta o astfel de încurajare.

Preotul Alexandru Rațiu i-a informat, la 10 iulie 1956 pe cei 17 preoți prezenți la Satu - Mare de intenția episcopului Alexandru Rusu și de acțiunile protopopilor ortodocși.

Și că trebuie să se manifeste în public, că există greco - catolici și că este justificată refacerea Bisericii Greco - Catolice, care are episcopi, preoți și credincioși.

Chiar Ministrul Cultelor Stoian Stanciu în cartea *Situația cultelor în R. P. R.* recunoștea existența a 250 000 de greco - catolici.

Memoriile episcopului trebuiau susținute prin manifestări publice și acum era momentul potrivit (între aprilie - august 1956).

La întrunirea de la Satu - Mare s-a hotărât a se pune în aplicare manifestările care urmau să demonstreze existența greco - catolicilor.

Preotul A. Rațiu a răspândit prin județele Satu-Mare, Sălaj și Maramureș formulare simple de aderență, apoi a mers la Oradea, Cluj, Blaj, ca să acționeze în topate eparhiile în mod unitar, pe baza îndrumărilor venite de la episcop.

La această acțiune au aderat mulți preoți chiar și din acei care au făcut parte din grupul celor 36 de la Cluj (exemplu Coman Andrei - Maramureș și Virgil Moldovan - Cluj) care voiau să repare greșala făcută în 1948.

Și s-au adunat sute de mii de semnături de aderare la ideea de refacere a Bisericii Române Unite. Se căuta revenirea cu mare entuziasm. Participau la acțiune și mulți foști preoți greco - catolici care erau trecuți la ortodocși din parohiile foste greco - catolice, care se declarau dispuși să revină la Biserica Română Unită împreună cu credincioșii pe care i-au îndrăgit pentru evlavia lor.

Apogeul de revenire, s-a petrecut în postul Sfintei Marii 1956. Zona cea mai compact greco-catolică, care a răspuns integral la chemare, a fost Țara Oașului (jud. Satu Mare) cu toate cele 22 de parohii foste greco - catolice. Credincioșii din aceste parohii, deși după 1948 au fost încadrați în Biserica Ortodoxă Română, își practicau în continuare cultul religios ca mai înainte.

Între timp în vara anului 1956 s-au oficiat și liturghii publice. Preotul A. Rațiu în județul Satu Mare 5 liturghii; 3 în Medieșul Aurit (29 iunie, 20 iulie și 27 august) și 2 la Bixad (7 august și 15 august).

La Cluj în 12 august 1956 preotul V. Chindriș și preotul Gyurco au efectuat o liturghie cu o mare participare, 3500 de credincioși, după declarația judecătorului Al. Fărcaș.

Dar în același timp (vara 1956) a început și teama de viclenia P.C.R. și a Securității care, îngăduind aceste manifestări, căutau să cunoască mai bine persoanele care activau pentru refacerea B. R. U.

Este de știut că P. C. R. nu avea obiceiul să dea înapoi decât pentru a merge mai departe și nu putea admite revenirea la situația decretată în urmă cu șapte ani.

Deci pe linie politică destinderea spre libertate, nu admitea schimbarea dorită de greco - catolici. Regimul comunist din România nu dorea schimbarea ci dorea intrarea în ONU, dar din interior nu le convenea nici o schimbare.

Și după ce au cunoscut intențiile greco-catolicilor și pe persoanele care acționează pentru refacerea Bisericii Române Unite, au avizat să înceteze orice încercare în acest sens, că se vor lua măsuri severe; că nu doresc arestări noi, dar se va strivi orice încercare de refacere a Bisericii Române Unite.

Partidul Comunist și Securitatea nu au ținut seama de Constituție, de dreptul la libertatea conștiinței, ci numai de principiul lor. Tot ce este util pentru clasa muncitoare, se considera drept și moral și trebuia respectat și în cazul acesta.

Unii români au trecut la ortodocși, deci ceilalți nu mai au dreptul de a fi greco - catolici. În consecință au început arestările de episcopi, preoți și credincioși, bănuți sau acuzați de activitate pentru refacerea Bisericii Române Unite

Spiritul Sfânt a inspirat pe episcopi, a întărit pe preoți și a mobilizat pe credincioși să ceară refacerea Bisericii Române Unite. Era o cerere naturală și justificată. Se cuvenea să o împlinească și Partidul Comunist și Biserica Ortodoxă Română (în baza dreptății și iubirii creștinești).

Trebuiau să înțeleagă ceasul istoriei, să audă glasul asupriților și să le facă dreptate.

Dar n-au înțeles.

Și rătăcirea care a urmat a fost și mai mare decât cea anterioară.

Comuniștii credeau că perioada de șapte ani va justifica crima și va vindeca rănilor. Biserica Ortodoxă a continuat colaborarea cu comuniștii ca să distrugă pe greco - catolicii care au supraviețuit.

Măsuri: Mutarea episcopilor de la curtea de Argeș la alte mănăstiri.

În iulie 1956: - episcopul Rusu la Mănăstirea Cocoș

- episcopul Hossu la Mănăstirea Căldărușani

- episcopul Bălan la Mănăstirea Ciorogârla, cu domiciliul obligatoriu și sub paza Securității.

Între credincioși și preoți s-a produs o panică similară cu cea din 1948. Și au început arestările de preoți: la Baia Mare, canonicul Vida, preotul Gh. Marian, S. Paul și mulți alții. La Cluj, episcopul Ioan Cherteș, preotul Silviu Prunduș, preotul V. Chindriș, preotul Balaban, judecătorul Fărcaș etc.

Vestea arestării lor s-a răspândit repede producând o mare dezamăgire cu privire la refacerea Bisericii Române Unite. Guvernul nu a ținut seama de nimic (de episcopi, de memorii, preoți, credincioși). Deci destinderea a fost de scurtă durată. În numele libertății comuniste au fost arestați toți iubitorii de libertate.

La 31 august 1956 a fost arestat și preotul Rațiu (Satu - Mare).

La 30 decembrie 1956 este arestat și episcopul Rusu și dus la Cluj.

Au urmat apoi procese la Cluj, Oradea, Satu - Mare.

Pentru activitate clandestină, instigație, agitație și răspândire de publicații interzise contra unificării făcute prin Decretul 358. A fost evitată tema refacerii Bisericii Române Unite.

Procesul de la Satu - Mare s-a transferat la Oradea în 14 februarie 1957, pentru a scăpa de agitațiile credincioșilor, care cereau eliberarea preoților.

Procesele s-au făcut cu ușile închise, fără public.

S-au dat condamnări între 2 - 6 ani.

Unii preoți care au fost de acord cu activitatea de refacere a Bisericii Române Unite au negat adeziunea lor la refacere.

Un proces a fost deschis, episcopului Al. Rusu (9 decembrie 1957) și șapte preoți care au fost capii acțiunii de refacere a Bisericii Greco - Catolice. Ancheta a durat patru luni deși au recunoscut tot. Pedepsele au fost: episcopul Rusu - 25 de ani, episcopul Cherteș 10 ani, preotul Chindriș 10 ani, preotul Balaban 10 ani.

Avocații au cerut pedeapsa minimă pentru episcopi și achitarea preoților și laicilor. Episcopul Rusu a luat asupra lui toată răspunderea pentru activitatea desfășurată, pentru refacerea Bisericii Române Unite și memoriul scris.

Pe toți i-au dus la închisoarea Gherla.

Așa s-a făcut a doua oară nedreptate nedreptate Bisericii Greco - Catolice, care a continuat să fie interzisă până în 1989 și apoi a continuat persecuția în altă formă, până în ziua de azi.

Au mai fost arestați atunci și alți preoți pentru refacerea Bisericii Greco - Catolice, între anii 1956 - 1957.

La Lugoj, episcopul Ioan Ploscaru, a fost închis 6 ani, eliberat în 1955 și apoi condamnat din nou la 15 ani de închisoare. la Oradea, o mulțime de preoți au fost condamnați la câte 10 ani.

La Cluj, în 1957 preotul I. Bal, teologul Liviu Pandrea, împreună cu trei călugări bazilieni, pentru încercarea de refacere a cultului greco - catolic, au fost condamnați de la 5 la 10 ani.

La Blaj: preoții Streza, Cristea, Crișan Simion, pentru activitatea de refacere a Bisericii Române Unite.

La Baia - Mare: preotul Mare Augustin, G. Bălan, Pereni Anton, Cristian Sima, condamnați de la 2 la 6 ani.

În 1958 la București, pr. Zenobie Pâclișanu, istoric al Bisericii Române Unite, în 1960 canonicul Dr. Ioan Georgescu de la Oradea.

Așa că după destinderea iluzorie, s-a revenit la teroarea și oprimarea fără de care Partidul Comunist nu poate dăinui. La aceste acțiuni de persecuție se mai poate adăuga și aportul Bisericii Ortodoxe Române, care a continuat politica de revenire forțată a preoților (rămăși în rezistență) la ortodoxie.

Această acțiune a fost inițiată și condusă de preotul V. Aștileanu, trecut la ortodocși și hirotonit episcop, vicar patriarhal, apoi episcop de Arad.

Această acțiune s-a desfășurat între anii 1958 - 1960 și prin șantaj și amenințare au mai fost trecuți la Bisericii Ortodoxă Română circa 100 de preoți, dintre cei rămași până atunci greco - catolici.

Situația B. R. U. după destinderea din 1955 - 1956 și acțiunea episcopului Aștilean s-a înrăutățit. Preoții erau urmăriți pentru orice activitate religioasă, anchetați și amenințați cu arestarea ca și în perioadele anterioare (1948 - 1955). Dușmanii continuau exterminarea episcopilor, preoților și credincioșilor greco - catolici, prin muncile neomenești la care erau supuși în lagăr și în închisori, așa că s-a încercat nimicirea oricărei rezistențe.

Până la amnistia din 1964 care s-a dat pentru cei condamnați cu proces. În închisorile și lagărele de muncă comuniste. comuniste s-au folosit aceleași mijloace de exterminare: genocid, teroare și insulte, bătăi, înfometare, boli, munci, izolare și moarte. În închisori și lagăre episcopii și preoții au dus o viață spirituală și de apostolat între cei în suferință. Pentru mângâierea lor s-au făcut rugăciuni, conferințe, Liturghii (de Crăciun și de Paști).

Timp de 20 de ani (1944 - 1964) Regimul comunist, cu ajutorul rușilor, a reușit să distrugă trecutul cultural, național, social și spiritual al poporului român.

În luptă, Biserica Română Unită, s-a oțelit, iar în prezent deși mai este încă persecutată de Stat și de Biserica Ortodoxă Română propune: iertarea și colaborarea pentru nevoile și binele neamului românesc.

Așa a trecut Biserica Română Unită greco - catolică prin epoca de aur a comunismului.¹

¹ Această studiu se bazează mai ales pe amintiri personale și pe o serie de informații orale pe care le-am primit de la diverși martori: preotul A. Rațiu (fost coleg de la Teologie), episcopul Rațiu (i-am fost elev), arhimandritul A. Silviu Prunduș.

NOTE DE LECTURĂ

CONTRIBUȚII LA ISTORIA BISERICII ROMÂNE UNITE. II. EPISCOPUL MÁRTON ÁRON ȘI BISERICA UNITĂ CLANDESTINĂ

NICOLAE GUDEA

ZUSAMMENFASSUNG. *Beiträge zur Geschichte der Rumänischen Unierten Kirche II. Der Bischof Márton Áron und die klandestine Unierte Kirche.* Aus dem Buch von Prof. Dr. Márton József, Márton Áron irásai és beszédei wählte der Verfasser sieben "Episoden" aus, die wichtige Beiträge zur Geschichte der Rumänischen Unierten Griechisch-Katholischen Kirche in der Klandestinität (1948-1989) bringen. Der römisch-katholische Bischof Márton Áron (1924-1980), eine große Persönlichkeit der Katholischen Kirche in Osteuropa, hatte eine äußerst korrekte Haltung der Rumänischen Unierten Kirche gegenüber und half mit all seiner Macht der Kirche in der Zeit ihrer Klandestinität (1948-1989).

Anfangs protestierte er gegen die antikatholischen Maßnahmen des kommunistischen Regimes. Dann stellte er systematisch den Statut der Katholischen Kirche in Rumänien (1948-1949) auf, u. zw. so, als ob die Griechisch-Katholische Kirche nicht aufgelöst worden wäre (1948). Er gab den ungarischen römisch-katholischen Priestern Anweisungen, ihre Kirchen, Altäre, Beichtstühle usw. den klandestinen griechisch-katholischen Priestern zur Verfügung zu stellen. Als der Staat von dieser innerkatholischen Hilfeleistung erfuhr, drohte er mit der Kürzung der Gehälter der römisch-katholischen Priester; der Bischof wies die Priester an, den Gehalt vom Staat per Post an das Kultusministerium zurückzuschicken. Er versuchte, junge Griechisch-Katholiken im Seminar von Alba Iulia auszubilden, um den klandestinen griechisch-katholischen Klerus aufzufrischen. Er vermied es, bei öffentlichen Veranstaltungen in seiner Eigenschaft als Bischof dort aufzutreten, wo die Griechisch-Katholische Kirche angegriffen wurde. Diese Formen der Hilfeleistung bedeuteten sehr viel für die klandestine Unierte Kirche.

În condițiile când în cadrul Bisericii Române Unite (Greco-Catolice) nu există încă un program coerent și sistematic de studiere a istoriei ei în timpul clandestinității; în condițiile când această istorie nu interesează aproape deloc cercurile istoricilor profesioniști laici; în condițiile când documente și informații

În legătură cu această epocă sunt puține și îngropate în arhivele închise, orice informație din acest domeniu prezintă o importanță deosebită mai ales atunci când ea (informația) este documentară. Acesta este cazul cărții din care vom spicui câteva informații importante.

Profesorul Márton József de la Facultatea de Teologie Romano-Catolică a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca a dat la lumină câteva memorii și documente din Muzeul "Episcop Márton Áron" aflat în arhivele arhiepiscopiei Romano-Catolice de Alba-Iulia. Titlul cărții este *Márton Áron irásai és beszédei* (Alba Iulia 1996). Volumul cuprinde 161 p; cuprinsul: introducere de Nemes István (p.10-12), scrieri, discursuri, corespondență elaborate și susținute de episcop (p.13-137), dezvoltarea personalității lui Márton Áron - domnul prizonier - de Márton József (p.139-150), boala și decesul episcopului Márton Áron de János Huber (p.151-159) și "Luceafărul" de Ferenc Lestyán.

Cartea are un caracter omagial și biografic. Nu se vrea științifică. Documentele nu sunt numerotate, nu are referințe și note de tip cercetare (decât simple explicații la titlu), nu are comentariu istoric, nu are prescurtări bibliografice și indici. Dar având caracter biografic prezintă câteva date inedite foarte interesante privind relația episcopului cu greco-catolicii și modul lui de a vedea catolicismul.

Un număr de opt documente, și note memoriale se referă la aceste probleme:

1. p.82; adresă către parohiile romano-catolice; 1948; "ezzel kapcsolatban felhívom és kérem T. papjaimat, hogy görög katolikus testvéreinket előzékeny szeretettel a legmesszebbmenő vallási támogatásban és segítségben részesítsek, amikor szükséges templomainkt, kelyhünket és egyházi felszereléseinket a keleti szertársu szentmise bemutatására késégesen rendelkezésükre bocsássák. Imádkozzunk értük ! Gyulafehérvár, 1948. évi október hó 6-an.
2. p.83; adresă către preoți; 1948
"Azok a megdömbentő események, amelyek a görög katolikus testvéreinkel történtek, semmi kétséget nem hagynak fenn afelől, hogy számunkra is elkövetkeztek a hitvallói helytállásnak és a vértanúságot is vállaló kitarásnak a napjai.
Ahiveink körében már elterjedt a riasztó hír, hogy amint a görög katolikusoknak a görögkeleti vallást, úgy most a latin szertartásu katolikusoknak a protestáns vallást elfogadniuk. A magyar nyelven megjelenő lapok pedig a konkordátum felmondása után sűrűn közölték olyan cikkeket, amelyekből bizonyos szándékra következtetni lehet."

3. p. 89; circulară către preoți; Alba-Iulia. 25 aprilie 1949; în limba latină; solicită preoților care au acceptat ajutorul de la stat să returneze suma primită Ministerului Cultelor. Se indică și formularea.
4. p.90; circulară către preoți; 25 aprilie 1949; în limba maghiară solicitare către preoții romano-catolici să returneze Ministerului Cultelor suma alocată de la stat; se indică și formularea.
5. p. 114; memorandumul episcopilor catolici din România 1948 (romano- și greco-catolici), în legătură cu schimbarea unor articole din Constituție care nu sunt "democratice" !
 "A harmadik bekezdés megtiltja a szerzetésrendnek és valláfelekezetek általános jellegü tanintézeteknek létezését és működését. Kerjük a kultuszok és szerzetésrendnek számára annak a biztosítását, hogy megtartassék több század által szentesített azon joguk, hogy általános jellegü tanintézeteket nyithassanak és fenntarthassanak. Hasonlóképen kerjük a vallásoktatás biztosítását annak, hogy hiveinknek a hadseregben, polgári és katonai kórházakban, árvaházakban, javítóintézetekben és fogházakban stb. lelkipozításban és vallási támogatásban részesithessük".
6. p. 147; se amintește o convorbire cu studentul teolog greco-catolic Lucian Mureșan în anul 1956.
 "A börtönből való szabadulását követő évben Lucian Mureșan görög katolikus papnövendéknek a jelenlegi balászfalvi érseknek egy magánbeszélgetés során a következőképpen nyilatkozott a nagy "iskoláról": Jóságában az Isten elvitt szeretetének iskolájába, a börtönbe, hogy ott megtanítson igazán szeretni minden embert, egyik vagy a másik nemzethez való tartozásától vallási, hovatartozásától függetlenül "
7. p. 148; despre comportamentul episcopului Márton Áron după 1955 când era vorba de Biserica Greco-Catolică și mai ales când era vorba de "atacarea "ei".
 "Pl. többször vett részt görög keleti ünnepeken. Ha azonban ott a görög katolikusokat támadták, tiltakozásból lemondta az elkészített asztali beszédet (1972 okt. 26 a moszkvai pátriárka bukaresti látogatáskor) vagy még az ünnepi asztaltól is távol tartotta magát (1973 jún. 5 az ortodox pátriárka jubileumán) "
8. p. 157; din memoriile părintelui Huber János în legătură cu boala, moartea, înmormântarea episcopului Márton Áron.
 "A közönség soraiban ott voltak dr. Alexandru Todea balászfalvi és Dragomir nagybányai görögkatolikus püspökök, akik az előző napokban részvétüket is kifejezték. Todea püspök a virrasztásban is

rézst vett és távozáskor megcsókolta a halott püspök kezét. Ploscaru püspök Lugosról táviratot és koszorút küldött. A püspökökkel számos pap is jelen volt, és koszorúk közt ott voltak a balázsfalvi görög katolikus érseki tartomány és a nagyváradai klérus koszorúi is. Nem felejtették el, hogy Márton püspök érdekükben is szót emelt, és rendelkezésükre bocsátotta templomainkat a templomátvétellel után”.

Din păcate nu există o biografie completă a acestui mare episcop (n.1924-m.1980; apostolic 1939-1942; episcop 1942-1948; arhiepiscop 1948-1980; în închisoare 21.06. 1949 – 2. 02. 1955), așa cum nu există nici o istorie a Bisericii Romano-Catolice din Transilvania în timpul persecuției comuniste. Date disparate în legătură cu poziția sa față de comunism, lupta sa pentru Biserica Catolică și dreptate socială apar în mai multe lucrări. Desigur cele mai multe au apărut în presa și scrierile romano-catolice. Noi ne vom limita aici să scoatem la iveală ce s-a scris în presa și mai ales în scrierile greco-catolice în legătură cu acest episcop și apoi să combinăm cu datele de mai sus.

BRU 259; nu amintește aproape nimic. Faptul este explicabil pentru că autorii erau în afara hotarelor țării, și nu cunoșteau lucrurile concret. Este amintită poziția comună a episcopului Márton Áron în legătură cu protestul contra legii cultelor (p.246), protestul contra legii pentru reforma învățământului (p.244), protestul contra denunțării concordatului cu Sfântul Scaun (p.241).

Grosu 1987; în lipsă mare de informații de bază menționează doar menținerea de către Stat a episcopilor Márton Áron și Antonius Durcovici după reforma produsă de legea cultelor (deci după desființarea unor episcopii romano- și greco-catolice și reducerea lor la câte una (p. 58) și apoi arestarea ambilor la 21 iunie 1949; se mai amintește eliberarea lui Márton Áron la 6 ianuarie 1955 și repunerea lui în funcție.

Prunduș-Plăianu 1992; cardinalul Al. Todea își amintește de zilele petrecute în închisoarea de la Sighet împreună cu episcopul Márton Áron (1949-1955), când s-a legat între cei doi, dar și cu canonicul Adalbert Boros o “legătură indelebilă”.

Bota 1994; nu oferă aproape nimic. Afirmă că episcopul Márton Áron “a apărut cu curaj și demnitate credința catolică și libertatea poporului lui asuprit, înfrățindu-se în suferință cu ierarhii și clerul unit și ortodox aflat în închisorile comuniste” (p.358-359); episcopul Márton Áron a fost adus la Sighet la 30 martie 1951 (?) (p.331).

Prunduș-Plăianu 1994; oferă foarte puține date; la 27 octombrie 1948 și numele episcopilor greco-catolici (arestați deja) episcopul Márton Áron a înaintat la Ministerul Cultelor statutul Bisericii Catolice din România (p.113,

147, 149) care a fost respins. La 28 februarie 1949 episcopul Márton a trimis un al doilea statut al Bisericii Catolice în care a inclus însă și Biserica Greco-Catolică. El contesta Statului dreptul de a se amesteca în probleme dogmatice și de organizare bisericească (p. 149-152), Și acest statut a fost respins de autoritățile comuniste. La 11 iunie 1949 episcopul Márton (pe atunci singurul episcop catolic în funcție) a înaintat un alt proiect de statut (tot în numele întregii Biserici Catolice ca și cum Biserica Greco-Catolică nu ar fi fost desființată). Proiectul a fost respins, iar episcopul arestat (p.152).

Prunduș-Plăianu 1995; ajuns în R.F. Germania la 24 ianuarie 1969 (după ce a fost “vândut” guvernului vest-german de către autoritățile comuniste), episcopul romano-catolic Josef Schubert a cerut o audiență papei Paul VI; în cadrul audienței din 22 februarie 1969 a raportat papei situația Bisericii Catolice din România și a cerut ca episcopii Iuliu Hossu și Márton Áron să fie numiți cardinali (p. 254); episcopul Márton Áron l-a sfătuit pe episcopul Schubert înainte de plecarea acestuia din țară să ajungă cât mai curând din R.F. Germania la Roma să informeze pe papa Paul VI despre situația Bisericii Catolice din România; apar numeroase date în legătură cu audiența (p. 255); episcopul Márton Áron nu a fost nominalizat cardinal. (p.257) (n.n.: se știe însă că în anul 1964 a fost numit prelat papal, iar la 17 noiembrie 1992 au început formalitățile pentru sanctificarea lui sub formula “servus Dei”); episcopul Márton Áron este cel care a primit în anul 1970 telegrama de la Sfântul Scaun la moartea cardinalului Iuliu Hossu și i se cerea să exprime condoleanțe familiei, clerului unit în numele Sfântului Scaun. (p. 262) notă: În anul 1970 episcopul Márton Áron era însă singurul episcop catolic în funcție în România).

Bota-Ionițoiu 1998; se oferă date foarte puține și eronate; se menționează doar solidaritatea cu greco-catolicii (p.191).

Rațiu 1993; afirmă că “în 1949 el a îndrăznit să excomunică pe toți credincioșii din dioceza lui care deveniseră membri de partid” (p. 154).

În raport cu aceste date din istoriile greco-catolice (date care nu au pretenția să fie exhaustive) cele 8 informații mai sus menționate din cartea lui Márton József aduc date noi sau le confirmă și completează pe unele vechi nu îndeajuns de sigure.

1. p.82; este foarte importantă dispoziția ca preoții romano-catolici să ofere sprijin total preoților greco-catolici clandestini și credincioșilor greco-catolici. Este evident că se știa de opoziția la “reîntregirea bisericească” și de faptul că există mulți preoți și credincioși clandestini. Ce s-a realizat și ce s-a aplicat din această dispoziție după arestarea episcopului se poate afla din lucrările din arhiva Facultății de Teologie Greco-Catolică din Cluj-Napoca.

2. p. 83; este evident că în cercurile catolice din România era clar că “greco-catolicii ai fost siliți să-și părăsească credința”. Este deci evident - având o mărturie de epocă scrisă - falsul “reîntregirii” proclamate atât de victorios de Statul comunist și Biserica Ortodoxă Română. Chiar teama că și romano-catolicii vor fi siliți să treacă la protestantism (biserică tipică de stat!) este o confirmare a violenței cu care s-a făcut “reîntregirea”.
3. p.89; se știe că în afara faptului că mulți preoți care nu au trecut la ortodoxie foloseau bisericile romano-catolice, că mulți credincioși greco-catolici au început să “viziteze” bisericile romano-catolice; statul (care vedea că “reîntregirea” nu a reușit) a luat măsura să amenințe clerul romano-catolic din Transilvania cu suspendarea salariului de la Stat (Prunduș-Plăianu 1994, p. 165). Măsura impusă clerului de episcopul Márton Áron de returnare a salariului de la Stat a stârnit un “mic” scandal în cercurile politice comuniste renunțându-se foarte repede la măsura de “pedepsire” a clerului romano-catolic.
4. p.90; dispoziția dată de episcopul Márton Áron de returnare a salariului scrisă în limba latină și apoi în limba maghiară, arată intenția de a masca într-o formă sau alta motivele renunțării la salariu!
5. p.114; episcopii catolici (între care și Márton Áron) au sesizat din timp pericolul comunist pentru Biserica Catholică, iar protestul a “surprins” exact contradicția între Constituție care “trebuia” să aibă precepte democratice și legile învățământului și cultelor (care au găsit căi de a le ocoli) respectiv între constituție și “democrația” socialistă! De aceea avertismentul dat de episcopi că Statul se amestecă în treburile care nu sunt de competența lui este foarte importantă în istoria relațiilor între Stat și Biserica din România comunistă.
6. p.147; apare în evidență studentul Lucian Mureșan (actualul arhiepiscop și mitropolit al Bisericii Române Unite Greco-Catolice). Se știe că rezistența greco-catolică a trecut imediat după 1948 la pregătirea teologică a unor tineri, pentru a avea preoți. Pe lângă “teologia clandestină” s-a încercat și “strecurarea” unor tineri greco-catolici în seminarul teologic romano-catolic de la Alba Iulia, cu ajutorul episcopului Márton Áron. Din păcate acești studenți (în număr de patru) nu au reușit să-și termine studiile teologice, căci au fost descoperiți de Securitate prin anul patru și episcopul Márton a fost silit să-i exmatriculeze.

7. p.148; apare și aici evidentă continuitatea (dacă nu chiar permanența) atacurilor ortodoxe împotriva Bisericii Române Unite. Interesant este faptul că aceste “atacuri” anti-greco-catolice apar în “memoriile” referitoare la episcopul Márton Áron la ocazii “mari” cu prilejul vizitei patriarhului Moscovei (șeful Bisericii Ortodoxe Ruse – sora mai mare a Bisericii Ortodoxe Române, care i-a dat “exemplul” cum să desființeze Biserica Unită) și cu ocazia jubileului patriarhului Bisericii Ortodoxe (în anul 1973 era încă Iustinian Marina “unificatorul”! reîntregitorul!), care nu uitau să menționeze mereu Biserica Unită (pe care era deja evident că nu o biruiseră!).
8. p.157; apar lucruri cu totul noi în legătură cu clandestinii greco-catolici. Preotul Huber știa în anul 1980 că există episcopi greco-catolici. Sunt amintiți episcopii Alexandru Todea, Ioan Dragomir și Ioan Ploscaru; știa că exista cler greco-catolic (care participa la înmormântare sau trimitea coroane); aflăm că episcopii au stat de veghe, s-au rugat, au participat în coloana funerară, au trimis telegrame de condoleanță. Este evident (ținând cont de participarea “internațională”, că “clandestinii “au putut lua aici contact cu trimișii Sfântului Scaun a căror participare a fost numeroasă; părintele Huber știa de asemenea că episcopul Márton Áron a ajutat mult pe greco-catolici punându-le la dispoziție bisericile și pare mulțumit de recunoștința lor!

Aceste date noi în legătură cu Biserica Greco-Catolică clandestină ar putea inspira cercetătorii romano-catolici și greco-catolici să deschidă o pistă nouă de cercetare și anume colaborarea frățească romano-catolică și greco-catolică, un exemplu de colaborare peste interese etnice și individuale.

ABREVIERI ȘI BIBLIOGRAFIE

Biserica 1998	x x x <i>Biserica întemnițată</i> . România 1944-1989, București 1998
Bota 1994	Pr. dr. Ioan M. Bota, <i>Istoria Bisericii Universale și a Bisericii românești de la origini până în zilele noastre</i> , Cluj-Napoca 1994
Bota-Ionițoiu 1998	Pr. prof. dr. Ioan Bota – Cicerone Ionițoiu, <i>Martiri și mărturisitori ai Bisericii din România. (1948-1989). Biserica Română Unită Greco-Catolică. Biserica Romano-Catolică</i> , Cluj-Napoca, 1998

- BRU 250 x x x *Biserica Română Unită. 250 de ani de istorie*. Cu 40 ilustrații în afară de text, Madrid 1952. Ediția Viața Creștină, Cluj-Napoca 1999
- Grossu 1987 Sergiu Grossu, *Le calvaire de la Roumanie chrétienne*, Paris 1987
- Márton 1996 Jozsef Márton editor, *Márton Áron irásai és beszédei*, Alba Iulia 1996
- Prunduș-Plăianu 1992 Silviu Augustin Prunduș - Clemente Plăianu, *Cardinalul Alexandru Todea. La 80 de ani (1912-1992)*, Cluj-Napoca 1992
- Prunduș-Plăianu 1994 Silviu Augustin Prunduș - Clemente Plăianu, *Catolicism și ortodoxie românească. Scurt istoric al Bisericii Române Unite*, Cluj-Napoca 1994
- Prunduș-Plăianu 1995 Silviu Augustin Prunduș - Clemente Plăianu, *Cardinalul Iuliu Hossu*, Cluj-Napoca 1995
- Prunduș-Plăianu 1998 Silviu Augustin Prunduș - Clemente Plăianu, *Cei 12 episcopi martiri ai Bisericii Române Unite cu Roma*, Cluj-Napoca 1998
- Rațiu 1993 Alexandru Rațiu, *Biserica furată*, Oradea 1993

RECENZII ȘI PREZENTĂRI DE CĂRȚI

Karol Wojtyła, (Ioan Paul II), *Dragoste și responsabilitate*, Editura LOGOS '94, Oradea 1999, 245 p.

Lucrarea este alcătuită din patru părți care abordează problematica în mod gradat: persoana și tendința sexuală, persoana și dragostea, persoana și castitatea, dreptatea față de Creator.

Folosindu-se de o argumentație filosofică, autorul contribuie la înțelegerea sensului de subiect și obiect al acțiunii umane, cu referire directă la persoana umană – acest “individ înzestrat cu gândire: (cf. Boețiu) - ființă înnobilită și capabilă de viață interioară, spirituală, aptă de a stabili relații cu lumea exterioară vizibilă și invizibilă, de contacte fizice și spirituale.

Capabil de a-și manifesta personalitatea sa liberă, omul devine selectiv și orientat motivațional față de semenul său și poate face din acesta obiect al acțiunii sale.

Suntem apoi convingși că atitudinea aceasta este diferențiată ca “servitudine” asupra ambientului natural și a ființelor înzestrate doar cu viață vegetativă față de relația stabilită cu persoana umană; cu aceasta din urmă raporturile se stabilesc, în respectul față de creație pe baza caracterului său liber și rațional. “Nimeni nu are dreptul de a se servi de o persoană, de a se folosi de ea ca de un mijloc, nici chiar Dumnezeu, Creatorul ei” (p.16). Înzestrându-l pe om cu rațiune și voință, Dumnezeu l-a destinat fericirii veșnice și – după cădere – mântuirii care nu intervine spontan, ci are trebuință de libera participare a acestuia.

Vorbind despre caracterul conștient și motivat al acțiunilor sale, persoana umană (cf. Imm. Kant) este chemată “să nu trateze pe celălalt ca pe un simplu mijloc, ci ca scop al acțiunilor sale”. În acest proces acționează libertatea conștiinței.

Aprofundând sensul lui “a iubi” în alternativă față de “a se folosi de”, este pus în lumină sensul iubirii ca facultate care depășește pulsiunea instinctului deoarece “numai persoanele au parte de dragoste” (p.18). Această distincție ne obligă la rafinarea concepțiilor despre iubire, care în raportul bărbat-femeie trebuie să subli-meze de la sensul “consumistic” spre cel al unicității “într-un singur trup”, subiect al vieții sexuale direcționează spre procreare, descendență, familie, expresie a maturității în comuniunea conjugală. Morala sexuală trece pe aceste coordonate din sfera unui fenomen conjugal la cel al caracterului său social, care poate adăuga sau distruge valoarea umană a persoanei.

În câmpul emoțional-afectiv, starea individului îi sporește sau diminuează noblețea, capătă prin creație, îi poate spori plăcerea (prin saturație senzuală, satisfacție afectivă sau profundă bucurie) sau necazul, legate cauzal de acest ambient.

Intrând în ambientul specific al moralei sexuale, al raporturilor bărbat-femeie este subliniat caracterul de egalitate (partener) între cei doi nu numai pe planul vieții sexuale ci în cel al propriei personalități. Conștiința de sine și față de celăl-

lalt nu permite atitudinea de “a se folosi de cineva” pentru a-și procura doar plăcere sau voluptate sexuală. În felul acesta cartea are o atitudine critică față de utilitarism, concepție bazată pe principii filosofice care depășesc timpul modern, și care pune accent pe utilitatea acțiunii: procurarea plăcerii și eliminarea disconfortului. Fericirea apare astfel ca o stare de viață agreabilă, diferențiată după diferite nuanțe ale plăcerii (spirituale – superioare sau senzuale, carnale, materiale – inferioare), dar greu de distins în componentele sale. Principiul utilității vrea să realizeze maximum-ul acestor satisfacții cu minimum-ul durerii, la un cât mai mare număr de oameni. Deficiența sistemului constă în sine, în restrângerea sensului fericirii de la obiectul universal spre plăcerile unilaterale, care nu sunt opozabile tuturor, nici prin formularea teoretică și nici în corespondența sa practică, degenerând, de fapt, în egoism. Fericirea autentică presupune însă o reciprocă procurare și preocupare pentru bucurie, considerare de sine ca “instrument și mijloc” pentru a-l putea considera semen pe celălalt.

O altă orientare abordată în lucrare este cea personalistă, de iubire față de persoană – chip și asemănare a lui Dumnezeu; în principiu concepția se opune, așa cum am mai spus, utilitarismului propovăduitor al plăcerii ca bază a acțiunii dar care nu duce la fericire. Iubirea aproapei, a persoanei, este o manifestare relevantă a raportului nostru cu Dumnezeu, care se cere a fi nu numai onest ci și echitabil și just. Persoana trebuie să fie iubită ca persoană și nu ca obiect. În contextul sexual “ceea ce este definit ca dragoste poate deveni foarte ușor chiar nedreptate față de persoană” (p.30), atunci când domeniul este privit din perspectiva utilitaristă. Norma personalistă

legându-ne de Dumnezeu, ne dă alternativa unei iubiri, ca finalitate a receptării iubirii celuilalt.

Trecând la analiza comportamentului sexual al ființei umane sexuate, se poate și trebuie să recunoaștem că instinctualitatea sa este o incitare, un impuls spre acțiuni de acest fel, în baza sentimentului de libertate, de putere și de autodeterminare. Capacitatea sa rațională îl face, însă, pe om să se autodepășească prin acțiunile super-instinctive, raționale și de autocontrol, convertind impulsul sexual în tendință sexuală. Nefiind responsabil de ceea ce se petrece în ființa sa din punct de vedere sexual, omul este însă responsabil de ceea ce face în acest domeniu.

Tendința sexuală a individului se datorează proprietății acestuia de a fi diferențiat sexual (cu excepția cazurilor unor anomalii), nu numai în interior ci și în înclinația sa sexuală spre “celălalt sex”, ca un complex de caracteristici psihofiziologice ale acestuia. Este o atracție complementară datorată diferențierilor dintre sexe. Distingându-se de regnul animal prin tendința sexuală orientată heterosexual, omul se plasează în domeniul motivațional al dragostei, deoarece suntem în față realității unor persoane, nu ființe, capabile de a releva în comportamentul extern ceea ce este elaborat și conștientizat în interiorul ființei lor, bazându-și acțiunile pe voință.

Tendința sexuală este o forță specifică naturii, dar pentru om nu o putem restrânge doar la atât, ea având propria sa finalitate; “dragostea naște elemente pe care impulsul i le furnizează” (p.36). Dragostea conjugală în plinătatea sa este astfel o decizie voită a bărbatului și a femeii de a participa la ordinea existenței, servind specia umană.

Punând în interpretare creștină, problema tendinței sexuale are o profundă semnificație religioasă, existența ei fiind opera Creatorului. Procreția apare astfel ca o colaborare a omului la opera Creației; distinct de creația lumii, acest act comportă generarea unui corp uman care se bucură de unitatea substanțială cu spiritul uman. Începutul personalității umane este deci lucrarea divină și nu rodul exclusiv al relației bărbatului cu femeia, chiar dacă ea se bazează pe o puternică relație spirituală a partenerilor.

În etapele ulterioare ale existenței sale, noua persoană este "creată" prin educație; aceasta revine părinților dar nu numai lor. Dumnezeu însuși contribuie la crearea personalității omului în domeniul spiritual, moral și strict supranatural. La această continuă elaborare părinții sunt co-creatori.

Într-o interpretare rigoristă, căsătoria și sexualitatea sunt aservite doar procreării; în această viziune căutarea plăcerii și voluptății în raporturile sexuale este considerată un rău. Este o interpretare cu reminescente manicheiste, unilaterală și exagerată.

Așadar, dragostea trebuie lăsată să se manifeste în modul înțeles de soți pentru a-și împlini scopul creației, care nu intră în contradicție cu bucuria conjugală procurată în acest context.

Lucrarea analizată mai face o referire la interpretarea exagerată în favoarea libidoului și la neomalthusianism. Libidoul are, întotdeauna, o conotație sexuală: impulsul sexual fiind în esență, după teoriile lui Freud, o tendință a voluptății. Aceasta devine un scop în sine. Trecând de la o extremă la alta, căutarea și procurarea acestei plăceri, ca primordială, are în sine consecințe care produc nefericirea. În acest moment intervine "frâna" neomalthusia-

nismului potrivit judecății adoptată de morala catolică. Teoria propagă o denaturată spaimă a suprapopulării și disproporției nevoilor de viață față de posibilitățile de a le asigura hrana, conform unor teorii ale unor economiști contemporani.

Pentru echilibrarea conceptelor atitudinale față de sexualitate, este necesar să adoptăm o poziție altero-centristă pe care o putem socoti fundament al dragostei; ea va oferi posibilitatea eliminării oricăror tendințe egoiste și a oricăror interpretări utilitariste, pentru a da spiritului uman linia de echilibru în raport cu trupul cu care realizează o unitate substanțială. Aprofundarea acestei concepții o pretinde morala sexuală.

Încununând partea aceasta a lucrării, se poate deduce că echilibrul în dragoste se maturizează și se înobilează în căsătorie, bazat pe principiile personaliste; morala sexuală trebuie să promoveze morala conjugală, bazată pe aprofundarea finalităților naturale și a tendințelor sexuale ale persoanei.

Fundamentele căsătoriei se bazează așadar pe împlinirea scopurilor sale principiale (procreerea, nașterea, creșterea și educarea copiilor) și de asemenea pe întraajutorarea sau asistența reciprocă a soților, care însemnează și procurarea unei dăruiri reciproce.

În capitolul al II-lea al lucrării sunt aprofundate sensurile date dragostei – cuvântul fără echivoc. Ea se diferențiază în funcție de subiecți și raportul lor mutual, raport complex care depășește doar o analiză psiho-fiziologică. Între bărbat și femeie dragostea capătă un caracter personal.

Între caracteristicile dragostei se revelează atracția, spre procurarea unui bine, depășind însă aspectul pur fizic, și intrând

în sfera psihologicului. Aceasta presupune că în afara unei structuri pur cognitive sunt antrenate sentimentele și voința. A plăcea îl presupune deci pe a vrea să-ți placă. Afectivitatea este, așadar, un proces complex în care sunt implicați și factori nativi (moșteniți), care datorită anumitor influențe dau diversitate manifestărilor. Sensul clasic al dragostei de complăcere are la bază aceste reacții emotiv-afective diferențiate de la un individ la altul. În raportul concret bărbat-femeie atracția poate fi deformată sau falsificată dacă ponderea elementului emotiv este mare și nu are la bază un adevăr; de îndată ce emoția dispăre începe decepția datorată iluziei, datorată lipsei de adevăr în sentimentele de dragoste exprimate. Adevărul însemnează stabilitatea sentimentelor față de una și aceeași persoană. A place însemnează a apărea și a se manifesta ca un bine.

Se vorbește, apoi, despre două feluri de dragoste: cea bazată pe senzualitate și cea de bunăvoință. În timp ce dragostea de senzualitate caută împlinirea unui bine care îi lipsește persoanei, (bun care poate fi identificat greșit sau iluzoriu – motiv al atâtor nereușite și suferinți), iubirea de bunăvoință, este lipsită deplin de orice egoism și interes pentru sine. Ea devine o expresie a unui altruism a dăruirii pentru fericirea celuilalt.

Trăinicia și autenticitatea dragostei este, apoi, exprimată prin reciprocitatea manifestărilor de bunăvoință. “Dragostea nu este în femeie nici în bărbat ... este un lucru care îi leagă”, (p.65), ea face din diferiți “eu” un “noi”. Legătura nu este motivată nici de profit, nici de plăcere, nici de voluptatea sexuală, care dispar ca iluzii deoarece “reciprocitatea adevărată nu se poate naște din două egoisme” (p.68).

În construirea sa, dragostea pleacă de la simpatie, un fel de a pătimi împreună de a afla în niște roluri care nu sunt încă pe deplin stabilite; păstrează o anume instrumentalizare, ca obiect al dragostei a fiecărui partener, dar raportul este dominat de sentimente. Unirea prieteniei depășește emoția și sentimentul cuprinzând omul în deplinătatea sa. Totuși, cele două stări nu se exclud ci se completează: prieteniei aducându-i-se aportul elementelor de simpatie. Ar fi înșă greșit să se considere simpatia ca izvor al perenității deoarece realizează atracția doar în planul subiectiv, și se bazează preponderent pe aspectele afectiv-emoționale.

Un alt aspect al comunicării între bărbat și femeie este camaraderia, care apare ca o comunitate obiectivă și stă la baza elaborării unor raporturi de stabilitate cu perspectiva ca eul să devină noi. Prietenia reciprocă are caracter interpersonal în care acest noi se poate împărtăși; camaraderia leagă un număr mai mare de persoane pe când prietenia este mai selectivă.

În câmpul psihologic, analiza dragostei începe cu percepția și cu emoția care nu lasă indiferentă persoana; este vorba de cunoașterea inițială, de conservarea acestei imagini care a rezultat din contactul direct cu obiectul. Unită cu emoția, percepția lucrează în conștiința omului.

Senzualitatea apare din relația dintre bărbat și femeie, în contextul unei impresii puternice datorată partenerului. Percepția, inițial exterioară, capătă valențe interioare, iar senzualitatea exprimă experiența valorilor diferite percepute și direcționate utilitarist spre corp. Ea tinde la dobândirea de satisfacții, de uzufurie. Este o orientare spontană, neavând nimic rău, păcătos în ea. Senzualitatea diferă de

vitalitatea sexuală, pe care o exprimă diferențierea sexelor și atracția lor complementară. Senzualitatea este orientată spre concupiscentă și se atașează reacțiilor corpului. O senzualitate pură există la animale și este orientată preponderent spre procreere (punându-se în evidență și tendințe și manifestări homosexuale la mai multe specii). Tendința sexuală acoperă domeniul excitabilității sexuale (sex-appeal) și a senzualității.

Afectivitatea este o facultate de a reacționa la valorile persoanei de sex opus, în ansamblul său; ea este sursa dragostei, dar afectivitatea nu este numai consumatoare ci contemplativă. Partenerii au manifestări de tandrețe, priviri, cuvinte și gesturi. Ea idealizează obiectul iubirii, fiind caracteristică dragostei juvenile.

Integrarea dragostei, presupune o armonizare într-o situație concretă și unică a senzualității și a afectivității pe fondul psihologic al libertății individuale, care le integrează.

În dragoste există o fază pretențioasă, a trăirii sale în raport cu **virtutea**. Ea se leagă de domeniul libertății și al obligației față de norme.

Trebuie, apoi, amintită valoarea inestimabilă a persoanei diferită de oricare altă valoare. Valențele sexuale i se adaugă, nu o definesc. De aceea "principala trăsătură morală a dragostei este afirmarea persoanei sau dacă nu, nu este dragoste" (p.96).

Există o dragoste-virtute, după cum există finalitate în erotism. Afectivitatea sexuală evoluează mereu, prin percepții încărcate emotiv a numeroase persoane.

Dragostea poate și trebuie educată, cultivată, pornind de la inimă și întorcându-se la inimă, pe calea lucidității conștiinței, prin integrarea acesteia în persoană și între persoane.

În capitolul al III-lea, lucrarea tratează domeniul foarte concret și dificil al castității, iar în cel de al IV-lea – probleme legate de căsătorie. Ambele sunt pline de învățăminte și de idei valoroase, atât pentru persoane consacrate cât și pentru laici. Din aceste două capitole vom semnala doar câteva idei esențiale, am putea spune idei forță, lăsând plăcerea intelectuală, și nu numai, cititorului de a descoperi și a se afunda, în atât de bogata și subtila problematică tratată:

Astfel, din capitolul III desprindem următoarele idei: castitatea este o noțiune care nu e condiționată de starea maritală, sau civilă; se disting forme diferite ale castității: fizică și psihologică; compatibilitatea dintre castitate și iubire, concupiscentă și senzualitate.

În strânsă legătură cu castitatea se află – de cealaltă parte, am putea spune – păcatul din care decurge dezbinarea și lipsa de pudoare sau necurătenia. Realizarea sau trăirea castității impune abținere sau abținere, care la rândul ei are și ea diverse sensuri și perspective ...

Căsătoria este nu numai o instituție ci și un sacrament, dintre caracteristicile sale menționăm: monogamia și indisolubilitatea sa; de unde decurg funcții și vocații – căsătoria este o instituție a dragostei, a iubirii, care oferă celor doi soți șansa realizării plene reciproke. În menținerea unui climat monogam, din toate punctele de vedere, uneori trebuie să se intervină printr-o terapie sexuală și morală.

IOAN MITROFAN